

**РАЙНХОЛД МЕСНЕР
МОЯТ ЖИВОТ НА РЪБА
АВТОБИОГРАФИЯ В БЕСЕДИ
С ТОМАС ХЮТЛИН**

Превод от немски: Венета Стоилова, Мая Стефанова, 1992

chitanka.info

КЪМ БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАТЕЛИ

Винаги съм мечтал да прекося света, но далеч от отъпканите пътища, пътните знаци и без предварителни усилия за получаване на разрешение. Това е мечтата на съвременния чергар. При това съм романтик и не преставам да лелея идеала за обикновен, естествен начин на живот. За да бъде постигнат, трябва да намалим излишъка от удобства и да се ограничим до най-същественото. За да придобие стойност живота ми, доброволно стигам до екстремната точка на лишенията и се оказвам в изолация. Благодарение на това отново изпитвам радостта, произтичаща от самия факт на моето съществуване. След всяка безизходна ситуация животът се появява пред мене като великолепен дар. Заради това усещане на ново раждане заставам пред все нови и нови предизвикателства. Дори и тогава, когато — погледнати от страни — изглеждат като чиста лудост. На петнадесет години — катерене по скалните отвеси на Доломитите, на двадесет и пет — изкачване по Рупалската стена на Нанга Парбат, на тридесет и пет — самотно стигане до Еверест без кислород, на четиридесет и пет — експедиция в Антарктида... Моят път към познанието не е в усърдието над книгите. Моят път на шестдесет години ме отведе до пустинята Гоби.

Там, сред дивата природа, човек просто се освобождава от бремето на цивилизацията. Всички остават далеко, освободени от нашето присъствие, а ние — от тяхното, и едновременно с това — от самите себе си. Аз поне усещам нещата по този начин. Там, където никой не ме търси, не ме оглежда, където нямам дори огледало, в което мога да разпозная лицето си, се чувствам освободен от самия себе си.

Доброволното попадане в екстремни ситуации, за да бъдат овладени правилата и изкуството на оцеляването, е нещо много повече от експеримент, от проверка на самия себе си там, където обществените норми просто не съществуват. Искам също така да се освободя от тези норми, за да придобия поредния опит и да придам на живота си смисъл.

От друга страна, доколкото изкачванията и екстремните изживявания на човека са негов личен въпрос, то проблемите на планините и на дивата природа въобще — като особено пространство, изискващо особени грижи, особено внимание, особени действия и особена инфраструктура — не могат да се решат само в рамките на една страна. Те изискват широко скроена политика на Европейския съюз за тяхното опазване и ревитализация. Всички проекти в тази област трябва да са прицелени далече в бъдещето и винаги да поставят в центъра на вниманието най-ценното, което имаме — природата, здравето и толерантното съвместно съществуване, в името на щастието на бъдещите поколения. Унищожаването на природата е унищожение на нас самите. И това е политическо. Поради това този, който мисли, че отказът от политиката и отбягването ѝ е правилният път, дълбоко се заблуждава. Защото това е приемане на съществуващото положение и мълчаливо съгласие с неекологичните проекти за развитието на туризма и спортовете, практикувани на открито.

Ще повторя нещо, което съм казвал много пъти. Трябва да се грижим за природата, за да могат и следващите поколения да намерят в нея това, което търсихме ние — път към опознаване на самите себе си. Природата, като недокоснато от цивилизацията пространство, е най-доброто огледало за нашата човешчина и за стойността ни като хора.

Райнхолд Меснер

Меран, 29 октомври 2007 г.

ГЛАВА I

В СПОР СЪС ЗЕМНОТО ПРИТЕГЛЯНЕ

1949–1969

„Мисли, които имат стойност, не изискват да бъдат осъзнавани.“

Хари Граф Кеслер,
май 1896 г.

ДЕТСТВО ПО СКАЛИТЕ

Откакто се помня. Винаги съм бил катерач. Не се катерех само по скалите на родните върхове от групата Гайслер (Гайслершпитцен^[1]), по високите колкото къщи скални отломки в края на гората, по фасади на руини и по зида на гробището по време на междучасията в училище. Преди всичко катерех в моите фантазии. Търсейки границата на своите възможности, аз изкачвах все по-стръмни скални стени — докато нито един път по отвесите вече не ми изглеждаше невъзможен. Най-накрая успях да постигна първите признания наведнъж, изкачвайки най-големите стени на Доломитите, Айгер, Килиманджаро и Аконкагуа. Ходех и на училище, а въщи — като всички мои братя и сестри — работех в птичарника, който помогна на родителите ми да отгледат девет деца. Баща ми беше учител в селското училище и мой пръв наставник по скалите. Но на десет или дванадесет години аз вече се катерех с моя по-малък брат Гюнтер. Много по-високо, в едно царство, което принадлежеше само на нас.

В моите последни ученически години вече бях забелязал, че пътят ми към познанието няма да мине през библиотеките и лекциите на преподавателите, през университетите и следването. Моят път беше животът, изживяването на реалността. Аз можех да науча много, да

възприема опит от втора ръка — но нищо не можеше да замести моите преживявания в лоното на дивата природа. Всички мои познания за социални, естествено — природни и религиозни взаимовръзки са на базата на опит, който аз придобих сам.

Това е една от причините, заради които по-късно отново и отново бях тласкан да реализирам следващата експедиция и да предприемам ново пътешествие. Колко често си казвах, отказвайки се от някое начинание: „Достатъчно!“ Въпреки това, седмици по-късно, когато напрежението, грижите, бързането се оказваха забравени, започвах да мечтая за ново предизвикателство, да планирам ново алпийско приключение. Скоро след това тръгнах отново. И отново беше опасно. Никога не съм искал да рискувам живота си! Но знаех, че ако един ден не мога да мечтая и да пътувам, тогава ще съм остарял и отчаян.

Беше по обяд, ние четиримата — баща ми и двама от моите братя, седяхме на ръба на гребена на Сечеда^[2] в Гайслершпитцен. Над нас се издигаше Малката Фермеда^[3]. На слънцето южната ѝ стена изглеждаше отвесна, но разчленена, а пътят за изкачване — логичен. Няколко купести облака сякаш от памук висяха над югоизточните Доломити, чиито върхове се издигаха над платото Пуец. Времето беше добро.

Не само любопитството или смелостта ме предизвикваха да наблюдавам непрекъснато стената над нас. Имаше още нещо. То може да се нарече желание „да ѝ вземеш мярката“. Баща ми нямаше нищо против и аз тръгнах сам и без въже. По една скална пътека слязох малко надолу. След това се изкатерих диагонално надясно и нагоре. Скалата, монолитна и доста гладка, в началото не беше особено стръмна, но под мен стената тръгваше отвесно. Аз не гледах надолу, а към стената пред мен, по която се изкачвах нагоре хватка след хватка, стъпка по стъпка. Точно това исках да правя: да се катеря, без да се оглеждам. Да следвам инстинкта си. Сам да намирам пътя. Гордеех се с това. Междувременно стигнах до ключовото място и огледах много внимателно отвесната стена над мен. След като бях проучил последователността от хватки и стъпки, започнах катеренето. Бях забравил всичко. Целият бях само хватки, стъпки и движение. Бях забравил себе си. Може би само за момент се поколебах и погледнах надолу към пропастта под краката ми, която се губеше 300 метра надълбоко в зеленината на алпийските пасища. След няколко метра

катеренето стана по-лесно и малко по-късно аз вече стоях внимателно на южния връх. Продължих да се придвижвам по ронливата скала нагоре към главния връх и поглеждах надолу на север към пасището Гшмагенхарт, откъдето тръгнахме сутринта на нашия поход. На юг пред себе си виждах всички известни върхове на Долomitите^[4], от Лангкофел^[5] до Засзонгер, а зад тях — Мармолада^[6], Монте Пелмо^[7] и Чивета^[8].

Катеренето за мен беше повече от спорт. Опасността и трудностите, на които се излагах, бяха неделима част от него. Те му придаваха характера на приключение. Да изкатериш голяма стена, означаваше да се раздадеш напълно. Да последваш едно тайнство. Няколко дни да бъдеш оставен сам на себе си.

Катеренето има много общо с откритото пространство, със свободата. Със смелостта да направиш нещо извън правилата, да оцелееш, да почерпиш познания за човешката природа. При това винаги съществува повече от един отговор на всеки въпрос, повече от една история на един опит. За мен фантазията при катеренето е много по-важна от мускулите или от справянето със страха от смъртта. Тя е по-ценна от технологията. Развитието на човека е по-важно от „стълбата“ забити клинове. Наши съкровища са натрупаните преживявания, а не набитите с клинове катерачни турове. Важното е да се осигури разнообразие на възможности, а не да се обезопаси всеки метър от скалата.

Х: Вие сте израснал във Филньос — една по-скоро непозната до днес долина в Южен Тирол, в подножието на Гайслершпитцен. Кой стоеше начело на йерархията в този недокоснат космос? Бог?

М: Не, най-могъщото същество в това място беше най-големият земевладелец. След това беше пасторът, един достолепен господин, когото ние всички уважавахме. Моят баща беше главният учител и същевременно директор на училището в долината.

Х: Защо Вашият баща се занимаваше заедно с това и с отглеждане на зайци?

М: Ние бяхме девет деца и баща ми имаше нужда от допълнителни доходи. Моята майка стрижеше зайците и продаваше ангорска вълна. Колехме някои от тях, но петдесетте или шестдесетте заека за нас бяха преди всичко вълна, много ценна ангорска вълна.

Х: Допълнително сте имали и птицеферма.

М: Ние имахме хиляди птици. Доставяхме кокошки и ярки на целия Южен Тирол. Всяко едно от децата трябваше да работи. На шест години аз започнах да помагам в птичарника.

Х: Колко часа трябваше да работите тогава?

М: През лятото — по шест, седем, осем часа.

Х: На ден?

М: Да. Моят баща не можеше да смогне да ни отгледа само с учителската заплата. Освен това с работата, която ни задължаваше да вършим, той преследваше две цели. Първо, искаше да не се чувстваме привилегировани като деца на учител. Всички в долината трябваше да работят. Само да се мотаеш, да играеш и да не правиш нищо, се смяташе за неморално. Децата на селяните трябваше да работят в обора, да пасат животните, да жънат и да събират сено. Ние също трябваше да работим. В птичарника. Второ, по този начин ни държеше далеч от улицата, далеч от всевъзможни грехове.

Х: Във филма „Чудото от Берн“^[9] се коли заек за неделното печено. Когато момчето вижда това, рухва психически. Имал ли сте подобно отношение към животните, или сте ги виждал само от полезната им страна?

М: Като дете, още на десет години, в съботите сам съм клал и скубал до петдесет пилета. Майката на госпожа Дегани от хотел „Кабис“ също имаше птици и ни викаше, когато приготвяше обяд за своите гости. „Момчета — казваше тя — помогнете ми да оскубем пилетата.“ Клането и скубането бяха за нас като домашно. Също както ходенето при пастора.

Х: Как се коли едно пиле? Главата му се отрязва?

М: Ние имахме наш метод. Нашият баща ни научи. С голяма шивашка ножица пилето се удря по слепоочието. Точно над дясното око. То изпада в безсъзнание. Всичко е много елементарно. Най-напред пилето се поставя под лявата ръка и се притиска, за да не може да мърда — мога да правя това и до днес, като че държа молив. Пилето не се страхува, всичко е нормално, защото аз не му правя нищо. Хващам главата му между два пръста и удрям силно по слепоочието с ножицата. За няколко секунди пилето остава неподвижно и зашеметено. То не чувства нищо. След това отварям човката с два пръста и прерязвам двете артерии на небцето. С един срез, защото усещам точно, къде се намира меката част на небцето. Пилето започва

да кърви. Цялата кръв изтича надолу, без много ритане и мятане. Пилето все още е зашеметено. Накрая то помръдва, разтърсва се и всичко е свършено. Но когато се отсича главата на пилето, то и без глава подскача наоколо.

Х: Вие ненавиждате такива методи?

М: Да, защото не е професионално. Дори е жестоко. Не бих могъл да гледам това. То е недопустимо.

Х: Изглежда още тогава сте бил перфекционист. Колко време Ви беше необходимо да оскубете едно пиле?

М: Още докато пилето е топло, десет до петнадесет минути. Знам точно на кое място трябва да внимавам, за да не се разкъса кожата. Естествено, не всеки ден бях еднакво бърз.

Х: След Втората световна война Южен Тирол остава в Италия. Но повечето южнотиролци са мразели италианците, чувствали са се под чуждо владичество. Какво е останало в детските Ви спомени от това време?

М: През 50-те години на XX век имаше силни антииталиански настроения. Това беше разбираемо. През 30-те години, по времето на италианския фашизъм, ние сме били потискани, италианизирани. В Рим се е говорело: „За 50 години всички в страната ще говорят италиански и тогава няма да има повече южнотиролски немци!“ Дори и училищата бяха само италиански. Представете си: едно дете е на 12 години и от утре тръгва на италианско училище. А италианският учител не знае дума немски. Имаше жестоки драми. Хората изобщо не проумяваха какво им се случва. Те се чувствата така ограбени и манипулирани, че през 1939 г., когато Хитлер и Мусолини спазариха споразумението, според което южнотиролците трябваше да избират дали да останат в страната, или да се преселят в немския райх, 86 процента от тях — почти всички работници, много, много селяни, чието имущество, ферми бяха тук, за които родината беше всичко, гласуваха за преселването в Германия.

Х: Това звучи така, сякаш и днес споделяте нагласата „Вкъщи в Райха“.

М: Напротив. Един от първите скандали, в които се набърках, бе предизвикан от твърдението ми, че това изглежда като предателство към родината. Разбирам обикновените хора. Но не и тогавашните политически лидери. Оставащите, които наистина са се наричали така,

та, оставащите, са били малцинство. Например малобройното духовенство. Но тогава не всички са следвали епископа. Мнозина са си казвали: „По-добре да напуснем тази страна, която хиляди години е била нашето отечество, отколкото да останем под италианско владичество. Истинската ни родина са хитлеристка Германия и германщината“. Те са искали да угодят на фюрера със 100-процентово присъединяване. Някак си е съществувала надеждата, че по този начин няма да се наложи насилствено изселване, макар Хитлер да е писал в „Моята борба“, че Южен Тирол за него не струва и петак. Оста Берлин — Рим за него е била по-важна от този немскоговорещ Южен Тирол. Какъв цинизъм. Каква наивност!

Х: Вашият баща е бил сред тези, които са гласували за заминаване?

М: Да. И е разчитал да бъде заселен в Карпатите, на полуостров Крим или другаде. Това, с преселването, до края е било мъглява история. На хората било обещано много. Но нищо не е било изпълнено. Заминаващите били настанени във временни лагери. Всички ферми били измерени и на хората било казано, че ще получат същите имоти, каквито са имали преди. Говорело се, дори публично — с чисто пропагандна цел — че лозарите ще бъдат заведени в Крим, а селяните от планините — в Карпатите.

Х: Вашият баща е бил съгласен да причини на други хора същото, на което е бил подложен — да им отнеме земята, да потъпче културата им, да ги потисне.

М: През лятото на 1939 г. водещи политици от Южен Тирол тихомълком заминават за Берлин, за да разговарят с фюрера. Те не са приети от него, но независимо от това получават информация. Допуснати са при Химлер, на когото задават въпроса: „Какво ще се случи с нас, ако гласуваме за фюрера?“ Химлер им бил отговорил: „Вие ще заминете за Карпатите или за Крим като компактна група“. Десет години след войната моят баща ми даде една юношеска книга, в която се разказваше за лов на мечки в Карпатите, и каза: „Прочети я. Днес щяхме да бъдем там, ако нещата се бяха подредили по друг начин. Много е интересно, защото и там има планини“. Карпатите са били планините, в които сме щели да живеем днес, ако историята би била друга. Южнотиролците говорят много и с удоволствие за своята любов към родината, така, като че ли това е най-голямото им

достояние, тяхната най-голяма сила. Аз и до днес не мога да си представя това тяхно поведение. А понятието „родина“ ми се струва подозрително.

Х: По какво друго усещахте като дете, че настроенията вкъщи са германско националистични?

М: Дори само по нашите имена. Аз се казвам Райнхолд, защото това име не може да се поиталианчи. Моят по-възрастен брат се казва Хелмут, защото неговото име не може да се поиталианчи. Моята сестра се казва Валтраут, също не може да се поиталианчи. Гюнтер, Ерих, Зигфрид, Хуберт, Хансйорг, Вернер — и така нататък. При нас нямаше Йозеф, защото италианските фашисти на бърза ръка щяха да направят от Йозеф един Джузепе.

Х: Говорил ли сте по-късно с Вашия баща за тази заблуда по Германия?

М: Щом опитвах, моментално бивах спиран.

Х: Как изглеждаше това?

М: Ние, по-големите, естествено, задавахме въпроси, но баща ни мълчеше. А мама казваше само: „Престанете!“ И тихичко добавяше: „Разберете, че никога не бива да споменавате за войната, за времето на нацистите, за преследването на евреите. Баща ви трудно понася тези неща“.

Х: Кога разбрахте, че е съществувало такова нещо като Холокоста?

М: Може би, когато бях 15-годишен. Преди това въобще не знаех, че евреите са били убивани. Въпреки това в селото се пееха коледни песни, чиито припев бе: „В Йерусалим, на гарата, могат да се видят евреи“. Чух това като дете в гостилницата и вкъщи попитах: „За какво пеят?“ Баща ми каза само: „Престани с тази глупост!“ А аз изобщо не разбрах защо се ядосва. Та това бе само една песен. Не знаех какво са евреите. „Какво му става?“ — си мислех.

Х: Защо, според Вас, баща Ви е искал да погребее миналото? Дали защото му е било неудобно заради прогерманските националистични залитания, или пък се е прибавило и огорчение?

М: Той имаше чувството, че е проиграл своята младост. Но не си признаваше, че с отношението си към тази война е извършил предателство спрямо своите идеали. Преди войната е посещавал семинар за духовници. Беше духовно извисен. А след войната, на 28

години, се бе оказал излъган, объркан, ограбен. Лишен от надежди. И защото му е било необходимо препитание, постъпил на работа като учител. Едва по-късно това стана негова професия. Такава възможност е имал всеки, завършил средно училище. Били са нужни немски учители. Немското училище след войната беше възстановено и запазено, независимо че ние останахме към Италия. Като учител моят баща беше самоук. При това беше блестящ разказвач. Но със сигурност не добър педагог.

Х: Как бащата майка търпеше този мрачен, строг човек?

М: Не знам, тя трябваше да остане с него и остана.

Х: Изглежда, че в много отношения тя е била негова пълна противоположност.

М: Тя се казваше Мария. Имаше тъмни коси, излъчването и осанката на Мадона.

Х: Какъв цвят бяха очите ѝ?

М: Синкави? Вече не помня. Странно, че не си спомням. Във всеки случай очите ѝ не бяха така сини, както на децата.

Х: С какво сте запомнил Вашата майка?

М: С това, че винаги беше с нас и решаваше всички проблеми. Тя беше силният полюс на семейството. Тя винаги беше там, където трябва, и бе опора за всички. Нашата майка беше така естествена в своя алтруизъм! Освен това беше притежаваше безкрайно търпение. Все още не знам как е постигала това.

Х: Можете ли да си спомните някога да са Ви крещели?

М: Не. Не, майка ми никога.

Х: Не можете да прецените?

М: Тя беше мек човек. Тя беше противовес на този строг, нещастен баща. Когато някое от нас, момчетата, извършваше лудория — сестра ни беше много послушна — майка ни винаги спасяваше положението. Моят брат Хуберт изхвърча от средното училище, защото в спалнята чел на глас разказ на Хайне. Пътуването на Хайне през Южен Тирол за Италия. Тази „лоша“ история на Хайне за Бриксен^[10]. Тя е толкова хубава и толкова завладяваща. Нашият баща побесня и каза: „Добре, щом като момчето е толкова глупаво, ще чиракува или ще работи в някоя ферма. Училището свърши“. На следващата сутрин мама потърси ново училище. Тя замина за Меран. Там бе успяла да се срещне с директора — впрочем бивш приятел на баща ми, негов

съученик, който не се беше преселвал. В Меран намерила място в училището. Хуберт отиде там. Завърши го. По-късно започна да следва. Днес е преуспяващ лекар.

Х: Вие имяхте ли нужда от помощта на майка Ви?

М: Да, аз бях революционно настроен човек. Винаги съм имал проблеми как да се отърва от чуждите напътствия. Дори и от тези на баща ми. Поради това често имаше спречквания, които майка ни винаги потушаваше. Иначе баща ми щеше да ме убие.

Х: Дайте пример.

М: Още в птицефермата, когато не свършвах възложената работа и отивах да карам ски. След това страстта ми по катеренето. Това започна, когато бях на пет години и се качих на Зас Ригайс^[11]. В началото баща ми ме подкрепяше. Но скоро спря и започна да ограничава излетите ми. Защото му беше станало ясно, че се катерех с голямо въодушевление. А нищо не трябваше да прераства в страст. Всичко трябваше да се прави така, както го правеха порядъчните хора. Така, както се приемаше в селото. Веднъж, след като пасторът в църквата разказа от амвона някаква нелепост, ние, по-големите деца, станавме по време на проповедта и избягахме по средната пътека навън. С подковани обувци. За да протестираме, за да покажем, че няма да допуснем да ни се говорят всякакви глупости.

Х: Срещу каква „глупост“ протестирахте?

М: Вече не си спомням. Но вкъщи се разрази страшна буря. Майка каза: „Върви, остави момчетата, това не е проблем“ — „Какво? Постъпката обиди цялата общност в селото, а аз съм учителят. Пасторът все пак е институция“.

Х: По-късно веднъж бяхте казал, че всъщност сте за матриархата в семейството.

М: Така е! Със своята организация на семейството, с решаването на проблемите, със способността си винаги да намира изход нашата майка ни показва достойнствата на този матриархат. Това действаше безотказно, беше успешно и съвсем инстинктивно, така между другото, ми стана ясно, че при нас патриархатът щеше да доведе до катастрофа. Затова съм за матриархата. В това отношение съм съвсем обикновен човек. Днес вкъщи Сабине, жената, с която живея, има властта да взема решения. Аз също правя това с нея. Но тя има последната дума. И е правилно да бъде така.

Х: Каква беше ролята на Бог във Вашето детство?

М: Нищо повече от пастора. Навик.

Х: Не си мислехте, че той седи горе, в облаците? Каква беше Вашата представа за него?

М: Не приемах много сериозно часа по вероучение. Но не са ми минавали богоборчески и революционни мисли и не съм казвал, че Бог е мъртъв.

Х: Бог е навсякъде във Филньос. Непрекъснато се виждат изображения на Дева Мария. В неделя трябва да се ходи на църква. Всичко това благоприятства изграждането на представа за Бог.

М: Да, тези изображения, насадени отвън, бяха навсякъде. Въпреки това не придобих подобна представа. Не съм се бунтувал срещу Бога. Когато започнах да не ходя на проповеди и на църква в неделя, това беше само моето противопоставяне на църковния клир. Хората ходеха на църква, не защото с удоволствие слушаха литургията, а защото така бе прието. Всички ходеха на църква. Беше навик. Човек не можеше да си представи, че няма да отиде на църква. Вероятно ние бяхме първите в долината, които решихме, че в неделя ще се катерим. Майка ми тогава само попита: „Значи няма да ходите на църква?“ Тръгвахме сутрин рано в пет часа, много преди утринната литургия. Стигахме пеша от нас до края на гората и се изкачвахме на Гайслершпитцен.

Х: Имахте ли собствена стая?

М: Не! Дълго време шестимата — само момчетата — спяхме в една стая. Родителите ни имаха своя. Баща ми проверяваше и поправяше тетрадките на своите ученици в едно малко килерче. Освен това имахме и кухня — всекидневна. Без баня.

Х: Когато шест човека са в една стая, съществува ли нещо като лична собственост?

М: Аз имах играчки, една брадвичка и чифт ски. Това беше, така да се каже, първата голяма коледна изненада. Получих малки дървени ски.

Х: И какво друго притежавахте?

М: Два чифта обувки, два панталона, един пуловер. От по-големия ми брат. Въпреки това бяхме прилично облечени.

Х: Какво имаше за ядене, за пиене?

М: Начинът ни на хранене беше смесен — нещо средно между италианските домашни спагети и типичната южнотиролска храна. Имахме ясно разписание за седмицата: В понеделник — кнедли, във вторник — това, в сряда — друго, но всяка сряда едно и също. Десетилетия наред. Веднъж в седмицата месо — месни кнедли или печено. Пилешко от нашия собствен птичарник или заешко. За закуска — мляко, мармалад, хляб. Пиехме вода. Вино и бира ни бяха забранени.

Х: А плодове?

М: Имахме няколко ябълкови дръвчета. В нашето малко място растяха череши, джанки, касис. Освен това обработвахме земя под аренда. Рано през лятото ходехме в гората, за да берем боровинки и малини. Често набирахме по тридесет, четиридесет килограма. След това горските плодове бяха сварявани на сладко. Събирахме и гъби припънки. Сами си докарвахме дърва от гората за отопление през зимата. Освен това режахме папрат за птичарниците. Тя беше добра срещу въшки.

Х: Какво усещане Ви създаваше тясната долина — за ограниченост или за безопасност?

М: На мене винаги ми се струваше, че никога няма да изляза от нея. Облаците нахлуваха от едната ѝ страна. Десет минути по-късно изчезваха от другата. Това, което беше извън нея, не съществуваше. И ние никога нямаше да я напуснем! Може би поривът ми към пътешествия е свързан с моите спомени от детството.

Х: Страхувахте ли се от тази теснота?

М: Като дете никога не съм имал страх от теснотата. Напротив. Не се страхувах, че ще умра от глад или че няма да се справя. Всички хора се оправяха по някакъв начин. Всеки знаеше задълженията си. Страховете ни бяха втълпявани и се появяваха по-късно: „Ако не се изучиш, няма да имаш професия. Ако не правиш това, което ти се казва, нищо няма да излезе от теб. Ние нямаме ферма и ти не можеш да останеш и да отглеждаш кравите си“.

Х: Събуждаше ли любопитството Ви светът извън Филньос?

М: Във всички случаи. Първото ми изкачване на Зае Ригайс ме разтърси, не защото беше дълго и напрегнато, а защото можех да погледна над нашата долина. Имаше една долина и още една, а далеч назад — още планини. Повече не виждах нищо. Никакви планини.

Никакви долини. Нищо. И светът изведнъж стана голям. Космосът порасна. С това моето любопитство се събуди: „Какво има по-нататък и още по-нататък?“ Спомням си раждането на този въпрос.

Х: Какво мислехте, че има по-нататък?

М: Е, разбрах, че по-нататък винаги има още една долина, след нея — друга, трета... Бяхме се изкачили над планините. Най-напред над Гайслершпитцен и над тамошните пасища. Там имаше мармоти, вода и езера. Т.е, много по-тайнствен свят от нашите планини.

Х: И скоро се зароди копнежът...

М: ... да изляза и да видя какво има по-нататък.

Х: Какво означаваха планините за останалите жители на Филньос? Изкачваха ли се те с удоволствие по тези опасни скали? Бяха ли и за тях планините символ на свободата? Или по-скоро мислеха, че горе живеят зли духове?

М: Хората ходеха в гората за дърва, на пасищата — за сено. Но по-далеч не стъпваше никой. Най-много неколцина браконieri. Хората отиваха там, за да донесат нещо — дърва, сено, дивеч. Само глупавите стигаха по-далеч.

Х: Защо глупавите?

М: Глупави, защото не разбират света. Хора, които нямат възможност да правят нещо разумно вкъщи.

Х: Глупави хора, които имат твърде много време?

М: Твърде много време, твърде малко работа, никаква собственост. Или които не знаят какво да правят с живота си. Разумният човек не ходи нагоре, над високопланинските пасища. Най-много ловецът с пушка, ако иска да застреля дива коза в полите на планината.

Х: Планината е била постоянна заплаха. От нея надолу се стоварват лавини, падат камъни.

М: Но не и до долината. При нас лавините не стигат дотам, където работят хората. Хората от Филньос мислеха: „Мога да използвам този свят до 2300 метра височина като ливади, като пасища, като гора. Нагоре е недостъпен. Над тази височина светът е табу. Скалите нагоре не са свещени или благословени, а са без стойност. Нагоре светът е неизползваем“.

Х: В Средновековието са треперили от страх пред скалите. Има сведения, че хора са били пренасяни през планините на носилки, чиито

перденца са били спуснати, защото с тяхната душевност им е било непоносимо да гледат отгоре тези ужасяващи камънаци.

М: В моето юношество това вече не беше така. Планините бяха нещо, от което хората не се интересуваха. Нито от това, което се намира зад тях, нито над тях.

Х: Как мислехте, че изглежда светът отвъд планините?

М: Светът отвъд трябваше да е същият като нашия. Ние нямахме телевизия. През детството си никога не съм слушал радио, не съм виждал вестник. Родителите ми не са ходили в по-голям град от Возен (Болцано). Мисля, че са били в Дрезден и във Венеция. Разказите им бяха като за нещо от приказните времена, но от това не можех да си изградя представа. В училище ми преподаваха география на Южен Тирол, Италия и Рим. Показваха ни снимки. Но фантазията ми не беше насочена натам. Никога не съм мечтал да отида в Рим, в този голям град на Римския райх.

Х: Не Ви привличаше площад „Свети Петър“?

М: Мечтаех през следващото лято да премина тази или онази пропаст, да се изкатеря по тази или онази стена и да стигна точно там, където предишната година се бяхме върнали от страх.

Х: Кога се изкатерихте за първи път?

М: На пет години. Ние бяхме четирима — моят баща, моята майка, моят по-голям брат и аз. Най-напред стигнахме до пасището Гшмагенхарт. Незабравимо преживяване бе да спиш в сеното, да донесеш вода, да събереш дърва. В края на този първи по-дълъг престой на пасището на нас, момчетата, ни разрешиха да се качим на Зас Ригайс. Заедно с родителите ни. Баща ми ни показва основните прийоми при катеренето по околните скали. Това бяха скални отломки, големи колкото стаи. Те лежаха като нахвърляни по пасището. В багажа си носехме и въже. То беше конопено и баща ми го пазеше още от юношеството си.

Х: Чувствахте ли се осигурен с това въже?

М: Пред нас имаше няколко човека. Отгоре падаха малки камъчета. Това беше действително първото ми ярко впечатление, което съм запазил в спомените си. Моят баща каза: „Внимавайте, ние сме под вас!“ Веднага ми стана ясно — ако те улучи камък, на главата няма да имаш само цицина. Така ние стигнахме до върха без въже преди татко. Беше лесно изкачване. Спомням си, че първи и единствен път

изпитах страх на върха. На север под краката ми зееше 600-метров скален отвес. Въпреки това тогава се е събудила моята страст за катерене. Предполагам. Аз не само бях сръчен и издръжлив, но си създавах свой собствен свят. По-големият ми брат също се справи добре. След това цялата зима ходехме на училище и разказвахме отново и отново за планините и за лятото. На 10–12 години започнахме да търсим други пътища. Върховете в края на долината станаха моята крепост.

Х: Кое беше решаващото при възникването на Вашата страст за катерене?

М: Не мога да кажа. Дали беше само похвалата от родителите ми, преди всичко от страна на баща ми, който взе със себе си момчето, което след това се представи добре? Или пък самата възможност да се „набеснея“, да се откъсна от всичко, което ме заобикаля, да се накатеря? Не знам.

Х: Не беше ли катеренето просто средство за порастване на Вашето самосъзнанието и за формиране на личността Ви?

М: Не бих казал. Следващата стъпка беше с по-малкия ми брат Гюнтер самостоятелно, под собствен контрол и управление, да се изкачим на Гайслершпитцен. И то по северната стена. Не е тежко изпитание, но това, че ни беше разрешено, за мен вече беше чудо. Днес, като се връщам назад, се чудя на баща ми за това великодушие. Ние не познавахме пътя. Не знаехме колко е трудна северната стена на Малката Фермеда. Тръгнахме, трябваше да търсим пътя и стигнахме до върха. Естествено, това ни направи по-силни. Но личности?

Х: Как изглеждаше Вашето първо тежко изкачване?

М: Първото истинско катерене по много стръмен, почти отвесен терен, направих с баща ми. По източната стена на Малката Фермеда. Трябва да съм бил към 12-годишен.

Х: С каква категория на трудност?

М: Трета.

Х: Какво означава първа категория?

М: Трудността е от първа категория, когато добър катерач използва ръцете си, за да се придвижва, защото иначе ще падне от скалата. Втора е умерено трудна за добър катерач. От втора категория е нормалният маршрут на Голямата Фермеда. Може би дори е II — III категория. А трета категория е вече трудна. За добър катерач. Това

означава, че трябва да имаш опит, сила и издръжливост. Трябва да можеш да се катериш и да намираш определен път. Катеренето винаги е свързано със съотношението сила — тегло. На едно дете не му е особено трудно. То има малки ръце и може да се задържа добре на малки хватки. Недостатъкът е, че не може да прави големи пресягания.

Х: Как бихте описал стената?

М: Стигането до подножието ѝ е доста трудно. По нея има множество пукнатини, жлебове и камини, които не са задължително опасни.

Х: Какво означава „задължително опасни“?

М: Под краката ти да зее пропаст от няколко метра. Между Голямата и Малката Фермеда има множество тесни, измити от водата жлебове, по които по време на буря текат буйни потоци. Катеренето се извършва по тях. Следва серия от камини по вертикалната стена на една висока кула. Маршрутът върви по тях.

Х: И как се катери по тези камини?

М: С разтворени крака и ръце. Натиск, противонатиск, отблъскване. Краката са разкрасени. Камината веднъж се стеснява, след това се разширява. После идва по-малко стръмен участък. Накрая отново е стръмно. Същинската стена е висока може би 200 м. И отвесна. Баща ми я познаваше от по-рано. Първоначално той бе водач на свръзката и катереше преди нас. След четиридесет метра, дължината на едно въже, завърза въжето на един скален издатък и ме изтегли при себе си. В началото на последната третина ме пусна да изляза далече напред, на разстояние една дължина на въжето. За това заслужава моето уважение, защото можеше и да не го направи. Ако бях паднал, щях да съм мъртъв. Катерачните турове тогава не бяха обезопасени както днес.

Х: Падане с дължина две въжета е достатъчно дълго.

М: На тази стена почти нямаше клинове. Само няколко. Ние, както обикновено, поставяхме карабинери в старите клинове и включвахме конопеното въже в тях. Дали би издържало падане? Нямах представа. Важното е, че тогава можех да се изкатеря пръв. Накъде бях тръгнал? Това — като цяло и в детайли — беше въпросът. Очевидно, съм се справил бързо с търсенето на пътя. Не биваше да падам. Може би по този начин баща ми е искал да ми покаже, че воденето при катерене означава да се превърнеш в едно цяло с партньора след тебе,

да поемаш отговорност. Преди всичко да си постоянно нащрек. Естествено, моят баща ми каза: „Сега не бива да рискуваш, тоест да падаш. Това би било опасно за живота“. След това имах право да правя и други такива изкачвания с по-малкия ми брат. Под собствен контрол и със собствена организация. Можете да си представите — родителите разрешават на малолетни да се катерят в планината.

Х: Вашият баща е разбрал, че Вие можете, съзнателно е поел риска и Ви се е доверил.

М: Правилно!

Х: Но е трябвало да се връщате жив!

М: Да! Да се върна жив беше задължение. Ние бяхме две момчета, катерещи се самостоятелно. Един ден казахме: „Утре отиваме на северната стена на Малката Фермеда!“ Една стена, която нашият баща не беше преминавал. Той само отвърна: „Внимавайте откъде ще се изкачите и откъде ще слезете“.

Х: Как ще обясните това? Преди малко го описахте като строг, почти педантичен човек, а е отворил тази огромна врата пред Вас?

М: Нашият баща сигурно не е възнамерявал да ни предостави възможност за кариера на катерачи. Не бе споделял с нас за какво е мечтал преди войната. Там, където той се е изкачвал на двадесет години, ние се справяхме на дванадесет. Но никога не е съществувало съперничество.

Х: Да не би това да е била скритата мечта на неговия собствен живот и той да ви е предоставил възможност да я постигнете?

М: Възможно е. Той е трябвало да прекъсне кариерата си на катерач и вероятно си е казал: „Няма да забранявам на момчетата да осъществят мечтите си. Те са още млади, но са сръчни“. Междувременно бе разбрал, че аз мога да се катеря по-добре от него. Ние заедно преминахме източната стена на Голямата Фермеда. При това аз бях преди всички. Но баща ми все още беше този, който определя правилата. „Наляво! Внимание, камък!“ Той вече беше изкачвал тези маршрути. Това, с което той и неговите колеги от следването не бяха успели да се справят преди войната, бе северната стена на Зас Ригайс. Той се опита да направи това с мене. Добре си спомням как майка ми каза: „Не, тази стена е твърде голяма и е твърде опасно за дете. Не можеш да рискуваш!“ Въпреки това той тръгна заедно с мен по стената. Стигнахме малко по-нагоре от мястото, на

което бяха спрели преди войната. Той се изкачи малко по-нагоре. Когато се върна, предложи да опитахме отляво. Отново нагоре, надолу. Не налучкахме верния път. Връщяхме се отново и отново. Той се страхуваше. Накрая каза, че не може да намери пътя, не знаеше накъде да продължим и се върнахме. Какво направихме аз и Гюнтер? Тогава, мисля, бях на шестнадесет, а брат ми на четиринадесет. Решихме да се върнем на стената, с която нашият баща не бе могъл да се справи. Но не за да му покажем, че не е добър катерач, а за да демонстрираме към какво се стремим. Стигнахме над мястото, до което се бяхме изкачили при предишния опит. Междувременно се бяхме сдобили с няколко клина, каска, найлоново въже и катерачен чук. Тоест, с необходимия ни инвентар.

Х: Той Ви е подарил за Коледа тази първа противоударна каска?

М: И алпинисткия чук беше подарък от баща ми.

Х: Как изглеждаше този чук?

М: Огромен, тежък къс, изработен от селския ковач. Той беше негов, от тридесетте години.

Х: Колко тежък?

М: Два пъти по-тежък от тогавашните алпинистки чукове, които можеха да се купят в спортните магазини. Към него — дълга дръжка, цели тридесет сантиметра, както го правят ковачите. И без острие за дълбаене на улеи. Дори без връх отпред, а само за забиване на клинове. Съвсем разумно. Само за катерене по скали. Винаги съм отбягвал чукчетата, които можеше да се купят в спортните магазини. Чукът на баща ми беше действително по-добър. Той винаги влизаше в употреба, добре прилягаше към ръката и с него бързо се забиваха клиновете. Винаги го носех със себе си при най-дръзките си първи изкачвания в Долomitите.

Х: Как се разбира дали един клин е забит добре?

М: По звука! Добре забитият клин пее. Ако влезе бързо — не можеш да разчиташ на него. Ако се чува глух звук — няма да държи. Но когато започне да звънти и да пее — значи всичко е наред и ще издържи няколко хиляди килограма и повече.

Х: Харесваше ли Ви забиването на клинове?

М: Умеех да го правя. По необходимост. Когато станах на 20 г., настъпи просветлението. Аз бях един от първите, който започна да подхожда по друг начин в сравнение с останалите. В хода на

катеренето, когато ставаше напечено, бързо забивах клин. Когато след преодоляването на трудно място забележех, че има идеална пукнатина и мога да стоя добре, забивах клин. За подсигуряване. Това действаше безотказно. След това продължавах да се катеря. Когато идваше труден пасаж, не търсех цепнатина, която може би изобщо не съществуваше. Аз вече бях осигурен. Да стоиш в експонирана позиция и да забиваш клинове, това изисква загубата на много сили. Аз се изкачвах последователно, защото винаги бях подсигурен. Аз не се катерех като другите. Точно обратното. Преди това, винаги когато ставаше трудно, когато вече не можех да се придвижвам напред, набързо завивах клин някъде. Който не държеше. Аз поставях спасителните клинове, където не ми бяха нужни, но можех да се закрепя добре. Защото не губех време и използвах малко сила. Тази тактика по-късно, когато бях на 20 години, ми даде предимство. С нея правехме първите изкатервания, които изглеждаха неповторими, защото на възловите места липсваха клинове. Следващите се нуждаеха от три пъти повече време от нас. Ние не бяхме по-добри. Просто имахме друг подход към скалите.

Х: Какво Ви даваше самочувствие да се решите на такива нововъведения?

М: В моя живот винаги съм имал респект към миналото. Като цяло. В началото се учех от другите. В началото винаги се поставях по-долу от тях. Да не забравяме, че аз идвах от малка долина. Когато за пръв път тръгнах с известни катерачи, си мислех: „Великолепно!“ Аз бях малко алпинистче, което има бегла представа за нещата. След това забелязах, че те действително могат някои неща по-добре от мен. Аз ги наблюдавах. Но определени практики владееха по-зле от мен. Това също си го отбелязвах. Тоест, научих много от останалите.

Х: Например?

М: Осигуряване, разпределение на времето, използване на въжето. Това, което можех по-добре, беше да намирам пътя. Никога в живота си, откакто станах на 18 г., не съм срещал алпинист, който се ориентира и намира така сигурно пътя като мен и моя брат Гюнтер. На това се научихме като деца. В годините, когато се катерехме през пропастите и жлебовете на Гайслершпитцен. По колко много други стени се изкачвахме, без да четем пътеводители! Ние просто знаехме дали се минава тук или там. Други алпинисти, предимно градските, никога не развиха такива инстинкти.

Х: Така човек започва да харесва сам себе си?

М: Не, това не беше нашата цел.

Х: Бяхте ли многознайко?

М: Не. По никакъв начин. Как иначе щях да се уча? В началото се поставях по-долу от останалите. В момента, в който забелязах, че мога да правя неща, които другите не могат, взех решение. Просто така. И останалите веднага ми повярваха. Те относително бързо ме последваха. Без да се колебаят. Между мен и баща ми никога не е имало съперничество. Следващата стъпка беше във взаимоотношенията между мен и брат ми. Правилото „Ти вървиш след мен, аз ще тръгна пръв“ никога не е оспорвано. Аз бях по-големият. Никога не сме спорели за това. Който тръгне пръв, носи повече отговорност. Това беше естествено. Аз бях по-голям, аз бях по-опитен.

Х: В ранното детство Гюнтер и Вие не сте се понасяли особено добре, нищо не сте правели заедно. Защо?

М: Моят брат Гюнтер изглеждаше точно като баща ми: слаб, жилист, с изкривен нос, черна коса, гарваново черна коса. Аз приличам повече на майка ни, Гюнтер — на баща ни. Аз бях непокорно дете, Гюнтер — инат. В моя гняв и бяс бях готов да пробия стена с главата си. Брат ми сядаше и казваше: „Не ми харесва. Няма да кажа нищо повече, но не ми харесва“. След това с катеренето, чрез този пълен с тайни свят над облаците, който открихме за себе си, ние израснахме заедно. Като противоположни характери добре се допълвахме. Двамата заедно с Гюнтер бяхме непобедими.

Х: В началото съзнателно сте избягвал Гюнтер?

М: Ние карахме ски и трябваше да работим заедно в птичарниците.

Х: Карахте ли се?

М: Не мога да си спомня да съм се карал с Гюнтер. Ние, момчетата, се карахме и се сбивахме в селото, в училището. Дори често. Тогава това беше обичайно. За кратко време, малко преди да завърши основното училище, когато бях около 12-годишен, бях опасен побойник.

Х: Бяхте ли най-силният в училище?

М: Имаше няколко момчета, които бяха много по-големи и по-силни от мен. Тях никога не ги докосвах. Те бяха Големите. Спазваше се дистанция. От друга страна те никога нямаше да ме докоснат,

защото бях едно поколение по-малък от тях. Така да се каже, не от техните. Но в нашия клас се славех като опасен побойник, като не бях нито много добър, нито особено силен. Но още тогава имах много енергия и издръжливост. При това и голяма агресия. Защо? Не знам. Тези изблици имам и до днес. Откъде идва това? Нямам никаква представа. Но мога много бързо да избухна. Моето избухване е отчасти игра, отчасти — не. При несправедливост, нападка, измама ставам опасен. Тогава мога да уплаша и двадесет човека. За съжаление. Не е необходимо.

Х: Вие биехте ли се, или само крещяхте?

М: Имаше размяна на удари, но никога не се боксирахме и не се замеряхме с камъни. По-скоро се пъчехме и перчехме колко сме силни.

Х: Докато един се откаже?

М: Докато един легне на земята. Или признае: „Предавам се!“

Х: Известен е случаят, когато на 12 г. сте намерил Гюнтер скимтящ в колибката на кучето пред къщата, защото Вашият баща така го набил с кучешки камшик, че не можел да ходи. Тогава Вие сте разбрал, че Гюнтер също е жертва на Вашия баща, както и Вие самият, и сте се сблизихи. По-късно от тази връзка възниква една от най-легендарните свръзки в историята на алпинизма. Най-напред един елементарен въпрос: Какво е кучешки камшик?

М: Гумено парче. Не е гумена палка, каквато имат полицаите, а гумен маркуч, с който моят баща възпитаваше овчарското куче, докато се научи да изпълнява.

Х: В какво беше прегрешил Гюнтер?

М: Дреболия. Не е важно. Не съм бил там. Като цяло това е една ситуация, един пример, един факт, който след войната беше всекидневие.

Х: Но това е ужасна история.

М: Да, това е ужасна история.

Х: Когато едно дете е малтретирано така, че да не може да ходи.

М: Не само при нас, в цялата долина, в Южен Тирол, в немскоговорящото пространство, беше така — децата да се бият.

Х: Боят като метод за възпитание?

М: Това беше нормалният, селски метод на възпитание. Не мога да кажа как е било извън долината. Тогава не съм излизал, за да знам.

Х: За какво се ядеше бой?

М: За всичко. Ако не сме нахранили навреме пилетата, или защото сме се били в къщата. Като малки деца — за викане или игри. Жилището беше тясно. И баща ни ни биеше. В тази голяма група деца баща ни можеше да се защитава само, когато контролира децата с пръчката. В известен смисъл „възпитан“ значеше послушен,

Х: Беше ли това целенасочено, планово възпитание, или ви биеха при афект?

М: И двете. Може би за баща ни това беше бягство от неговото отчаяние, от патовата ситуация след войната.

Х: Каква патова ситуация?

М: След войната нашият баща нямаше възможност да изгради живота си. Как трябваше да се развива занапред? Нямаше алтернатива. Преди това той е бил човек, който е имал идеали, идеи, бъдеще. Катерел добре, следвал. Беше южнотиролец, който е бленувал добро бъдеще.

Х: Той е бил притиснат до стената?

М: Той цял живот е стоял с гръб към стената, притиснат до нея. Това е свързано с войната, с подчинението, с отговорността за голямо семейство. Смятам, че тези млади войници са видели жестоки неща и не са могли да преодолеят шока от това. На тях не им е останало нищо. Никаква надежда. Само един вид тихо отчаяние. Гърбът винаги до стената. Ние всички познаваме тези събития само от литературата. Но те са откъснали нашите бащи и деди от света и са ги наблъскали в чудовищна жестокост. Ние не можем да проумеем как всички са станали съучастници. А след това са се върнали и са искали това да не се е случвало и да не са били такива. Но са били такива и те го знаеха. В „Морбус Китахара“ Кристоф Рансмайр^[12] разказва толкова подробно за това, че често изпитвам страх.

Х: Отвърждали ли сте на удара?

М: Не, никога. Но аз мисля, че баща ми е чувствал, че не трябва да удря повече. Когато станах на 13 или 14 години, бях по-силен от него. Той знаеше докъде може да стигне.

Х: На 12 години мислехте ли каква ще бъде Вашата професия?

М: Тогава няхах специално желание за професия. Няхах никаква представа от живота, никакви планове за кариера. Отидох в геодезичното училище, където се обучавах за един вид строителен инженер — високо и ниско строителство, само защото бях добър по

математика. Отдавах ми се природо-математическите и техническите предмети. Аз самият няхах желание да ставам инженер. Може би архитект.

Х: Много деца искат да станат локомотивни машинисти, други астронавти.

М: Не, аз не исках да ставам алпинист. Защото това не беше професия. Не можех да стана алпинист. Не можех да си представя моя живот. Беше нереално да очаквам, че ще се случи това, за което мечтая: „Дори светът да пропадне, аз ще остана алпинист“. Все пак от 16 до 18 години имах някакви мечти за живота, който по-късно водех. Противно на всички първоначални препятствия и съмнения в себе.

Х: И това беше всичко?

М: Аз исках да стана ловец на приключения — като един вид предизвикателство към себе си, но не в смисъла на изследовател.

Х: Като чергарите и циганите?

М: Да.

Х: Един модерен циганин?

М: Аз исках да стигна до последното диво място на света. Където другите не могат да стигнат лесно.

Х: Имахте ли примери?

М: Не, няхах примери, само характери, които ми импонират.

Х: Бяхте ли привлечен от романтиката на Джек Лондон? Четяхте ли такива книги?

М: Не. Никога не съм чел и Карл Май. Но исках да се потопя в дивата природа. Ние бяхме оборудвали нашето куче така, че да може да тегли шейна. Аз копнеех по дивото. Да се катеря по скалите, да прекосявам пространства, да бъда в лоното на дивата природа.

Х: А кой трябваше да Ви изхранва?

М: Не си задавах този въпрос. По-скоро беше ясно, че така не става. Никой не може да живее от завладяването на безполезното.

Х: Да се върнем към историята с Вашия брат. Какво ви събра този следобед? Той е седял безпомощен там, в кучешката колиба, не е могъл да ходи. Минавало ли Ви е през ума тогава, че Вие заедно с него можете да създадете свой собствен свят в планините?

М: За нас беше ясно само, че ние сме един заклет екип. Те могат да ни попечителстват и да ни принуждават, но не и да ни прекършат. Ние ще продължим да правим птичарници, но не завинаги! Може би

нашият баща е имал гузна съвест и по-късно ни пусна да заминем за гигантската, 800-метрова северна стена на Пелмо. Като си помисля, аз бях на 18 години, моят брат на 16 и баща ми ни разреши да тръгнем. При това попаднахме в буря. Татко ни даде своята Ламбрета^[13], за да стигнем до подножието. На следващия ден, в 5.00 часа сутринта, тръгнахме по стената, която е изкачвана най-малко двеста пъти от най-добрите катерачи в Алпите.

Х: И ви връхлетя буря?

М: В началото стената беше гладка и по-трудна, отколкото предполагахме. След това всичко тръгна безпрепятствено. Напредвахме бързо и се справяхме много добре. Всичко беше под контрол до настъпването на бурята.

Х: Под вас нищо — 400-метрова пропаст.

М: Под нас въздух, над нас — светкавици и градушка! Катастрофа!

Х: Страхувахте ли се за себе си? Къде се намирахте?

М: На най-лесната част от стената. Най-напред намерихме място под един таван, където се скрихме от падащите камъни. Имаше непрекъснати каменопади. След това разбрахме, че не можем да се върнем обратно по стената. При толкова много летящ камънак, някоя отломка все щеше да ни улучи. Можехме да продължим само нагоре. Продължихме да се катерим. По-късно бурята спря, дори се проясни. Стана много студено. Стената бе мокра. И като капак — нова буря на последната четвърт от маршрута. Заваля сняг. Суграшица. Светкавици. Стената побеля като стъкло. Беше лошо. Но с истинските ловци на приключения е така — или оцеляваш, или си мъртъв.

Х: Бяхте ли наясно с това?

М: Сигурно. В подобни ситуации това е съвсем ясно. Всекиму е ясно, че става въпрос за оцеляване. Но не се говори за това. При такива приключения няма връщане назад. Само нагоре. Но инстинктът работи и човек върши правилните неща. Когато нямаш късмет, е достатъчна само една грешка и всичко свършва.

Х: Тук има противоречие: Когато правиш правилните неща, не може да се стигне до смърт. Тя може да бъде предизвикана само от грешка.

М: Не, това само привидно е противоречие. Може би е грешка изобщо да се ходи в планината. Но след като човек изпадне в опасност,

животът започва да тече необикновено интензивно. Нагонът за оцеляване, инстинктът за самосъхранение мобилизират всички сили, седмото чувство, смелостта, дори страха. Човек инстинктивно се държи правилно. Изчезват всякакви съмнения. „Погрешното“ престава да съществува.

Х: И въпреки това човек може да загуби живота си.

М: Да, в планината човек може да загуби живота си.

Х: Значи в бурята Вие продължихте да се изкачвате нагоре, с мокри, вкочанени пръсти. Тогава ли за първи път в живота си изпитавте истинска смъртна опасност?

М: Да. Знаех, че в разгара на бурята сме на една от най-трудните стени в Алпите. Това могат да преживеят само абсолютно можещи. Не съм рискувал много често живота си. Може би сто пъти.

Х: Още веднъж: Вие преживяхте за пръв път застрашаващ живота Ви сценарий?

М: Да. Ситуация, в която или ще се справиш, или си мъртъв.

Х: Вие е трябвало да се справите с истинска криза. Какво си казахте след това: „Ще продължа по-нататък“ или „Край, заминавам за техническото училище и ще стана инженер?“

М: Всички тези разумни мисли не ми минаваха през главата. В момент на опасност изплуваше само една мисъл. Всеки път: „Махай се оттук! Трябва да излезеш от това положение!“ По тъмно стигнахме до върха. Бяхме вкочанени. Дрехите ни бяха замръзнали. Небето се раздираше от светкавици и гръмотевици. Валеше сняг. Тръгнахме надолу на юг. Беше късмет, че намерихме пътя за слизване. Само светкавиците осветяваха нощта. Чистият инстинкт ни заведе до Бал-Банд, после в гората.

Х: След това не се ли появи въпросът: „Какво всъщност направих?“

М: Беше иначе. Мислехме: „Не може да ни се случи нещо лошо. Щом преживяхме това, ще се справим с всичко. Никога повече няма да имаме такъв лош късмет — с буря на такава голяма стена, с каменопади, сняг, студ, гръмотевици“.

Х: Чувствахте ли се след това безсмъртни?

М: Да, малко. Наивно си мислехме нещо от рода „На нас няма какво повече да ни се случи“. Не, ние не бяхме подобри от останалите. Но минахме заедно през ада. И следващата стена вече можеше да бъде

и по-трудна. Мислехме си, че ще справим с нея, защото природата не може да ни изиграе по-лоша шега. С това ние, с нашата нагласа — не само с нашите катерачни умения, влязохме в кръга на екстремните алпинисти.

Х: Колко голям беше кръгът на екстремните алпинисти тогава, около 1964 г.?

М: В Южен Тирол бяха двадесет човека. В Северен Тирол — може би двадесет и пет, в Източен Тирол — трима или четирима. Всички се познавахме. Най-малкото по име.

Х: А в целите Алпи?

М: Няколкостотин. Днес има по-малко алпинисти от този тип. Но затова пък 100 000 и повече катерачи по изкуствени стени само в Германия.

Х: И какво правят екстремните алпинисти?

М: Те правят нещо, което никой друг не смята за разумно. Нещо, което е опасно за живота. Нещо, което изисква сръчност, умения, издръжливост, дисциплина. Трябва да си издръжлив, да можеш да спиш на открито без никакви бивачни съоръжения при минус 20 градуса по Целзий. Да издържаш по два дни без храна и вода. Да носиш отговорност за себе си и за спътниците си. Да правиш всичко сам, напълно сам. Вие влизате в свят, към който човек не принадлежи. В който разумните хора не си пъхат носа. Ние, екстремните алпинисти, влизаме доброволно в ада и казваме на всички критици: „Оставете ни на мира. Ние сами решаваме и искаме да рискуваме. И когато се върнем, ние сме заклето малко общество. Един вид клика. Сами за себе си. Разбираме се с половин дума, на свой собствен език. В това общество се влиза, не защото някой иска. Членството не може да се купи или да се спазари. Може само да се заслужи“.

Х: Един вид собствена култура?

М: Да, тази общност има собствена култура.

Х: Американският журналист Том Уулф е описал подобна култура и съществуването на собствен кодекс при астронавти и летците — изпитатели?

М: Естествено. Ние никога не бихме говорили за морал. Защото ние всички знаем, че моралът е чисто гражданско понятие. Когато висиш там горе, далеч от всякаква надежда да бъдеш спасен, би ли носил другия, би ли го дърпал, би ли му крещял, за да го спасиш? Ако

имаш две глътки вода, ще дадеш ли на партньора си половината, или цялата бутилка, т.е. и двете глътки, ако в противен случай той ще умре? За това изобщо не се говори. Това е естествено като живота. И ако след това някой дойде и каже, че трябва да се раздели водата, ние бихме отвърнали: „Какъв брътвеж“. Там навън, извън света на хората, всичко е така естествено, от само себе си, и ние не говорим за това. Когато след това дойдат мърморковците — „Този или онзи изоставил някого“ — това са само глупости. Или важничене. Това морализаторстване е толкова фалшиво и заблуждаващо! Ако загубя другия, аз съм загубил всичко. Защото този човек е моята опора, моята единствена помощ в края на краищата. За да осигури следващия пасаж или за да ми помогне да преживея и тази нощ. Дори за да споделиш страха, са ти необходими този човек или останалите. Това е едно цяло, това не е един и още един, а една общност. Хората на въжето. Свързката като общност, която е неделима. Това не е само чувството за принадлежност, то е безусловната общност.

Х: Защото действието диктува морала?

М: Не действието, акцията, а присъствието в опасна за живота ситуация.

Х: Но необходимостта от действие диктува морала. Въпрос на морал е, когато казвам: „Ще споделя водата си“.

М: Но не наложено, не под диктовка отвън. Нашето поведение е инстинктивно. Няма „правилно“ и „грешно“. Не са ми необходими външни предписания, нещата се случват като преди цивилизацията. Само големите пътешествия изискват правила. Както и шестте милиарда души на Земята.

Х: Вашият най-важен учител по това време става един човек на име Зеп Майерл^[14]. Какво можеше по-добре от останалите?

М: Зеп беше години по-голям от мене и можеше всичко. Той беше доста наивен младеж със селско потекло и правеше покриви на църковни кули в цял Тирол. Без скеле. Той оплиташе отгоре с въжета тези високи кули. Когато същият този Зеп Майерл беше дошъл да работи отново в Южен Тирол, искал да изкачи северната стена на Фуркета^[15], която аз вече бях изкатерил. Но не беше успял. В този единствен ден времето не било хубаво. При връщането си видял сестра ми на улицата. Заговорил я и казал: „Няма ли в това село катерачи?“ — „Защо?“ — „Аз работя по покриването на църковната кула и другата

седмица искам да отида да се катеря.“ И Валтрауд отговорила: „Моите братя се катерят. Те са екстремни катерачи“. Така се срещнахме. Той беше седем години по-голям от мен.

Х: Кой беше първият Ви тур с легендарния Зеп Майерл?

М: Беше една надвесена стена в масива Села^[16]. Висока може би 300 м. Веднага забелязах, че Зеп може много неща по-добре от мен. Той беше много внимателен. Взе ме, закара ме дотам и ми плати обяда. При следващия тур ме остави да водя на една-две дължини на въжето. „Опитай, мини напред!“ — каза той. При третия тур водихме приблизително поравно — едно въже той, едно — аз. Зеп стана мой треньор, но като кондиция и бързина не беше силен като мен. Но това не беше важно при катеренето. Накратко: станахме свързка. И в онези години двамата или с още двама партньори изкатерихме всички турове в Долomitите, които представляваха предизвикателство. Направихме редица премиери и повторения на някои от най-известните маршрути, които не бяха преминавани цяло столетие. Направихме и много зимни изкачвания. Заедно ходехме в Западните Алпи. Бяха славни времена!

Х: Искали сте да бъдете по-бърз от другите?

М: Аз следвах човешката натура, исках да бъда по-близо до природата в сравнение с останалите.

Х: Т.е., времето е било важен фактор за Вас?

М: Знаех, че ако съм бърз, няма да е необходимо да спя на стената. Това е и опасно.

Х: Въпреки това тогава сте бил изключително честолобив. Беше ли важно за Вас да преодолеете маршрути, които са толкова тежки, че по възможност никой след Вас да не може да премине по тях?

М: Да. Но това желание дойде в следващите години.

Х: По-важните стени и ръбове са били изкачени много преди Вашето поколение. Значи е ставало дума за нови, по-трудни маршрути?

М: Правилно, прокарването на нови, по-трудни маршрути по известните стени бе сериозен стимул. След няколко години Зеп Майерл каза: „Райнхолд рискува твърде много“. Бяхме станали негови предпочитани партньори по най-екстремните маршрути. Ние, южнотиролците, откачените селски момчета от планините, от долината Филньос. Гюнтер и аз. Нямахме предпочитания — премиери, втори

или трети изкачвания. По онова време бяхме смятани за най-дейните катерачи в Доломитите.

Х: Искал сте да изпъкнете?

М: Не, но в същото време с моя брат стигнахме до идеята да направим още една стъпка напред. Ние започнахме съвсем съзнателно да не използваме рооплъгови клинове, да поставяме колкото се може по-малко клинове. Така ние преоткрихме свободното катерене. Нашето честолюбие се състоеше в това да намираме маршрути, които не могат да бъдат повторени — с големи разстояния между клиновете, по стени, високи 1000 и повече метра.

Х: Какво имахте против рооплъговите клинове?

М: Какво означава това: като не мога да продължа, дупча отвор в стената с каменоделско шило, днес — с ударна машина или с мини компресор, и вкарвам клин? Това може да бъде направено от всеки. Така може да се изкачи всяка стена. Теоретично. Скучно беше така. С рооплъговите клинове като помощно средство за изкачване няма невъзможни неща. А това означава край на развитието.

Х: Това се е било наричано „шлосерска работа“ и Вие сте я мразел?

М: Развитието на техническото катерене по това време, средата на 60-те години на XX век, беше стигнало върховата си точка. Тогава се катереха 500-метрови свършено гладки и надвесени стени. Само на клинове. Започваше се със забиване на първи клин два метра над земята. Правилото беше да се пробие отвор в стената, да се вкара клин и на него да се окачи въжена стълбичка. И така — от клин на клин, от стълбичка на стълбичка. И пак отново. Седмици наред дупчене. Нямаше катерене нагоре, а изкачване — стъпало след стъпало — по подвижните стълбички. Да, можеше да се докосне скалата, но естествените грапавини, структурата ѝ нямаша значение. Важни бяха помощните средства, тези улеснения във вид на изкуствени опорни точки.

Х: Един вид аутобан в планините. Кога решихте, че това е скучно?

М: Някъде около 1966/1967 година.

Х: Освен скуката имахте ли и други, съществени причини да мразите шлосерската работа?

М: Не можеше да се поставят повече от 100 клина на 100 метра! По-гъсто покритие нямаше. А аз заявих, че се отказвам от тези неща. Прогресът, вървежът нагоре беше възможен, само ако се откажех. През 1966 г., написах статията „Смърт на невъзможното“, която беше публикувана в целия свят. Повече или по-малко казвах: „Ако прилагам метода с роолплъговите клинове, вече няма да има нищо невъзможно. А без това приключенията са немислими. Мога да преживея истинското приключение, само когато не знам как ще завърши то. Да се впуснеш в приключение, означава да потърсиш непознатото, може би невъзможното. Тогава като че ли съм на друга планета. Ако правя всичко правилно, ще се върна. В противен случай — може би не“. Тази радикалност изправи всички пиронджии срещу мен. Много от тях ме мразят и днес за това. Стигна се до появата на две школи.

Х: Вашата искаше директното противоборство с природата?

М: Не, не става дума за противоборство, за противопоставяне. Аз сам се излагам на опасност. От друга страна, никога не заставам срещу другите. Аз съм готов да изляза от бюргерския, еснафския свят. Доброволно влизам в света, който не е за хора. При това чувствам, че мястото, където се намирам, не е предназначено за хора. Всички останали можеха спокойно да правят нещата по техния си метод.

Х: Разглеждали ли сте себе си като творец на свободното катерене?

М: Не, никога не съм се разглеждал като катерещ се творец. Търсех добрата линия. За мен линията по стената беше много важна. Като че ли тя беше израз на моите способности, на моето можеене. Катерейки една хубава линия по скалата, аз имах възможност да се осъществя.

Х: Какво представлява „една хубава линия“?

М: Тя съвпада с естеството на планината. Не обратно. Тоест, аз не привеждам планината в съответствие с моята неспособност. Един катерач, който използва всяка грапавина на стената — стъпки, пукнатини, последователност от хватки — следва добра линия.

Х: Какво представлява „лошата линия“?

М: Когато при изкачване стигам до място, откъдето не мога да продължа, и забивам роолплъгов клин. От това правило изключвам площадките за осигуряване на модерните маршрути.

Х: Изключването на шлосерската работа беше бунт. Останалите са Ви заклеили като неандерталец, който се придвижва нагоре по планината като маймуна. Това отрицание радваше ли Ви?

М: Маймунообразно поведение — за нас беше чест да бъдем обиждани така.

Х: Имало е и мнение, че „в алпинизма сте бил играч на рулетка“, че „подценявате сигурността в планината“, че сте „лекомислен, нарцистичен и копнеещ по смъртта“.

М: По онова време имаше една много интересна дискусия между екстремните катерачи. Но в рамките на еснафското общество не се дискутираше, нямаше спор. Бюргерите, в смисъл еснафите, не приемаха сериозно хората, занимаващи се с екстремн спорт. Те искаха сигурност. Аз биех по сигурността. Прилежните бюргери винаги ще ни нарекат „Онези, чалнатите“, когато някой от нас падне. За тях важи максимата „Да гледаш църквата отвън, гостилницата — отвътре, планините — отдолу. Сам си си виновен. Ако не се беше качвал, нямаше да паднеш“. Аз отговарях: „Вие, разбира се, имате право. Но това повече не ме интересува“.

Х: Това разграничаване можеше ли да се приема като признание за екстремните алпинисти?

М: За нашето време ние бяхме отишли много напред. Признанието дойде десет години по-късно, когато в САЩ се наложи чистото катерене и млади хора не можеха да изкатерят нашите маршрути. „Дявол да ги вземе, това не е възможно — казваха младите хора. — Или са хитрували, или са били луди“. В действителност ние не бяхме нито гениални, нито луди. В свободното катерене ние бяхме може би един нюанс по-добри от пиронджиите. И малко по-добре тренирани. Носехме вътре в себе и комарджийската нагласа: „Нека да опитаме“. Тогава ние много експериментирахме. Това, което често се забравя, е колко често се проваляхме, колко пъти не успяхме да преминем някой маршрут. Ние седмица след седмица изпробвахме нещо ново. Тръгвахме и спирахме. Успяхме в шестдесет процента от случаите. В останалите четиридесет настъпваше отказване. Или дори не започвахме. Колко често не сме стигали до горе!

Х: По какво установявахте, че е безсмислено да се продължава?

М: Когато не бяхме във форма и се страхувахме. Друг път, защото времето беше лошо. Или нещо друго. Ние често се връщахме.

По-късно, във фазата на осемхилядниците, половината от моите опити се проваляха. Половината бяха успешни, останалите — не.

Х: Как решавахте, че е време за връщане?

М: Често това става много бързо. Или още в хода на изкачването: твърде студено е или днес не съм достатъчно добър, първата дължина на въжето не върви добре. Или партньорът мърмори: „Не рискувай твърде много“. Гюнтер често казваше: „Не го прави, забий още един клин“. Забивах още един междинен клин. Опитвах отново. Тръгвах нагоре. Но в края на краищата не продължавах. „Държи ли клинът изобщо? Внимавай, да не полетиш надолу и клинът да не се извади!“ Рано или късно разбираш: „Днес няма да стане“. Ние бяхме играчи — не в детския смисъл. Ние поставяхме на карта нашето можење. Въпросът беше: „Става ли, или не?“

Х: Преди Вашите изкачвания често сте спал лошо или почти не сте спал, сънувал сте падане от стената.

М: Да, при мене беше така. Може би и при другите. Мога много да разказвам за страшни сънища, но само за моите.

Х: Това означава, че сте действал с половината от силите си. Слабост ли е, когато човек спи лошо?

М: Слабост е. Но без тези предварителни притеснения винаги се чувствах зле. Днес съм на мнение, че нивото на адреналина започва да се покачва още по времето на подготовката.

Х: Зареждате ли се с допълнителна енергия при изкачване по стената от състоянието, което в психологията се нарича „Поток“^[17]?

М: Свободното катерене, на границите на собствените възможности, предизвиква състояние на поток. Но аз трябва да владеем ситуацията напълно. Винаги съм се катерил зле, когато работех като планински водач. Често като гледах клиентите, ми ставаше зле. Те използваха хватки, които бяха несигурни. Аз виждах това от тридесет метра. Знаех, че ако доверилият ми се клиент докосне хватката или се хване за нея, ще полети от стената. Тогава виках: „Внимание!“ Не бях добър водач. Катерех по-добре сам. Когато аз самият катеря, отминавам несигурните хватки. Изобщо не ги докосвам. Автоматично се хващам там, където стената държи. Клиентите ми често ме изваждаха от ритъм при катерене. Когато в края на седмицата тръгвах с моите партньори, трябваше да вляза отново в това състояние на поток, фалшивата мелодия от водачеството носех в себе си като

отзвучи от погрешното катерене. Катеренето е като балета — композиция и хореография едновременно, намиращи се в пълно съответствие всяка секунда. Тоест, всяка секунда е различна, защото структурата на скалата ми показва как трябва да композирам и заедно с това как трябва да го направя. Всичко става инстинктивно. Когато напидам правилният „поток“, изкачването нагоре по стената става от само себе си. Като че ли земното притегляне не съществува.

Х: Прекарал сте вашия пубертет изключително по скални стени. Не са ли Ви липсвали момичетата?

М: Стените бяха по-важни за мен. Моята сексуалност отреагирах по стените на скалите. Моята фантазия се възбуждаше много повече от нов маршрут, отколкото от покоряването на годеница на катерач.

Х: За някои това е основната тема от дванадесет годишна възраст.

М: Ние бяхме по-бавно развиващи се. В сравнение с днешните деца ние, децата на войната, много по-късно достигнахме до сексуална зрялост.

Х: Нямаше ли във Вашата долина момичета, които да намирате привлекателни?

М: В моята долина, по това време, не. В края на шестдесетте години не бях там. Бях извън долината — в Бозен, Епан, Падуа. В Търговското средно училище имаше момичета, които ме въодушевяваха. Отдалеч.

Х: Били сте по-скоро срамежлив?

М: Много срамежлив.

Х: Вие въобще не сте знаели как да заговорите момиче?

М: Не.

Х: Защо не сте се опитали да впечатлите момичетата с Вашето катерачно изкуство?

М: За мен съществуваше светът на катеренето, който споделях с моя брат и няколко приятели. Паралелно с него съществуваше еснафският, бургерският свят. Не исках да споделям първия със съученик, момиче или който и да е друг. Имах чувството, че катеренето не засяга съучениците ми. Те нямаха представа за това. Така, както моите партньори в катеренето, които бяха много по-големи от мене, никога не попитаха: „Какви са твоите съученици? Какво правиш в училище?“ Това също не ги засягаше.

Х: Секта ли бяхте в планината?

М: Да, ние бяхме секта.

Х: Вие не искахте да се омърсявате?

М: Ние бяхме малък кръг, който не се самоопределяше с устави, с писмени документи. Може би с общи преживявания, общи истории. И на дело. Ние нямахме правила, само еднакъв опит и общи преживявания. И всички, които не са имали тези преживявания, не принадлежаха към нас. Когато разни самохвалковци, а имаше много такива, се правеха на важни, ние ги презирахме. Само тогава. При нас бяха важни само делата. Който е преживял нещо, можеше да говори. Някой само трябваше да каже „Стената на Айгер“, „Рампата“, „Третото въже“, „Надвесената скала вляво“ и всички разбираха за какво става дума.

Х: Трябваше заедно да сте мръзнали и страдали, за да принадлежите на тази общност?

М: Да, защото никой не може да си представи какво означава да мръзнеш на открито цяла нощ при минус тридесет градуса, ако не го е преживял. Не можех да обясня на другите какво означават буря, загуба на ориентация, смърт. Част от спойката, която свързваше този елит, бе и чувството на сигурност. Без превземки: „Когато оправянето в този свят стане трудно, ние сме тези, които ще го направят. Защото другите не са се научили да оцеляват в трудни условия“. Ние бяхме преживели гранични ситуации, които изглеждаха непреодолими. По този начин получихме чувство за сигурност. Дори и във всекидневието. Но не заради мисълта, че сме по-умни, подобри или по-богати. А защото можехме да оцеляваме. Имам предвид не в културно отношение. Напротив. Ние ходехме по-рядко на театър. Четяхме по-малко. Имахме по-малко пари от нашите връстници. Но ние се научихме да оцеляваме и точно това ни даде тази самоувереност, която ни правеше силни в нормалния живот. Аз още тогава не се боях, че няма да се справя в живота. Баща ми винаги се страхуваше. Дори и за мен — че ще се окажа на улицата и така нататък. Само защото нищо не бях учил и цяло лято само се катерех наоколо.

Х: Спомняте ли си първата целувка, която дадохте на момиче?

М: Преди 1971 година нямах голяма любов. Естествено, бях спал с няколко жени, но нямах еднозначна любовна история.

Х: Как ще наречете това?

М: Нито една от тези връзки не беше важна дотолкова, че да се откажа от моя фанатизъм по скалите.

Х: Не сте искал да си губите времето?

М: Да. Щях да загубя цял уикенд. Всяко чакане ме отегчава.

Х: Например, да изядете един сладолед с момиче?

М: „Да отидем да изядем по един сладолед“ — за мене тогава това беше непоносимо.

Х: Какво му е толкова лошото?

М: Нищо. За мен това нещо е проблем и до днес. Да водя разговор с някого, да изпием заедно бутилка вино или дори две, да се качим заедно на една планина или да видим една картина — това да. Но да отида да изям един сладолед? Да убия времето, за мен е ужас.

Х: Да изядете един сладолед и да погледате площада?

М: Действително е непоносимо. Или ще направя нещо със страст, или изобщо няма да направя нищо. Да изям един сладолед с момиче и тогава за мен не означаваше нищо.

[1] *Гайслершпитцен* (Гайслергрупе — нем.), неголяма планинска група в Долomitите (Италия), по-известна с италианското си име Групо делле Одле. Разположена между долините Гардена (Вал Гардена — ит., Грьоднертал — нем.) и Филньос (Филнвостал, Вал ди Фунес). Интересен катерачен район, със стени до 800 м. Най-висок в групата е Зае Ригайс (3027 м), към който има виа ферата. Най-известна сред алпинистите е Фуркета (3025 м). Други забележителни кулминации са Гран Одла (2832 м), Одла ди Валдуса (2936 м), Гран Фермеда (Голямата Фермеда, 2873 м), Пикола Фермеда (Малката Фермеда, 2800 м), Зас де Месди (2760 м). Най-известният град в подножието е Ортизей (Санкт Улрих — нем.). ↑

[2] *Сечеда* (2518 м, по други източници 2450 м) е връх в района на Вал Гардена (Грьоднертал), над селището Ортизей (Санкт Улрих — нем., Уртиджеи — ладински). До него се изкачва въжена линия тип телеферик (с пътнически вагони). Оттам започва най-дългото спускане със ски в Долomitите — 10 км до Ортизей. ↑

[3] *Пуец* — планинска група в Северозападните Долomити (Италия), разположена от западната страна на най-високата част на долината Вал Бадия. Най-високата ѝ точка е Кол дел Пуец (Пуецкофел, 2720 м). От катерачна гледна точка най-интересна е стената Засзонгер,

представляваща югоизточен бастион на групата. Част от природния парк „Пуец-Гайслер“ („Парко Натурале Пуец-Одле“), създаден през 1977 г. През 1999 г. площта му възлиза на 10 196 хектара. Защитената територия обхваща терени на общините Абтай, Корвара, Филньос, Санкт Мартин ин Турн, Санкт Улрих (Ортизей), Волкенщайн и Санкт Кристина ин Грьоден. ↑

[4] *Доломитите* — планински район в южната част на Източните Алпи, в Италия. Името им води началото си от фамилията на френския геолог Деодат Доломьо, който през 1789 г. установява, че този варовик (наречен по-късно „доломит“) не влиза в реакция със солната киселина. Граница на Доломитите на запад са долините на реките Адидже (Ечтал — нем.) и Исарко (Айзак), на север — Вал Пустерия (Пустертал), на изток Вал ди Сесто, Вал Падола и долината на река Пиаве, на юг — равнината Фриули. Понякога към тях се причислява южната част на Каринтските Алпи, намираща се на изток от река Пиаве. От административна гледна точка Доломитите се делят на три провинции: Алто Адидже (Южен Тирол) със столица Болцано, Трентино (Тридент) с главен град Тренто и Белуно с едноименен център (Байлун — нем.).

В района се осъществява постоянно взаимодействие между италианското влияние от юг и на германското (немскоезичното) от север, следи от което се срещат на всяка крачка. При това почти напълно са изчезнали останките от ранната местна ладинска култура. Ефект от всичко това е административното деление. Първата от трите споменати провинции, обхващаща северната и западната част на Доломитите, е автономна, а немският език е втори в сферата на управлението и администрацията. За столица на целите Доломите се смята Кортина д'Ампецо, разположена в самия център на региона, в италианско езичната провинция Белуно.

Най-висок връх в Доломитите е Мармолада (3342 м) в западната им част. Други важни върхове са Антелао (3263 м), Тофана ди Мецо (3243 м), Чивета (3220 м), Монте Кристало (3216 м), Сорапис (3205 м), Чима делла Вецана (3192 м), Сасо Лунго (3181 м), Монте Пелмо (3168 м).

От гледна точка на височината си, скалните стени в Доломитите не отстъпват на тези в Западните Алпи, а по трудност нямат равни на себе си в целите Алпи. По тях са написани едни от най-славните, най-

вълнуващите и най-забележителните страници в историята на световния алпинизъм. Най-високата скална формация е северозападното ребро на Монте Агнер — 1600 м. Северозападната стена на, Чивета е висока 1200 м и е широка около 5 км. Символ на Доломитите са мощните кули Тре Чиме ди Лаваредо (Гросе Цине — нем.). ↑

[5] *Лангкофел* или Сасо Лунго (3181 м) в Западните Доломити (Италия), най-висока точка на едноименната планинска група. Представлява неин източен бастион, който като мощна, широка 2 км стена, се издига над най-високата част на долината Гардена (Вал Гардена, Грьоднертал). На тази стена са разположени неколкостотин скални кули. В западната ѝ част се намира малкият висящ ледник Лангкофел. Седловината Форчела дел Сасолунго (2681 м) отделя Сасо Лунго от останалите върхове. Всички маршрути към него са дълги и трудни и представляват интересни цели за алпинистите. Първото изкачване на Сасо Лунго е направено от англичанина Пол Гроумън на 13 август 1869 г. и гидовете Петер Залхер и Франц Иннеркофлер. По стените му са прокарани около 40 маршрута. По 1000-метровата му северна стена преминават най-трудните от тях. Първото ѝ изкачване е дело на е В. Вилдт, Зеп и М. Иннеркофлер през 1896 г. Премиерата по североизточното ребро е направена през 1907 г. от Карл Плайхингер и Г. Тайфел, по северното ребро — от Едуард Пихл и Р. Вайцер, 1918 г., по средната част на северната стена — от Франко Бертолди и Джино Солда, 1936 г. ↑

[6] *Мармолада* (3343 м) — най-високият връх в Доломитите, кулминация и на едноименната планинска група. Има издължена форма и се простира от изток на запад. На изток от масива Сераута го отделя седловината Форчела а Ву (3040 м), а на запад от масива Фернел — Форчела Мармолада (2910 м). Има три кулминации — главен (западен) връх или Мармолада ди Пеня (Пунта Пеня, 3343 м), среден или Мармолада ди Рока (Пунта Рока, 3309 м) и източен или Мармолада д'Омбрета (3230 м). На северния склон се намира най-големият ледник в Доломитите. На юг, към долината Вале Омбрета, се спуска скална стена с височина между 450 и 800 м. До билото, близо до връх Мармолада д'Омбрета, стига въжена линия от Малга Чиапела. На ледника Мармолада и на склоновете под неговото чело действат няколко скивлека.

Първото изкачване на Пунта Рока е направено от Пол Гроумън и гида Пелегрино Пелегрини през юли 1862 г. (преди тях няколко свързки стигат до билото, свързващо Пунта Рока и Мармолада д'Омбрета). Първи на Пунта Пеня, на 28 септември 1864 г., са Пол Гроумън и водачите Анджело и Фулгенцио Димаи. Зимната премиера на същия връх (25 ноември 1884 г.) е дело на Джорджо Бернард, Карло Канделпергер и Джузепе Спацали. Първи успех на Мармолада д'Омбрета през 1901 г. постигат К. Финкх и К. Лойхс. Първо изкачване по-южната стена на Пунта Пеня записват Беатриче Томасон и гидовете Микеле Бетега и Бартоло Дзагонел. Първото соло (през 1906 г.) по този маршрут е на Йозеф Йохлер, а първото зимно изкачване (15–17 март 1955 г.) — на Г. Хаузер, Х. Вийдман, Х. Хортер и Б. Хун. Много важно място в историята на алпинизма имат следващите маршрути по-южната стена на Мармолада: през 1929 г. по южното ребро на Пунта Пеня — Деметрио Кростоманос, Луиджи Микелуци и Роберто Ператонер (първо зимно: Петер Хааг и Винченцо Малзинер, 11 — 12 януари 1964 г.); 1936 г. по югозападната стена на Пунта Пеня — Умберто Конфорто и Джино Солда (първо зимно: Херман Бул и Куно Райнер на 19 и 20 март 1950 г.; първо соло — Чезаре Маестри, 1953 г.); 1936 г. по южната стена на Пунта Рока — Еторе Кастильони и Джовани Батиста Винацер (първо зимно: Валтер Шпитценцетер и Ото Вийдеман 5–9 март 1967 г.; първо соло с нов вариант — Райнхолд Меснер, 1969 г.), 1964 г., диретисимата „Виа дел'Идеале“ — Армандо Асте и Франко Солина (първо зимно: Йежи Кукучка, Януш Курчаб, Мариан Пиекутовски, Януш Скорек, Збигниев Вах, от 18 до 23 март 1973 г.); 1969 г., „Зюдтиролер Вег“ по южната стена на Пунта Пеня — Конрад Ренцлер и Райнхолд Меснер (първо соло: Ерих Лакнер, 1969 г.; първо зимно: Л. Камерландер, Г. Лун и Н. Шварц, от 23 до 25 януари 1974 г.); 1983 г., маршрутът „Риба“ — Игор Колер и Иржи Шустр (първо зимно: П. Чиприани, Маурцио Джордани, Дж. Дзенати, от 16 до 20 март 1986 г.); 1982 г., „Модерне Цайтен“ („Модерни времена“) — Хайнц Мариахер, Луиса Йоване. ↑

[7] *Монте Пелмо* (3169 м), мощен, самостоятелен връх в Золданските Доломити (Италия). Освен главната, има още две по слабо изразени кулминации — южна (3061 м) и източна (3024 м). От запад към Пелмо плътно е прилепнал труднодостъпният Пелмето

(2990 м). В подножието на северната стена и в горната част на южния склон се намират малки ледници.

Първото изкачване е направено на 19 септември 1857 г. от Джон Бол (придружаващият го местен ловец не успява да стигне до върха). През 1870 г., на Пелмо стъпва първата жена — Селина Паке, заедно с няколко придружители. Зимната премиера през 1882 г. е дело на Пиетро Паолети. Високата 850 м северна стена е премината за първи път от Роландо Роси и Феликс Симон през 1924 г. Това е първият тур от митичната шеста категория („сесто градо“) в Долomitите. Първи през зимата (от 19 до 23 декември 1974 г.), при това соло, с този маршрут се справя Ренато Кадзарото (загинал трагично на К-2 през 1986 г.). По-ранното зимно изкачване на Тони Маркесини се подлага на съмнение. Други интересни изкачвания са: през 1955 г. югоизточното ребро на източния връх — Кандидо Белодис и Бенямино Франчески; 1968 г. по северното ребро („Пиластро Фиуме“) — Петер Хааг, Г. Крох, Й. Шварцвелдер и Г. Щайгер; 1971 г., по югозападната стена („Виа дел Белунеси“) — Джорджо Гарна, Джани Джанесели, Пиеро Сомавила, И. Дукапа, Ренцо дал Мас. Първото изкачване на Пелмето е направено на 6 август 1895 г. от Ф. Спада и гидовете Анджели Панциера и К. Калегари. ↑

[8] *Чивета* (3220 м), най-висок в едноименната планинска група и в Золданските Долomити. От изток и юг е достъпен за туристи по две виа ферати и по пътя за слизане от алпийските турове. На северозапад се спуска отвесна стена с височина 1200 м. По нея преминават няколко екстремни маршрута, които са между най-трудните в целите Долomити. Първото изкачване на върха е направено между 1855 и 1867 г. от Симеоне де Силвестро, наричан Пиованел, и няколко негови другари. На 31 май 1867 г. до върха по туристическия маршрут стигат Франсис Фокс Тъкит и водачите Мелхиор и Якоб Андерег. Първата дама, стъпила на Чивета, е Амелия Паганини Пеце с гидове. Първи през зимата на върха са войниците от едно отделение на базирания в Белуно 7-ми алпийски полк Армандо Да Ройт, Енцо Правато, Джуство Серафини, Марио Ботер, Паоло Коста, Роберто Босели и Марио дал'Акуа. На 4 февруари 1953 г. К. Контини записва първо зимно соло.

Изкачването по средната част на северозападната стена се смята за начало на епохата „сесто градо“ (шеста категория) в историята на катеренето по скали. Тази премиера е направена в отличен стил, с

използване само на 12 клина, за 15 часа от легендарните катерачи Емил Зоleder и Густав Летенбауер през 1925 г. Първо соло по този тур записва друг легендарен катерач — Чезаре Маестри (1952 г.). Първото зимно изкачване е на Игнацио Пиуси, Джорджо Редаели, и Тони Хибелер (от 28 февруари до 7 март 1963 г.).

Други важни маршрути по северозападната стена на Чивета са: през 1931 г. (4 и 5 август) тура на Комичи от VI.A4 категория, преодоляващ най-голямата денивелация на стената от 1200 м — Емилио Комичи и Джулио Бенедети (първо соло: Клод Барбие, 1962 г.; първо зимно: Кшищоф Панкиевич, Марек Серва, Збигниев Вах и Александър Варм от 4 до 14 март 1979 г.); 1967 г., „Вег дер Фройнде“ („Маршрутът на приятелите“) — Хайни Холцер, Зеп Майерл, Райнхолд Меснер и Ренато Реали (първо зимно: Зузана Хавратова, Ян Доубал, Йозеф Незерка и Станислав Силхан, 1980 г.); 1972 г. (от 16 до 22 март), Маршрут на братята Рускони — Джанбатиста Кримела, братя Антонио и Джовани Рускони, Джорджо Тесари и Джанбатиста Вила; 1957 г. (от 5 до 7 септември), „Филип-Флам“ — Валтер Филип и Дитер Флам (първо соло: Райнхолд Меснер, 1969 г.). ↑

[9] „Чудото от Берн“ за сензационното спечелване на световната титла по футбол от Германия на световното първенство през 1954 г. в Швейцария. ↑

[10] Бриксен (Бресаноне — ит., Персенон — латински) е третият по големина град в провинцията Алто Адидже (19 786 жители в края на 2006 г.). На 40 км северно от Болцано (Боцен — нем.) и на 45 км южно от прохода Бренер, където минава границата между Северен и Южен Тирол, която е граница между Италия и Австрия след 1919 г. Важно културно, икономическо и културно средище, административен център на долината Вале Исарко, при водослива на реките Айзак (Исарко — ит.) и Риенц (Риенца — ит.). ↑

[11] Зас Ригайс (3027 м), най-високият връх в планинската група Гайслершпице (Одле) в Северозападните Долонити, Италия. Към него води не особено трудна виа ферата. По стените му има катерачни маршрути с различна трудност. Първото му изкачване е направено през 1878 г. от Г. Бернхард, Ф. Ниглутш и Б. Ваанер, но по всяка вероятност по-рано до него са стигали местни козари. ↑

[12] Кристоф Рансмайр — австрийски писател (роден на 20 март 1954 г. във Веле). Носител на литературните награди „Франц Кафка“

(1995 г.), „Фридрих Хьолдерлин“ (1998 г.), „Бертолд Брехт“ (2004 г.), „Хайнрих Бьол“ (2007 г.). През 1997 г. в Копенхаген става лауреат на Европейската литературна премия „Аристейон“ за издадения през 1995 г. роман „Морбус Китахара“ („Morbus Kitahara“, „Болестта на Китахара“), заедно със Салман Рушди, който представя Англия с романа „Последната въздишка на мавъра“.

Още първият роман на Рансмайр — „Ужасите на ледовете и мрака“ („Die Schrecken des Eises und der Finsternis“, 1984 г.), го прави широко известен. Критиката в родината му и в Европа отбелязва, че това е един от най-силните дебюти на европейската литературна сцена, макар книгата стилистично да се доближава до „Моби Дик“ на Джоузеф Конрад. Романът е изграден върху три сюжетни линии. Първата е историята на откриването на архипелага Франц-Йосифова Земя от австрийската експедиция на Карл Вайпрехт (1838–1888) и Юлиус Пайер с кораба „Адмирал Тебетхоф“. Втората е повествованието за Йозеф Мадзини, изчезнал безследно сред ледовете на Шпицберген през 1981 г. Третата е гласът на автора, който върви по следите на „Адмирал Тебетхоф“ и Йозеф Мадзини, за да ни разкаже първите две истории. Рансмайр изкусно преплита тези три нишки, изтъкавайки призрачната и студена тъкан на текста. Читателят следва „Адмирал Тебетхоф“ през ледовете и мрака към сбъдването на мечтата на последните първооткриватели на XIX век. А Йозеф, в търсене на изгубеното време, се стреми към смъртта... Чувствайки невъзможността да реконструира напълно случилото се, авторът се лута сред догадки и факти. Но най-важното не са фактите, а чувствата, с които героите търсят отговори на своите въпроси и се опитват да отстояват мъжеството си.

„Романът на и прилича на това, за което е написан — казва един литературен критик. — Както самата Арктика, в началото той плаши и отблъсква със специфичното поднасяне на материала, със студения си стил, с отчуждеността от предмета на разказа. Но щом бъдат преодолен първите глави, той започва да оплита съзнанието на читателя. Последният вече не може да се измъкне и сам започва да дрейфа сред ледовете. И не може да се върне обратно. Остава му само едно — да дочете книгата докрай. Авторът води читателя към финала бавно и методично. А там, на края, го очаква трагедия с наистина шекспировски мащаби — трагедия на духа, неприкрита историческа

драма. И не му остава нищо друго, освен зашеметен да се взира в несправедливостта на света. По същество тук няма събития. Пред нас е картина, панорама, нещо застинало, неподвижно. Задачата на автора е да нарисова тази картина, а задачата на читателя — да я види. И поради това книгата трябва да бъде четена през зимата, през най-люютата зима. Тогава вие ще започнете да ненавиждате Рансмайр, но в същото време и ще го заобичате. А това е най-висшата награда за всеки писател — да предизвика толкова силно чувство. В крайна сметка няма да сте на себе си. Но кой е казал, че истинската литература трябва да бъде единствено приятна и да не съдържа горест?“ ↑

[13] „Ламбрета“ — марка италиански мотоскутери, произвеждани от фирмата „Иноченти“, създадена през 1922 г. от Фердинандо Иноченти в Рим и преместена в Милано през 1931 г. Името идва от малката река Ламбро, течаща през града. ↑

[14] *Зеп Майерл* — знаменит австрийски алпинист, автор на стотици изкачвания в Алпите и Долomitите. На 12 май 1970 г. прави първо изкачване на Лхотце Шар (Лхотце Донгфенг, 8382 м) в Непалските Хималаи по югоизточното ребро на върха като участник в експедиция начело със Зигфрид Еберли. Собственик на прочутата фирма „*Serr Mayerl & Sohn*“ GmbH, специализирана във височинни работи (главно ремонти на църковни покриви и кули) „от въже“, т.е. с използване на алпийски способности. ↑

[15] *Фуркета* (Гран Фуркета 3025 м) е труднодостъпен връх в групата Гайслершпицен (Одле), в Северозападните Долomити, Италия. Скалната кула е известна главно със своята 800-метрова стена, която през първото и второто десетилетие на XX век е била в центъра на вниманието на най-добрите европейски катерачи, в това число и на Ханс Дюлфер. Първото изкачване през 1880 г. е дело на Йохан Зантер, а първото преодоляване на северната стена, смятана по това време за най-трудна в целите Алпи, през 1925 г. — на Емил Зоleder и Фриц Виснер. Първо соло по стената (по „Зоleder-Виснер“) записва Хайни Холцер. Първото зимно изкачване е на Райнхолд и Гюнтер Меснер (5 март 1967 г.). През 1973 г. първият е автор и на премиерата (с И. Грубер) по западната стена на Фуркета. ↑

[16] *Масивът Села* (Групо Села, Селагрупе) е планинска група в Западните Долomити, Италия. Представлява възел, в който се събират билата, които разделят четири големи долини — Вал Бадия (Гадертал

— нем., ла Гран Ега — ладински) на североизток, Вал Гардена (Грьоднертал) — на северозапад, Вал Фиеме (Флаймстал — нем.) — на югозапад, Вал Кордеволе — на югоизток. От района на Мармолада я отделят седловината Пасо Пордои (2239 м) и долината Вал Кордеволе, от групата Сасолунго — седлото Пасо Села (2244 м), от Пуец и Одле — Пасо Гардена (2113 м), от групата Фанес — Пасо ди Камполонго (1875 м).

Образуват я огромни каменни плата, от които се спускат отвесни стени, пресечени от широки тераси. Върховете куполи, които израстват над платовидните заравнености са между най-леснодостъпните в Доломитите. Най-висок връх в Пиц Бое (3152 м). От катерачна гледна точка най-популярни са трите Кули Села (2696 м). По стените на най-долните тераси в масива в последните години се развива спортно катерене.

В масива Села са прокарани няколко интересни ферати, от които най-популярни са „Пишиаду Клетерщайг“ и „Пьоснекер Клетерщайг“. От запад на изток през масива преминава популярния многоетапен туристически маршрут „Алта Виа Доломити 2“. Около цялата група през ограничаващите я седловини, има шосе. На тези седловини, както и във вътрешността на Групо Села, има многобройни хижи. По склоновете, под стените, се намират интересни ски зони. Главни селища в подножието са Корвара (Курфар — нем., 1568 м), Селва (1563 м), Канадзеи (Чианачеи — ладински, 1819 м), Араба (Реба — ладински, 1602 м). ↑

[17] „Поток“ (flow), автор на термина и на теорията на „потока“ е Михай Чиксентмихай (Mihaly Csikszentmihalyi) — един от най-авторитетните и най-уважаваните психолози в света (роден на 29 септември 1934 г. в унгарско семейство на територията на днешна Хърватска, израсъл и учил в Италия, направил кариера в САЩ). Професор по психология в Университета Клеърмонт (Калифорния). Завеждал е Департамента по психология на Чикагския университет и Департамента по социология и антропология на Лейк Форест Колидж. Автор е на около 50 книги, между които и знаменитата „Поток: психология на оптималното преживяване“ („Flow: The Psychology of Optimal Experience“, Harper and Row Publishing Company, New York City, 1990). Всъщност, новият термин „поток“ (flow), който предизвиква асоциации с всичко, само не и с академичната наука, се

ражда преди около 30 г. С него се обозначава състоянието, при което човек напълно се слива със своята работа или със своите занимания и не усеща нито времето, нито самия себе си, а вместо умора изпитва постоянен прилив на енергия. Тогава човек е абсолютно фокусиран върху това, което прави и поради тази причина — изключително ефективен.

Проф. Михай Чиксентмихай го открива, изследвайки живота на творчески личности, но състоянието на „поток“ не е само достояние на някакви изключителни хора. Вече три десетилетия продължават изследванията и дискусиите около явлението и излизат все нови книги. Но е ясно едно — че състоянието на „поток“ е едно от най-прекрасните неща в нашия живот. И най-важното: за разлика от други подобни състояния, които от време на време попадат в центъра на вниманието на психолозите (например, пикови преживявания, щастие, субективно благополучие), „потокът“ не ни спхожда като Божия благодат, а се поражда от нашите смислени усилия. Той е в нашите ръце. При него удоволствието се слива с усилията и смисъла, пораждайки подхранващо енергията ни активно състояние на радост. Когато човек прави нещо, което не му харесва и което не се получава, тогава той се намира извън „потока“. Както, например, скиорът, който, вместо да се наслаждава на прекрасните панорами и на стремглавото спускане, непрекъснато си мисли, че може да падне и се стреми да избегне това. Рецептата за щастие на Чиксентмихай е да се избират само такива занимания) които поставят човек в „потока“, и да се избягват всички останали, които го изваждат от него. ↑

ГЛАВА II

ГОЛЕМИТЕ ВИСОЧИНИ

1969–1986

*„Окриля ме един непреодолим стремеж,
които ми диктува да се стремя към най-
високото и най-трудното и да дам докрай всичко
от себе си.“*

Херман Бул

БУРЯ И ЛЕД

До височинния алпинизъм стигнах по една случайност. Бях студент, когато през 1969 година се присъединих към една експедиция в Андите, организирана от тиролци, тъй като Курт „Гага“ Шойсвол, един безупречен катерач, отпадна като участник. Тогава аз исках да стана строителен инженер, специалност „Високо и ниско строителство“. Когато една година по-късно, след трагичната експедиция на Нанга Парбат и след ампутация на пръстите на краката и възглавничките на пръстите на ръцете, се върнах обратно в университета в Падуа, установих, че не мога да се оправям вече със следването. Така станах височинен алпинист. Катеренето по скали бе затруднено от болките в безименния пръст на дясната ми ръка. Затова моментално и напълно се концентрирах върху високите планини на Земята. Пътувах много и като водач на групи, за да мога да се издържам. Пиших книги и изнасях лекции. В тях разказвах за моите експедиции. Скоро станах един от главните представители на търсещото приключения поколение алпинисти и пътешественици, които имаха твърде малко средства, но искаха да изкачват достъпните за твърде малко хора височини. Тогава непрекъснато разсъждавах върху несигурността — неустановеното състояние между живота и

смъртта, както и върху безпомощността на човека на горния край на света.

Не се оплаквам, че днес приключенията се смесват със спорт за забавление, че катеренето се измества от високопланински туризъм, че дори Маунт Еверест вече е стока, за която се правят предварителни резервации и чиято цена включва обслужване, застраховка, депо за кислород на върха. Но едно е сигурно — без собствена отговорност и без излагане на опасност, дори и на тези ледени височини човек не може да събере опит, който да се различава от начина на поведение в детската градина.

Х: През 1969 година Вие за първи път сте напуснал Алпите и сте участвал в експедиция в Андите. По какъв начин това промени Вашата кариера?

М: Външната, зрелищната страна никога не е била важна за мен. За кариера не мислех изобщо. По-важното бе, че в този момент окончателно се отказах от бюргерския, еснафския начин на живот. В университета бях напълно нещастен. Някак си имах чувството, че ще пропиляя живота си. След като с най-добро желание опитах да стана инженер, аз се принуждавах да правя нещо, което в действителност не исках. И тогава, три дни преди да отпътуват за Южна Америка, по телефона ми се обадиха алпинисти от Инсбрук. Те бяха планирали начинанието от дълго време. Но аз знаех много малко за тази експедиция. Само че в състава бяха моят партньор Зеп Майерл, както и гениалният планински гид от Цилертал Петер Хабелер. Познавах двамата от съвместни изкачвания в Алпите. Един бил отпаднал — така казаха — и аз съм можел да замина с тях. Всичко беше осигурено — билет, екипировка. Дрехите щели да ми станат. Не трябваше да плащам нищо. Важното бе в рамките на три дни да получа виза. Експедицията в Андите беше точно това, което ми трябваше. Вкъщи се върнах трениран, с нов опит. Бях изкачил по нови маршрути два върха — Йерупая Гранде и Чико (виж „Свободата да тръгнеш“, „Пипер Ферлаг“). Не на последно място, бях отрекъл всички табута в алпийското катерене, бях отказал да се съобразявам с тях. И вече жадувах за Алпите. Северната стена на Ле Дроат^[18] в района на Монблан по това време, 1969 година, беше най-трудната ледена формация в Алпите. Тя имаше три изкачвания и всяко от тях не бе минало без падане. На първата свръзка са й били необходими шест

дни, на най-бързите — три дни. Аз направих опит по нея с брат ми още през 1965 г. Уплашихме се и се върнахме. Оттогава никой не бе успял да я изкачи.

Х: Чист лед?

М: Долу лед, горе — смесен терен, скала и лед. Тогава имахме пикели, не разполагахме със съвременни сечива за лед. Аз тръгнах много рано, но при дневна светлина. С пикел, котки и вързан с въже. Днес тази стена вече не е проблем. Но тогава беше страховита. По обяд бях на върха, наблюдаван от курсанти в Училището по ски и алпинизъм в Шамони. Това ме направи известен във Франция. Донесе ми първия рекламен договор. Това беше началото на професионалната ми кариера.

Х: На кого благодарихте там горе? На Зеп Майерл? На Бог?

М: На нито един от двамата. Аз вече изпитвах друг вид благодарност. За добрата съдба, за смелостта да го направя. В този момент всичко беше свършило и аз плачех от горделивост. Но не изпитвах желание още утре да направя следващата стъпка напред. Така беше окей. Бог не беше в играта. Защо трябваше да му благодаря? А с това постижение бях вече много по-напред от моя наставник.

Х: Но бяхте пристрастен?

М: Към какво? Исках само едно: да не умирам никога.

Х: Вие сте бил маниак. Бил сте на върха. Взел сте си дозата. Бил сте щастлив. Бил сте доволен. Бил сте спокоен.

М: Да, аз бях напълно доволен, спокоен и горд едновременно.

Х: Вие сте бил спокоен. Слязъл сте долу и сте си мислел: „Скоро няма да направя такова нещо“.

М: Аз слязох и си мислех, че скоро никой няма да няма да повтори изкачването. Дори свръзка от двама души.

Х: Вие сте прекарал в подножието два дни и сте тръгнал отново.

М: Да, един ден по-късно тръгнах по Ръба Френе на Монблан^[19].

Х: Как понесе Вашият партньор Гюнтер това извисяване?

М: Той беше малко кисел през това лято на 1969 г. Защото катерех соло и малко с него. Той имаше проблеми, които му пречеха. Трябваше ли да бъде така? Веднъж ми каза: „Ако ми предложиш да тръгна с тебе, почти няма да мога. Ех, да не беше работата в тая проклета банка“.

Х: Вие все по-често сте ходил в планините, а той не е могъл да направи избор между планината и банката.

М: Трябваше да се подчинява на една необходимост.

Х: Но той се е разкъсвал.

М: Да. Тогава реши да напусне. Заради експедицията на Нанга Парбат. В началото не беше включен в състава. Присъедини се покъсно, защото други — Майерл, Хабелер, се отказаха.

Х: Това беше началото на катастрофата...

М: Нанга Парбат е точната разделителна линия между нашата младост — с нейните идеали, с обсебеността от планините, с принадлежността към света на отвесните стени, и височината, Хималаите. Аз никога не бих тръгнал към Нанга Парбат, за да направя трето изкачване на върха. Дори английската кралица да ме бе поканила, никога няма да тръгна. Само заради върха. Но Рупалската стена — най-трудната на Нанга Парбат, най-високата в света, беше предизвикателство. Това бяха три северни стени като Айгер, наредени една на друга. Това бе ново, непознато следващо измерение в алпинизма. В Алпите бях правил всичко, което тогава не трябваше да се прави — изкачвания по най-трудната ледена стена сам, без въже, по най-трудната скална стена сам, само с частична осигуровка — съответно 1000 метра опасност, пропаст. Аз преминавах през надвесените скали право нагоре, просто изкачвайки ги. Алпийският журналист Тони Хабелер, един също така лъжлив писач и хроникьор — интригант, тогава ми изпрати писмо: „Ако не спреш с това, през есента ще си мъртъв“. Но аз знаех добре: никой няма да се осмели да повтори това, което правя аз. Толкова самоуверен бях. Не бях по-добър никой друг няма да пробие. То е като мечта, когато всичко минава пред очите ти. При това толкова естествено. И така, през есента дойде поканата за Нанга Парбат. Знаех, естествено, че през 60-те години на XX век най-добрите немски катерачи са се провалили на Рупалската стена. Нанга Парбат беше не само „Немската съдбовна планина“, не само върхът, с чието първо изкачване Херман Бул бе постигнал блестящ успех, не само един от най-трудните осемхилядници. На Нанга Парбат се намираше Стената на стените, девствената, отвесна в горната си част, висока 4500 метра Рупалска стена. Стената, за която Херман Бул казва: „Невъзможна за всички времена!“.

Х: Херман Бул е бил голям пример за Вас. Неговата участ не Ви ли ужасяваше?

М: Бул беше казал още: „Дори само опитът по Рупалската стена е самоубийство“. Точно в това се състоеше предизвикателството. Бяха минали 15 г. от първото изкачване на върха през 1953 г. Беше дошло ново време. Ние имахме по-добра екипировка, по-добра материална база. Знаехме повече. За мене беше важна само тази стена — и нищо друго.

Х: Поканата сте получил от човек на име Херлигкофер^[20]. Строг ръководител на експедиции с великонемски уклон. Един човек, чийто доведен брат Вили Меркл през 30-те години на XX век е загубил живота си на Нанга Парбат. Не Ви ли притесняваше това, което се бе случило на Херлигкофер?

М: Имах всички основания да се притеснявам и моето участие беше глупаво. През 1953 г., след успеха, Херлигкофер бе засенчен от новоизгрялата звезда Бул. Освен това го вдъхновяваше духът на експедициите от 30-те години, които бяха завещали: „Ние няма да почиваме в мир, докато на Нанга Парбат не се развее знамето с пречупения кръст“. Това се повтаряше отново и отново. Най-лошото беше, че Херлигкофер нямаше понятие от височинен алпинизъм. Не беше и добър организатор. Той запази единствено за себе си правото на публикации за експедицията. Аз, естествено, не знаех, че ще стане толкова лошо, както се получи. Всички потиснахме притесненията си. С мотото: „Слагаш си перде на очите и тръгваш“. Ние искахме да отидем на Нанга Парбат. Моят брат Гюнтер имаше право, като каза: „Ние бихме тръгнали към Нанга Парбат и с дявола“.

Х: Но Гюнтер не влизаше в първоначалния състав на експедицията...

М: Моят баща искаше непременно да взема брат ми със себе си. Така че аз се застъпих за неговото участие.

Х: Въпреки това Херлигкофер не е разчитал на Гюнтер. Опасявал се е, че ще има ядове.

М: Херлигкофер говореше винаги за приятелство. Но той самият не беше „приятел“, в смисъл на споделяне, взаимност, идентификация с целта. Нанга Парбат беше само негов. Започна с това, че по пътя към базовия лагер ние трябваше да вървим след него. Това беше мъчение, защото за разстояние, което можех да измина за десет минути, той се

нуждаеше от един час. Не издържах, минах напред и бях наруган. Гъши марш вместо собствена инициатива. Такава беше заповедта на Херлигкофер.

Х: Преди изкачването Вие сте изпратил картичка до вкъщи. На нея сте написал: „Височинното изкачване е мъчение“...

М: Така е. В повечето случаи гърлото е възпалено, с налепи. Преследва те мъчителна кашлица. Всичко това заради учестеното дишане и сухия въздух. Нито едно ядене не е вкусно. Да прибавим горещината през деня и студа нощем. Силното ултравиолетово лъчение те изпива и те прави отпуснат. Скоро човек става апатичен. На голяма височина е светло, но небето е черно. Когато погледнеш надолу, към долината, през повечето време се вижда един вид тъмнина. Няма дъно на долината. Тази стена е само една бездна. Не се усеща дали между „горе“ и „долу“ са 2000, 3000 или 4000 метра. Навсякъде само бездна. Но аз не се страхувах. В Алпите бях катерил 1000-метрови надвесени стени. И поради това в Хималаите не изпитах несигурност.

Х: В плана за действие, съставен от Херлигкофер, Вие, като номер едно, е трябвало да стигнете до върха, а Гюнтер — по цял ден да опъва парапети до 7500 м и да се грижи за осигуряването на обратния път. Чувстваше ли се Вашият брат излъган за върха?

М: Гюнтер беше кисел. Той мислеше, че няма да получи шанс да стигне до върха.

Х: Чувстваше ли се той като роб на Херлигкофер?

М: Гюнтер беше достатъчно умен, за да знае, че един план търпи всякакви промени. В началото на експедицията никой не знае и не може да знае кой ще отпадне по пътя към върха. В края на краищата почти всички излязоха от строя. В този смисъл не е вярно, че аз и Гюнтер сме изтикали останалите.

Х: Шолц и Куен^[21] също са били горе.

М: Но по нашите следи. Двама силни алпинисти, със сериозен опит и много смелост. Но без пъртината, която пробихме аз и Гюнтер, без пътя, който бяхме открили и извървели, те нямаше да имат никакъв шанс. Вероятно без нашия пример и риска, който поехме, те едва ли щяха изобщо да опитат.

Х: Вашият брат и височинния оператор Герхард Баур сте били в най-високия лагер. Кое беше решаващото, за да искате сам да изкачите върха?

М: Изглеждаше, че времето ще се влоши. Нов сняг и лавини щяха да направят изкачването по Кулоара на Меркл^[22] невъзможно. И аз предложих на Херлигкофер да тръгна нагоре през нощта. През деня да стигна колкото се може по-високо, дори до върха и да се върна незабавно в лагера, където брат ми и Баур трябваше да ме чакат. Херлигкофер отговори: „Взе ми думите от устата“.

Х: Уговорката с Херлигкофер е звучала така: ако прогнозата за времето е лоша, отдолу ще изстрелят червена ракета. Ако е добра — синя. При червената Вие сте имал разрешение да опитате сам. При синя е трябвало да тръгнете заедно. Прогнозата за времето е била добра. Но Херлигкофер е наредил да изстрелят червена ракета. Защо?

М: Не знам. Останалите участници и досега казват, че ракетата е имала грешно фабрично обозначение. Възможно е.

Х: Според Вашия приятел от експедицията Макс фон Кинлин. Вие сте знаел, че времето ще остане хубаво.

М: Как, моля, съм могъл да надуша? Как можех да си осигуря достъп до прогнозата за времето? Ние горе нямахме радио. Затова се уговорихме за сигнализацията с ракетите, фон Кинлин си измисля много, блъфира, лъже.

Х: Какво видяхте, когато тръгнахте в три часа през нощта?

М: Една отвесна стена над мен и ясно звездно небе. Беше леденостудено.

Х: Значи прекрасно време.

М: Да, иначе не бих тръгнал. Но това означаваше само, че времето е добро сега. Все още. След обяд отново стана мъгливо. На следващия ден, при слизането от върха, под нас дори валеше сняг. Прогнозата за лошо време си остана определяща за моите решения в зоната на върховата пирамида.

Х: При раздялата с Баур Вие сте казал: „Чакайте ме. Ще се върна тук“. Баур твърди, че не е чул нищо, защото е спал.

М: Горе никой не спи, а дреме. Още вечерта преди тръгването бях дал указания: да бъдат опънати парапети в Кулоара на Меркл и да са готови! От 34 години Баур потвърждава моята молба към него да ме чака. А каква беше конкретно молбата ми? Защо трябваше да се фиксират въжета в Кулоара на Меркл, ако не съм искал да се върна оттам? Моята молба да ме чакат бе отправена вечерта на 26 юни. Защо е трябвало да заблуждавам брат ми и Баур?

Х: Какво имахте със себе си за соловата атака?

М: Няколко ката дрехи. Резервен чифт ръкавици в якето. Малка опаковка с разтворими таблетки. Всичко.

Х: Как се придвижвахте?

М: Добре, но трябваше да заобикалям множество стръмни прагове. Търсенето на единствения проходим маршрут ми костваше време. И концентрация. По този начин свърших много работа за другите. Тези след мен не трябваше да търсят, не трябваше да катерят наслуки по необозримия терен. Пътят нагоре стана по-лесен. Въпреки това ми беше ясно, че ако завали сняг, този улей ще се превърне в истински ад. Оцеляването в него щеше да е невъзможно. Сриващият се надолу сняг щеше да го превърне в див планински поток, който се откъсва от стената.

Х: Кога забелязахте, че брат Ви, който трябваше да Ви чака с Баур долу, в лагера, се изкачва след Вас?

М: Тази подробност се е изтрила от паметта ми. А и тя няма никакво значение. Помня само, че го видях точно под мен. Вляво има един скален зъбер. Той се появи иззад него.

В началото не знаех, че е той. Но след това го познах. По движенията. Изчаках го. На огромната рампа, която води диагонално нагоре към южното рамо.

Х: Какво казахте на Гюнтер, след като — противно на уговорката — бе тръгнал след Вас. Бяхте ли ядосан?

М: Не, не бях ядосан. Само объркан. В първия момент дори бях изплашен, защото бе нарушена концентрацията ми. Моето задължение беше да се справя с всичко още днес — да стигна до върха и да се спусна обратно. При катеренето в свръзка е друго — непрекъснато трябва да се оглеждаш и да мислиш за действията на другия. Затова моите първи въпроси бяха: „Имаш ли въже? Опънахте ли парапети в Кулоара на Меркл?“ Когато Гюнтер отговори отрицателно, вече знаех, че всичко става критично и много, много по-опасно, отколкото ако бях сам. През лятото преди експедицията бях направил няколко солови изкачвания. Гюнтер няколко пъти ми беше казвал: „Не ми харесва това. Страхувам се, когато правиш своите безумни самотни изкачвания“.

Х: Защо не отпратихте Гюнтер обратно?

М: Не ставаше дума за това. Ние цял живот сме били една свръзка. При тази експедиция Херлигкофер изключи Гюнтер от

финалната атака към върха. Сега той сам бе взел съдбата в собствените си ръце. Той доказа, че може. Изкачил бе Кулоара на Меркл по-бързо от мен. Гюнтер сам си намери мястото. За върха. Можех да го поставя пред избора: „Или ще се върнеш, или и двамата ще се върнем.“ Не го направих. Двамата виждахме шанс да стигнем до върха.

Х: Въпреки това имахте ли психически проблем от факта, че той беше при Вас?

М: Сигурно. Ако бях сам и загинех, щях да загина и толкова. Но Гюнтер не трябваше да загива. Аз бях по-големият. Той трябваше да се върне жив и здрав долу. Някак си носех отговорност за него. Но вече нищо не беше така сигурно както преди. Аз бях по-опитен. Единак. По-старият брат. Този, който винаги е дърпал напред. Да, аз бях пазителят на моя брат. Съвсем естествено. Затова е толкова нечовешко от страна на някои от участниците в тогавашната експедиция да твърдят обратното.

Х: Кога забелязахте, че Гюнтер е уморен?

М: При слизането той често спираше и правеше снимки със своя фотоапарат 6×6. Като оправдание. Това поведение ми е познато. Когато някой не може да продължи, той не казва веднага: „Не мога повече“. Всичко това се случи на снежния гребен между Главния и Южния връх. Равен, хубав хребет. Здрав фирн, добър за ходене. Още при изкачването Гюнтер ставаше все по-бавен. Аз бях възбуден. Сред огромни купести облаци за първи път видях под мен Сребърното седло. За последните петдесет метра до върха ни беше нужен още един час. Горещ след това имах чувството, че и двамата сме еднакво уморени, изцедени преди всичко от ултравиолетовото лъчение. Някак си ми беше ясно, че днес няма да можем да слезем до лагера. Но трябваше да продължим спускането.

Х: Какви картини от върха сте запомнил?

М: Брат ми. Сребърното седло. Нищо повече. Основно бе чувството на безусловна отговорност за брат ми.

Х: Как мина първата фаза на слизането от върха?

М: Гюнтер изоставаше все повече и повече. По един лек снежен гребен. Когато стигнахме до Южния връх, откъдето стената се спуска почти отвесно, той каза: „Не мога да слеза оттук. Не става“. Тогава разбрах, че ще стане трудно. Не можех да му кажа: „Ти трябва да го

направиш!“, знаейки, че ако падне, ще се убие. Това не се казва на брат, който е изтощен и е все по-малко на себе си.

Х: Колко дълго бяхте на върха?

М: Може би един час. След това тръгнахме надолу.

Х: Беше ли още светло?

М: Да, още беше ден.

Х: Колко е дълъг денят на Нанга Парбат през ранното лято?

М: Ние още виждахме, и то добре, докато бяхме в бивака на седловината на Меркл. Сигурно още същия ден щяхме да стигнем до средния Кулоар на Меркл, ако бяхме избрали този маршрут за слизане. Но ние решихме друго. Отказахме се от слизането на юг, защото Гюнтер бе изтощен, защото очаквахме лошо време, защото стената там се спуска почти отвесно. Аз самият забелязах, че Гюнтер вече не беше сигурен. Сто на сто той не можеше да се придвижва по такава стръмна стена. Това, че постоянно спираше, че вървеше несигурно, олюлявайки се, бяха лоши сигнали. Вървеше много по-бавно отколкото при изкачването към върха. И часът почивка най-горе не го направи по-силен. Тъкмо обратното — този един час на върха го изтощи още повече. Всичко това бе последица от височината и от умората след дългата работа над 7000 м и изкачването предния ден до щурмовия лагер. Всичко заедно. Бяхме катерили ден и половина непрекъснато. Без да прием и да ядем.

Х: Но Вие сте имали малко сушени плодове и витамини.

М: В себе си имах витамини на таблетки. Малки шумящи таблетки, които се разтваряха във вода и се газираха. Но нямахме течност. По-късно, при слизането, се опитах да ги разтворя в разтопен сняг. Безуспешно. Отнемаше страшно много време. А пяната така и не ставаше за пиене. Получаваше се нещо като гъст бульон. Беше твърде студено. А снегът не можеше да се стопи в кутийката от топлината на ръцете, с които я държахме. Да можехме да изсърбаме само една супа...

Х: А какви бяха сушените плодове?

М: Нямаше и една шепа. Един вид неприкосновен запас — стафиди и орехи. Обичайното. По малко за всеки. Не повече.

Х: Как се стигна до решението да започнете слизане по стена, която не е била осигурена с парапети и по която е нямало никакви

лагери? Теренът е бил съвършено непознат за вас, при това лавиноопасен. Там не ви е очаквал никой от другарите ви.

М: Теренът беше действително непознат за нас. Но видяхме, че е по-малко стръмен от стената, по която се изкачихме. Освен това знаехме, че пътят за връщане към щурмовия лагер по Рупалската стена не е осигурен с парапети. А тази отсечка действително е стръмна и тежка, отчасти отвесна. Ако някой направи грешна стъпка и се подхлъзне, ще започне падане, което няма спиране.

Х: Вие нямате въже със себе си?

М: И двамата нямаше въже. Оттам и несигурността на моя брат: „Боя се да слизам по тази стена без въже.“ Не говорехме много. Но беше ясно, че Гюнтер нямаше да може да слезе надолу. „Много е опасно за мен“ — каза. И двамата знаехме, че над последния лагер няма въжета. Не беше необходимо да говорим повече за това. Във всеки случай от южната страна на планината имаше другари, палатки. Ако бяхме стигнали до 7300 метра, Гюнтер щеше да бъде спасен. Но първо трябваше да го докарам дотам. Това бяха все пак 700 метра денивелация. Без въже бе немислимо. Освен това ми беше ясно, че няма да успеем да го направим същия ден. Тръгнахме много късно. Естествено, вината беше наша, но въпреки това беше късно. Така имахме само два варианта: да започнем спускане по стръмната отсечка от юг и да поемем риска един от нас да се подхлъзне, или да сменим маршрута с по-малко стръмната северозападна страна и да слезем малко по-нататък. Аз няхах големи притеснения да тръгна по по-стръмния маршрут. Бях казал, че някак ще се справим със слизането. Но брат ми се поколеба.

Х: В какво се изрази това колебание?

М: Той каза: „Не мога да слеза оттук. Твърде опасно е за мене. Страх ме е“.

Х: Години наред Вие сте бил определящата сила във вашата свръзка, а в тази ситуация оставихте решението на Вашия брат?

М: Не, напротив. Трябваше да се отнесе сериозно към неговите страхове! Ние заедно разсъждавахме какво трябва да направим. Доколкото можехме да мислим трезво.

Х: Защо не си помислихте, че времето е хубаво, че скоро ще дойдат другарите ви, а това може да означава, че още на следващия ден, с въже, ще можете да слезете надолу?

М: Този сценарий не ни е хрумвал. За нас прогнозата бе неблагоприятна. Значи трябваше да очакваме влошаване на времето.

Х: Въпреки това, защо не се доверихте на свръзката, идваща след вас?

М: Защото за нас беше немислимо, че някой ще ни последва. След червената ракета аз тръгнах да правя последен възможен опит за атака. Следващ, в условията на снеговалеж, би се равнявал на самоубийство. Защо някой трябваше да го прави? Беше изключено някой да тръгне към върха след нас. На първо четене. В други дни можеше да се мисли за това. На другата сутрин се надявах, че някой се е изкачил малко по-нагоре. Трябва да сме им липсвали долу! А времето се задържа и на следващия ден. Все още. На 28 юни вече нямахме никаква възможност да се върнем. Защо не останахме още горе, на бивак? Изключено! Това би било най-грешното решение. Предвърховият гребен е силно експониран, висок 8000 метра, на който няма никакъв естествен заслон от вятъра. На толкова голяма височина е много студено. Аз логично имах снимка на стената Рупал — като единствен ориентир. Извадих я, за да видя зоната на върха. „Откъде може да се слезе? Какво трябва да направим?“ — бяха въпросите. Сравних реалността с изображението, което имах. Ние, алпинистите, често правим това. Всеки опитен алпинист изследва маршрутите с помощта на снимки. Аз още пазя тази снимка на Рупалската стена. Тя е върху корицата на книгата на Карл-Мария Херлигкофер. Голяма като длан. Стената с височина 5000 метра върху 250 квадратни сантиметра. Моето чувство и моят опит да намирам маршрута ми подсказваха, че трябва да има възможност да траверсираме от Седлото на Меркл към Кулоара на Меркл. Едва тогава ми хрумна да слезем дотам. Защото там щяхме да бъдем по-защитени, малко по-ниско, където има повече кислород. Не е толкова студено и е по-малко експонирано. Смятах, че можем да бивакуваме там, долу. Гледайки на северозапад, веднага видях, че там теренът не е толкова стръмен. Слизането до Седлото на Меркл трябваше да бъде възможно. И след това се опитахме. Слизахме надолу стъпка по стъпка, по сравнително лек терен.

Х: От каква категория на трудност?

М: Не си струва да се говори за това. Можеше да бъде първа категория. За нас, които бяхме добри катерачи, не представляваше проблем. Ако действително бяхме имали намерение да слезем по

западната страна, спускането към Седлото на Меркл би било глупост. Защото би било най-логично да тръгнем право на запад, все надолу. Най-лесният за преодоляване — с ръце в джобовете — равен участък водеше директно на запад. Но ние слязохме само малко на запад и след това завихме наляво. По по-стръмен терен. За да стигнем до Седлото на Меркл. За да имаме възможност на другия ден да се върнем обратно на Рупалската стена. Междувременно беше ясно, че за по-нататъшно слизание същия ден вече не можеше да става и дума. В седем или осем часа бяхме на седлото. Но не бивакувахме точно на него, а малко по-нататък, на едно защитено място. На следващия ден искахме да се върнем на Рупалската стена.

Х: Има алпинисти, които твърдят, че горната част на Рупалската стена също не представлява особено предизвикателство и трудностите, от които се е страхувал Вашият брат, започват много по-надолу — под мястото, където вие отново сте се върнали в Кулоара на Меркл.

М: Първо, този участък, преминат от нас на слизание, е многократно по-лек от пътя, който изминахме при изкачването, дори и в горната му част. И второ: ние трябваше колкото се може по-бързо да излезем от „Зоната на смъртта“, тоест да се спуснем колкото се може по-надолу. Освен това, след червената ракета, цялата подвърхова стена трябваше да се преминава без парапети на изкачване и слизание.

Х: Въпреки това е останала неизвестността около слизането по Кулоара на Меркл.

М: Така е. Най-напред ние бивакувахме на Седлото на Меркл. Бях сигурен, че ще се върнем в Кулоара. И същия ден не се бях върнал на Седлото, за да погледна Рупалската стена надолу. Едва сутринта, на следващия ден, видях, че слизането оттам е невъзможно. Оттам не можехме да се спуснем надолу.

Х: Не беше ли възможно да се слиза с катерене?

М: Там, отгоре, всичко изглеждаше отвесно. Освен това имаше снежни навеища.

Х: Отвесен лед, отвесна скала?

М: Отвесна скала покрита с пресен, налепен сняг. Под нас се простираше бездна, чието дъно не се виждаше. Тук и там съглеждах тъмни петна, скални зъбери. Дълбоко надолу съзирах Кулоара на Меркл, чийто наклон намалява, след като завие надясно. Теренът там е може би с шестдесет градуса наклон и пъртината, която бяхме пробили

предишния ден, се виждаше добре. Веднага ми стана ясно, че изобщо не е нужно да се опитваме да слизаме нататък. Без въже спускането към пъртината от изкачването беше немислимо.

Х: Колко надолу беше това?

М: Приблизително осемдесет до сто метра. Теренът е отвесен почти до мястото, по което се изкатерихме предния ден.

Х: Абсолютно отвесен?

М: Да, слизаше отвесно надолу. Като че ли горе стоях на ръба на покрива на небостъргач и гледах надолу. На нормален човек би му прилошало. Когато погледне надолу, той се страхува да не загуби равновесие. Няколко пъти се надвесвах напред, за да разузная терена и винаги виждах, че слизането надолу е невъзможно. Не беше необходимо да питам моя брат: „Осмеляваш ли се да слезеш оттук?“ И аз не се осмелявах.

Х: Колко голямо беше Вашето разочарование, когато видяхте това?

М: Това беше шок. Стана ми ясно, че сме загубени — оставени на самите себе си и на планината. Въпросът бе: какво можехме да направим?

Х: Вие сте се заблудил от видяното на снимката и сте взел грешно решение?

М: Да. Въпреки това снимката внушава, че има възможност за слизание. Теренът, един снежен пояс, изглежда така, като че ли е пресечен от скален праг. Тази снимка е направена или след като вятърът е навял много сняг на стръмната стена, или на хребета са висели огромни снежни козирки, които са хвърляли сянка. Но беше твърде късно за всички тези въпроси.

Х: След като сте разбрал за грешното си решение, зад Вас вече е била една ужасна нощ. Гюнтер е халюцинирал и е виждал въображаема завивка?

М: Той говореше непрекъснато за завивка, която не съществуваше и се пресягаше към нея.

Х: Двамата сте имали по едно леко фолио, с което сте увили краката си и сте седели върху външните обувки, които сте били събули. Как изглеждаше мястото на бивака?

М: Малка ниша под върха, която намерихме на една заравненост, покрита със скали и лед. Там бяхме поставили външните обувки, за да

имаме поне малка изолация.

Х: Имаште ли скална стена зад гърба?

М: Да. От едната страна имаше скални отломки, от другата беше открито. Естествено, вятърът духаше от всички посоки. На такава височина не може да се избяга от него. Въпреки това не бяхме на самия гребен или на самото седло. Тоест не бяхме на течение. Това беше най-доброто място наоколо.

Х: Колко студено беше?

М: Не сме мерили температурата. Ако сега кажа „минус четиридесет градуса“, сигурно ще е преувеличено. Може би около минус тридесет. Но това беше мръзнене, каквото рядко съм преживявал след това.

Х: Субективното усещане за студ при минус тридесет градуса на голяма надморска височина сигурно е още по-силно?

М: То се дължи на факта, че интензивността на кръвообращението в тялото намалява. Дори при достатъчно количество кръвна захар тялото не произвежда топлина. Защото липсва кислород. На 7800 метра същият студ е по-лош, отколкото на 2000 метра надморска височина. Топлина се получава в резултат на изгаряне. На голяма височина този процес е стопиран.

Х: Казахте ли на Гюнтер, че няма завивка?

М: Да. Вече говорехме малко. Само разменяхме по няколко думи от време на време. Не повече.

Х: Гюнтер е халюцинирал и е започнал действително да Ви притеснява. Започна ли да Ви обзема паника?

М: Знаех, че в такива условия човек получава халюцинации и че това е последица от голямата височина. За мен това беше доказателство, че Гюнтер страда от височинна болест. Височинната болест е широко понятие. Ако на голяма височина някой страда от главоболие, това означава, че е болен от височинна болест.

Х: Гюнтер Ви е притеснявал все повече. Престанал е да се движи. Продължавал е да халюцинира.

М: Първо си казах, че трябва да огледам наоколо, за да видя какви са възможностите за слизане. Върнах се и като видях Гюнтер, си казах, че той няма да тръгне.

Х: Как се преборихте с обземащата Ви паника?

М: Паниката дойде при мен доста по-късно. И двамата не бяхме устроени така, че да се предадем едновременно. Наистина не можеше надолу. Но ние нямаше да се оставим да умрем. Освен това сега вече можехме да се надяваме на помощ. Ние не се бяхме върнали в последния лагер, както беше планирано. Възможно беше останалите да са се изкачили известно разстояние нагоре, за да ни търсят и да ни помогнат. Или може би бяха в лагера, а вятърът духаше в неговата посока. Затова започнах да викам непрекъснато с надеждата, че ще ни чуят. Гледах отгоре отвесната стена и предполагах, че не може да се слезе надолу. Но въпреки това се надявах, че отдолу може да се излезе нагоре. Ако някой ни последваше и донесеше въже, може би щяхме да се върнем по нашата пъртина от изкачването. Така разсъждавах.

Х: Пишете за студа, който е бил толкова силен, че сте могъл да мърдате пръстите на краката си, но не сте ги чувствал. Имало е само болка и страх. И Вие сте викал цели три часа.

М: Да, непрекъснато. Не съм оставял брат ми три часа сам. Ходех до седлото. Виках. Връщах се на мястото на бивака.

Х: Какво правеше Гюнтер през това време?

М: Той седеше там. Само попита: „Ще дойде ли някой?“ Към девет часа на обозримо разстояние се появиха двама души.

Х: Разпознахте ли ги?

М: Не веднага, но сравнително бързо.

Х: По какво?

М: По движенията и по цвета на облеклото. Разпознах Куен. Той е висок и много слаб. Предположих, че вторият мъж е Шолц. Разпознах Куен по всичко — жестове, ръст, раница.

Х: Зарадвахте ли се, че спасението наближава?

М: Не изпаднах в еуфория, но си казах, че се появява надежда. Ако имахме късмет и двамата успееха да стигнат до седлото, ние нямаше да сме спасени, но силите ни като група щяха да се увеличат. Четиримата можехме да се опитаме да стигнем до последния лагер с помощта на въжетата.

Х: След това установихте, че започва буря?

М: В момента, в който ги видях да се приближават, престанах да викам за помощ. Небето бе ясно. Дори и Гюнтер започна да се надява на спасение. Никой не би продължил да вика за помощ, ако вижда, че спасителите приближават.

Х: Но Вие не сте знаел дали са Ви видели и дали могат да Ви видят. Започвала е буря и са се появили много облаци.

М: Все още не бяхме обгърнати от мъглата. Имаше възможност за зрителен контакт. Затова отново започнах да викам и да ръкомахам.

Х: Значи Вие сте им махал с ръце и те са ви отвърнали по същия начин. Но комуникацията е била трудна?

М: Комуникацията, естествено, беше трудна. За мен беше ясно, че са дошли само заради нас. Те бяха тук, защото бяха чули виковете ми за помощ, Феликс Куен се опита да се изкачи в моята посока. Той изчезна във винкела под мен, но се върна отново в Кулоара. Той не успя. В своя дневник пише: „Дори само опитът беше самоубийство“. След като Куен тръгна, стигна донякъде и се върна, постепенно започна да ми става ясно, че така няма да стане. Времето бе започнало да се влошава, но все още можеха да се оползотворят няколко часа. Нахлуваха все повече облаци. Помислих, че прогнозата за влошаване на времето започва да се сбъдва. По-късно на този 28 юни валя сняг.

Х: След това идва един от най-известните диалози в историята на алпинизма. Куен пита: „Добре ли сте?“. А Вие отговаряте: „Да, всичко е наред“. Все още ли бяхте господар на сетивата си?

М: Преди да се откажа да моля двамата да дойдат при нас, направих последен опит да направлявам действията им. Беше един вид трик. Мислех си, че ако двамата пожелаеха да тръгнат към върха, не трябваше да имат чувството, че е необходимо да ни свалят надолу към лагер 5. Те трябваше само да дойдат горе при нас и да ни оставят едно въже. Ние трябваше да можем да слезем надолу по въжето. Но не и да се изкачваме. Половината от въжето щеше да стигне до Кулоара. От наша гледна точка двамата можеха сравнително лесно да стигнат до върха по пробитата от нас пъртина. Много по-лесно, отколкото ние предния ден. Те трябваше само да успеят да стигнат до нас. Бедата се състоеше в тези 100 метра. Едва след като забелязах, че те не реагираха на това, си казах, че е невъзможно въпросният участък да бъде изкачен отдолу, дори с използване на въжето за осигуровка. Ако противно на всякакъв разум се бяха опитали да се изкачат до нас и бяха паднали, Гюнтер и аз също щяхме да сме мъртви. Ако беше неизпълнима, маневрата нямаше да бъде от полза на никого. Опитът за спасяване вече нямаше никакъв смисъл. Едва тогава аз махнах в отговор: „Всичко е наред“, което трябваше да означава: „Не се грижете

за нас. Вървете по своя път“. С това освободих Куен и Шолц от всякаква отговорност. Все едно че не бяхме викали за помощ. Ако не бях го направил и двамата бяха продължили да катерят, не знам дали нямаше да се опитат да стигнат до нас отгоре. Те се появиха двадесет часа по-късно. Ако бяхме останали там, горе, ние щяхме вече да сме мъртви. Но ако в нашето критично положение се бяхме решили да слезем на друго място, те нямаше вече да могат да ни помогнат. Те може би щяха да загинат. Затова бях принуден да сигнализирам, че всичко е окей. В края на контакта с викането.

Х: По-късно, в един отчет за експедицията, Куен пише: „Ние щяхме да помогнем, щяха да са ни необходими пет часа, но ако бяхме там с пълно оборудване“.

М: Как? Те бяха там по-късно от нас. По нашия път щяха да стигнат до южното рамо едва вечерта. Техният вариант бе по-лесен и по-кратък. Въпреки това щеше да им се наложи да бивакуват горе. Защо?

Х: По-нататък в своя дневник Куен пише: „Ние не само можехме да помогнем, ние щяхме да сме помогнали“.

М: Там, горе, аз познавах само нашия маршрут на изкачване. Пътят към върха, който те в края на краищата бяха избрали, е по-къс и по-лесен. Поздравления за това, че са открили другия път. В момента, в който се разделихме, аз нямаше как да знам това. Ако бяха следвали нашия маршрут със скоростта, която бяха наложили до контакта с викането, те щяха да стигнат до южното рамо по тъмно. Ако бяха дошли при нас, веднага след стигането до върха или дори до южното рамо, без да са докосвали върха, на този 28 юни те вече нямаше как да ни помогнат. Дори и да бяхме ги чакали. Четиримата щяхме да прекараме нощта там, горе. Гюнтер нямаше да преживее тази втора нощ. На следващия ден щяхме да слезем двама или трима. А може би никой. Какво би помогнало всичко това на Гюнтер?

Х: Въпреки това, ако бяхте поискал помощ, Куен щеше да се появи там, горе.

М: Най-рано вечерта. Тоест, твърде късно, фактите са ясни. Връщайки се назад, това изчакване на Седлото на Меркл беше нашата най-голяма грешка. Но ние се надявахме на помощта и искахме да се върнем на Рупалската стена.

Х: Опасявахте ли се, че няма да можете да преживеете втора нощ толкова високо горе?

М: Следващата нощ щеше да бъде смъртоносна. За моя брат сто процента, за мен — с голяма вероятност.

Х: Дори и въжето нямаше да Ви помогне?

М: Вече не. Можех да оставя горе един мъртвец. Защо беше необходимо да спускам надолу с въже едно безжизнено тяло, излагайки се на опасност?

Х: Вие щяхте да се спуснете с въжето надолу към Кулоара на Меркл. Може би още същата вечер.

М: През нощта никой не може да спусне там с въже. Рискът е твърде голям. Щяхме да имаме малък шанс, само ако Куен и Шолц можеха да дойдат при нас по обяд или най-късно в ранния следобед. Надеждата в този момент беше равна на нула. Защо трябваше да приема, че двамата, след като се бяхме видели, ще се катерят два пъти по-бързо, отколкото до контакта с викането? Колкото повече се приближаваме към върха, ние всички ставаме все по-бавни и по-бавни. Куен и Шолц също станаха по-бавни.

Х: Какво видяхте за последно от Куен и Шолц?

М: Видях само как продължиха нагоре. Тогаваше се махнах от седлото. В момента, в който казах: „Всичко е наред“, прерязах нашата емоционална връзка. Като шнур. Без да си задавам въпроса какво трябва да се прави по-нататък. Но се оказах изправен пред него. Двамата не могат да ни помогнат. Те направиха всичко според възможностите си.

Х: Защо не ги пресрещнахте нагоре, за да вземете въжето?

М: Изкачване нагоре не влизаше в сметките ни. Бяхме твърде обезсилени. И аз вече не можех да се справя с 250 те метра височина до южното рамо. Ако все пак успееш, щеше да ми е необходимо времето чак до вечерта. А Гюнтер? Горе щях да умра от изтощение. Той междувременно щеше да е замръзнал. Не, това не влизаше в сметките.

Х: Какво решихте?

М: Единственият изход беше слизането надолу. Оттам, откъдето беше възможно.

Х: По какво се ориентирахте в непознатата местност?

М: Необходимо беше да направим две неща. Да намерим маршрут, който води само надолу, маршрут, който да бъде възможен за преминаване в нашето състояние. Разсъждението, което ме отведе по посока на централното ребро, беше, че Мъмъри^[23] се е опитал да го изкачи още през 1895 година. Не знаех къде, докъде и как точно се е изкачил. Но трябваше да можем да преминем без въже това, което Мъмъри бе успял да изкачи 75 години преди нас.

Х: Тогава, при спускането, е започнала буря. Колко голямо беше разстоянието между Вас и Гюнтер по време на слизането?

М: Сто, двеста метра. Понякога и повече. Дори триста метра.

Х: Вие търсехте пътя?

М: Да, аз търсех пътя, вървейки напред. И едва, когато бях сигурен, че можеше да се продължи напред, оставях Гюнтер да тръгне след мене. Аз го направлявах отдолу, викайки и махайки. От време на време бяхме много далече един от друг, защото не бях сигурен, дали и къде ще мога да продължа.

Х: Колко силна беше бурята?

М: За късмет не валеше силен сняг. Бурята беше под нас. Иначе не би било възможно да продължим напред. Имаше твърде голяма лавинна опасност! Имахме относително добра снежна основа, по която можеше да се върви надолу. Известно време можеше да се върви много добре. Но в началото на т.нар. Ребро на Мъмъри почти нямаше или имаше съвсем малко сняг. Само гладък лед. Сега иммахме само една възможност да слезем долу. С лице към склона. Значи, крачка по крачка надолу. Ако бих бил принуден отново да изкачвам нагоре дълги пасажии, това би било вечна мъка и би изисквало много чести почивки.

Х: Въпреки това се е случило това, което въобще не е трябвало да се случи — втори бивак. Макар Гюнтер да е повтарял, че няма да издържи втори бивак.

М: Този втори бивак беше в съвсем друга ситуация — много пониско, не беше толкова студено, теренът бе скален. Беше ясно, че ни предстои втори бивак. Ние бяхме капнали и затова бяхме толкова бавни. Сам щях да слеза по-бързо. Не знам дали щях да го направя за един ден. При соловото изкачване на Нанга Парбат през 1978 година, осем години по-късно, преминах разстоянието за шест часа надолу, въпреки че психически не бях по-добре в сравнение с 1970 година.

Разстояние, за което с Гюнтер ни бяха необходими ден и половина. Тоест три пъти повече.

Х: Колко дълго бивакувахте?

М: От полунощ до зазоряване. Проблемът ни беше, че първо трябваше да намерим пътя и че аз често трябваше да изчакам брат си. Но трябваше да го изчакам. Защото не бях сигурен дали може да продължи. Това означава, че той чакаше. След това аз ставах и тръгвах, след това отново той, след това отново аз.

Х: Още веднъж: колко дълго продължи вторият бивак?

М: Шест часа. В тъмната част на нощта.

Х: Вие сте използвали отново бивачното фолио, направено по космическа технология?

М: Не, вече няхаме от него. Мястото беше в средата на една стръмна стена. Теренът беше много по-стръмен. Ние само клечяхме, отчасти стояхме на един скален перваз.

Х: Ефектът от почивката?

М: Нулев. Една нощ на открито в планината винаги изтощава. Освен това се обезводнихме още повече. Но трябваше да изчакаме. Нямаше друга възможност. Или трябваше да спрем и да преживеем, или да скочим веднага в пропастта.

Х: Продължили сте, щом е изгряла Луната.

М: Щом се появи възможност, веднага тръгнахме надолу. По-лесно е да вървиш, отколкото да клечиш горе. От психологическа гледна точка и заради студа. Изчакахме, докато непрогледната тъмнина започна да се разсейва. След това отново започнахме да слизахме надолу. Вече няхаме усещане за време. Часове, дни. Все едно. По време на бивака само си мислехме: „Щом съмне, тръгваме“. Слизахме бавно надолу най-напред на лунна светлина. След това в сумрака преди утрото. Естествено, много бавно, защото теренът беше тежък. Скалата бе обледенена. Кулоарите по стената бяха относително стръмни. Но сега не бяхме на 7000 метра, а на 6000, след това на 5500 метра. Разликата е огромна. Имах странното усещане, че този отрязък от пътя ми е познат.

Х: Как изглеждаше в този момент Вашата връзка с действителността?

М: В По време на бивака двамата чувахме как тече вода. Отново и отново. Даже веднъж се отдалечих от мястото, защото мислех, че

някъде тече вода и значи има извор. Но горе не можеше да има никакъв извор. Това бяха халюцинации. Пожелателно мислене, предизвикано от жаждата. Това замъглено от бълнуването възприятие се засилваше.

Х: Но Вие бяхте наясно, че халюцинирате?

М: Не. Имаше моменти, в които си казвах: „Това не може да бъде. Нещо с мене не е наред“. Но този вид възприятия в момента бяха част от моята същност. При по-нататъшното слизване имаше няколко пасажа, които ми се сториха познати. Имах чувството, че съм бил тук. Че познавам всичко това. Аз знаех пътя! Дори си мислех, че останалата част от слизането вече не е проблем. А на Гюнтер казах: „Вече сме били тук! Аз познавам пътя“.

Х: Как реагира той?

М: В началото бе объркан. След това каза: „Това не може да бъде!“ Отчасти приемаше моите заблуди.

Х: Защо избързахте толкова много напред?

М: Защото го изискваше търсенето на пътя. Спасяването на брат ми не би било възможно по друг начин.

Х: Но на моменти не сте го виждал.

М: Планинският релеф не е ски писта. Долната част на нашия път бе по един натрошен ледник — огромни сераци, пукнатини, прагове. Лед на гигантски вълни.

Х: Защо трябваше да излезете толкова далече напред, за да търсите пътя?

М: Защото слизайки отгоре, ми беше трудно да обхвана с един поглед терена и да го разпознавам. Беше важно да спестя на Гюнтер повторните изкачвания. А аз често се оказвах в задънена улица и не можех да продължа. Трябваше да се връщам обратно нагоре, за да търся отново продължение. Гюнтер нямаше да може да направи нито една крачка нагоре.

Х: Как Ви изглеждат нещата от днешна гледна точка?

М: Една гигантска вдлъбнатина и ние бягаме надолу в нея. Планината отгоре е настръхнала и навъсена, навсякъде бариери от сераци, висящи ледници. На едно място в леговището на ледника има праг, от който се откъртват отломки с размерите на небостъргачи. Срутвање на всеки няколко минути. После тишина. Нищо. Колко дълго продължи това? Нито за миг не можех да преустановя усилията си с

Гюнтер да излезем колкото се може по-бързо от лавиносборната зона на сераците. Към това се прибавяше страхът от смъртта. Този страх беше всепоглъщащ и разбираем като опасността. Инстинктивно бягах. Можех да тръгна по-бавно едва след излизането от смъртно опасната зона. Междувременно Гюнтер беше в една падина в подножието на стената. Погледът ми не стигаше до него. Когато не дойде, не се притесних веднага. „Ще дойде — си мислех за утешение. — Нищо сериозно не се е случило: той или почива, или ще дойде веднага.“ Защо трябваше да се случи нещо точно в този момент?

Х: Струвало Ви се е, че сте във от опасност?

М: Гюнтер още беше в лавинната зона. Трябваше да измине само още неколкостотин метра. Лавините вече не можеха да ме застигнат. Аз също бях смъртно уморен. Но бях спокоен: спасен! Поемането на първата глътка въздух в състоянието на леко отпускане една не предизвика срыв у мен.

Х: Той не е дошъл. Защо не се върнахте обратно?

М: Защото бях мъртво уморен. Не се върнах веднага, защото си казах: „Не може да е изчезнал или затрупан, значи мъртъв!“

Х: Колко дълго го чакахте?

М: Не чаках. Съществуваше още един вариант за слизване към подножието на стената. За да погледна как изглежда този маршрут, трябваше да стигна до дясната странична морена. Там някъде трябваше да слезе Гюнтер. Това беше най-близо до ума, след като не дойде по моя маршрут. Уплътненият, твърд лавинен сняг беше основателна причина да не мина от друго място, а да избира пътя, по който слязох. Другият вариант — видях го отгоре — беше сипей, който не беше опасен, но дълъг. Оттам щях да сляза в долина без сняг. Тоест, нямаше да има ледени бездни и ледникови пукнатини. Затова пък трябваше да слизам по сипей. Това също е изтощително. Но кое беше по-лесно? Предпочитах да мина по твърд, сбит сняг. Бих казал, че като цяло избрах по-дългия и по-труден маршрут. Той ми пасваше повече. Тръгнах по него и си втълпявах: „Гюнтер ще дойде веднага!“ Може би защото ми изглеждаше невъзможно да се изкача обратно. Предполагам, никой няма да си помисли, че след дните горе, в непрекъсната опасност за живота, бих могъл просто да се поразходя обратно. „Брат ми вече идва“ — си казвах отново и отново. Едва след като дълго време не се появи, станах неспокоен. Изглеждаше, че

надолу можеше да се навлезе в долината. Най-напред трябваше да пия вода. Намерих един извор и не може да спра да пия. Пиех и пиех.

Х: Кога усетихте, че нещо не е наред?

М: Когато се изкачих отново на ледника, чух трясъка на лавините и попаднах в обсега на изгарящите лъчи. Между снега и слънцето. Докато бях на сигурно място, нарастваха само опасенията. Не можеше да ме застигне нито една лавина.

Х: Колко часа беше приблизително, когато осъзнахте, че Гюнтер няма да дойде?

М: Някъде преди обяд.

Х: Затъвахте ли вече в снега?

М: Да, на връщане. Връщането нагоре беше истинско мъчение. Нужно ми беше многократно повече време в сравнение със слизането малко преди това. Поради изтощението, омекналия сняг, жаравата на слънцето. Изкачването беше стъпка по стъпка. Една стъпка. Пауза за почивка. Още една стъпка.

Х: Какво беше душевното Ви състояние, когато тръгнахте нагоре?

М: Пълно отчаяние.

Х: Паника?

М: Още не. Надявах се, че ще намеря брат ми и ще мога да му помогна. Естествено, не можех да избягам от въпросите: „Възможно ли е да е паднал в някоя пукнатина? Възможно ли е да попаднал в лавина?“ Възможно ли е? Възможно ли е? Възможно ли е?

Х: Откъде намерихте сили още веднъж да се изкачите нагоре?

М: Трябваше да намеря брат ми.

Х: Колко часа вече не бяхте хапвал нищо?

М: От около четири дни не бях слагал троха в устата си.

Х: Чувствахте ли изобщо, че имате сила?

М: Нямах никаква сила повече. Правех всичко много бавно. Всяка крачка — с усилие. Съществуването ми беше само болка. Нито един лаик не може да си представи такова нещо. Той само ще си каже: „Как е възможно човек да продължава напред?“ Но всеки би продължил, ако над него са надвиснали лавини. Сега беше важно да се върна обратно. Съвсем естествено. За мен не съществуваше друга алтернатива, освен да се върна горе и да потърся Гюнтер. Следвах някакъв вътрешен императив.

Х: Колко дълго се изкачвахте?

М: Изкачих се горе и търсих цял следобед. Останах на ледника и през нощта.

Х: Бивакувахте за трети път?

М: Не бивакувах. Щурах се напред-назад. Бях полудял. Дълго време останах буден, но междувременно съм заспал. Междувременно знаех, че брат ми е мъртъв, но го усещах до себе си.

Х: Как така?

М: Допускането, че е мъртъв, беше съвсем естествено. Но емоцията казваше обратното. Не можех да се освободя от усещането, че брат ми е наблизо, че брат ми е тук.

Х: Чувахте ли брат Ви да говори?

М: Чувах го. Чувах го да говори. Чувах го да върви. Когато аз крачех, той беше след мен. Чувах го да вика.

Х: Какво каза?

М: Той викаше отнякъде и аз тръгвах нататък. Там нямаше никой. Но Гюнтер беше тук. За мен той беше тук. Трябваше само да се обърна и щях да го видя. Разумът ми казваше: „Брат ти е мъртъв“. Но чувствата ми внушаваха да вярвам в неговото съществуване. Така беше целият следобед, цялата вечер и цялата нощ. Търсих го до сутринта. А на сутринта слязох и отидох долу, до извора. Когато слънцето огря стената, ми стана ясно, че сега ще започнат да падат следващите лавини.

Х: Какви резервни сили бяхте мобилизирал сега?

М: Когато слиза надолу, човек винаги изпитва прилив на сили. Така е винаги. Слизането надолу, особена от голяма височина, е много по-лесно. Несравнимо по-лесно е от изкачването нагоре. Колкото по-високо се изкачвам, толкова по-лесно е слизането в сравнение с движението нагоре. На Маунт Еверест съотношението е едно към десет. Слизането е десет пъти по-малко напрегнато от изкачването нагоре.

Х: И изведнъж стигнахте до една зелена ливада?

М: Още предния ден имах халюцинации. Виждах зеленина. Хора. Тези картини се наслагваха. Най-напред бях напълно сигурен, че сега ще дойдат другарите от базовия лагер, за да ни помогнат. Нямах представа колко далече е дотам. Какво е разстоянието от другата страна на планината дотук? На мен ми беше ясно, че другите щяха да

се появят. Рано или късно. Това не беше тяхно задължение, а се разбираше от само себе си. Но в моите измамни представи се появиха съвършено различни хора, бивши другари алпинисти, известни алпинисти, майка ми. Дори и напълно непознати хора. Виждах коне, един кон с ездач, овчари, стада. Тези явления ставаха все повече и повече, колкото повече оставах сам. Бях прекарал още една нощ горе. Тръгнах надолу, едва след като ми стана ясно, че никой няма да дойде. Долината беше пуста.

Х: Бяхте ли вече абсолютно сигурен, че брат Ви е мъртъв?

М: От една страна да — когато говореше моят разум. Но все още имах чувството, че той е някъде наблизо. Трябваше непрекъснато да търся и да проверявам къде може да е той. Тогава разбрах, че е мъртъв. Бях го търсил. Навсякъде. С търсенето дойдоха рационалното познание и убеждението, че моят брат е мъртъв. Нямаше друго обяснение. В противен случай трябваше да го намеря. Теоретично трябваше да го намеря и мъртъв. По-лесно щеше да бъде да слеза, да остана сам. Мъката щеше да бъде, естествено, същата.

Х: Вие самият, след описаните изпитания, сте бил по-близо до смъртта, отколкото до живота. Как се справихте с приближаващия край? Какво очаквахте да се случи в непознатата долина?

М: Казвах си, че скоро ще умра. Ако не срещнех местни хора, щях да умра от глад. Завързах като бохча в якето всички неща, които имах със себе си. Преметнах я през рамо на пикела и тръгнах надолу. След няколко метра се върнах и закачих една гета със син и червен цвят над един голям камък, под който бях нощувал. После отгоре направих пирамида от няколко камъка. Само защото се надявах, че другарите ще дойдат. Все още се надявах. С хеликоптер или пеша, групата търсачи щеше да дойде в долината Диамир. Те нямаше да намерят нищо, никакъв знак от нас, ако не маркирах мястото на бивака си. Нямах хартия и молив и не можех да напиша бележка. Как да съобща за случилото се? След това бавно тръгнах към долината. Пълзах надолу. Лежах. Влачех се напред. Без да знам колко е далече. Как намерих единствения правилен път? По чудо! Надолу нямаше път и аз прекосих един ледник. Решението беше спонтанно, макар и нелогично. По-късно често се питах: „Защо го направих? Как намерих тази възможност да слеза в долината?“ Видях следи от як и малко изпращания и последвах онази пътека, която избират селяните със

своя добитък в разгара на лятото, когато стане по-топло. Тогава те се изкачват високо в планината, за да използват пасищата горе. Така стигнах до началото на гората. Там бяха хората.

Х: Тези местни хора са Ви намерили. Те са Ви свалили надолу на носилка, за която са използвали въжета от козина на як. Вие сте бил спасен. Баур, който е бил кинооператор на Вашата експедиция, днес казва, че Вие още от самото отначало сте планирал да направите пълен траверс в масива на Нанга Парбат и с това да поставите световен рекорд. И затова сте пожертвал брат си — заради опиянението от рекорда.

М: Аз мога само да се изсмея на това и кажа, че ако е било така, защо Баур на 28 юни не е предал по радиото в базовия лагер: „Изпратете незабавно някой в долината Диамир, защото братята Меснер слизат надолу по нея. Ако слязат живи там, те ще са в много тежко състояние и ще им е нужна незабавна помощ“. Нещата са твърде тъжни и твърде сериозни. Естествено, че другите щяха да дойдат в долината Диамир, ако тогава са знаели, че ще се появим там. Никой не е могъл да очаква това. Това с траверсирането на масива беше мечтание за бъдещето със светнали очи. Не реална възможност.

Х: Вие смятате, че дългото чакане в палатките поражда склонност към фантазиране...

М: Защо, моля, да не си мисля така понякога? Траверсът беше тема на разговори. Но чак световен рекорд? Слава? Нямахше конкретен план в тази насока. Преди всичко, вечерта, преди да тръгна, в последния лагер казах на Баур: „При всички случаи чакайте, докато се върна!“ Така е написано и в моя дневник. Дори в отчета за експедицията. Не е само моят спомен. „При всички случаи чакайте, докато се върна!“, с което исках да кажа: „Не слизайте, стойте тук като психологическа подкрепа“. И още: „Идете малко по-нагоре по Кулоара на Меркл и фиксирайте 200-те метра въжета, които са пред палатката. Така слизането ми ще е по-лесно!“ Ако планирах да правя траверс през планината, щях да бъда поне по-умен, за да взема със себе си екипировка, малко пари, паспорта си и моя самолетен билет. И малко храна. Освен това щях да взема и моята раница с бивачни съоръжения, нещо за пиене, може би и бутилка газ и глава за нея. Не задължително палатка, защото е твърде тежка. Щях да взема поне минимум оборудване. А аз исках само да стигна до върха и да се върна.

Прогнозата беше за лошо време! Значи скоростно изкачване. Затова помолих Баур и брат ми да ме изчакат, докато се върна. В противен случай щях да посветя Гюнтер в плановите си: „Ей, искам да траверсирам Нанга Парбат и да сляза от другата страна. Забрави накъде съм тръгнал и ако не се върна след три часа, можете спокойно да слизате. Аз вече няма да се върна оттук“.

Х: Сега друг Ваш колега на име Макс фон Кинлин казва, че когато сте слязъл долу, сте бил напълно изтощен и не сте имал представа къде е Вашият брат. И дума не ставало за ледена лавина, а тази версия сте измислили двамата с него.

М: Защо е трябвало да си измислям каквото и да било? Макс фон Кинлин, гостът в експедицията без всякакъв опит в алпинизма, ме посъветва да твърдя еднозначно „смърт в лавина“. Брат ми беше затрупан. Аз разказах за трагедията така, както беше, най-напред на Херлигкофер, след това на фон Кинлин. Херлигкофер беше информиран преди фон Кинлин да знае, че още съм жив. Нямах нищо за измисляне.

Х: Тогавашният ръководител на експедицията Херлигкофер казва, че Гюнтер е умрял след първия бивак. Тоест, той въобще не е слизал надолу.

М: Херлигкофер дори не беше там. Но му трябваше извинение за неговото поведение — за червената ракета, затова че не ни потърси в долината Диамир. Започна връщането вкъщи без нас. Цял живот си измисляше оправдания. Прехвърляше вината, за да отклони вниманието от своята отговорност. Непрекъснато търсеше все нови и нови оправдания.

Х: По-късно Ви е представил обяснение, което е трябвало да подпишете?

М: Трябваше да подпиша един измислен сценарий за смъртта. Тоест да лъжа.

Х: Как звучеше това обяснение, тази декларация?

М: Декларацията казва, че Гюнтер е починал по време на първия бивак. Аз съм бил слязъл сам от страната на Диамир. След като ми беше представена тази ужасна измислица, казах, че повече не искам да имам нищо общо с този човек. Никога. С това започнаха спорите през 1970 година.

Х: Защо изобщо трябваше да подписвате това?

М: Не знам. Вероятно, за да ми бъде приписано, че съм планирал траверс на Нанга Парбат. Как по друг начин Херлигкофер можеше да успокои гузната си съвест? Той може би е искал да внуши на широката публика, че един Меснер, който не се придържа към плана на ръководителя, а има някакви собствени амбиции, не е трябвало да бъде търсен. Още по-малко неговият брат, който действа само от честолюбие и си измисля екстравагантности.

Х: Защо екипът на Херлигкофер не ви е търсил в долината Диамир?

М: Аз ги разбирам. Ако Херлигкофер не ми беше подхвърлил, че съм жертвал своя брат заради честолюбието си, никога нямаше да повдигам обвинение. Херлигкофер и голяма част от групата са били почти сигурни, че ние с Гюнтер сме загинали. Разбираемо е. Всички са били тъжни, много отчаяни, след като е станало ясно, че ние няма да се върнем. Когато са се събрали в базовия лагер, всички са били сломени. Със сигурност при моето появяване и Куен също е имал проблем — по този начин той е преставал да бъде единственият победител, героят от Рупалската стена на Нанга Парбат. И тъй като всички са били единомисленици, че двамата Меснер са мъртви, са започнали връщането въкъщи. Двама мъртъвци някъде горе, високо в планината, не могат да бъдат намерени. Така че по-нататъшно търсене не е имало смисъл.

Х: Обвинявате ли се сега за смъртта на Гюнтер?

М: Няма друг, който може и трябва да поеме вина за това. Само аз. Нося цялата отговорност. Затова не разбирам, защо няколко другари от тогава се опитват непрекъснато да извъртат историята. Аз също се питам: „Защо оживях аз, а не Гюнтер?“ Преди тръгването към върха отговарях само за себе си. Рискувах единствено своя живот. Това ми беше разрешено. Бях се осмелил да се изкача. След като брат ми ме последва, нещата вече станаха съвсем други.

Естествено, че се чувствам отговорен за него и знаех, че ако продължим, и двамата ще попаднем в объркана и трудна ситуация. Въпреки това продължихме. Днес е без значение дали тогава сме вземали правилните решения, или не. Ако имах днешния опит, щях да спра след срещата и щяхме да се върнем обратно в лагера. Можехме да минем по друг път от страната на Диамир. За съжаление тогава не я познавах. Защото нямаше нейна скица или снимка. След изкачването на върха бяхме изправени пред алтернативата или останем да чакаме и да

умрем, или да рискуваме и да направим невъзможното. Колкото по-надолу слизахме, толкова повече трябваше да рискуваме. Само инстинктът за самосъхранение ни принуждаваше да не се предадем.

Х: Трябваше ли да избързвате толкова напред в последната част на слизането?

М: Никой нямаше да постъпи по друг начин в тези условия. Когато двамата в свръзката са еднакво бързи, те слизат заедно. Не и когато единият е изтощен. Когато единият повече не е в състояние да върви по обходни пътища и да прави изкачвания, другият трябва да намери верния път. Така аз бях принуден да избързвам все повече напред. За да съм сигурен, че от мястото, до което съм стигнал, може да се измине сериозно разстояние напред без опасност да се наложи връщане. Непрекъснато, във всеки момент, ставаше въпрос за живот и смърт. Само ние двамата бяхме там горе, между Рупалската и Диамирската стена, сред хаоса на натрошените ледници и настръхналите, готови да се срутят всеки миг бариери от сераци. И трябваше да решаваме какво да правим. След първия бивак връзката с останалите беше прекъсната, те не можеха да дойдат при нас. И ние се питахме: „Какво да правим?“

Х: В Инсбрук Ви отрязаха седем пръста на краката, защото бяха измръзнали. Как преживяхте ампутацията?

М: Приех случилото се. Скоро свикнах. Трябваше да се уча да живея с този факт. И въпреки всичко не се отказах от алпинизма.

Х: Но в началото сте си казвал: „Никога вече алпинизъм!“

М: Аз самият никога не съм мислил за това. Още при първата среща, след като видях пръстите ми, Херлигкофер ми каза: „Никога вече няма да можеш да се катериш по планините“. Нормален човек никога не би могъл да каже това. В конкретната ситуация това нямаше абсолютно никакво значение. Но за Херлигкофер беше важно да направи констатация. Неговото изказване като лекар може би трябваше да ме впечатли.

Х: Смятахте, че това е било желанието му?

М: Когато през 1953 г. Херман Бул слязъл от Нанга Парбат, Херлигкофер се държал по същия начин. Бул бил спасителят на експедицията, а Херлигкофер — неин ръководител. След този успех Херлигкофер решил да остави в Пакистан цялата храна, екипировка и съоръжения, които не били използвани на Нанга Парбат, за своята

експедиция на Броуд пик през следващата година. Обърнал се към Херман Бул и му казал: „Догодина сме на Броуд пик, моя следващ осемхилядник. Но без тебе. Ти няма да можеш да дойдеш, защото краката ти не са добре“. Трябва да разберем мисълта на Херлигкофер. Той се идентифицирал с победителя, като че ли той, Херлигкофер, се е изкачил на върха. Но Бул се върнал. Когато бил долу, раздвоението на Херлигкофер е било очевидно. Дори и за самия него. Бул е бил Бул. Него действително го е имало. Херлигкофер е трябвало да отхвърли Бул. Не е трябвало да го има вече.

Х: Как обяснихте на родителите си трагедията?

М: Просто разказах всичко.

Х: И какви бяха реакциите?

М: Различни.

Х: Какво каза Вашият баща?

М: Още при първата среща татко попита защо не съм довел Гюнтер и аз му разказах. Майка просто го прие. Тя със сигурност е страдала най-много, но разбираше и моето положение.

Х: Вашият баща отправи ли Ви големи упреци?

М: Естествено. За моите родители трагедията беше също толкова тежка, колкото и за сестра ми и братята ми. Това беше първата смърт в моето семейство. Най-лесно беше за мен. Защото бях преживял трагедията на място. Знаех какво се беше случило. За останалите всичко беше много далечно. Пакистан, Нанга Парбат, 8000 метра. И заради това — трудноразбираемо, почти непоносимо.

Х: Но Вие също трябва да се страдал много от факта, че Вие сте оживял, а той не?

М: Това чувство за вина остана. До днес. Това е част от трагедията на оцелелия: „Защо останах аз, а той не? Защо точно аз?“ Идеалният случай — оцеляването на двамата — не съществува. Чувството на вина казва: „Защо аз, а не той. Това е несправедливо!“ Това изпитвам и до днес.

Х: Намирате ли за забележително, че трагедията на Нанга Парбат не е сложила край на Вашето приключение, наречено „Хималаи“, а се е превърнала в негово начало? Не трябваше ли да си кажете: „Спирам. Не искам да преживея отново нещо подобно“?

М: Тук се крие ключът на алпинизма. Точно тук се натъкваме на противоречието при изкачванията ми на планините, което никой не

иска да разбере. Никой, който се изкачва по планините, не иска да преживее още веднъж такова нещо, ако той/тя го е преживял/а. Аз бях в плен на желанието никога да не го преживявам, и — едновременно с това — на стремежа отново и отново да събирам опит. Противопоставяйки се на смъртта ние, хората, опознаваме нашето човешко съществуване. Най-дълбоките причини да се изкачваш по планините или да търсиш екстремни ситуации на Южния и на Северния полюс, в пустинята Гоби, на К-2 — са скрити в този парадокс. Тайната е в това, че мога да натрупам добър опит и познания, само ако стигна до ръба на възможното. Аз се надявам, че докато го правя, няма да загина и на моя партньор няма да му се случи нищо, че всичко ще свърши добре. Знам също, че ако се поразходя малко, няма да придобия добър опит. Има една много добра история за това. Описана е от Гуидо Ламер и се е случила преди сто години. Той паднал в една ледникова пукнатина и успял да се измъкне от нея след три дни. Преди това преживял умирането, ада. При връщането си вкъщи се докоснал до небето и изпитал чувството на прераждане. Това е отговорът.

Х: Нека поговорим още малко за тази история.

М: Решаващото е да не загинеш в смъртоносна ситуация. Готфрид Бен казва, че алпинизмът е съпротива и предизвикателство срещу смъртта. Смъртта трябва да бъде възможност. Изкуството на алпинизма е в съпротивлението, в оцеляването. Аз не бих искал никога вече да понасям такова преживяване, както на Нанга Парбат. Не искам никога вече да е необходимо да участвам в такова нещо. Но не мога да живея и без гранични преживявания и опит. Моята диагноза, картината на моята болест, е определена от жаждата за живот в ситуацияите, в които го рискувам и го залагам на карта.

Х: Това ли беше най-тежкото Ви преживяване?

М: Да, със сигурност.

Х: Защото сте балансирали толкова дълго по този остър като бръснач гребен между живота и смъртта?

М: Тъй като този гребен беше толкова дълъг, смъртта толкова близо, в края на краищата приех случващото се като нещо естествено. При слизането през долината, при местните, вече бях като че ли по-добре. Не можех да ходя, но не можех и да понасям да ме носят. Бунтувах се. Бях отчаян. Помолих за хартия и молив и се опитах да

пратя някой от местните до някой полицейски участък с искане за хеликоптер. Не говорех добре английски. Независимо от това скалъпих съобщение на някаква странна смесица от италиански, английски и латински. Местните — без да могат да четат — разбраха за какво става въпрос. Накрая съвсем ясно разбрах, че според тях ми остават още един или два дни живот. Искам да бъда съвсем точен — осъзнах моята смърт като нещо естествено: ще живея още един или два дни. А след това щях да умра. Бях накрая, но не и в придобиването на опит.

Х: Тоест?

М: Че не беше проблем да умра, да знам: „Аз умирам.“ Да, умираването беше станало нещо естествено. Същевременно все още се стремях да се спася. Волята за оцеляване още съществуваше. А също и желанието да направя всичко възможно, за да слеза в долината.

Х: Но Вие вече сте бил спасен!

М: Не. Ако бях останал в Диамир, щях да умра от диария. Или от слабост. Със сигурност не трябваше да пия мръсната вода там. Местните, която ми я дадоха, бяха свикнали с нея. Те не бяха занесли моята бележка в долината. Един от тях я взе и изчезна, но хеликоптер не дойде. Куриерът си мислел: „Белият така и така ще умре — значи не му е нужна помощ“.

Х: Вие описвате това като почти радостен, положителен опит?

М: Това беше много отдавна. А приемането на смъртта е приятно, успокояващо състояние. Смъртта е факт. Тя е част от живота. Не че исках да умра. Но смъртта не е нищо повече от едно последно издихание. Аз приемах този факт като последно вдишване.

Х: Значи човек приема смъртта с удоволствие?

М: Смъртта е страшна, докато съществува надежда за живот. Когато изчезне всяка надежда — както при моето преживяване на Нанга Парбат — ни обзема нещо освобождаващо, примирение със смъртта. Най-накрая едно потъване в смъртта. Не, умираването съвсем не е лошо. И човек иска да повтори това преживяване — не самото умирање. Аз всеки път се надявам, че отново ще мога да го изживея, но при това няма да се случи нищо. Това няма нищо общо с желанието за смърт, а е глад за опит. Аз не се рея между страха от смъртта и желанието за смърт, а между страха да умра и радостта накрая да оцелея.

Х: Кога организирахте първата експедиция, за да търсите Вашия брат?

М: Когато отново можех да ходя нормално. През есента на 1971 година. Когато отново се оказах на мястото, на което загубих моя брат, всички рани се отвориха. В падината под стената, където се събират всички лавини и аз загубих Гюнтер от поглед, дни наред търсих неговия труп. Още първия ден, след като пристигнах в базовия лагер, се отправих към този ледников циркус в подножието на стената и се надявах, че ще намеря тялото на Гюнтер. Просто така. Някъде в снега. Беше късна есен. Снегът се беше стопил, дори лавинните конусите се бяха смалили. Но от брат ми нямаше следа. После започнах да претърсвам целия район. Един ледник винаги се движи и е възможно да е преместил мъртвото тяло.

Х: Приблизително колко квадратни километра претърсихте?

М: Смятам, че обходих четири до пет квадратни километра. Напразно.

Х: Вашата тогавашна спътница, Уши Деметер^[24], казва, че всяка вечер сте плакал в палатката?

М: Всичко отново се съживи. Загубата на брат ми беше като фантомна болка. А междувременно и Херлигкофер измисли историята с планирания траверс на върха, с която искаше да докаже, че не е било нужно да ни търсят.

Х: Преди няколко години Вашите предишни другари алпинисти Макс фон Кинлин и Ханс Залер разказаха в книги^[25], че на Нанга Парбат Вие сте принесъл Вашия брат в жертва на честолюбието си и сте го изоставил горе в планината, съответно сте го изпратил обратно на Рупалската стена. В едно интервю пред „Щерн“ през 2002 година казвате: „Рано или късно останките (на Гюнтер) ще се появят в планината. Тогава всичко ще стане ясно“.

М: Знаех, че хората, които се съмняват в мен, биха приели само това доказателство.

Х: На една пресконференция Макс фон Кинлин заяви, че ако бихте намерил останките на брат си в подножието на Диамирската стена, критиците Ви ще гледат като овчи глави. Много преди това, на 20 юли 2000 година, планинският водач Ханс-Петер Айзендле, по време на организирана от Вас експедиция, беше намерил кост на 4400 м в подножието на Диамирската стена.

М: Беше кост от подбедрица. Когато брат ми Хуберт, който е лекар и който придружаваше експедицията, видя костта, каза: „Твърде голяма е. Не е на Гюнтер. Той беше по-дребен“. Въпреки това аз взех костта със себе си и я скрих в моята библиотека в Ювал.

Х: Защо дадохте костта за ДНК анализ в Съдебно-медицинския институт в Инсбрук едва три години по-късно?

М: Защото по това време се разбра, че пакистанският алпинист, на когото според мене принадлежеше костта, е загинал на съвсем друго място. Вероятността да съхранявам въщи кост на Гюнтер беше нараснала силно.

Х: След неколкomesечни изследвания университетският професор от Инсбрук д-р Рихард Шайтбауер стигна до следното заключение: „При съпоставянето на класическите съдебномедицински, по-специално ДНК анализи, те не оставят разумно съмнение, че изследваната кост е на един от братята на Райнхолд и Хуберт Меснер“^[26]. След тази констатация някой от Вашите предишни другари, които Ви обвиняваха, че Вашият брат е жертва на честолюбието Ви, извини ли Ви се?

М: Не.

Х: На Манаслу, Вашият следващ осемхилядник, отново всичко е вървяло зле. Защо?

М: Действително всичко вървеше зле. След този връх реших да правя всичко сам! Защото когато съм с други хора, все нещо не функционира и не е както трябва.

Х: Защо Вашият партньор Франц Йегер е искал сам да се върне в лагера?

М: Не знам. Може би защото беше уморен, а връхът — много далече. Осемхилядниците изискваха огромни усилия. Тези млади момчета може би са мислили, че изкачването на 8000 метра е само малко по-голямо предизвикателство от Алпите. Но те нямаха представа какво бързане е придвижването с оборудването от онова време на тази височина. Като мен и Гюнтер на Нанга Парбат! И ние тогава трябваше да се учим. Ситуацията на Манаслу, в сравнение с тази на Нанга Парбат две години по-рано, беше точно обратната. Тръгнахме да атакуваме двама и единият се отказа и поиска да слезе обратно в лагера. Който нямаше желание да продължи, слизаше. Имаше само един въпрос: „Обосновано ли е, щом единият се връща, другият да

продължи?“ От гледна точка на моя опит това беше напълно в реда на нещата.

Х: Колко далече беше лагерът?

М: При слизване разстоянието със сигурност можеше да се вземе за един до два часа. Теренът бе лек за ходене. Мога само да предполагам какво се е случило. Франц Йегер трябва да е стигнал до последния лагер много преди да започне бурята. След това е излязъл от палатката, за да ме търси или да ме вика. И се е загубил. Как е възможно това? В бялата пустиня си нула без ориентири. Това беше най-силната снежна буря, която бях преживявал дотогава.

Х: Как изглеждаше върхът, който изкачихте сам?

М: Това е един малък, покрит с лед скален зъбер. При първото му изкачване през 1956 г. японците бяха забили два дълги клина на самия връх, на които привързали знаме. Взех единия със себе си.

Х: В колко часа бяхте на върха?

М: В късния следобед. По принцип беше твърде късно. Не толкова късно както на Нанга Парбат, но не преди обяд, както е правилото.

Х: И колко дълго останахте горе?

М: Съвсем малко. Имах само един-два часа, за да се върна в лагера.

Х: Защо казвате, че това е била най-тежката снежна буря, която някога сте преживял?

М: Силно валеше сняг. Натрупа около един метър и вятърът го завихряше във всички посоки. Освен това стана тъмно като в рог.

Х: Вие съзнателно сте разкъсал Вашия щурмови костюм, за да не хлъзгате лесно след евентуално падане.

М: Вярно е, но този тъничък екип и така беше слаба защита. Проблемът беше в това, че се бях загубил. Нямах ориентир.

Х: Махайки леда от лицето си, защото не Ви е достигал въздух, Вие сте откъснал мустаците си.

М: Всичко беше заледено. Беше тъмно. Не виждах нищо през очилата.

Х: Беше ли това отново желано и същевременно страховито гранично преживяване?

М: Не. При тази ситуация, в началото, не се изплаших до смърт. Моята надежда беше бързо да намеря палатката. Претърсих голямото

плато. Просто вървах и вървах. Веднъж всичко беше заледено, после пропадах до гърди в снега. Снежни преспи, дупки, тъмнина навсякъде.

Х: Видимост?

М: Почти нула. И по едно време забелязах, че обикалям в кръг. Стана ми ясно, че не бих имал шанс за оцеляване, ако се въртя на едно място. Тогава мислех, че ще замръзна или ще умра от жажда.

Х: Чухте ли гласа на своя партньор Франц Йегер?

М: Да. Мислех си, че той е в палатката и ме вика. Аз виках него. Но неговият глас идваше винаги от друго място. Той ме викаше непрекъснато, аз него също. Дали се е отдалечил от палатката? Единственото, което последно ми помогна да се ориентирам, беше моят опит. Знаех, че съм на голямо снежно плато. То е на север от гребена, на който бе нашата палатка. Бурята дойде от юг. Аз почувствах и видях това на върха. Значи, казах си, трябва да вървя срещу бурята. Така определих посоката. След това тръгнах на юг. И стигнах до гребена, където трябваше да е палатката. Трябваше да я намеря по протежението му. Това и направих. Но Франц го нямаше. Предполагам, че той е пристигнал много по-рано в палатката. Сварил е чай или каквото и да е. След това я е напуснал, за да ме търси. Като пристигнах там и видях палатката, извиках: „Тук съм!“ Някой излезе и аз помислих, че това е Франц Йегер. Не можеше да бъде друг. Но там бяха само Анди Шлик и Хорст Франкхаузер. Анди ми каза: „Ти си напълно охладен. Ще останеш в палатката. Хорст и аз отиваме да търсим Франц. Скоро ще го намерим“. И аз останах да чакам в палатката. По-късно, тъй като двамата не се върнаха, започнах да викам непрекъснато, но без да напускам палатката.

Х: Но и двамата ги нямаше?

М: Анди и Хорст така и не се върнаха. Не можех да проумея какво е станало. За четвърт час те загубили ориентировката и така не намерили пътя назад.

Х: Къде са останали в края на краищата?

М: В снежна пещера, под една пряспа. Те я изкопали и оставили снегът да навее входа ѝ.

Х: Колко дълго ги чакахте?

М: До сутринта. Анди Шлик настоявал да опитат още веднъж да намерят палатката. Те напуснали снежното си убежище. Но не намерили палатката и изкопали нова пещера в снега. По някое време

Анди Шлик просто излязъл от нея. И никога не се върнал. Изчезнал, Франкхаузер не могъл да го спре. Вероятно Шлик е имал халюцинации и е мислел, че палатката е наблизо.

Х: Имало ли е борба между двамата?

М: Не. Хорст му казал: „Остани тук, няма смисъл да тръгваш. Трябва да изчакаме, докато стане светло. Тогава ще намерим палатката“. Но Шлик тръгнал.

Х: Кога Ви стана ясно, че Йегер и Шлик няма да се върнат?

М: На сутринта, когато, вече по светло, се върна Франкхаузер. Бурята беше утихнала. Поговорихме, приготвихме си течност и излязохме. Искяхме да огледаме терена и да видим къде са другите. Но не намерихме нищо. Никаква следа. Никакъв знак. Дори мъртъв човек се разпознава върху бялата повърхност като тъмно петно. Но нямаше нищо. Съвсем нищо. Само сняг. Сняг. Сняг. Няколко часа ги търсихме по платото. По обяд започнахме слизане. Нямаше друго решение. Прогнозата за времето не обещавахе нищо добро.

Х: Не можеше ли телата да бъдат погребани по-късно?

М: Доста след това се появи съобщение, че на платото са намерени два трупа. Но не са били идентифицирани.

Х: Какво ви накара да слезете с Франкхаузер?

М: Следващото влошаване на времето. Приближаването на буря и снеговалеж. Опасността от лавини между лагер 4, където бяхме, и лагера долу беше много висока. Тя щеше да нараства. Алпинистите под нас, преди всичко моите приятели Буле Йолц и Волфи Найрц, ръководителят на експедицията, настояваха да слезем. Ние трябваше да се върнем обратно на по-безопасно място. Освен това не можехме да претърсим огромното подвърхово плато с лавинни сонди. Сами! Беше невъзможно. Надявахме се да видим черна точка или нещо, което се подава над снега. За съжаление нямаше нищо.

Х: Колко далече беше следващият лагер?

М: На 800 метра по-надолу. Стигнахме там едва вечерта.

Х: В какво настроение ви посрещнаха?

М: Настроението, естествено, беше лошо. Бяха изчезнали двама много добри наши общи приятели.

Х: Имаше ли упреци?

М: Този път те бяха само отвън. Отново от Херлигкофер, от Куен. Естествено, многознайковците повтаряха: „Това е безотговорно.

Не се прави така“. Същата година екипът на Херлигкофер беше на Еверест. Не стигна далеч. При това отново имаше търкания.

Х: Какво конкретно каза Херлигкофер?

М: Много неща. Но забрави да разкаже как през 1953 година е наредил да бъдат ликвидирани всички лагери под последния, от който Бул тръгнал да атакува.

Х: Защо?

М: Защото е бил забранил изкачването на върха. На Бул и на всички останали. Можете ли да си представите? Те свалят всичко от лагерите. Така че първата група остава горе сама. Ако се е било случило нещо на Бул, не е имало кой да му помогне.

Х: Не съществува ли правило, че никой не бива да бъде оставян сам при връщане?

М: Какво означават тук правилата и кой ги определя? Може да се каже обратното. Че в повечето случаи всички големи успехи са постигнати противно на правилата. Има едно „правило“, според което никой не може да ходи в планината сам и да се катери сам по скали и лед. Е, и? Имаш партньор, въже и се осигуряваш. В зависимост от условията осигуряването може да бъде взаимно или последователно. Въпреки това аз мога да направя всичко по съвсем друг начин. Алпинизмът не е спорт. Не е игра. И съвсем не е религия. Влизам в опасна зона, в един опасен за живота свят и нося отговорност за себе си и за своите другари. Те — за себе си и за мен. Ние всички се опитваме да оцелеем. Но в опасността има моменти, които не могат да се преживеят. Който не разбира или не приема тези взаимовръзки, не трябва да се катери в планината по ръба на възможното. Не е задължително. Може да го прави само този, който поема този риск доброволно, на собствена отговорност.

Х: Но Вие може да бъдете упрекнат в голяма лична грешка, — че изоставяте партньор да се връща сам.

М: Ако разсъждаваме така, значи е било грешка и решението ни да изкачим Манаслу. Няма правила! Ако обстоятелствата позволяват, може да оставиш някого да се върне сам. Иначе никога не бива да тръгваме по двама.

Х: В какво Ви упрекна Куен?

М: В нищо конкретно. Колегите винаги отправят морални упреци. Великодушни са само към себе си. Две години по-късно Куен

се самоуби. Никога не съм коментирал това. Няма какво да коментирам. Никога не съм казвал, че самоубийството е неморално, тоест необосновано. Това беше лично негово решение.

Х: До 1972 година сте участвал в две хималайски експедиции. Резултат: трима мъртви.

М: Трудно понесох този факт. При това, ако бях сам, нямаше да се случи нищо подобно. Ако на Нанга Парбат бях стигнал сам до върха, щях да се върна в последния лагер. И нещата щяха да протекат по съвсем друг начин. Вероятно, въпреки всичко, щях да успея да се изкача и да слеза в рамките на един ден. Ако на Манаслу бях тръгнал сам, нямаше да има с кого да се съобразявам. Но в началото Йегер искаше да тръгнем заедно. И аз не можех да го спра. Той въобще не се съмняваше, че ще може да се върне сам. След този опит се роди решението ми в бъдеще да действам абсолютно сам. За първи път в моя живот. При соловите експедиции нося отговорност само за себе си.

Х: Тези трагедии не започнаха ли да глождят душата Ви?

М: Естествено. Чувството за вина започна да ме тормози: „Защо аз съм жив, а другите — мъртви? Какво щяха да правят те днес? Какви щяха да бъдат сега Гюнтер, Анди, Франц?“

Х: Изпаднахте ли в депресия?

М: Не. Не съм изпадал в депресия. Депресия не е точният термин за това, което имам предвид. Това е скръб, която идва след отчаянието. По-късно у тебе се настанява един вид чувство за вина. Вината на оцелелия. Вината, че си останал жив.

Х: Колко дълго продължават скръбта и отчаянието?

М: Години наред. Във всеки случай след Манаслу те бяха по-малко интензивни в сравнение с Нанга Парбат. Това се дължи на факта, че брат ми беше по-близък от партньорите, с които се сближих едва в планината. Преди това не познавах добре Шлик и Йегер. Знаех само, че са добри алпинисти. На Манаслу бяхме един тим, станяхме приятели. Найрц беше един много приятелски настроен ръководител на експедицията. За разлика от Херлигкофер. В планината нашето общо съществуване все още не е приятелство. Ние бяхме един екип от единомишленици, след това се върнахме. Хорст Франкхаузер и аз имахме травматични преживявания. Останалите не реагираха с посочване на вина и упреци, а със съчувствие. Те самите бяха алпинисти. За разлика от Херлигкофер.

Х: И тогава решихте да действате сам?

М: Да, исках да опитам да изкача един осемхилядник сам. През 1973 година направих опит на Нанга Парбат. Но относително бързо се провалих, защото не издържах на опасностите, на страха, на самотата. Чувствах се така изгубен и самотен, че се върнах. Самият аз не бях способен да понеса това бреме. Не можех да мисля ясно. Като че ли започвах да се разпадам.

Х: Звучи налудничаво. Преди това сте познавал Хималаите само във връзка с големи експедиции. И изведнъж сте решил да отидете сам на Нанга Парбат. Сам с една раница?

М: Да. Да тръгна сам съвсем отдолу. Технически това не би било проблем. С трудностите също щях да се справя сам. Пречката беше емоционална. След като нямаше никой, който да върви до мен, с когото да мога да се съветвам — споделената грижа е половин грижа: „Трудно е. Как мислиш — да се върнем ли?“ — аз бях загубен. Оставен на своята собствена самота. Нямах душевната сила да продължа сам.

Х: Как бихте описал тази вътрешна блокада? В какво се изразяваше — в пристъпи на паника?

М: Това беше страхът да падна. Не опасението, че няма да мога да продължа там, високо горе. Не боязънта, че съм сам срещу тази голяма планина. Обзе ме усещането, че съм абсолютно загубен. Когато погледнех нагоре към тази височина, към тази безкрайност, не можех да направя нито една крачка. Това бе страх, че ще се загубя. Една безкрайна вътрешна самота. Като черна дупка. Толкова дълбока, колкото високо над мене се издигаше Нанга Парбат.

Х: В какво точно се изразява ролята на партньора в алпинизма? Какви качества трябва да притежава?

М: Той или тя трябва да са надеждни, способни да се въодушевяват. Също силни. Нали заедно тръгваме към най-дивия свят? Когато по-късно единият се върне, не е проблем. Важни са не продължаването и върхът, а съвместното преживяване. От последния лагер до върха често ни остават няколко часа. И още толкова за връщане. Човек може да направи това и сам. Но да тръгнеш сам от най-ниското, от самото подножие, е нещо съвсем друго. Внезапно започват да ти липсват този или тази. Някой, на когото можеш да разчиташ. Някой, с когото можеш да споделиш страха или щастието. Някой, на когото си необходим. Ако дни наред си сам, изкачването

става все по-трудно, защото самотата и страхът нарастват. Да бъдеш изваден от социалното обкръжение е едно. Да загубиш човечеството, към което си принадлежал, е много. Това обременява. Аз не можах да понеса този вид съществуване — да бъда захвърлен някъде и оставен сам на себе си. Въпреки че бях добре трениран.

Х: Докъде стигнахте?

М: Приблизително до 6000 метра. За първи път действах сам на осемхилядник. През 1974 година направих солов опит на друг осемхилядник и отново се провалих. Същевременно бях започнал да търся и да катеря екстремно трудни маршрути навсякъде в планините на Земята. Следваща голяма стъпка в развитието на височинния алпинизъм бе направена през 1975 г. На Гашербрум-1^[27] можех да направя това, което исках по време на самотните ми експедиции — да имам партньор, с когото да се сменям във водачеството на свързката. Това, което направихме с Петер Хабелер — скоростно изкачване и слизване по един от най-трудните маршрути в най-високите планини на света с минимум оборудване, след като се бяхме аклиматизирали в друга планина, действително беше революция. Дотогава всичките изкачвания на осемхилядници бяха правени с височинни лагери и дълги поредици от фиксирани въжета. Всяка експедиция имаше минимум два тона багаж. Ние имахме 200 килограма. Всичко на всичко. След този успех разработихме план за опит на Еверест по този начин. Веднага ми стана ясно, че това може да стане, само ако успеем да изкачим планината без кислородна апаратура. Ако използвахме изкуствен кислород, нямаше да можем да действаме в алпийски стил. През 70-те години на XX век кислородното оборудване за Еверест на един човек тежеше 50 килограма. За всеки човек трябваше да има по седем бутилки кислород. Едва след като успях да стъпя на Маунт Еверест без кислород, стана ясно, че всички планини в света могат да бъдат изкачвани в моя стил — с малко екипировка и съоръжения, с ограничени средства, при голямо натоварване и с по-висок риск. При две условия — притежаване на много опит и много бързи действия.

Х: Какво имаше във Вашата раница при експедиция в този стил?

М: Всичко необходимо, за да живея десет дни. Тя тежеше 15–20 кг. В нея се намираха палатка, неопренова постелка, спален чувал, храна, гориво, три чифта чорапи — за да мога да ги сменям поради опасността от измръзване. Иначе никакво допълнително облекло.

Обувките бяха на мен. Към това няколко чифта ръкавици и газова бутилка с глава.

Х: По една газова бутилка с глава на всеки?

М: Не, една за двамата. При дългите месеци в Антарктида се носят две глави. В случай че едната се развали. Плюс съдове за готвене и бутилки с газ. Разчетът на ден за двама е 500 милилитра газ и около 600 до 800 грама храна под формата на сухи супи и шпек, който не трябваше да е твърде мазен. На голяма височина храната като цяло не се смила добре. Стомахът също не получава достатъчно кислород.

Х: Нямахте ли изблици на възмущение от Вашата идея да тръгнете към Еверест без кислород?

М: В началото ме критикуваха главно учени, които смятаха, че моето намерение е неосъществимо, физиолози и лекари се изказваха еднозначно срещу моя експеримент.

Х: След което Вие летяхте със самолет над Еверест без кислород. Как издържахте?

М: Летях почти над върха с един „Пилатус Портър“ през 1977 г., една година преди опита. Пилот беше Емил Вик. Беше много студено. Бях добре аклиматизиран, идвах от голяма височина. В Катманду се качих на машината и два часа кръжахме над върха. Аз бях без маска. Бяха предсказали, че ще изпадна в безсъзнание. Но не стана така. Изобщо не сложих кислородната маска. Направих много хубави снимки на Маунт Еверест. На около 7500 м изпаднах в криза. Чувствах се малко непохватен, отпуснат. По-високо горе се оправих. Вече знаех, че може. Въпросът беше дали там, горе, ще имам добра концентрация, за да мога да сляза. Опитахме през 1978 г. Петер и аз. Във всеки случай не в свръзка от двама човека, а в състава на една голяма експедиция. Заедно я организирахме. Моят приятел Найрц беше ръководител. Беше трудна експедиция. Също и относително скъпа, както беше обичайно за онези години. Петер и аз платихме за нашето участие, заради възможността да правим в планината това, което искахме. Т.е. да действаме самостоятелно.

Х: Защо Петер Хабелер все пак не искаше да прави опит без кислород?

М: Разбираемо е, защото без кислород шансовете бяха малки. Останалите участници бяха се разделили на свръзки и бяха определили

в каква последователност ще бъдат правени опитите за атака. Така изкачването на Петер беше почти гарантирано.

Х: Защо другите бяха недоволни?

М: Не бяха недоволни. Просто не бяха достатъчно гъвкави. В групата съжителстваха два проекта. Петер и аз бяхме свързка, която имаше намерение да действа без кислород. И изведнъж нещата се промениха. Петер щеше да тръгне, но с кислород. Но с какви бутилки? От кого? И с кого? Набързо в плана трябваше да бъде вмъкнато още едно изкачване с кислород. И останалите, не аз, се разсърдиха, че най-напред той се ползваше с привилегии и изведнъж поиска да се изкачи на върха по най-елементарния начин. С бутилките на останалите.

Х: Какви привилегии бяха това?

М: Останалите трябваше да спазват график с точно установена последователност. Първо трябваше да опитаме ние, следващият шанс трябваше да бъде техен. Ако някой не успееше, трябваше да застане отзад на опашката. На нарушаването на графика не се гледаше с добро око.

Х: Вие сте на мнение, че Еверест е по-лесен връх от Нанга Парбат. Защо?

М: Логистично изкачването на Еверест не е лесно. Пътят е много дълъг. От техническа гледна точка, още в самото начало, има места, които представляват сериозно предизвикателство и са много опасни. Но само в началото. Ако тези препятствия и трудности биха били в края, Маунт Еверест щеше да бъде ад. Най-големите трудности по Рупалската стена на Нанга Парбат са в самия ѝ край.

Х: На Еверест имате предвид големите трудности на ледопада Кхумбу?

М: Да, там трябваше да поставим стълби за шерпите. Днес има група само от шерпи, която предварително прави всичко — поставя парапети и стълби, оборудва ледопада и го прави проходим за екипи, които си плащат, за да минат през него.

Х: При първия опит за изкачване на върха сте били блокирани от страхотна буря?

М: Бяхме трима. Петер беше слязъл преждевременно. При мен бяха само двама шерпи. Имахме две големи палатки и една миниатюрна за резерв. Един вид мини — палатка за най-неотложни, аварийни случаи. Разрази се силна буря. Но това не беше снежната

виелица, от която се опасявахме, а само вятър. В продължение на 48 часа. Тя не навя метър сняг. Само фучеше, фучеше, фучеше. Накрая остана само малката палатка.

Х: И тогава сте дал обет, че ако оживеете, ще се откажете от Еверест. Защо не го изпълнихте?

М: По време на бурята не можехме да готвим. Не можехме да пием. Не можехме да ядем. И шерпите бяха изплашени като мене. Единият от тях беше извънредно отзивчив човек и със силна воля. Другият не беше непременно страхлив, но разколебан. Той лежеше в спалния чувал като умрял в един ъгъл на палатката. Непрекъснато се държеше така, сякаш ще умре. Мрънкаше. Упрекваше ме. Не можехме да направим нищо. Не можеше да се мисли за слизване. Бурята вилнееше толкова бясно, че не можехме да излезем дори да пикаем и уринирахме в единия термос. Този шерп по-късно твърдеше публично, че съм му давал да пие урина. Замръзнала урина? Дни наред нямахме нищо за пиене. Всичко бе замръзнало. Варенето бе невъзможно.

Х: Примусът Ви е бил издухан от вятъра?

М: Примусът беше отнесен от вятъра. През процепите на палатката. Беше отчайващо. Беше студено и мислехме, че може би ще загинем, че може би никога няма да слезем. Останалите не идваха и ако лошото време се запазеше още три дни, така и така щяхме да умрем. В такива моменти човек често си казва: „Само да се отърва и този път, никога повече няма да се захващам с такава идея“.

Х: За да пести тегло, Петер Хабелер бил разполовил дори клечките кибрит?

М: Ние взехме минимално количество багаж. Дори отрязвахме по-дългите ремъци на раниците, за да бъде товарът по-лек. С всички тези трикове спестихме може би само половин килограм. Разбира се, че не сме цепили на две клечките кибрит. Това не е важно. Трагичното в тази връзка е, че книгата на Хабелер, на която се позовавате, не беше писана от Петер, а от един журналист от Мюнхен. Той не беше свидетел на тези събития. Той дори пише, че сме се били разбрали, ако силите напуснат един от нас и той не може повече, да бъде изоставен от другия. И дрънка разни клишета, които на нас, алпинистите, ни късат нервите, защото са ужасно фалшиви и толкова изопачени. Единият щял да продължи към върха, дори другият да умира. Такива договорки нямаше. В планината никога няма такава неща. Не сме

говорили за това. При нещо непредвидено, се слиза заедно, ако е възможно. Всеки от нас инстинктивно би се опитал да спаси другия. За това дори не е необходимо да говоря с моите партньори. Ако другият е мъртъв или вече не може да бъде спасен, здравият се опитва да остане в безопасност.

Х: След като се бяхте справили с върха, получихте снежна слепота. Каква грешка направихте?

М: Един английски филмов екип^[28] беше подготвил две миникамери: едната за Петер, другата за мен. Те трябваше да се включат, след това да се снима. В последния момент Петер отказа да вземе своята камера. Аз бях обещал да заснема изкачването на върха. Затова сложих моята в багажа си. Имах задължението и честта да документирам пътя към върха.

Х: Какво общо има камерата със снежната слепота?

М: Има много общо. При филмирането и фотографирането трябваше винаги да свалям очилата си. В зоната на върха имаше буря. При свалянето и слагането очилата ми замръзнаха. За да мога да филмирам, винаги ги свалях. Иначе не виждах добре. На края ги магнах съвсем. Това беше глупост, грешка. На такава голяма височина мозъкът не се оросява добре, често забравях да сложа очилата отново. Накрая, на 8800 м надморска височина, при интензивното слънчево греене и силната ултравиолетова радиация, при тези миниатюрни ледени кристалчета във въздуха, пострада ретината на очите ми. Те горяха, друго не чувствах. Снежната слепота за късмет се появи, когато бях се върнал в лагера. Иначе никога нямаше да мога да се сляза долу. Петер беше стигнал преди мен.

Х: Как да си представим снежната слепота?

М: Човек не вижда нищо. Абсолютно нищо. Усеща само болка и сълзене. Като че ли му е влязъл пясък в очите. На следващата сутрин вече виждах толкова, че разпознавах очертания и сенки.

Х: Как слязохте надолу?

М: Някак си кретах след Петер. Естествено, той често ме изчакваше и ми казваше къде да стъпвам. В „Долината на мълчанието“^[29] вече виждах добре. На следващия ден, след слизането в базовия лагер, снежната слепота отшумя.

Х: В своята книга Петер Хабелер пише, че сте плакал в палатката и сте казал: „Петер, не ме оставяй сам!“

М: Това е малко преувеличено. Казах, че е по-добре, ако слизаме двамата. Петер беше моят партньор.

Х: Това звучи така, сякаш Ви е било страх да Ви остави сам. Като че ли е имало някаква зловеща уговорка единият да изостави другия, ако той не може повече.

М: Това е перфидното в тази история. Журналистът, който споменах, си е измислил тази щуротия. Може би звучи много добре. Първо, не е съществувала никаква необходимост да моля Петер да ми помага. Той щеше да го направи от само себе си. Освен това в последния лагер имаше още трима души. Второ, ако това беше така, то би хвърлило сянка върху Петер. Повече исках да сляза с Петер Хабелер, вместо с двамата шерпи или с английския оператор Ерик Джоунс. Ако Петер беше казал: „Ей, бързам. Искам да сляза с моята скорост. Очите ми са здрави“, щях само да отвърна: „О. К., ще дойда по-късно, с останалите“. Беше съвсем естествено Петер Хабелер да слезе с мен. Повтарям: нещо съвсем естествено. Ако съм горе с моя партньор и той е със снежна слепота, тогава ще изчакам и ще вървя по-бавно. Не мога да разбера защо Петер не махна този пасаж от книгата си, както обеща.

Х: И тогава сте се скарали за това?

М: Да. През 1978 г. се връщах от самотната експедиция на Нанга Парбат и седях в самолета от Франкфурт за Мюнхен. Разглеждах списания, когато Херман Магерер, немски журналист, пишец за алпинизъм, ми даде книгата на Хабелер. Зачетох се и спрях на изречението за изоставянето. Не се върнах вкъщи, а заминах веднага за Цилертал при Петер. Там му казах: „Този пасаж е неверен, глупав и двусмислен. Винаги съм разбирал нашето партньорство по друг начин. Не става така“. Той се защити, като каза: „Аз не съм писал книгата сам“. На което отговорих: „Но си я чел“. Петер искаше да направи корекция в тиража на следващото издание. Издателят забрани. Бизнесът беше по-важен. За мен това беше край на нашата свръзка. За съжаление. По този начин загубих приятел. Не исках вече да изкачвам планините с партньор, на който не мога да разчитам. Или по-лошо — който би ме оставил да умра, за да продължи сам към върха. Как може толкова погрешно да се тълкува най-съкровено, сърцевината на алпинизма? Или да се търпи това изказване, само защото се приема добре. Ако за някой бизнесът е по-важен от фактите, той ме губи като

приятел. Четири години по-късно имахме някакви уговорки, но повече никога не участвахме заедно в експедиция. Доверието беше пропиляно. Жалко, разочароващо. Защото двамата цели десет години определяхме развитието на алпинизма. Заедно за първи път, в един дълъг предобед, изкачихме северната стена на Айгер за един ден. Най-доброто време преди нас беше 18 часа. Изкачихме се на Гашербрум-1 за първи път без височинни лагери, без въже, без шерпи и — естествено — без кислородни апарати. На осемхилядник. При това по труден нов маршрут. Бяхме първи на Еверест без кислород. Раздели ни една глупава реплика на Петер, и по-точно на неговия душеприказчик. Край на нашето партньорство сложиха не някакви сериозни разминавания във възгледите ни за алпинизма, а думите на един човек, който не е алпинист.

Х: Изкачването на Еверест без изкуствен кислород ли Ви донесе най-голяма популярност?

М: Да. Изкачването на Еверест беше първият успех, който получи световна известност и въздействие. Дори американските вестници писаха за него. Защо се превърна в сензация? Защото преди това всички се съмняваха. А книгата за тази експедиция стана моята най-успешна книга, въпреки че беше моята най-лоша книга.

Х: Как стана така?

М: Написах я за две седмици, въз основа на дневници, регистрирани върху магнетофонна лента. Осемнадесет или двадесет касети бяха свалени на хартия. Бях ги записал по време на експедицията. Съдържанието на половината беше неизползваемо. Редактирах текста за няколко нощи. Въпреки това стана бестселър, преведен на няколко езика. Само в Германия бяха продадени половин милион бройки. С постъпленията можех да финансирам следващи експедиции.

Х: Значи това беше нова степен на слава, която достигнахте?

М: Да. Но не благодарение на нов стил. След успеха на Еверест в алпинизма не настъпиха такива революционни промени, както след изкачването на Гашербрум. Имах само възможността да спечеля повече пари. Можех да увелича хонорарите си, защото имах много предложения. Не можех да отговоря на всички. Нещата се подреждаха добре и от икономическа гледна точка, защото подписах договори за

реклама. От този момент нататък нямах никакви проблеми да финансирам моите проекти. А това беше условие за моята дейност.

Х: Какви суми Ви носеха договорите за реклама?

М: Договор за реклама на обувки или за раници за срок от пет години възлизаше на 50 000 марки. Това не беше много, но достатъчно, за да финансирам две или три експедиции на година. Ние, алпинистите, печелим малко в сравнение с представителите на останалите видове спорт. В сравнение с формула 1 съотношението е 1 към 1000. Обратно на това, нашите експедиции струват много пари. Всеки изявен алпинист, който си поставя високи цели, участва най-малко в три големи експедиции на година. Те трябва да бъдат финансирани. Заедно с това, някои други дейности — изнасяне на лекции и писане на книги — са контрапродуктивни, противоположни, защото водят до излизане от форма. Днес е още по-трудно, защото, погледнато икономически, най-добрите времена на алпинизма свършиха. Конкуренцията е по-голяма. Малката и без това торта трябва да се дели между повече хора. А и най-добрите професионалисти не разбраха, че трябва взаимно да се подкрепят. Напротив, те непрекъснато си отправят нападки и взаимно омаловажават постиженията си. Класическият алпинизъм губи от спортното катерене, което вече е мода.

Х: Не сте успял при първия Ви солов опит на Нанга Парбат, защото не сте понесъл самотата. Какво Ви даде увереност да опитате още веднъж?

М: Междувременно жена ми се раздели с мен. Бях сам, в напълно нова ситуация. Второ, с моя опит от Еверест имах съзнанието, че понасям добре 8850 м надморска височина. 8100 м не бяха толкова много. Тоест, проблемът бе сравнително по-малък. Естествено, разчитах на това, да се кача за три, максимум четири дни и да слеза за още един. Не бях предвидил, че ще завали сняг и че ще се окажа блокиран.

Х: Може ли раздялата със съпругата да те направи по-добър алпинист?

М: Ние дълго време бяхме тандем. Силна двойка. Почти всичко правехме заедно. Уши Деметер беше и моя секретарка. От нея научих много. Тя имаше повече опит, друг подход към света. Аз идвах от

дълбоката провинция на Южен Тирол. Тя беше от космополитния Мюнхен. За мен тя беше големият, широк свят. И достъпът до него.

Х: И защо тя се раздели с Вас?

М: Със сигурност имаше няколко причини. По едно време ѝ дойде твърде много, че аз мислех изключително, безкомпромисно само за моите експедиции. Вместо партньор тя се чувстваше все повече като придатък. Чувстваше се излишна и вече не идваше с удоволствие на експедиции. Сигурно не е приятно да седиш в базовия лагер и да знаеш, че мъжът ти е на 8000 м и може би няма да се върне. Тя искаше и други пътешествия, имаше нужда да посещава изложби, театър. Моите успехи — на Гашебрум-1 и на Еверест без кислород — донесоха охлаждане вместо сближаване. Аз бях станал публична личност. Така дойде раздялата. Бях твърде obsесен от моите цели, от конструирането на нови пластмасови обувки, които на голяма височина да служат по-добре от кожените. Сега отново бях отделна, самостоятелна личност.

Х: Обувки вместо съпруга. Струваше ли си? Как изглеждаха новите обувки?

М: Те бяха от пластмаса и алвеолит. Не от кожа и плат. Моите нови обувки оставаха сухи. Когато една кожена обувка се намокри, се превръща в къс лед. Последниците са измръзвания. Моето откритие, което гарантираше топлина и ниско тегло, беше решение на всички проблеми в следващите 20 години. На голяма височина почти не се носеха други обувки. Днес има още по-леки — от кевлар, гортекс, карбон. Търсят се все по-нови материали, които не поемат вода. Поради това от времето на моето нововъведение има значително по-малко измръзвания. По-рано, след експедиция на осемхилядник, всеки втори алпинист губеше пръсти на краката си.

Х: Колко време Ви беше необходимо, за да стигнете сам до върха?

М: Три дни нагоре, след като се бях аклиматизирал на един съседен масив. Бивакувах на 7600 метра. Разчитах да катеря само през деня. Трябваше да виждам и да избягвам най-опасните места, особено тези в долната част на маршрута, върху които се изсипваха лавини. Катеренето през нощта по Диамирската стена би било смъртоносно. А и от Нанга Парбат не може да се слиза нощем.

Х: Какво бяхте взел със себе си за аварийни случаи?

М: При солово изкачване на осемхилядник не може да настъпва аварийна ситуация. Няма кой да ми помогне при нещастен случай. Счупен крак би означавал смърт. В Европа би могло да се потърси помощ. Но там, в Хималаите, е невъзможно. Ако бих се наранил тежко, никой нямаше да ми помогне. Защото никой нямаше да знае, че съм в нужда.

Х: А ако сте двама, партньорът не може ли да те шинира?

М: Може. Може да ми помогне да слеза по склон или да ме спусне с въже. Но за спасение може да се мисли в редки случаи. А когато човек е сам — никога. Когато са опънати парапети и по маршрута тръгват двадесет души, може да бъде спасен и полумъртъв човек.

Х: Кога бяхте на върха този път? При предишния с Гюнтер сте били горе едва в пет часа следобед.

М: Този път нямах проблем с времето. Изкачих се на върха и без усложнения се върнах в палатката на 7600 м. Имаше много нов сняг, но аз го избягвах, катерейки се по скалите навсякъде, където беше възможно. Катерех се максимално бързо, но без да преминавам никакви граници. Останах сравнително дълго на върха. Разглеждах. Правих снимки. Защото знаех, че никой няма да повярва на соловото ми изкачване, ако не го документирам. Това беше първото самотно стигане до осемхилядник.

Х: Какво оставихте на върха?

М: Една кутия с писмо.

Х: В какво се изразяваше Вашето особено задоволство, след като бяхте успял сам да стигнете до върха?

М: В съзнанието, че съм превъзмогнал себе си. Своите страхове, съмнения и слабости! Не трябваше да правя компромиси с никого или да споря с някого. Нямаше план. Аз се изкачвах все по-нагоре и по-нагоре. Съставях своя план в движение, час за час. Това беше абсолютно идеалната експедиция — зависеща само от мене, на моя собствена отговорност, ръководена само от мене, лишена от всякакви предразсъдъци. Това е изкачването, за което получих най-голямо признание в алпийските среди. Два нови маршрута в рамките на една експедиция! На Нанга Парбат!

Х: Беше ли това и форма на психическо освобождаване?

М: Нещо повече. Беше подтик към следващата крачка. Изкачванията на Еверест без кислород и на Нанга Парбат бяха подготовка за солов опит на Еверест. И тъй като в началото не получих разрешение за него, през 1979 г. се насочих към К-2^[30], който се смяташе за по-труден осемхилядник.

Х: Преди това сте се разминал със смъртта — при слизането от Нанга Парбат, когато на 7600 м Ви е застигнала снежна буря?

М: Цели 48 часа времето беше толкова лошо, че не виждах нищо. Нямах възможност за ориентация. Без да виждам нищо, не можех да се ориентирам. Въпреки че познавах добре планината, трябваше да изчакам. Знаех също, че лошото време може да се задържи дълго. Понякога е продължавало по две седмици.

Х: Колко дълго може да се издържи в условията на кислороден глад?

М: Докато имам вода за пиене — дори три седмици. Без газ — максимум една седмица. Имах газ за около седмица. Непрекъснато подавах глава вън от палатката. Лежах в състояние на полудрямка и надничах в мъглата. Валеше сняг. Пак поглеждах навън. Бурята продължаваше. След това съм заспал.

Х: Този път страхувахте ли се?

М: Не, опитвах се да изхвърля всички лоши мисли от главата си.

Х: За какво мислехте?

М: Днес щях да мисля как да обзаведа своя музей. Измислих моя минимумзей в Зулден в палатката, по време на буря в Гренландия.

Х: Представял сте си един друг свят?

М: Да, това е трик, който съм използвал винаги. Интересно е, защото човек сякаш наблюдава живота си отстрани. За да се измъкне от критична ситуация, човек трябва да се научи да мисли за нещо съвсем друго. Ако си мисли, че до спасението остават десет минути, а чакането продължава един ден или десет дни, го обзема паника. В малки дози всичко се понася по-лесно. Дори щастиято. В такива ситуации мисля за всичко възможно! Оставям моята фантазия да се развихри. Това решава много проблеми.

Х: Въпреки всичко това чакане трябва да е било жестока агония.

М: Времето не минава. Горе един ден се равнява на седмица. В базовия лагер винаги имам нещо за четене или пиша книгите си. Слушам музика или си говорим. Понякога цял ден играем карти. Мога

да си позволявам това само там. Така времето минава по-лесно. Това не става във височинните лагери. Как да взема книга там, горе? Заедно с цялото оборудване и храната. Една книга тежи колкото една дневна дажба. Това би намалило възможностите за оцеляване с един ден.

Х: За какво мислехте там, горе?

М: Днес вече не си спомням. В Антарктида, например, си мислех за Ювал. Тогава бях преустроил моят замък в музей. В мислите си. Когато се върнах, имах план — точен до милиметър. В Гренландия разработих концепцията за малкия Музей на алпийските куриози в Зулден, в подножието на Ортлер.

Х: С други думи, за да понесете всичко това, по време на експедицията мислите за следващата или някаква нова задача?

М: Повече за следващата задача. В идеалния случай това е тема, която няма нищо общо с планините. Лежа в палатката и знам, че само моята палатка е сигурно място. Не мога нито да бъде отнесен, нито да замръзна. Рано или късно изкачването ще свърши. Иначе ще умра от жажда. Или ще умра, защото няма да мога да сляза. В моята ситуация на Нанга Парбат имах само една възможност да оцелея: разкъсване на мъглата. Трябваше да има видимост до долината, за да се ориентирам. И да се надявам, че ще остане ясно няколко часа. При това не си казвах, че искам да остана жив. Оставих мислите ми да витаят в сферата на новите задачи, така че да имам причина да остана жив.

Х: И след това слязохте на 3000 метра?

М: Да, рано сутринта на петия ден. След два дни в палатката мъглата се разкъса и видях накъде трябва да вървя. Реших да тръгна право надолу по един кулоар. Знаех, че там няма да се заблудя и при мъгла. Слизах надолу през скали и по твърд, стръмен лед. Съществуваше само този единствен път надолу. Той бе и опасен, което значеше, че трябва да съм максимално бърз.

Х: Къде се криеше опасността?

М: В големите ледени сераци, които всеки момент можеха да рухнат надолу. Колкото по-надолу слизах, толкова по-заплашен от срутване на ледени маси беше пътят ми. Имах късмет. Само за шест часа слязох 5000 метра по-надолу.

Х: Следващото Ви изкачване беше на К-2, който се смята за най-трудния осемхилядник, връх — убиец, на който времето винаги е лошо.

М: Времето и микроклиматът на К-2 са по-добри от тези на Нанга Парбат. К-2 е пирамида с много ясно изразени ръбове и поради това лавинната опасност по тях е малка. Но вятърът духа от всички посоки. К-2 е по-стръмен от Еверест и най-трудните места са непосредствено под върха. Там са загинали много алпинисти — след замръзване и падане, от обезводняване, белодробен и мозъчен оток.

Х: Как подходихте към К-2?

М: В Пакистан се оказахме в момент на политическа криза. През 1979 г. беше обесен бившият президент Бхуто^[31]. В страната беше въведено военно положение и седмици наред бяхме блокирани от него в Исламабад. Така загубихме много време. Оставащото нямаше да ни стигне за експедицията така, както я бяхме планирали. Южната стена беше много опасна за мен. Беше разумно да направим опит по Реброто Абруци с изграждане само на три лагера.

Х: Как изглеждаше върхът?

М: Съвсем бял, едно снежно острие, забито в небето. На връхната точка бяхме късно, в шест часа вечерта. В най-горната част пълзахме на четири крака. Снегът беше толкова дълбок, че трябваше да направим траншея. Това ни отне много време.

Х: Как се държеше Вашият партньор Михл Дахер^[32]?

М: Михл вървеше като машина. При прокарването на пъртината се сменяхме във водачеството. До последния лагер се изкачихме без проблеми, въпреки лавинната опасност. Използвахме последната светлина на деня, за да опънем палатката. Появиха се първите звезди. През нощта времето все още беше добро, само че беше много студено. На сутринта осъмнахме в непрогледна мъгла.

Х: Разглеждате Вашето самотно изкачване на Еверест като най-точно и най-педантично реализирания проект във Вашата кариера, като черешката на тортата. Защо след това изкачихте всички останали осемхилядници?

М: Когато за първи път пристигнах в Тибет с експедицията на Еверест през 1980 г., почувствах този различен свят — тибетската култура, огромното плато, целия простор — като съвсем ново предизвикателство. Стори ми се много интересно да прекося една част от него. Там можех да се върна само с разрешение за изкачване на някой връх. През 1981 г. се насочих към Шиша Пангма^[33]. Имах и още няколко други идеи! Например, хималайски хеттрик или изкачване на

три осемхилядника в един сезон и прекосявания на някои от най-дивите райони на Земята.

Х: Кога приключихте с всички осемхилядници?

М: През 1986 г., с Макалу^[34] и Лхотце^[35], които успях да изкача в рамките на една експедиция. Последната, поставена самостоятелно цел, свързана с осемхилядниците, беше постигната. Можеше да започне нов етап от живота ми. Спонсорите ми искаха да си остана „Алпинистът“. А аз исках да отида в Антарктида. Направих го въпреки съпротивата им и въпреки сценария за „Алпиниста“. Моите спонсори не искаха да използват за реклама един търсач на екстремни приключения, а действащ алпинист. Така че трябваше да помисля за други източници на доходи.

Х: Какво стана на южната страна на Лхотце?

М: Това беше нещо като епилог. Два пъти претърпях неуспех на тази стена — през 1975 и 1989 г. При втория опит стената бе атакувана от международен екип. За съжаление и той се провали. Както всички преди това.

Х: Какво я прави по-трудна от Рупалската стена на Нанга Парбат?

М: Тя е по-стръмна, технически по-трудна, но е по-малко опасна. Първото ѝ изкачване бе направено от руснаци през 1990 г. С цената на огромни разходи и усилия. С екип от 30 човека, с километри парапети и — естествено — с кислород. През 1989 г., направих опит с неколцина много добри алпинисти. Аз бях само ръководител, организатор и координатор на експедицията. За първи път в моя живот без амбиции за връха. Заявих това още в началото. Бях на 45 години и вече не бях в състояние да катеря такава тежка стена. Помагах до последния лагер. Останалите — южнотиролци, французи, поляци, всички блестящи алпинисти, се стъписаха пред най-трудния участък^[36]. Всички искаха на стигнат до връха, но никой не искаше да извърши решаващите предварителни работи. И тъй като аз бях само координатор на експедицията, си казах: „Нека другите опитат. Ще остана на втори план“. Но така, очевидно, са мислели и останалите. Най-смелите често тръгват от последния лагер, но не стигат до връха. Твърде дълго е, твърде трудно. Понякога успяват следващите. По следите на провалилите се. Точно това искаха всички през 1989 г. Те тръгнаха в две свръзки към последния лагер и останаха там. Всичко

това ме развеселяваше и ядосваше едновременно. Познавах това поведение от първите ми стъпки във височинния алпинизъм. От 1970 г. Често тези, които се чувстват изиграни, просто не са използвали своя шанс. Който тръгва първи към върха, поема по-голям риск. Никога през живота ми не съм водил спорове в последния лагер кой да тръгне пръв. Останалите винаги са били доволни, че един, двама или трима са се осмелявали да поемат нагоре. През 1989 г. никой нямаше смелост. Ние се провалихме на южната стена на Лхотце. Но аз вече бях на път към Антарктида. Най-малко в мислите си. Стигнал бях до следващия етап в моя живот.

[18] *Ле Дроат* (4000 м), ледено — скален връх, издигащ се в билото, разделящо ледниците Аржантиер и Талефр. Има две кулминации — източна (4000 м) и западна (3948 м). Първи на 16 юли 1876 г. до източната стига Уилям А. Б. Куулидж с гидовете Кристиан Алмер-баща и син. Първи (7 август 1876 г.) на западната са Анри Кордие, Томас Мидълмор, Джоън Оукли Монд с водачите Йохан Яун и Андреас Маурер. Зимната премиера на този връх е на 19 февруари 1928 г. и е дело на П. Хардег, М. Фишер, Х. Хьорлин и Е. Шнайдер. Към ледника Аржантиер се спуска стена на Дроат, по която минават турове, смятани за едни от най-сериозните в целите Алпи. Най-дълго е североизточното ребро (1210 м). Първи по североизточния кулоар (т.нар. Кулоар на Лагард) през 1930 г. преминават Бернар Арсандо и Жак Лагард (първи през зимата по него са Валтер Цехинел и Мишел Маршал, а така също Ж. Гремийо и М. Флоре, 6 и 7 януари 1973 г.). През 1937 г. първи със североизточното ребро се справят Ш. Отенак и гидът Фернан Турние (първо зимно: Мачией Гричински, Йежи Михалски, Йежи Вартерешиевич и Ян Стричински, от 7 до 11 март 1973 г.; първо соло: Никола Жеже, 1972 г.; първо женско: Анна Червинска и Кристина Палмовска, 1978 г.). Премиерата по северното ребро на западния връх е на Жан Кузи и М. Салсон през 1952 г. (първо зимно: П. Аоки, Т. Накано, Х. Секино и М. Сусаки от 13 до 15 януари 1973 г.; първо соло: Жан Афанасиеф през 1974 г.). Първи през 1967 г. по източното ребро са Мачией Козловски и Януш Курчаб, а по източно — североизточното ребро (т.нар. Ребро Бергланд) през 1969 г. — Райнхолд Меснер и Ерих Лакнер.

Най-трудните (скално — ледени) маршрути на Дроат преминават по неговата 1000-метрова северна стена. Първи по нея през 1955 г. се изкачват Филип Корню и Морис Давейе (първо соло: Райнхолд Меснер през 1969 г.; първо зимно: Ханс Бергер и братята Ханс и Юрген Мюлер, на 4 януари 1971 г.; първо зимно 8 алпийски стил: Дж. Болтън и Д. Робинсън от 2 до 5 януари 1971 г.). ↑

[19] *Ръбът Френе на Монблан* (4807 м) — южната стена на най-високия връх в Европа се спуска към най-горните части на ледниците Френе и Бруйяр. Висока е само 600 м, но стигането до основата ѝ на над 4000 м височина е трудно и опасно. Състои се от стените Френе и Бруяр (от имената на двата ледника), разделени от билото Инномината. Стената става широко известна след драматичния щурм на групата от седем французи и италианци по нейния Централен ръб Френе през юли 1961 г. Тогава загиват четирима от тях.

Първото изкачване по Десния ръб Френе през 1940 г. е дело на Паоло Болини дела Фредоса и Джусто Джервасути (първо зимно: Жан Кудре, Шарл Доба и Раймон Рено от 21 до 30 януари 1974 г.). Първи по „Червения ръб“ Бруйяр през 1959 г. преминават Валтер Бонати и Андреа Оджони, а по Централния ръб Френе през 1961 г. — Крис Бонингтън, Йън Клъф, Ян Длугош и Дон Уилънз (първо зимно: Рене Демезон и Робер Флемати от 1 до 6 февруари 1962 г.; първо едnodневно: Райнхолд Меснер и Ерих Лакнер през 1969 г.; първо соло: Жорж Номине през 1971 г.; първо соло през зимата: Мицумори Шиги от 14 до 18 февруари 1980 г.).

Премиера по Десния ръб Бруйяр през 1965 г. записват А. Бейли, Крие Бонингтън, Джон Харлин и Брайън Робъртсън, а през 1971 г. по Централния ръб Бруйяр, по дясната му част до билото Бруяр — Ерик Джоунз соло. Същата година по същинския ръб до върха първи стигат Анджей Дворак, Марек Гроховски и Войчиех Йедлински. Първи през 1971 г. по Левия ръб Бруйяр се изкачват Ришард Ковалевски, Януш Мончка и Войчиех Вруж. ↑

[20] *Д-р Карл-Мария Херлигкофер* (1916–1991), организатор на многобройни експедиции в най-високите планини — седем на Нанга Парбат (8125 м, на шест, от които е ръководител), две на Еверест (през 1972 г. неговият екип стига до 8350 м по Югозападната стена), на К-2. Той е начело на експедицията, в рамките на която Херман Бул за първи стъпва на „Планината-убиец на немски говорещите алпинисти“ —

Нанга Парбат (3 юли 1953 г.). Д-р Херлигкофер е природен брат на Вили Меркл, който загива на същия връх на 16 юли 1934 г. и това превръща изкачването му във вътрешен императив за Херлигкофер. ↑

[21] *Шолц и Куен* — Петер Шолц и Феликс Куен, участници в експедицията на д-р Карл-Мария Херлигкофер по Рупалската стена на Нанга Парбат (8125 м) през 1970 г. заедно с Михаел Андерл (зам. — ръководител), Герхард Баур (кинооператор), Волф-Дитрих Битерлинг, Вернер Хайм, Гюнтер Крох, Херман Кюн, Герхард Мендл, Гюнтер Меснер, Райнхолд Меснер, Елмар Рааб, Ханс Залер, Петер Фоглер и известния фотограф Юрген Винклер. Експедицията се придружава от Алис фон Хобе (асистентка на д-р Херлигкофер) и Макс фон Кинлин, любител на алпинизма. ↑

[22] *Вили Меркл* (6 октомври 1900–16 юли 1934 г.), немски алпинист. По време на Първата световна служи в армията. През 1920–1923 г. следва машинно инженерство в Техническия университет в Нюрнберг. Участва в строителството на аутобана между Аугсбург и Мюнхен.

Като алпинист е автор на 40 премиерни маршрута в Източните Алпи. От 1927 г. започва да катери и в Западните Алпи. През 1929 г. с Фриц Бехтолд посещава Кавказ и прави осем първи изкачвания. През 1932 г. като ръководител на немско-американска експедиция успява да набележи път към Нанга Парбат (8125 г.), по който прави опит за изкачване през 1934 г. с немски алпийски екип. Този опит завършва с не докрай изяснената смърт на десетима алпинисти. Тялото на Меркл е намерено през 1938 г. Неговите дневници са издадени през 1936 г. от неговия природен брат Карл-Мария Херлигкофер под заглавие „Път към Нанга Парбат“ („Ein Weg zum Nanga Parbat“). Докладът на Фриц Бехтолд „Немците на Нанга Парбат през 1934 г.“ („Deutsche am Nanga Parbat. Der Angriff 1934“) описва Меркл като героична фигура, която заема централно място в митовете за „Немската съдбовна планина“. Немският алпийски съюз е нарекъл с името на Вили Меркл една хижа на 1550 м в околностите на Грен и Мусау в Северен Тирол. ↑

[23] Англичанинът *Алфред Фредерик Мъмъри* (1855–1895) е смятан за най-яркия представител на „Златната епоха“ в европейския (а значи и в световния) алпинизъм. Той формулира нейния главен принцип ex post така: „Истински алпинист е този, който обича да се изкачва там, където преди това не се е изкачвал никой, който иска да

докосва недокоснати до този момент от човешка ръка скали; с други думи — истинският алпинист е човек, който прави първи изкачвания“. Мъмъри организира първата въобще експедиция на осемхилядник през 1895 г. и избира за цел Нанга Парбат (8125 м). Там намира смъртта си с двама носачи от племето гуркхи — Гоман Сингх и Рагхобир Тхапа. ↑

[24] *Уши Деметер* — вж.: бележка 25. ↑

[25] Във връзка с 50-годишнината от първото изкачване на Нанга Парбат през 2003 г. в Германия се появиха книгите на Макс Енгелхард фон Кинлин (роден на 22 август 1934 г.) „Прекрачване на границата. Смъртта на Гюнтер Меснер на Нанга Парбат“ (Max von Kienlin: „Die überschreitung. Günther Messner Tod am Nanga Parbat“, Herbig, München 2003) и на Ханс Залер „Между светлината и сянката — братята Меснер — трагедията на Нанга Парбат“ (Hans Saler: „Zwischen Licht und Schatten — Die Messner — Tragödie am Nanga Parbat“, 2003, A1 Verlags GmbH). Преди това, през 2002 г., Райнхолд Меснер написа „Голата планина“ (Reinhold Messner: „Der nackte Berg. Nanga Parbat — Bruder, Tod und Einsamkeit“. Piper, München 2002), която бе преиздадена и през 2006 г.

След жалба на Меснер, който никога не бе спирал енергично да доказва правотата си, съдът в Хамбург спря допечатка на книгата на фон Кинлин. Освен това му забрани да използва, по какъвто и да е повод фрагменти от разговора си с Райнхолд по време на първата им среща след инцидента на Нанга Парбат в Гилгит (столицата на пакистанската провинция Хунца). Тогава Райнхолд непрекъснато повтарял: „Къде е Гюнтер? Защо го няма с нас?“, което е интерпретирано от фон Кинлин като най-безспорното доказателство, че е изпратил брат си на сигурна смърт в името на собственото си оцеляване, фон Кинлин твърди, че версията за лавината се е родила в главата на Райнхолд по-късно, по пътя към дома, когато, обхванат от паника, се чудел как ще се появи пред семейството си и ще обясни станалото на майка си и баща си... Но историята има още един аспект. След трагичната експедиция фон Кинлин кани Меснер у дома си, за да се възстанови. Там Райнхолд се запознава с жена му Уши (Урсула). И се влюбва в нея. През 1971 г. двамата фон Кинлин се развеждат, а през 1972 г. Урсула, вече с бащиното си име, като Уши Деметер, се оженва за Райнхолд. И макар че този брак трае само пет години, всички

запознати смятат, че ревността е основна причина за писателската и публицистичната активност на Ханс фон Кинлин. ↑

[26] Всичките нападки срещу Райнхолд Меснер, че през 1970 г. по особено рафиниран начин е предизвикал смъртта на брат си, за да си присвои еднолично славата от постижението, че го е изоставил и по този начин го е обрекъл на смърт — тиражирани многократно и повторени в книгите на Залер и фон Кинлин — увиснаха във въздуха, когато през лятото на 2005 г. пакистанският гид Самандер Хан откри в подножието на Западната или Диамирската стена на Нанга Парбат, на 4000 м, тяло, появило се на снежната повърхност в резултат на необичайното затопляне през последните години. То бе без глава. Поскоро само скелет. Но с обувки и части от горно яке. По всичко изглеждаше, че алпинистът е загинал много отдавна. Пакистанските власти веднага се досетиха, че това е ключ към една от най-големите загадки в съвременния хималаизъм. С голяма доза сигурност можеше да се предположи, че става дума за Гюнтер Меснер. Пакистанската спасителна служба веднага се свърза с Райнхолд Меснер, който на 17 август 2005 г. бе в долината Диамир. На 19-ти разпозна обувките и якето на брат си.

Райнхолд Меснер, който след появата на книгите на Залер и фон Кинлин, а и винаги преди това заявяваше, че ще намери тялото на брат си, шест пъти е бил по склоновете или в подножието на Нанга Парбат. Всичките си срещи с върха е описал в книгата „Голата планина“. Това, че останките на Гюнтер, бяха намерение в Диамирското подножие, означава, че правият е той.

Фон Кинлин не пропусна да изрази скептицизма си. „Надявам се, че ще бъдат намерени някакви научни доказателства, че наистина става дума за Гюнтер“ — писа той в немските вестници. Научни доказателства се появиха много скоро. Двете независими лаборатории, на които бяха предоставени тъканни проби за ДНК анализ, показаха, че намереното тяло е на Гюнтер Меснер. ↑

[27] *Гашербрум-1* (или Хидън пик, 8068 м) е вторият по височина връх в Каракорум. Първото му е изкачване на 5 юли 1958 г. е дело на американците Андрю Дж. Кауфман и Питър К. Шьонинг от експедиция с лидер Никълъс Б. Клинт. ↑

[28] Английският екип, заснел филма „На Еверест без кислород“ („Everest unmasked“, 1978, 52') се ръководи от Лио Дикънсън, който е

един от най-знаменитите автори (като оператор и режисьор) на филми за планини, приключения, пътешествия и екстремни спортове. От над 30 г. съществува неговата студия „Adventure Archive“, в която негова дясна ръка е съпругата му Манди Дикинсън. Филмите му са между най-успешните в жанра и са спечелили десетки награди от най-престижните фестивали на планинарското и документалното кино по цял свят. Заснел е първото спускане с канута по една най-дивите реки в света — Дудх Коси, водеща началото си от района на Еверест („Dudh Kosi. Canoeing Down Everest“, 1976), първия бейз джъмпи (скок с парашут от постоянен, нелетящ обект) от Грейт Транго в Каракорум („Baseclimb“, 1992), първия полет с балон над Еверест („Ballooning over Everest“, 1991) и много, много други. Автор е на книгите „Filming the Impossible“ („Random House“, UK, 1982, 1987), „Anything Is Possible“ („Jonathan Cape“, 1990), „Ballooning Over Everest“ („Random House“, UK, 1993). ↑

[29] „Долината на мълчанието“ или Западния циркус на Еверест (Уестърн кум на уелски, име дадено му Джордж Лей Мелъри) — ледников циркус между Западната стена на Лхотце, Югозападната на Еверест и Северната на Нупце. В него е разположен ледникът Уест Кум, който при движението си надолу, на 6050 м, стига до огромен праг, раздробява се на гигантски късове и образува гигантска каскада от ледени отломки и кули с височина до 25 метра — ледопада Кхумбу. Западният циркус е дълъг около 4 км и горният му край е на 6400–6500 м. ↑

[30] К-2 (8611 м) — вторият по височина връх в света, смятан за най-красив и най-труден между осемхилядниците. „Върхът на върховете“ е изкачен за първи път през 1954 г. от италианска експедиция начело с проф. Ардито Дезио. На 31 юли до върха стигат Акиле Компаньони и Лино Лачедели. ↑

[31] Зулфикар Али Бхуто (1928–1979), президент на Пакистан. Роден в богато мюсюлманско семейство в Ларкан. Получава образованието си Индия, САЩ и Великобритания. Завършва Калифорнийския и Оксфордския университет. Свален с военен преврат на 5 юли 1977 г. от поста министър-председател. През септември с. г. е обвинен от ръководителя на преврата генерал Мухамад Зия-ул-Хак в заговор. През март 1978 г., в условията на въведено военно положение, Бхуто е осъден на смърт и убит в Равалпинди на 4 април 1979 г. ↑

[32] *Михаел (Михл) Дахер* (21 август 1933 г. — 8 декември 1994 г.) е немски алпинист, направил рекордно бързо изкачване на К-2 с Райнхолд Меснер, при това без употреба на кислород. Днес неговото име носи едно училище в селото Кхадамбас на 80 км западно от Катманду. Започва да се катери много млад и след 1950 г. записва поредица от забележителни постижения най-напред по най-известните маршрути в Алпите и Доломитите. През 1970 г. с Франц Мартин прекосява Гренландия от запад на изток (по маршрута на Фритьоф Нансен). На следващата изкачва знаменитата северозападна стена на Тролриген (Норвегия). През 1973 г. посещава Хиндукуш и това е дебютът му в най-високите планини. Две години по-късно прави второ изкачване на Ялунг Канг (Западна Кангчендзънга, 8438 м). През 1977 г. е на Лхотце без кислород. После идва ред на Шиша Пангма (8013 м, 1980 г.), Хидън пик (Гашербрум-1, 8068 м, 1982 г., с нов вариант по северната стена), Чо Ойю (8201 м, 1983 г., в алпийски стил), Манаслу (8163 м, 1984 г.), Броуд пик (8047 м, 1986 г.), Гашербрум-2 (8035 м, 1987 г.). През 1992 г. е на Аконкагуа (6959 м), а през 1993-а стига със ски до Мустаг Ата (7546 м). ↑

[33] *Шиша Пангма* (8013 м) — най-ниският и най-късно изкаченият осемхилядник. Единственият връх от тази категория, изцяло разположен в Тибет. На 2 май 1964 г., до връхната му точка стигат китайците Хсу Чинг (ръководител на експедицията), Чанг Чун-йен, Ванг Фу-джоу, Чен-сан, Ченг Тиен-лианг, Ву Цунг-гве и тибетците Соднам Дорджи, Минар Траши, Дорджи и Тонтан. ↑

[34] *Макалу* (8462 м) — пети по височина в света, в Непалските Хималаи. Разположен само на 22 км източно от Еверест. Първото му изкачване е направено през 1955 г. от френска експедиция начело с Жан Франко. На върха последователно стъпват: Лионел Тере и Жан Кузи — на 15 май, Жан Франко, Гидо Маньон и Гялцен Норбу Шерпа — на 16 май, Жан Бувие, Серж Купе, Пиер Лъору и Андре Виалат — на 17 май. ↑

[35] *Лхотце* (8516 м) — пети по височина в света. Разположен на 3 км по въздушна линия от Еверест, в планинската група Кхумбу Химал, Непалските Хималаи. Първи, на 18 май 1956 г., го изкачват швейцарците Фриц Лухзингер и Ернст Райе от експедиция под ръководството на Алберт Еглер. ↑

[36] Най-трудният участък по южната стена на Лхотце се намира доста по-високо над 7800-те метра, достигнати от международния екип под ръководството на Райнхолд Меснер. [↑](#)

ГЛАВА III

ПЪТЕШЕСТВИЯ ИЗ БЕЗКРАЙНИТЕ ПРОСТОРИ

1986–2004

„Съвременните въздушни линии всъщност сведоха времето за пътуване до един почти абсурден срок. Но не и разстоянията, които, както и преди, са невероятно големи. До не забравяме, че една въздушна линия е само една линия, а не път. И че ние, като личности, сме пешеходци и бегачи.“

Кристоф Рансмайр

ПУСТИНЯ И ЛЮБОВ

Моята жена и моите деца бяха голяма задръжка. Въпреки това аз не водех заседнал живот. Защото Антарктида още не беше прекосявана пеша. Никой не беше пресичал Гренландия по цялата ѝ дължина. Никому не беше хрумвало да преодолее изцяло широката 2000 км пустиня Гоби. Отново и отново отивах до крайните точки, до края на цивилизацията. Отново трябваше да се уча да виждам невидимото, да понасям необятността, да живея в студ и жега. Отново за пример ми служеше опитът на местните хора — ескимосите от Гренландия и тибетците от пустинята Чанг Танг, уйгурите^[37] от Такла Макан^[38] и последните първобитни хора в Патагония. Тези пазители на нашата планета станаха мои учители. Както и арктическата нощ, мъглата и големите, свободни от лед пространства в Северния ледовит океан. Там се отказах. Върнах се. За пореден път се провалих.

Но исках да опитам още веднъж. Ние бързо разбрахме, че летните месеци са по-добри за това прекосяване от март и април. Но как да стигнем до леда на възраст хиляди години в района на Северния полюс? Виктор Серов^[39], който беше прекарал месеци наред в дрейфащи станции из леденото море, потвърди, че през юни и август повърхността за придвижване се състои от лед и сладка вода и температурите са поносими. След май водните канали вече не замръзват и вали много сняг. През лятото времето често е влажно и студено. Виктор Боярски^[40] разказваше за проблеми при експедицията с кучешки впрягове през 1995 г. и за лодки, които лесно се теглят по леда през юни. Единодушно избрахме следната стратегия: старт в края на април — началото на май, тръгване от Сибир с две лодки, натоварени с храна и гориво за сто дни. На Нос Арктический^[41] искахме да изчакаме, ако е необходимо няколко седмици наред, попътен южен вятър, който да ни тласка на север. Предвиждахме купуването на някои хранителни продукти на място, преди старта. През юли и август искахме да се намираме в централната част на Арктика. По това време на годината ледените бариери са се разтопили и е възможно да се плава с платноходка. Но ние знаехме, че последните 100 км ще са трудни. Въпреки това, отклонявайки се леко на запад, трябваше да можем да стигнем до остров Уърд Хънт. При необходимост газейки до глезените във вода. Тактиката включваше използване на две лодки по 150 кг и евентуален лов на тюлени. В деня за почивка третият в групата трябваше да върви напред и да търси най-добрия път. Двама трябваше да дърпат шейната на смени с почивка на всеки трети ден. Екипът бе Виктор Боярски, Хуберт и Райнхолд Меснер. С логистиката и организацията щеше да се занимава Виктор Серов.

Но не се стигна до това пътешествие. През 1999 г. си счупих петата след падане от каменния зид, служещ за ограда на моя замък в Ювал, Южен Тирол. Тази контузия направи невъзможен всякакъв опит. По-късно не остана време. Още веднъж се провалих. А в опитите за прекосяване на Арктика — окончателно. Въпросът беше: как ще понеса последиците от провала. Неуспехът, провалът сам по себе си не е важен. Ключът към проблема са настъпващото непосредствено след него въздействие върху Аз-а, въпросите и съмненията. Това е ново начало и възможност човек да узнае докъде се простират границите на

неговите възможности и да ги надрасне. Моята вътрешна нагласа се промени преди всичко поради честите ми провали. При това не станах по-мек и по-отстъпчив. Станах по-жилав.

При провал ние научаваме за ограничеността на нашите възможности. Затова провалът е по-полезният опит от успеха. Да се изкачиш на върха, означава да си свършил работата. Нищо повече. Целта вече не съществува. При провал целта остава. Отчаянието може да бъде последвано от желание за осъзнаване на провала, за опознаване на границите на собствените възможности. Колко често съм се провалял! Още като малко момче. Но който не се е провалял на млади години, по-късно не може да разбере отчаянието като послание, като възможност за разпознаване на собствената ограниченост. Човек не трябва да възприема провала като изпадане в състояние на безизходица. Да, дори и провалянето трябва да се упражнява на малки стъпки. Човек, който за пръв път се е провалил и пропаднал, е като алпинист, движещ се по ледник с многобройни пукнатини и клопки, който не се отбранява, който не противопоставя на това отчаяние своята агресия, своята воля за живот, своята сила. Когато отново и отново приемам едно предизвикателство, това не се случва, защото съм по-честолюбив от останалите. А може би защото в провала има достатъчно причини, за да се осмеля за нов опит.

Х: Приключението Ви с високите планини свърши. Справихте се с всички предизвикателства. Имаште ли чувството, че горе вече не Ви очаква нищо голямо?

М: Правилно! Трябваше да си измисля ново предизвикателство.

Х: Освен това станахте по-възрастен и забелязахте, че един Камерландер^[42]...

М: ... е по-сръчен. Да.

Х: По-сръчен, по-бърз, в по-добра кондиция. Беше ли това основание да се сбогувате с планините?

М: Това се разиграва в подсъзнанието. Много по-важно е, да се намери нещо, което да предизвиква въодушевление.

И да дава възможност за 100% идентификация. Защото след осемнадесет изкачвания на осемхилядници, след тридесет експедиции по върховете от тази категория, вече всъщност го нямаше предишното напрежение, вече не съществуваше някогашната ангажираност,

отсъстваха страхът и въодушевлението да навлезеш в напълно чужд свят, както първия път на Нанга Парбат.

Х: Романтична концепция...

М: Когато през 1986 г. вървах през долини и пустини в Южен Тибет, забелязах, че това начинание също е трудно, напрегнато. При това много по необхватно и неподдаващо се на контрол, както осемхилядниците. При осемхилядниците най-напред имах планина от снимки. След това — информация за маршрутите. Накрая знаех как би могло да стане. Но при едно голямо прекосяване никога не мога да прогнозирам точно, да калкулирам. Да не говорим, че не бих могъл да нося със себе си цялата храна и гориво, които биха ми били необходими за месеци.

Х: Вие се смятате за професионалист в алпинизма. Защо изведнъж съзнателно се изключихте от играта?

М: Винаги съм търсил проблемни ситуации, които не са решени. Отчасти ги намирах сам. Отчасти ги заимствах. Или крадах идеи, ако искате.

Х: Не е ли много по-скучно да прекосиш равнина, отколкото да изкачиш връх?

М: И аз си мислех така в началото.

Х: В какво се състои очарованието на прекосяването?

М: При него не разполагам с базов лагер, където имам всички ресурси и където мога да се върна, за да си почина, или да взема нещо, което ми е необходимо. Аз съм само на път. Трябва да реагирам час за час, ден за ден. Непрекъснато да променям плановете си според възникващите обстоятелства. Едно пътешествие през пустинята, при което много дълго съм оставен сам на себе си, не може да се планира като изкачване в планината.

Х: Ходенето друго качество ли е?

М: Като пешеходец възприемам света по друг начин, отколкото от самолета или при катерене. Тръгвам и знам, че следващото място, където мога отново да си купя храна, е на 200, 400 км. Това означава, че трябва да мога да ям всичко, което намеря на място, което ми се предложи по пътя. Още по-важното е, че трябва да умея да се разбирам с хората там, където са опънали номадските си палатки. Тези хора насъскваха кучетата си след мен. При известни обстоятелства ме прогонваха. Всичко това е много по-трудно, отколкото си мислех. В

Източен Тибет имах раница, пълна с храна, медикаменти, дрехи. Всичко, което е необходимо. Беше много тежка. Първото облекчение за мене беше, че можах да се присъединя към един керван от якове. С хората се разбирах по най-примитивния начин — с мимики и жестове. По-точно с ръце и крака. Както и с няколко думи на тибетски. Първото, което направиха, бе да качат раницата ми върху гърба на един як. Останах при тях четири или пет дни. С тях се хранех и пиех чай. Като благодарност за помощта при носенето им дадох разни дреболии. Но бях независим от тях и не бях планирал използването на тяхната „логистична“ помощ. По едно време се разделихме, защото керванът отиваше другаде. Отново поех сам по пътя си. Иначе никога нямаше да се върна вкъщи.

Х: Какво търсехте в това пътешествие?

М: За мене то имаше изследователски характер. По следите на шерпите. Този планински народ, който днес живее в района на Еверест, първоначално е обитавал източната част на Тибет и оттам се е преселил в Непал. Това е станало през XVI век. Не се знае точно защо. Двадесет хиляди човека и също толкова якове тръгнали на запад, на един вид преселение на народите. Накрая стигнали до Непал. Историята е чута и записана от един немски етнолог през 60-те години на XX век. Тя ме възхити и исках да я почувствам. По моя начин. Исих да проверя дали всичко това е вярно. Минах точно по пътя на това преселение. Следвах пътя на шерпите.

Х: Имахте ли карта, или следвахте разказа?

М: Имах карти, но не подробни.

Х: Какво Ви даваха за ядене местните хора?

М: Ша, сушено месо. Тсампа, сушен ечемик. Ям тези неща с удоволствие. Печените ечемични зърна се стриват и се заливат с чай. Ядях само това, което ядяха местните.

Х: Имахте ли здравословни проблеми, стомашни разстройства?

М: Имам много здрав стомах. Ям всичко. А и мога да гладувам по три дни.

Х: Колко продължи прекосяването на Тибет?

М: Месеци. Това пътуване не беше под добра звезда. Нямахме разрешение и трябваше да се крием. След това избяга нашият водач и преводач, един тибетец. Страхуваше се да не го хванат китайците. Той беше емигрирал в Непал през 1959 г. и за първи път се връщаше в

родината си. След това се разделихме с моята спътница в живота Сабине. Аз продължих на запад, тя — на изток. Преподинах пътя на шерпите през планини и долини. Без шосета, без железница, без инфраструктура. На места — без истински път. Отчасти — по маршрути, по които само от време на време минава някой керван. Понякога имаше сняг и не можех да разпозная пътя, защото седмици наред никой не беше минавал оттам. Или виждах в снега една единична следа. В такива случаи човек се пита „Дали да тръгна по нея? Кой е бил тук?“ Това е любопитно и страшно възбуждащо. Веднъж, след дълго изкачване към един превал, успях да накарам един човек да носи раницата ми срещу заплащане до следващия проход. Той искаше да се върне обратно оттам. Отново трябваше да взема раницата, след което слях от другата страна. В това безкрайно плато. Имаше сняг. По единична следа стигнах до дъното на широка долина с мека зеленина. Беше късно. Бях уморен и гладен. В далечината видях голяма черна номадска палатка. Без да се колебая се, тръгнах нататък. Спрях на 200 метра от нея и започнах да давам сигнали. Хората се приготвиха да пуснат кучетата си — големи черни тибетски мастифи. Върнах се, като не изпусках кучетата от поглед. Продължих в друга посока. Този ден не намерих нищо за ядене.

Х: Чувствате ли се лично засегнат, когато се сблъсквате с такова грубо отхвърляне?

М: Примирявам се с факта, че на чуждо място хората ме приемат като враг, като натрапник. Нямам право на претенции. Никой не е длъжен да ме приема с отворени обятия. Това може да се случи и аз мога да си отвоювам гостоприемство само за два дни, ако съм достатъчно щедър. Но то не се разбира от само себе си.

Х: Помагат ли парите и подаръците?

М: Естествено. Идеално би било, ако за всяко ядене давам по едно швейцарско джобно ножче или часовник. Но не мога да мъкна със себе си такива количества.

Х: Какъв сте като човек, когато сте по тези места?

М: Сред дивата природа човек помага на човек, само ако е в безопасност. Подозрението не е оръжие, а част от нашия инстинкт. Естествено, местните искат да имат и полза от моето присъствие. Моят опит ми казва да не очаквам помощ без нещо в замяна, без насрещна услуга. Още когато се върнах смазан от Нанга Парбат, ми се случи

подобно нещо. Първите, които ме намериха, бяха много мили хора. Но те трябваше да мислят и за себе си. През 2003 г., когато отново бях там, срещнах човека, който тогава ме бе видял пръв. Сега е на 73 години. Накрая го попитах защо са ме оставили да лежа навън, под едно дърво, с тънка завивка, вместо да ме приберат в колибите си. А той ми обясни, че са били сигурни, че така или иначе ще умра. Защото съм бил смазан и много измръзнал. На следващия ден се опитах да ги помоля да намерят някой, който да ме носи надолу. Не го направиха.

Вървяха до мен. И едва следобед, когато вече краката съвсем не ме държаха, ме вдигнаха на ръце. Но трябваше да им платя за това. В натура.

Х: Как гледате на това поведение днес?

М: Едва когато видим как живеят, разбираме защо хората са били скептични и са си казали, че няма смисъл да ми помагат. Без лекар, без болница наблизо. Ако някой се разболее тежко, умира. Те са помислили, че ще умра. Хората не са самаряни по природа. Те помагат, докато има смисъл и внимателно наблюдават. Давах ми да ям, ако и аз имах какво да им предложа. Ако се появя в Източен Тибет, свърша храната и не нося пари, е напълно възможно хората да си кажат: „Това си е негов проблем!“ Щом някой е толкова луд да отиде в Източен Тибет без платежни средства и без храна, значи сам си е виновен.

Х: Гостоприемство без незабавна отплата се смята за културна ценност. Действително ли толкова рядко ви се е случвало?

М: Положението ми на търсач на приключения се различава от това на госта. В САЩ и Европа гостоприемството е нещо естествено. Така е във всички богати общества. С някои изключения. В планините на Нова Гвинея обаче положението е различно. Така например, ако се появя като пътешественик в общност, която се прехранва от собствено производство, не очаквам хората да си кажат: „Чудесно!“ Напротив, те си мислят: „Какво ли търси този чужденец тук? Няма ли къде другаде да ходи“. Приключението е самоцел, а за много местни жители е истинска лудост. Тибетците просто се опитват да оцелеят — в техните си земи, с техните якове. Цял живот.

Х: Значи вие не изхождате от изначалната добрина на човека, а смятате, че хората ви изпитват?

М: Защо да не гледат на мен с недоверие? Такива са и селяните във Филньос. Първи подобен опит натрупах още като дете. „Какво се

мотаят по скалите децата на учителя? Няма ли какво да правят? Ако им трябва движение, да секат дърва или да донесат сено от пасището. Да се катерят по скалите! На какво прилича това?“ — така си мислеха. Селяните в Южен Тирол дълго време бяха скептични спрямо мен. Казвах: „Меснер трябва да е луд. Дъската му хлопа, ама наистина хлопа“. Те ме приеха, едва когато успях финансово. Разбираемо е. Страшно трудно е да връзваш двата края като селянин в планината. Те не знаят, откъде идват парите ми, но „той си обработва стопанството“ и това заслужава уважение. Накратко казано: познавам много недоверчиви хора, които не одобряват някои дейности, но помагат, когато има доверие, когато има някакво равенство в позициите. Това е напълно разбираемо, човешко. Когато са сигурни, че няма да бъдат окрадени, измамени, излъгани, можеш да получиш всичко от тях.

Х: Какво ви даде Тибет като природа и културно пространство?

М: За мен природата на Тибет е несравнима. Високо горе, над земята, въздухът е прозрачен. Сякаш е по-лек дори. Може да се вижда надалече. Но няма ярки цветове, а само пастелни. За мен Тибет е най-красивата страна на света. Заедно с Южен Тирол, Патагония, Бутан. Бих искал да живея там. Ако Тибет беше самостоятелна държава, бих ходил там понякога, за да възстановя един запуснат манастир — Шегар Дзонг. Намира се върху скала, висока 400 метра, почти отвесна, а пейзажът наоколо е пустинен. И това на 5000 метра над морското равнище.

Х: В Тибет натрупахте ли религиозни познания, които не са разпространени в Европа?

М: Не, но там бяха потвърдени моите разбирания за живота, моите лични закони. Не станах ламаист, останах си пантеист.

Х: Открихте ли феномени, за които можете да кажете, че биха послужили за пример и в Европа?

М: Compassion — знам, английска дума е, която трябва да бъде обяснена. Ние бихме казали „състрадание“. Това е по-скоро разбиране на другия, а не толкова съчувствие. Тук не става дума само за християнската любов към ближния — нещо, което е естествено в нашата цивилизация, въпреки че често се проявява само на думи. Compassion няма много общо с морал или предписания. Хората в Тибет не се държат прекалено сърдечно, не и пресилено алтруистично, а по човешки естествено.

Х: Можете ли да опишете това поведение с няколко примера?

М: Има един от пустинята Тенере^[43], но същото може да се случи и в Тибет. През декември 2003 г. заедно със сина ми се присъединих към един керван. Една вечер сварих спагети с наши подправки и много масло. Половината дадох на мъжете край лагерния огън. Те приеха толкова естествено, че не остана място за никакви въпроси. Без да кажат: „Чудесно, ние също ще ви дадем нещо“, взеха храната с жест, сякаш сме част от тях. Разбира се, първо опитаха дали е вкусно. Не благодариха с излишни думи, дори не казаха нищо, а изядоха спагетите с направения от мен сос. Има ли по-хубаво съжителство?

Х: Много лоши маниери!

М: Те изядоха спагетите и всички бяхме доволни.

Х: Само и единствено фактът, че са изяди всичко, показва колко им харесва и според вас това е по-хубаво, отколкото някой да стане и да каже, че е било много вкусно?

М: Да. При нас много се преструваме, държим се изкуствено, с фалшив патос. При много от местните жители на Тибет това не е така. Предпочитам тяхното директно отношение, дори когато някой дойде и каже: „Върви си, иначе ще те пребия с тоягата“. Сигурно си има своите основания.

Х: Имате ли и други примери?

М: Шерпът Анг Дорджи. Той ми помогна да слеза от Кангчендзънга, след като палатките ни бяха разкъсани от ужасна буря, сякаш това е най-естественото нещо на света. Имах проблеми с очите, бях болен, Анг Дорджи разбра каква е ситуацията и реагира. Въпреки че английският му беше повече от рудиментарен.

Х: С какво ви привлече Антарктида, тази безлюдна пустош, в която има само лед и бури?

М: Имах чувството, че този простор е безусловно приключение. Онази част от Земята, която още никой не е прекосил пеша. А това означава — моето ново предизвикателство.

Х: Ваши са думите: „В сравнение с Антарктида Еверест е майчин скут“. Не е ли пресилено?

М: Да и не. В Антарктида няма опасност от падане, няма лавини, кислородът е достатъчен. Има цепнатини, но няма стръмни склонове. Останалото е простор, който никой не може да си представи. Всичко е

много по-голямо. Бурята е огромно натоварване, но не мога да кажа — утре слизам. Щом си там, вече не можеш да се откажеш или да се върнеш, както е в планината.

Х: Скот^[44] е казал за Антарктида: „Безмълвна, брулена от вятъра необятност“.

М: Да, много точно изказване. Когато подготвих експедицията, си представях екстремни студове и се опитах да взема подходящата екипировка. Какво ще ядем? Колко килограма на ден? И колко килограма гориво ще са ни необходими за готвене? Знаех, че пътят е дълъг колкото от Берлин до Москва и обратно. Може би дори повече. И винаги ще е студено, тридесет до четиридесет градуса под нулата, често ще има снежни бури. Това, което за щастие не можех да си представя, беше усилието да теглиш шейна в този студ. Тя не се плъзга. Снегът е като пясък. Ужасна мъка е да теглиш тежка шейна по този насечен от вятъра терен.

Х: Защо снегът там е по-лош?

М: Защото е много сух. Студът спира шейната, ските, а с това и напредването. Но без шейна щях да бъда изгубен. Тя беше мой дом, всичко мое, без нея щях да загина. И трябваше да я влача. Това означава натоварване и същевременно сигурност. При температура от минус петнадесет градуса тази шейна се движи сравнително добре. Когато попадах на заледен терен, беше по-добре. И въпреки това почти всяка крачка е огромна мъка. При тези условия е истинско изкуство да намериш верния ритъм, да проясниш съзнанието си и да не мислиш, ето, направих поредната от общо десет милиона крачки. Подобни мисли създадоха проблеми на моя партньор Арвед Фукс^[45]. Той не успя да навлезе в този нов свят, след като преди това беше прекарал няколко месеца на Северния полюс. Арвед беше стигнал Северния полюс, вярно — с подкрепа от въздуха. Но сега мъките бяха на всяка крачка. Почти всяка седмица на полюса кацал самолет с провизии. Може би си е мислел, че в Антарктика няма да бъде по-трудно. Но когато някой още в началото си казва, остават само три месеца, той е изгубен. При такава експедиция мисля само за днешния ден, за днешния преход. Гледам светлината, която често е много красива, има сиви, зеленикави, жълтеникави отсенки в зависимост от времето и от положението на слънцето. Ако времето се развали, всичко посивява. Когато настъпи whiteout^[46] този свят става мрачен, почти черен.

Толкова мрачен, че дори при буря не могат да се носят очила. Но и тогава, при абсолютна концентрация, е необходимо да се изключат утрешният и вчерашният ден. Трябва да се върви днес. Извън времето, сякаш си на друга планета.

Х: Как понасяхте студа?

М: Студът не е чак толкова голям проблем. Приличаме на ледени танкове. По нас висят ледени висулки, особено от брадата. Но ние непрестанно се движим. Или сме в палатката. Справяме се със студа, като вървим или бивакуваме. В палатката, в спалния чувал. И така — вървим, вървим, вървим, кратка почивка, за да не се преохладим, и пак на път.

Х: Колко тежеше шейната ви?

М: Когато тръгнахме — много над сто килограма.

Х: Какво се случва, ако с такава тежест човек попадне в зона на пенитенти^[47], онези остри като нож ледени образувания, които често се срещат в този район?

М: Случваше се да не можем повече да теглим шейните. А и нямаше никакъв шанс да продължим със ски. Тогава напредвахме само с по пет, шест километра на ден. Впрочем, в края на техния ужасяващ преход Робърт Скот и хората му успявали да изминават само по два километра на ден. Два километра! Било е минус петдесет градуса, следващото по-голямо депо с цял тон провизии и гориво се намирало само на единадесет мили. Имало е храна за цялата зима, вероятно там е можело да оцелеят. Да се окопаят, да си построят къща от лед, да спят, да си готвят и да се топлят. Но те са били толкова изтощени, че накрая изминавали само по два километра на ден. А съвсем накрая и по-малко. Останали в палатките и загинали. Защото знаели, че храната и силите няма да им стигнат за оставащите единадесет мили. На последния етап изминавахме по 40, 45 километра на ден. Сигурно и защото бяхме тръгнали през „топлия“ сезон и разполагахме със запас от сили. А не през зимата, както Скот. Но ако си толкова изцеден, че не можеш да си свариш един чай и нямаш никакви резерви да се стоплиш през нощта, няма как да изминеш и два километра на ден. Пътят пред теб става безкраен и този проблем те довършва. Ако в началото на нашето прекосяване на Антарктика си бях помислил, че ни очакват деветдесет дни истински мъки, щях да се отчая. Но само след една седмица ни беше по-леко, а след шест седмици една трета от

разстоянието беше зад нас. На полюса си казах: ще успеем, това е голямото приключение на моето бъдеще.

Х: Шейните трябва да са били не само тежки, а и истински уреди за изтезание. Вие сте имали синини и рани от протриването.

М: Проблемът е, че шейната упражнява невероятно налягане върху ходилото на крака. Така бързо излизат мехури. За щастие аз нямах.

Х: Но вашият партньор трябва доста да е страдал.

М: Арвед Фукс имаше ужасни мехури. Въпреки това почти не се оплакваше. Стискаше зъби и вървеше. Не можеш да спреш и да се разболееш. Тогава с експедицията е свършено. Ние трябваше да продължим, това е вътрешен закон. Друг изход нямаше. Но Фукс вътрешно беше решил да участва само до Южния полюс. Затова в началото искаше да изминаваме по-кратки разстояния, за да щади краката си.

Х: Не е искал да продължи? Говорихте ли за това?

М: Да. След две седмици започнахме да обсъждаме този въпрос. Бяхме забавили темпото.

Х: Каква беше неговата позиция?

М: Той мислеше, че така или иначе нямаме шанс да изминем цялото разстояние. Бяхме прекалено бавни. Според него и снегът беше много лош. Той беше убеден, че няма да успеем да продължим след полюса. Затова искаше да спаси поне пътя дотам — от изходната точка до полюса. Там така или иначе щеше да дойде самолет и да ни вземе. Край. Както на Северния полюс, където е бил с международна експедиция, прибрана от самолет след шест предварително заредени лагера.

Х: Можехте ли за да го разберете?

М: Не, аз бях планирал прекосяване на Антарктида. Събрах парите, много пари и цели месеци работих по този проект. Винаги съм бил на мнение, че прекосяването е възможно. Така че исках стриктно да се придържаме към нашата уговорка — ден след ден, най-малко по тридесет километра дневно.

Х: Как бихте описали отношенията си с Фукс?

М: По време на пътешествието нямаше напрежение. Понякога той искаше да вървим с една скорост, а аз — с друга, но винаги намирахме решение. Просто трябваше да продължим.

Х: Скоростта ви е била различна, понякога вие сте бил с един час напред. Търпението на Фукс не е ли истинско чудо?

М: Факт е, че хората вървят с различна скорост. Това не е нито положително, нито отрицателно. Всеки си има свой собствен ритъм, скорост, при която се уморява най-малко. Ако трябва да следвам някого, който не върви с моя ритъм, се уморявам бързо, Фукс и аз имахме напълно различен ритъм. Не исках да избързвам, а само ходех с любимата си скорост. Ако през цялото време бях вървял след Фукс, щях много бързо да се уморя. Да се възпираш също изисква енергия. Тогава нямаше да напредваме.

Х: И въпреки това сигурно е непоносимо, когато единият винаги е далеч напред.

М: Да, това е така.

Х: Трябва да е бил бесен.

М: Сигурно, но какво да правя? Да се откажа заедно с него на полюса ли?

Х: Фукс показваше ли гнева си?

М: Не, не директно.

Х: Разговаряхте ли за това?

М: Говорехме всеки ден, винаги когато бяхме заедно — през почивките, в палатката. Карахме се само веднъж.

Х: Кога?

М: На около 700 километра преди края. На Гейтуей^[48]. Той искаше да се откаже, защото не можел да върви толкова бързо, колкото аз смятах, че е необходимо. Още от началото беше така. На първия етап не се справихме със скоростта, която трябваше да поддържаме, за да прекосим Антарктида. Аз протестирах. На което той отвърна: „Защо трябва да се мъчим, и без това няма да успеем“. Отначало мислех да се движа напред с по-голяма скорост. На този етап се разбрахме да вървим по шест часа на ден. Той не искаше повече. Смятах, че е малко и през тези шест часа по моя часовник ходех с моето темпо, за да мога за шест часа да извървя колкото се може повече километри, Фукс извървяваше за седем часа и половина разстоянието, което аз преминавах за шест часа, без да смятаме почивките. И през този час и половина, докато го чаках, мръзних. Това не беше хубаво. И за двамата. Освен това за шест часа изминавахме само 20 километра, понякога 18, друг път 24. Така че аз предложих да намаляваме теглото на неговата

шейна, докато стигнем еднакво темпо. Поставих едно условие: Арвед да продължи с неговите седем часа и половина на ден, които така или иначе му бяха необходими за моя дневен преход. А аз се движех напред още по-бързо отпреди. По този метод още първия ден изминахме 30 километра.

Х: Но краката на Фукс са били разранени, имал е мехури, в които се е събирала кръв.

М: С времето течността се процеждаше навън. Под кожата се образуваше нов мазолест слой. Действително, за него ходенето беше болезнено и аз непрестанно го хвалех, фактът, че издържа на тези болки, показва неговата способност да понася физически страдания. Но нали искахме да прекосим Антарктида, а не да се разхождаме! Признавам, че понякога се държах нечовешки. Обаче не мога да простя, че след това той започна да се прави на големия герой на Антарктида и да преиначава нещата. Това ме ядоса. За да може експедицията да приключи успешно, през цялото време в Антарктида аз вървах напред, с изключение на пет километра. Може Арвед да е бил десет километра напред, но не и в продължение на една стотна от маршрута. Това няма значение. Само че мениджърът на Арвед изтъкваше точно това с неверни твърдения. Впоследствие. Тръгнахме през ноември и аз знаех, че около Коледа трябва да сме на полюса, ако искаме в средата на февруари да бъдем в „Макмърдоу“^[49]. Ако бяхме стигнали полюса през януари, нямаше да можем да продължим, защото щеше да настъпи зимата. Затова и подтиквах Арвед да стигнем полюса още същата година. Той казваше, че това е невъзможно, но вървеше. Възхищавам му се. С тези крака! Ако той беше захвърлил всичко, трябваше да се откажа и аз. Арвед разбираше от навигация, а и в ледената пустош имаше по-голям опит от мен. Накрая всичко мина относително миролюбиво. Измислих един психологически трик, за да го подтиквам напред. Казах му: „Ако почиваме по-малко дни и вървим по осем или девет часа на ден, ще стигнем полюса още тази година. Все още няма човек, който да е бил и на двата полюса само за една година. Пеша. На Северния и на Южния полюс“. Продължих да го заклевам: „Ти ще бъдеш първият, който е успял. През май беше на Северния полюс, а сега се бориш да стигнеш Южния“. Арвед ме ругаеше, наричаше ме честолубец, но съкрати дните за почивка и прибави дни за ходене. На Нова година бяхме на Южния полюс. Днес

неговият успех е записан във всяка книга на рекордите, във всяка негова книга. Той е и си остава първият човек, който в разстояние на една година е успял да стигне пеша и до двата полюса. Но аз не се бях амбицирал заради него. Имах задна мисъл: ако стигнем полюса още същата година, ще продължим нататък. И ние продължихме. След това имаше само още една криза, почти две седмици преди да стигнем морето. Бяхме забавили темпото.

Х: Някои хора около Фукс представят нещата така, като че ли той е вървял напред и ви е дърпал.

М: Мениджърът на Фукс смяташе, че може да извърти истината, Фукс беше навигаторът и обикновено навигаторът върви напред. Но Фукс всеки ден ми даваше данните и аз тръгвах напред с компаса, който ми висеше на гърдите. Ден след ден. Не съм тичал напред, за да бъда по-бърз от него. Вървах напред, за да спася експедицията. Трябваше да го подтиквам, да го подтиквам, да го подтиквам. Непрестанно. Предпочитах другият да поеме ролята на „гончия“ и да каже: днес ще вървим осем или десет часа или пък ще сложим платната^[50], докато има вятър. Ако е необходимо цял ден и цяла нощ. Но Арвед не би издържал. Затова и никога не го упрекнах. Още веднъж: това няма значение. Ако Холгер Ханзен не беше твърдял обратното, щях да си замълча за тези маловажни подробности. Но аз бях този, който настояваше да продължим. Трябваше ден след да изтръгваме възможно] най-доброто и въпреки всичко да стигнем целта. Накрая успяхме. Едва на последния етап станах истински нетърпелив. След като преминахме полюса, отново забавихме темпото. Защо? Защото рядко слагахме платната; защото студът се усили; защото трябваше да прекосим няколко ледника. Накрая, на Гейтуей, за първи и последен път се скарахме сериозно. До брега ни оставаха 700 километра. Пред нас имаше само равен лед и сняг. А разполагахме точно с две седмици. За 700 километра, Фукс: „Тук сушата свършва, под нас е морето“. С това за него приключваше прекосяването на Антарктика. Но не и за мен. Фукс: „Оставам тук и няма да продължа“. Аз казах: „Продължавам, отивам до «Макмърдоу». Не мога да остана тук“. Крещяхме си и накрая аз казах: „Остани тогава. Все ще те приберат. Някога. Аз продължавам сам. Ще си взема шейната, половината от провизиите, половината от горивото. Ти получаващ палатката, на мен не ми трябва, ще спя в шейната. Ще стигна до

морето“. Това беше възможно до средата на февруари, беше реално. Защо той трябваше да остава? Бях го карал да върви повече, отколкото му позволяваха силите. Никога не се съгласявах да почиваме. Никога не забавих темпото. И не преставах да го подтиквам напред.

Х: Това пак някой от вашите психологически трикове ли беше?

М: Не. Знаех, че е възможно, а Арвед само се инати. Разбираемо е. И пак тръгвахме. На по-следващия ден вече нямаше трудности — нямаше ледници, нямаше цепнатини, само от време на време бури. И беше безкрайно, много безкрайно. Но не чак толкова, че да изгубим надежда.

Х: Можахте ли най-сетне да сложите платната?

М: Не. Теренът беше идеален, но лошото време не ни позволи. Трябваше да вървим по десет, понякога дванадесет часа на ден. Прибави се и гладът. Провизиите ни бяха разпределени на дневни дажби. Губехме мускулна маса, накрая получихме мускулна атрофия. Ставахме рано сутрин и вървахме два или три часа. Без почивка. Оставях Арвед да стигне на 100 метра от мен и тръгвах отново. Винаги по-напред от него. До вечерта. Той ругаеше, но устоя. И днес се чудя как успя да издържи на този жесток маршрут въпреки раните си. Великолепно постижение!

Х: Последвано от ледено мълчание.

М: Нямаше как. По този начин стигнахме до финала на 13 февруари.

Х: Явно това не е поставило началото на голямо приятелство.

М: Не, но връзката по целесъобразност издържа. До края. Трябва да се знае и следното: тогава аз не разбирах от навигация. Първоначално бях поканил няколко алпинисти, финансово нещата бяха уредени. Можех да финансирам експедицията. Някой трябваше да поеме навигацията, а с това и част от отговорността. При такива дълги маршрути е много важно част от отговорността да се поеме от партньора. Той трябва да има чувството, че е незаменим, че присъствието му е жизненоважно. Но никой от колегите не беше готов да тръгне. „Скучно е“ — каза единият. За другия беше прекалено далеч. А и никой нямаше толкова време. Най-подходяща се оказа свръзката Фукс — Меснер. Твърдя го и днес. Ние бяхме идеалната свръзка въпреки нашия антагонизъм или именно поради него.

Х: Защото е имало с кого да се заяждате.

М: Арвед беше истинска спирачка, а аз може би необходимият „гончия“. С неговото темпо нямаше да стигнем доникъде. А с моята настойчивост пък вероятно преждевременно щяхме да се изтощим. Нашите качества и начин на поведение, взети заедно, доведоха до успех. Ние дори много добре се разбихме.

Х: Ултимативна връзка по целесъобразност.

М: Какво означава това? Ако бяхме приятели, щеше да е по-лесно. Особено по-късно. Това беше хубава връзка по целесъобразност. Радвам се на това преживяване. Харесвам Арвед Фукс, както и преди, но без неговия мениджър. Като партньор на път той проявява разбиране, спокоен е, жилав. Знае си занаята. Никога не съм се сърдил, че не вървеше достатъчно бързо.

Х: Откога не сте разговаряли с него?

М: О-о-о, от години.

Х: С кои други бивши партньори имате връзка? Или кои Ваши бивши партньори все още имат връзка с вас?

М: Често се срещам с Петер Хабелер. Остаряхме.

Х: А в случая с Фукс?

М: Върнахме се у дома без кавга. В Европа излизахме няколко пъти заедно пред публика. Но веднъж прочетох във в. „Билд“, че Фукс ме бил теглил. Всичко, което пишело в сп. „Шпигел“, било лъжа и измама. Трябваше ли да отговоря? Прекъснах връзката.

Х: Какви нови познания донесохте от Антарктика?

М: Най-важното беше, че намерих ново предизвикателство. И това ново предизвикателство трябваше да бъде Северният полюс. Подобна експедиция, но този път не исках да имам подкрепа от въздуха. Така че ми трябваше нов партньор. Казах си също така, че на петдесет ми трябва лекар. Защото на тази възраст човек става уязвим и вече не стои така сигурно на краката си. Попитах брат ми Хуберт, който е лекар, дали не познава колега с достатъчно време, умения и издръжливост, за да тръгне с мен. След три седмици Хуберт дойде при мен и каза, че би искал да се заеме с тази работа. Ако исках да рискувам с него прекосяването на Арктика, трябваше преди това да направим пробен тур. А също така да видим, дали можем заедно да устоим на такова трудно приключение. Изборът ни падна върху Гренландия. Намерението ни бе да я прекосим диагонално от югоизток на северозапад. Това са около 2200 километра до Туле. Още в началото

попаднахме на ужасни бури, които ни задържаха в палатката шест дни. Почти бяхме готови да се откажем, както вече бях направил една зима. Въпреки това продължихме. Времето не се оправи, но често имаше попътен вятър и слагахме платната.

Х: Това означава ли, че сте усъвършенствали ветроходната си техника?

М: Хуберт е много добър, фантастичен скиор. Много по-добър от мен. Той скоро навакса това, което му липсваше като опит и ние станахме идеален екип. Аз се носех с компаса напред, а Хуберт ме следваше, без да ме изпуска от поглед. Така че в мъгла той беше водещият. При лошо време най-добрият скиор, най-добрият ветроходец трябва да бъде отзад, за да може групата да се движи бързо. Измислихме си следния метод: носехме се по леда, докато измръзнем напълно. Времето непрестанно беше бурно, студено и често мъгливо. Под платна издържахме само няколко часа.

Х: Какво правехте, за да не се преохладите?

М: Вървахме по няколко часа, за да се стоплим. После отново слагахме платната. Така че — ходене, под платна и пак ходене. Осемнадесет до двадесет часа на крака. Много уморително. Ветроходството изстудява, а докато теглехме шейните, се стопляхме. По този метод напредвахме бързо, понякога стигахме до 150 километра на ден. И така седмици наред. Колко път изминавахме! Най-много 180 километра наведнъж. Всичко беше идеално, може би прекалено гладко. Хуберт беше в добра кондиция. Страхотно пътешествие, страхотно време за нас двамата! Може би този успех ни замая главите. Да, накрая бяхме изминали 2200 километра за 35 дни.

Х. Веднъж вятърът ви откъснал едно платно и го издухал в безкрая. Помислихте ли, че успехът на експедицията е застрашен? Как се справихте с липсата му?

М: Когато едното ни платно изчезна, разбрахме, че с играта ни — ходене, под платна, ходене — е свършено. И въпреки това продължихме. Трябваше да продължим! С големи усилия, но с по-малко опасности. Защото при мъгла лесно можехме да се изгубим от очи. Какво да правим? Всеки имаше по две платна, две големи и две малки. Ако тръгнем с различни по големина платна, веднага щяхме да се разлетим в различни посоки. Големите платна обаче представляваха голяма опасност при силен вятър. Затова слагахме едно

голямо платно, а Хуберт се хващаше за мен, закачахме неговата шейна зад моята и така се носехме. За задния е трудно, но пък функционираше. Докато не стигнахме пресечена местност. От там нататък повечето време ходехме.

Х: Какво имате предвид, когато казвате: „Темпото, с което напредвахме, ни замая главите?“

М: Който търси границите на възможното, живее непрестанно между провал и утвърждаване. Въпреки лошото време успяхме да наложим невероятно темпо. Прекосихме Гренландия по диагонал побързо, отколкото повечето пътешественици — отчасти също с платна — са успели да го направят по краткия път^[51]. Възгордяхме се от този успех. Затова и си мислехме, че при следващия ни проект — 2000 километра от Сибир до Канада — ще успеем без особени проблеми.

Х: Така че след успеха в Гренландия планирахте следващото си приключение, прекосяването на Северния полюс?

М: Да, през 1995 г. искахме да стигнем от Сибир през паковия лед^[52] до Северния полюс и оттам до Канада. Само двамата. Това са 2000 километра по въздушна линия. През най-неприятния паков лед на Земята. Към него се прибавя и дрейфът. Тези проблеми представляваха голямо предизвикателство. До този момент никой не беше успял да прекоси Арктика по този маршрут без подкрепа от въздуха. Именно затова искахме да рискуваме.

Х: Каква беше дебелината на леда там?

М: Два метра в средата. Но накрая, там, откъдето тръгнахме ние, ледът нямаше и двадесет сантиметра. Можеше да издържи само един от нас. Всичко се клатеше, а под нас чувахме водата. Ледената покривка се издигаше и спускаше. Истинска покривка от лед. Да вървиш още в началото по тънък лед, е много странно чувство. Но се свиква. В нас остана усещането, че ледът е жив.

Х: Как може да е нестабилен ледът с дебелина двадесет сантиметра?

М: Това не е лед като нашия, не е от сладка вода, а от солена. Замръзнал и същевременно мек, нещо като твърда маса. Състои се от малки парченца. Повърхността не е замръзнала както през зимата по нашите езера. Има парчета, големи колкото футболно игрище и доста нестабилни. Други части са сиви, нов лед, не повече от пет сантиметра, има ивици, широки колкото шосе. А между тях — улеи,

малки пукнатини. Как да минеш през тях? По водата не се върви. В проблем се превърнаха ледените натрупвания. Постоянният северен вятър най-напред раздвижи леда, водата под него също се развълнува. Този северен вятър постепенно стана бурен и ние бяхме толкова глупави да продължим срещу вятъра на север, вместо да се върнем и да изчакаме, докато всичко се успокои. При 50 градуса под нулата, в арктическата нощ. Така си навлякохме беда. Много просто — през втората нощ ледът около нас започна да се събира като акордеон.

Х: А вие не можете да плувате.

М: Нямаше нужда, с тези дебели дрехи нямаше да потъна. Раздвижването е достатъчно да ме държи на повърхността. Проблемът е, че като излезеш, приличаш на леден блок. А потапянето във водата изсмуква от тялото много топлина.

Х: Имаше ли опасност от бели мечки? Носехте ли пушка?

М: Разбира се! Дори прогонихме една мечка с пушката, още в началото. Много умно животно. Беше се скрило зад ледени бариери и си държеше лапата пред носа. Полярните мечки крият носа си, защото в ослепително бялата околност могат да бъдат открити само по тези две черни точки. Невероятни животни! Мечката непрестанно се въртеше около нас, за да ни нападне отзад. Трудно ни беше да установим къде се намира.

Х: Пуснахте ли й един куршум?

М: Не, не, не, това е много опасно. Стреляхме във въздуха, пуснахме сигнални ракети.

Х: Е, това впечатли ли я?

М: Изправи се на два крака. Тя или той трябва да беше 2.50 или 2.80 метра. И може би 400 или 500 килограма. Поразително животно. За щастие се уплаши от сигналните ракети.

Х: Как беше настроението с Хуберт?

М: Много добро. Хуберт и аз бяхме участвали заедно в около десет експедиции, но той винаги в качеството си на лекар. Сега беше пълноправен член на екипа, а това означава, че носехме отговорност един за друг. Опасности имаше само два пъти — в първите дни и в края на пътешествието. Предишните ни експедиции му бяха харесали много и затова той непременно искаше да дойде на Северния полюс. Отначало бях против, защото се опасявах, че майка ни ще страда. Единият от нашите братя, Гюнтер, беше загинал на Нанга Парбат. След

прекосяването на Гренландия обаче си казах: ще го направим. Заедно сме най-добрите. Затова рискувахме. Хуберт си беше спестил отпуски и можа да вземе три месеца. Тръгнахме от Сибир. Освен нас имаше още една експедиция, която имаше кучешки впрягове и депа с провизии. Те тръгнаха в същия ден, но от друго място. Понеже бяха разгледали трасето от хеликоптер, знаеха откъде е най-добре да минат. Въпреки по-добрия маршрут и кучешките впрягове те се върнаха след няколко часа. А ние, високомерни каквито си бяхме, продължихме да се борим с бурята. Така попаднахме в беда. Ледът около нас поддаде, пропука се. Леден пояс от осемдесет километра се натроши и образува ледени бариери. Като акордеон. Ледените плочи се надигаха от водата и се приплъзваха една над друга. Между тях — вода. Истински хаос.

Х: Били сте изненадани. Седели сте в палатката, часовникът показвал три без десет, арктическа нощ.

М: Наоколо всичко пукаше и трещеше, така че не можехме да си чуем думата. Като в дъскорезница.

Х: Тогава сте погледнал Хуберт. Паникьосал ли се беше?

М: Хуберт подаде глава навън и каза: „Навсякъде — пукнатини, навсякъде се образуват пукнатини“. Излязохме веднага и осветихме с фенера близката околност, но не видяхме много. После забелязахме, че мястото, на което се намирахме, бавно потъва. Издърпахме палатката на по-стабилен леден блок, после и шейните. И така цяла нощ — издърпвахме палатката, после и шейните. При това не само изгубихме едната шейна, а и Хуберт падна във водата.

Х: Помислили сте си, че вече няма да излезе.

М: През тази нощ само си казахме, че ако оцелеем още веднъж, вече няма да правим такива неща. Никога вече паков лед! Върнахме се към брега и когато стъпихме на по-здрав лед, изпратихме сигнал за помощ чрез сателит. Нямахме радиовръзка и телефон, а само един уред, какъвто се имплантира на китове за проследяване на придвижването им. Този уред действа чрез френска сателитна система. Централата ѝ е в Тулуза. На петнадесет копчета бяхме направили нещо като морзова азбука — имаше и сигнал за опасност от полярни мечки. Първата вечер се появи една и ние предадохме, че ни преследват бели мечки. И така новината, че двамата Меснер са нападнати и сигурно са разкъсани от бели мечки, стигна до вестниците.

Х: Как бяхте спасени?

М: Руснаците, които ни оставиха, бяха прибрали хеликоптера в най-близката арктическа станция. За спешни случаи. Тази предпазна мярка беше част от моята логистика. Хеликоптерът дойде и веднага ни намери.

Х: Къде се намирахте?

М: Когато го чухме, бяхме в палатката и веднага излязохме.

Х: Чакали сте в палатката да дойде хеликоптер, докато навън светът загива?

М: При петдесет градуса под нулата не може да се стои навън. Може да се ходи, да се прави нещо, да се тегли шейна. Но ако човек само стои на едно място, след половин час започва да трепери от студ. След това всичко му измръзва. Не може да си отвори устата. И настъпва смъртта. Не е чак толкова безопасно.

Х: Хуберт дори е паднал във водата.

М: Да, всичко това се случи през тази нощ. Изгубихме една шейна, Хуберт падна във водата. Аз му помогнах да се измъкне и когато влезе в палатката, беше като леден блок.

Х: Какви костюми носехте?

М: Облеклото ни беше трипластово. Отвън истински дебели пухени костюми. Само през ципа и при глезените можеше да проникне малко вода.

Х: Преди никога не сте сигнализирали за помощ. Това се случило за първи път на тази експедиция. Почувствахте ли, че приключва един етап?

М: Какво значи помощ? Обадохме се за нашия хеликоптер, който беше част от логистиката ни. Малко или повече. Той трябваше да чака на последната спирка, винаги на разположение, докато не стигнем централния паков лед. Това беше записано в договора с руснаците. Ние тръгнахме, а хеликоптерът остана на наше разположение. Аз знаех, че най-големият проблем ще се появи в началото. Този път обаче нямаше да можем да се върнем сами.

Х: Въпреки това — за да оцелеете, сте зависели от чужда помощ. Какво означаваше това за вашето самочувствие?

М: Изгубих това самочувствие още през 1970 г., след трагедията на Нанга Парбат. А сега, след като хеликоптерът ни взе, се заклехме още веднъж: „Никога вече! Никога вече паков лед!“ Въпреки това четири седмици по-късно тръгнахме към полюса от една дрейфваща

станция в Северния ледовит океан. Не беше нищо особено. Почувствах обаче, че времето на екстремните ми приключения безвъзвратно отминава. Междувременно станах на шестдесет — една възраст, на която други се пенсионираха. Наскоро след това тръгнах да прекосявам пустинята Гоби.

Х: Кое бяхте разчели за два месеца.

М: От шест до осем седмици. Но стана по-бързо, не безпроблемно и все пак по-добре, отколкото бях очаквал. В началото яздех коне и камили. Накрая ми помогна монголската гранична полиция. Два пъти стигах до границата на моята издръжливост — в южната част на Гоби след 300-километров преход, без да намеря вода, и накрая, когато през Алтай се върнах в сърцето на Монголия. Бях напълно изтощен. Тогава вече се примирих с остаряването.

[37] *Уйгурите* са един от най-древните тюркоезични народи на Централна Азия. Те са коренно население на Синдзяно-Уйгурския автономен окръг на Китай. Там около 7 505 000 души населяват територия от 22 млн. кв. км. По-малки групи уйгури живеят в Казахстан (185 000 души), Киргизия (37 000 души), Узбекистан (36 000 души), Русия (3000 души), Афганистан (2000 души). Езикът им е от тюркската група на алтайското семейство. ↑

[38] *Такла Макан* — пустиня в Западен Китай, на територията на Синдзяно — Уйгурския автономен окръг. Една от най-големите пясъчни пустини в света. От запад на изток е дълга над 1000 км. Ширината ѝ е 400 км. Общата ѝ площ — над 300 000 кв. км. ↑

[39] *Виктор Серов* — руски пътешественик и полярен гид в туристическата агенция за полярни пътешествия „Викаар“. През 2001 г. е главен организатор и ръководител на спортната част на проекта „Седем плюс“, посветен на 300-годишнината от основаването на Санкт Петербург. В рамките му представители на северната руска столица изкачват седемте най-високи върха на земните континенти и стигат със ски до Северния полюс. ↑

[40] *Виктор Илич Боярский* (роден на 16 септември 1950 г.). Директор на Руския музей на Арктика и Антарктика, професионален пътешественик. През 1973 г. завършва Ленинградския електротехнически институт, специалност „Радиоелектронни устройства“. От същата година работи в Арктическият и

Антарктическият научно изследователски институт. От 1991 г. едновременно с това е и директор на туристическата агенция за полярни пътешествия „Викаар“.

През 1989–1990 г. е участник в международната експедиция „Трансантарктика“ и е ръководител на експедицията „Международен Арктически Проект 1995“, която пресича Северния Ледовит океан с кучешки впрягове и канута от Русия през Северния полюс до канадския остров Уърд Хънт.

От 1998 г. е директор музея на Арктика и Антарктика. Член е на Руското географско дружество (председател на неговата Полярна комисия), на американското Национално географско дружество и на Съюза на писателите на Русия. Автор е на трилогията „Седем месеца безкрайност“, „Гренландският меридиан“ и „Всеки от нас има свой полюс“. ↑

[41] *Нос Арктически* е най-северната точка на островна Азия — 81°13' северна ширина. Разположен е на остров Комсомолец от архипелага Северна Земя, който е необитаем и има площ 37 000 кв. км.

↑

[42] *Ханс Камерландер* (роден на 6 декември 1956 г. в Занд ин Тауферс, Южен Тирол) — италиански алпинист и екстремен скиор. Изкачил е 2000 маршрута, от които 50 премиерни. В актива си има северните стени на Айгер, Матерхорн, Гранд Жорас и всички най-трудни турове по Тре Чиме, южната стена на Мармолада и Чивета. През есента на 1990 г. с Райнхолд Меснер предприемат „Rund um Suedtirol“, по време на който преминават с катерене и пеша 1200 км и преодоляват 100 000 денивелация на 300 върха. През 1991 г. с Х. П. Айзендле в рамките на 24 часа изкатерват отстоящите помежду си на 246 км северни стени на Ортлер и Чима Гранде, като изминават разстоянието между тях с велосипеди. На следващата година за 24 часа изкачва четирите ръба на Матерхорн — Хьорнли, Фурген, Лион и Цмут.

Изкачил е 12 осемхилядника, от които шест (Чо Ойю, Гашербрум-1, Гашербрум-2, Дхаулагири, Макалу, Анапурна и Лхотце) с Райнхолд Меснер. Автор на първото (но не цялостно — от върха до подножието без сваляне на ските) спускане от Еверест. Слязъл със ски от Нанга Парбат, от 7000 м на Броуд пик, от 7600 м на Кангчендзюнга. До „Хималайската корона“ (т.е., до изкачването на всички

осемхилядници) му остават Манаслу и К-2. През 2007 г. стъпи на Джасемба (известен също като Нангпаи-Гозум и Пасанг Ламу Чули, 7350 м) с Карл Унтеркирхен, след като през 2006 г. претърпя неуспех на този връх. ↑

[43] *Пустинята Тенере* — район в южната част на Централна Сахара с площ 400 000 кв. км, покрит изцяло с пясъци, на територията на Нигер. Границите му се определят от планините Аир на запад, масива Ахагар на север, платото Джадо на североизток, планините Тибести на изток и басейнът на езерото Чад на юг. Името „Тенере“ на езика на местните жители — туарегите, означава същото, каквото думата „Сахара“ на арабски — пустиня. Тенере е пустиня в най-чист вид, с екстремно горещ и сух климат. Температурите стигат 42° С при годишни валежи от 25 мм. ↑

[44] *Робърт Фалкон Скот* (1868–1912) през 1901–1904 г. ръководи експедиция в Антарктида. През 1910 г. е отново на Ледения континент и на 18 януари 1912 г. стига до Южния полюс с Едгар Евънз, Хенри Бауърз, Едуард Уилсън, Лоурънз Оутс един месец след Руал Амундсен. Загива при връщането обратно. ↑

[45] *Арвед Фукс* (роден на 26 април 1953 г.) — известен немски пътешественик и автор на телевизионни филми и фоторепортажи. Следва корабостроене във Висшето училище във Фленсбург. Работи в търговския флот. Участник в многобройни експедиции в Арктика. През 1979 г. за първи път прекосява Гренландия от изток на запад. През 1980 г. прави неуспешен опит за стигане до Северния полюс. Три години по-късно повтаря пътя на експедицията на Алфред Вегенер през ледения щит на Гренландия. През 1989 г. плава с експедиционния кораб „Дагмар Ааен“ и стига пеша до Северния полюс в състава на международната експедиция „Icsewalk“. По-късно с Райнхолд Меснер е и на Южния полюс и става първият човек, стигнал до двата земни полюса в рамките на 12 месеца. С кораба „Дагмар Ааен“ предприема многобройни плавания в арктически води (1991, 1993, 1995/ 1996, 2002, и 2003/ 2004 г.). През 1997/ 1998 г., с балон, пълен с топъл въздух, прелита разстоянието от Шпицберген до Източна Гренландия, където в Скоресбисунд го чака корабът „Дагмар Ааен“. През 2000 г. прави възстановка на историческата спасителна акция с лодката „Джеймс Кърд“ на Сър Ърнест Хенри Шекълтън, плавайки през антарктическите води до остров Южна Джорджия (от архипелага на

Шетландските острови) и прекосявайки пеша последния. През 2007 г. предоставя плавателния съд на Международния морски музей в Хамбург.

През 2002 г. Фукс става първият човек, който стига до Северния полюс под платна, без да използва помощта на ледоразбивач ↑

[46] *Whiteout* — т.н. „бяла тъмнина“, пълна неразличимост на релефа поради специфичните атмосферни условия в полярните области; води до голямо психическо натоварване. ↑

[47] *Пенитенти* (от исп. *nieve de los penitentes*, *penitente* — каещ се, разкайващ се, исп., ит.) — една от специфичните форми на снежната повърхност в резултат на селективното топене на свободни снежни и ледени повърхности при ниска температура и сухо, слънчево време. Полетата от пенитенти (или калгаспори) се състоят от редици правилни снежни или ледени игли и пирамиди, наклонени по посока на падането на слънчевите лъчи, и напомнят приведени каещи се в бели роби (оттам и името). Над границата на вечния сняг могат да се запазват години наред, придобивайки, с топенето на снега или леда, все по-голяма височина — понякога до 2–3 метра. ↑

[48] *Гейтуей* — място, открито от Ърнест Шекълтън през 1908 г., представляващо своеобразен вход към вътрешността на Антарктида, откъдето по ледника Бърдмор се навлиза в Полярното плато. ↑

[49] „*Макмърдоу*“ — най-голямата американска изследователска станция на антарктическият бряг. ↑

[50] *Платната* — на специализиран език „кайтове“ (от англ. *Kite* — хвърчило), имат форма на парашути, които при напълване с въздух и подходящ вятър създават голяма теглителна сила. ↑

[51] *Краткият път в Гренландия* — между западния и източния бряг на острова. ↑

[52] *Паков лед (пак)* — най-дебелият, многогодишен дрейфущ морски лед, образувал се в полярните басейни във вид на ледени полета с дебелина 3–5 метра. ↑

ва IV

В ТЪРСЕНЕ НА ОТГОВОРИ 1995–2009

„Алпинистите винаги са се чувствали необикновени. Ореолът на смъртта и опасността, който ги обгръщаше, ги превърна в елит. Те отново трябва да се издигнат до нивото на елит. Не в смъртта, а в Живота. Съзнанието, че най-големите възможности на алпинизма се крият не в техниката, а в отказа от нея, би превърнало отново изкуствените катерачни структури в планини, планините в храмове, а туристите — в алпинисти.“

Ралф-Петер Мертин

МИТЪТ ДИВА ПРИРОДА

В разгара на предизборната борба за Европейския парламент, в която участвах като безпартиен кандидат в две листи на Зелените от Северна Италия, отново се появи Джордж Лей Мелъри^[53]. Моят герой от Еверест беше мъртъв вече 75 години и все пак толкова жив в образите, които ме спохождаха, че не можех да се откъсна от тях. С помощта на снимките на тялото му в интернет можех така точно да си представя неговия път към върха на 8 юни 1924 г., сякаш и аз съм бил там. Новото предизвикателство за мен беше да намеря подходяща форма, за да разкажа тази история.

Не Йохен Хемлеб е човекът, който отново възкреси Мелъри. Този геолог и самозван историк само последва предварително създаденото мнение, докато не си повярва, че е намерил доказателството. Въпреки че не той откри трупа на Мелъри, нему се пада голямата заслуга да сложи ръка върху онзи мит, който с намирането на останките на 1 май

1999 г. можеше да се разраства все повече. Благодарение на неговата упоритост и на случайността — Конрад Анкер успя там, където Хемлеб не се сети да търси — Мелъри оживя отново в нашите представи. Митът Мелъри е свързан с един неизкачен Еверест, с една недокосната дива природа, която не приема човека и си остава недостъпна. Въпреки това няма съмнение, че Хилъри и Тензинг са били там, горе. Те бяха първите, но не и на върха на Мелъри.

В тази по-късна фаза от моя живот размишлявах над едно друго измерение на дивата природа. Едва сега осъзнах относителното значение на успехите и в центъра на моя интерес поставих други ценности: тишина, простор, недостъпност — такива, каквито ги е преживял Мелъри. Сега вече и героите ми бяха други: Джордж Лей Мелъри, Фритъф Нансен, който не стига до Северния полюс, или Ърнест Шекълтън^[54], който се проваля във всичките си начинания. Несъмнено обаче много по-важен от успеха на други търсачи на приключения е фактът, че благодарение на отличните си качества на водач Шекълтън винаги успява да върне хората си от Антарктида. Само ако части от Земята останат недокоснати, ще има такива пътешествия и в бъдеще. Сега вече окончателно разбрах, че изживяванията на границата на възможното ни бяха отнети с изчезването на дивата природа. Ето защо по мое предложение през 1987 г. в Биела, Италия, бе основано движението „Mountain Wilderness“, което се застъпва за съхраняването на по възможност недокоснати високопланински местности, именно защото не можем да се откажем от „дивата природа“ като ценност.

Историята за Йети също е невъзможна без съществуването на дива природа и ще дойде време, когато тази история, записана от мен през 1997 г. като завет към планинските племена в Хималаите, ще бъде разбрана като измислена легенда, като послание и предание, в което всеки детайл символизира особеностите на едно племе, но също така и като сблъсък с дивата природа.

Така, както я разказват в Хималаите, легендата за Йети е на няколко хиляди години. Създадена е от съжителството на човека, същество на светлина, с чудовището на мрака — мечката, която е била постоянна заплаха за населението на Хималаите. Хората предполагали, че навън, в тази пустош, дебне нещо огромно и страховито. Така се ражда една легенда, която — разказвана и украсявана непрестанно —

се превръща в историята на Снежния човек. И само защото преданието и самата мечка оцеляват до наши дни, аз можах да ги сравня и да докажа, че става дума за едно и също. Това, което ме учуди при решаване на загадката, не беше лесният отговор на въпроса кой е Йети, а по-скоро склонността на много европейци да вярват не в очевидното, а в невероятното. Сякаш за нас, европейците, измислената действителност е станала по-силна от реалната дива природа. Дивата природа — има ли я още?

Х: Казвате, че хубавите мисли ви идват, когато ходите.

М: Тогава по-ясно виждам себе си и света, сливам се със света. А освен това и главата ми се прояснява.

Х: Какво става с вас, когато крачите?

М: Прочиствам мислите и духа си.

Х: На какво се дължи това?

М: Естествено, не мога да го обясня съвсем точно. Може би мозъкът ми се оросява по-добре. Но на първо място аз просто обичам да ходя. Второ, обичам да вървя по просторни местности. И трето — да ходя дълго. Половин час не ми стига. Когато бях евродепутат, този глад за движение ми създаваше проблеми — не можеш ей така да излезеш от парламента, да речем да напуснеш някое заседание и да следиш дебатите по мобилния телефон. Нямах как да се разхождам поне два часа. Все пак не знам как политиците проясняват главите си. При мен това беше невъзможно.

Х: Къде живеете със семейството си?

М: Децата биха казали, че домът им е в Меран. Със семейството ми живеем десет месеца в града.

Х: Изглежда, че синът ви предпочита замъка?

М: Да, там са неговите животни — лами, един кон. Той е дресьор. Но той също живее с нас в Меран, само през лятото е в замъка.

Х: Как се промени животът ви, откакто имате семейство?

М: Преди също имах дете, но нямах семейство. Не съм живял с майката на първата ми дъщеря. Сега тя следва в САЩ, а майка ѝ живее в Канада. Запознахме се през 1979 г., предприехме няколко пътешествия. Бяхме заедно само няколко месеца. Тя се казва Нена, а детето ни Лайла. Половин година майка и дъщеря живяха в Южен Тирол. Но това съжителство не можеше да продължи повече. Беше

невъзможно. Ние живеехме в два различни свята. Не заради детето. Ние не само обитавахме различни светове, а и не си подхождахме, въпреки че Нена беше родена търсачка на приключения. Сякаш беше индианка.

Х: И защо съжителството беше невъзможно?

М: Невъзможно беше. Не искам да говоря повече за това.

Х: Защо?

М: Тя се опита да ме промени. Ние взаимно искахме да се ограничим, да се затворим.

Х: Къде се запознахте със сегашната си партньорка Сабине Щеле?

М: На презентацията на една книга. Аз представях книгата на Зеп Майерл в една хижа в Източен Тирол. Тя присъстваше случайно, видяхме се за кратко, а се сближихме едва по-късно.

Х: Изглежда, че отношенията ви са доста сложни.

М: Отношенията ни са фантастични. Ние сме една силна двойка.

Х: Вашата партньорка си има апартамент в Меран, а вие си запазихте Ювал.

М: Точно така.

Х: Означава ли това, че държите всеки да си има собствен запазен периметър?

М: Да.

Х: И не желаете да бъдете едно цяло?

М: Мисля, че това е част от нашия успех. В семейството не е необходимо всичко да е общо. Моята партньорка смята, че е по-добре всеки да носи собствената си отговорност. Тя има точни представи за това как да изглежда апартаментът ѝ, как на практика да организира живота с или например кога да слага децата да спят.

Х: Значи има определена система за създаване на ред?

М: Наскоро ѝ подарих няколко картини и ги закачих. Тя избра съвсем други места.

Х: Заради своенравието ѝ ли се чувствате привлечен от нея?

М: Харесват ми нейният вкус, нейната самостоятелност, нейният характер. Тази сутрин дъщеря ни Магдалена каза: „Видя ли, че мама премести картините?“ Отвърнах: „Да, видях“. Магдалена ме предупреди, смеейки се: „Да не вземеш пак да ги върнеш на старите места!“ Ние знаем, че Сабине си има собствени разбирания.

Х: Как смятате да попречите децата ви — въпреки цялото богатство — да не се държат като новобогаташи?

М: Моите деца не са новобогаташи, майка им се е погрижила за това. Те виждат как живея и забелязват, че аз само реализирам идеи. Въпросът не е в притежанието или парите. Децата знаят, че баща им няма нищо друго, освен идеи и когато средствата позволяват, ги осъществява с цялата си енергия. За тях нашият начин на живот не е нещо, което се разбира от само себе си, те са скромни, дори пестеливи. Симон например попита дали пътуването ни в пустинята не е прекалено скъпо. „Да, скъпо е“, отвърнах, „но мога да го финансирам с написването на статии. Трудът си заслужава, защото обичаме да пътуваме“. Симон искаше това пътуване, планира го, а аз го финансирах. „Ти направи проучванията — му казах — така че заминаваме, просто защото е възможно.“ Затова пък ще получи по-малко подаръци за Коледа. Той не иска нищо друго, само това пътешествие.

Х: В какви ценности се стараете да възпитавате вашите деца?

М: Децата знаят, че замъкът и имотите на село никога няма да ни донесат финансова изгода. Ние сме любители — земеделци и се радваме, ако нямаме загуби. Така и цялата ни житейска философия си е чисто любителство. Мисля дори, че замъкът и селските имоти трябва да преминат в ръцете на любител. Който и да е той. Впрочем децата имат силно развито социално чувство и не си придават важности. Никога не биха казали в училище, че баща им е „царят на планините“. А и това не би се приело добре. Възпитанието им дължа на Сабине.

Х: Защо не участвате във възпитанието на децата?

М: Дори и поради факта че традицията е такава. Жените са имали деца, а мъжете са пътували. Жените са си търсели мъж, а не обратното.

Х: Не е ли твърде удобна тази позиция?

М: Не искам вкъщи да казвам: „Правете това или не правете онова“. Сабине решава и точка. Децата идват при мен и казват: „Ти нямаш думата“. Смятам, че така е правилно. Ако получават различни указания, децата няма да могат да се ориентират, няма да знаят какво става. Ето защо, вкъщи Сабине има последната дума.

Х: Казвате, че не можете да варите кафе. Чувал съм за мъже, които не могат да приготвят и едно яйце, но чак пък кафе! Вие по

принцип ли сте против домашната работа?

М: Не.

Х: В пустинята варите спагети, на Еверест само за две чаши чай топите лед в продължение на три часа, а у дома отказвате да направите едно кафе. Господин Меснер, това са доста странни приумици.

М: През целия си живот съм имал щастието или нещастieto да бъде глезен от жени. Майка ми ни глезеше, приготвяше закуска, а ние се прибирахме само да се наядем и на масата винаги имаше нещо. После дойде Уши, тя също готви много добре. А Сабине е ненадмината по отношение на семейното ръководство. При това тя готви отлично — вари мармалад, много неща прави сама, от сироп до покривката от пачуърк^[55]. Нашите деца не искат да се хранят навън. Те смятат, че у дома е много по-уютно и по-хубаво.

Х: Все пак това не дава отговор на въпроса, защо не искате да правите кафе вкъщи.

М: Нямам желание. Когато съм сам, предпочитам да закусвам навън. Аз не водя домакинство и то не, защото не мога. Когато гледахме кокошки, бях много сръчен майстор, поправях разни неща. Но мисля, че съм по-талантлив като алпинист.

Х: Вие сте привърженик на идеята, че майката, а не гувернантка, трябва да се грижи за децата.

М: Ние имаме домашна помощница, най-добрата досега. Тя е добре интегрирана. Но въпреки това Сабине винаги е насреща и децата го чувстват. Децата искат майка си. Една гувернантка никога не може да бъде толкова близо до тях, както майка им. Знам обаче, че в днешно време повечето семейства не могат да си го позволят. За съжаление.

Х: Прогнозирате ли обедняване на средната класа?

М: Често се ядосвам, когато колегите ми от различни органи на ЕС украсяват положението с красиви думи. Харесвам Романо Проди^[56], но когато казва, че след десет години Европа ще стане водеща икономическа сила в света, се замислям за видяното по време на моите пътешествия. Нека погледнем какво става в Китай, в Индия, в Америка. Всеки реалист ще разбере, че той греши. Освен ако не се случи чудо. Ние, европейците, нямаме шанс да задържим нивото на жизнения си стандарт, ако продължаваме така. Разходите за издръжка на труда са много високи. Ние сме разглезени. И дори не сме започнали структурни промени, за да може Европа да остане

конкурентоспособна в глобализацията се свят. През последните десет години стана много по-трудно за семейство с две-три деца да върже двата края. Родителите ми нямаха почти нищо. Припечелваха с отглеждането на кокошки. Баща ми имаше нищожен доход. И въпреки това беше възможно да отгледат девет деца. Днес подобно нещо би било немислимо в Европа. Със среден доход да отгледаш девет деца, да ги пратиш в университет — невъзможно.

Х: По отношение на замъка Ювал първоначално имаште големи трудности с бюрокрацията в Южен Тирол. Защо не искаха да ви разрешат да живеете там?

М: В началото ми забраняваха почти всичко — не бивало да се слага покрив на тази развалина. След това искаха да ми откажат достъп. Накрая дори трябваше да демонтирам соларната инсталация от една прилежаща постройка.

Х: Защо бяха тези трудности?

М: Дали не ставаше дума за борба за власт? Старият кмет на Кастелбел срещу новия? Спираха ме по всякакъв начин. Когато се преместих от Филньос в Ювал, отначало не ми разрешиха да живея там. Най-напред трябвало да включа замък към пречиствателна станция за отпадни води в долината. Или да чакам дълги години, докато стане обитаем. Глупавото беше, че тогава в селото нямаше пречиствателна станция.

Х: Какво имаха против вас?

М: Не знам. Накрая сам си направих пречиствателна станция, една трикамерна система. Въпреки това старият кмет се запъна. Аз обаче се противопоставих и заявих: „Нека опростим нещата. Ще обходя всички ферми във вашата община и където няма пречиствателна станция, ще поискам писмено потвърждение. След това ще напиша оплакване“. Той отстъпи чак тогава. Оттогава ме смятат за изнудвач. Щом се появя в селото, ще се намери някой да каже: „Той пак идва да ни изнудва“. Но аз не изнудвам никого, а само защитавам правата си. Притежавам може би най-старата къща в общината и съм я ремонтирал толкова внимателно, колкото изискват законовите разпоредби. За съжаление не мога да се включа в местната пречиствателна станция от 500 метра височина над долината. Това е невъзможно. Ювал е построен на скала, надолу са 500 метра скали. Технически също е невъзможно. И поради това да оставим замък да

западне? Днес кметът и общинските съветници са доста разумни, особено младият кмет. На едно мнение сме. Той е реалист и няма предразсъдъци. Сега вече нямам проблеми с Ювал.

Х: Кога решихте да пуснете туристи в Ювал?

М: Когато дъщеря ми Магдалена трябваше да тръгне на училище. Беше ни ясно, че ще можем да живеем в Ювал най-много три месеца в годината. Значи девет месеца щеше да е пуст. Ето защо превърнах замъка в музей. Потръгна още от първата година. Все пак да не забравяме първоначалните трудности. Докато наберем персонал или, например, докато намерим подходящ шофьор, минаха месеци, дори години. Сега Ювал е туристическа атракция.

Х: Колко струва входът?

М: Мисля, че е най-много шест евро на човек. Това е достатъчно за издръжка на персонала, за застраховки и поддръжка на замък. Въпреки потока туристи през лятото живеем в Ювал, което все пак ни струва малко повече. Ние го обичаме и в този вид той трябва да бъде предаден в други ръце.

Х: Ако в началото вашата партньорка Сабине беше против замък, какво щеше да бъде по-важно за вас: Ювал или Сабине?

М: Сигурно не бих се отказал лесно от него. Но що се отнася до облика му, имахме много общи виждания. Вероятно всяка друга жена би си казала, че не може да се живее с такъв човек и неговите фантазии. Ако една двойка иска да създаде силна връзка, само любовта не е достатъчна. Необходими са повече общи неща: пътувания, отговорност, цели.

Х: По какво си приличате със Сабине?

М: И двамата сме родени под знака на Дева. И двамата обичаме реда. Много хора си мислят, че нямам никаква организация, нещо като рамка в живота, че съм получергар, който си живее безметежно. Ей така, от днес за утре. Те не знаят, че животът на получергаря е много труден. Трябва ми добра организация, иначе няма да издържим финансово. Сабине го знае и ме подкрепя. Освен това и двамата колекционираме антикварни предмети. И двамата сме любители на изкуството. По отношение на литературата вкусовете ни също са близки. Разбира се имаме и децата.

Х: Как се случи да паднете от оградата на замък и да си счупите крака?

М: Собственикът на един ресторант ми се обади по телефона и каза: „Знаете ли, Гюнтер Яух^[57] е в Южен Тирол и иска днес да вечеряте заедно. Свободен ли сте?“ Току-що се бяхме върнали от дълго пътуване, но все пак не се срещаме всеки ден с Гюнтер Яух, който по това време беше на почивка със семейството си в Натурнс^[58]. „Децата му са на същата възраст като нашите. Ще си направим приятна семейна вечеря“ — помислих си аз и потвърдих срещата за седем часа. Тогава нямаше как да знам, че гостилничарят е направил същото и с Гюнтер Яух. Обади ми се по телефона и казал: „Знаеш ли, Меснер ще дойде довечера при мен“. Изглежда, че е искал да попадне в заглавията на вестниците: Яух и Меснер ще вечерят в неговия ресторант. И така ние хапнахме, изпихме заедно бутилка вино, разговаряхме. Тръгнахме си към девет часа — Яух към хотела, а ние към Ювал. Когато пристигнахме, ключът от външната порта не беше на мястото си. Виках известно време, защото помислих, че някой от служителите го е прибрал. Виках, търсих — нищо. Тогава казах на Сабине: „Ще се прекача през зида и ще ви отворя отвътре“. И така, покатерих се на стената, ограждаща замъка от запад, и при спускането паднах в двора. Защото беше мокро и тъмно. Към това се прибави и известна самонадеяност. Та нали го бях правил толкова пъти! Но винаги денем. Нито за момент не си помислих: ей, внимавай! В мига, в който изпуснах хватката, когато ми се изплъзна тази тясна и мокра от дъжда хватка, осъзнах, че нещо не е наред, но вече беше твърде късно. Не виждах къде падам, не можах да смекча удара с пружиниране на коленете. И ето ме, лежа там, неспособен да се изправя. Нощ. Дъжд. Смъкнах се в двора по задник, опирайки се на двете ръце и единия крак, и започнах да креция. Сабине също се развика и събуди помощника ни, който спеше в източната кула. Той ни отвори и извика линейка. Закараха ме в болницата, където установиха, че съм изгубил два литра кръв. Счупил си бях костта на петата. Открито счупване. Част от костта стърчеше навън. Рядко се среща по-лошо счупване.

Х: Лекарите дадоха ли ви надежда, че след операцията ще можете отново да катерите екстремни турове?

М: Отначало не. Лежах в болницата, кракът трябвало да си почива. Дойде брат ми Хуберт и каза да забравя експедиции като тази на Северния полюс. Дори да ме оперират и най-добрите хирурзи.

Х: Защо брат ви е бил така песимистично настроен?

М: Счупването на костта на петата е най-лошото, което може да се случи на един пешеходец. А моята кост беше раздробена на десетки парченца. Никой лекар не се осмеляваше да ме оперира. Вече исках да отида в Швейцария, когато в Болцано се намери един млад хирург, д-р Валднер, който се нае да опита. Отначало седна с рентгеновите снимки на компютър, за да установи кои частици от костта трябва да се заменят. След това ги изрязва от таза ми, завинти ги към останалите парченца и ги постави на местата им. Великолепно постижение на костната хирургия!

Х: Тази злополука и фактът, че след това не можехте да се впускате в големи приключения ли беше причината да се захванете със Снежния човек?

М: Да. Но историята на Йети ме занимаваше още отпреди десет години, когато се опитах да прекося Източен Тибет. Планирах маршрута така, че да разбера как е станало преселението на шерпите. А и за да пътешествам със Сабине, да се впуснем заедно в едно особено приключение. Тогава, през 1986 г., тя си заслужи „посвещаването в рицарство“. А по-късно баща ѝ ме ругаеше, че съм могъл да причиня такова нещо на неговото момиче.

Х: За какво я „посветихте в рицарство“?

М: Първо, тръгнахме без разрешително. И то накрая на света. Второ, бяхме арестувани. И трето — взеха ни паспортите. Дни наред не ни пускаха да продължим. Известно време бяхме затворени в един полицейски участък. Без паспорти. Нямаше как да тръгнем на път. А и аз не знаех как да реша проблема. Тогава Сабине каза: „Сега трябва да заложим всичко на една карта. Иди при полицаите, които естествено са от народността хан^[59], и им кажи, че ще ги снимаш и ще се оплачеш от тях в Пекин“. И така, отивам при полицаия. Паспортите ни лежат на масата пред него. Изваждам демонстративно фотоапарата и започвам да снимам. Той си грабва сакото, омотава си го около главата и хуква да бяга. Взимам паспортите и изчезваме. Често преживявахме такива моменти — непрекъснато бягащи, непрекъснато преследвани в една област, забранена за европейци. Голяма колкото Бавария. Накрая се скрихме в един манастир. Аз исках да продължа сам. Сабине нямаше да издържи пътя от Тачен Гомпа до Лхаса. Прекалено дълъг, прекалено опасен, непрекъснато изкачване и слизване, нагоре, надолу. Затова се

наложи да се върне сама до Ченгду. Така че трябваше да се разделим. Но понеже беше болна, тя първоначално стигнала само до Лхаса.

Х: Защо не се върнахте с жена си, нали положението ѝ е било много сериозно?

М: Защото знаех, че ще успее и сама. Така, въпреки всичко, беше възможно да мина по приключенския маршрут, който бях замислил.

Х: Нима желанието за приключения е било по-силно от инстинкта за закрила?

М: В Катманду бяхме наели един закрилник, който трябваше да ни помага като преводач и водач, но той изчезна. Казах ѝ, че ще се върне.

Х: Жена ви не настоя ли да тръгнете с нея?

М: Не, тя е много смела. За съжаление закрилникът повече не се появил. Бях я заклел да чака, докато той се обади и тогава да тръгне към Лхаса, където щях да я намеря. Но закрилникът изчезнал. Тя си потърсила друг, един кхамп^[60], висок почти два метра и толкова силен, че навсякъде вдъхвал респект. Когато тръгнала да се връща, загинали двама американци. Преобърнали се с камион по един склон. Изглежда като мен са възнамерявали да прекосят Тибет. На Сабине ѝ прилошало при вида на трупове, имало страшно много кръв. В Лхаса, болна от дизентерия и станала кожа и кости, тя отишла в един хотел.

Х: Как се отрази на брака ви това, че сте продължил сам и сте оставил жена си?

М: Ние не бяхме женени и още не сме, но от двадесет години живеем заедно. Тогава цял ден и цяла нощ я търсих в Лхаса. Накрая помислих, че е заминала. Разбира се, паспортът ми беше с мен, но парите и самолетните билети бяха в нея. Нямах я в града, нямах я в хотела. Никъде я нямаше. Накрая я намерих в един хотел, където по невнимание я бяха отписали. Впрочем, тя и до днес ме упреква, че когато я намерих, вместо да се хвърля на врата ѝ, съм изкрещял: „Видях Йети!“ И до днес не може да ми го прости. Тя приличаше на дух. Беше станала почти прозрачна. Но децата смятат, че сме събрали много съществен опит. Че това е спойка, която държи. Според тях е хубаво, че сме преживели всичко това.

Х: Къде мислите, че сте видели това същество, приличащо на Йети?

М: Вървах из тази безбрежна пустош, там горе, в Кхам. Не бях сигурен дали съм на прав път. Помагаха ми местните хора. Вече седмици наред. Стигнах едно селце и потърсих подслон. Чаках поне два дни и се молах да ми дадат храна. Разбира се, че си я платих. Често се хранех при местните хора. После си купувах храна за следващия преход. Ако случайно тръгваше керван от якове, ходех с тях. Този път обаче нямаше керван. Местните хора ме изпратиха на запад, нагоре в планината по една река. По-късно успях да мина на другия ѝ бряг. Но не намерих смелост да я прегазя обратно — толкова буйна беше. Имах късмет, че изобщо минах отсреща. Но там нямаше нищо, нито една следа. Обзе ме несигурност. След няколко часа видях стъпки. После пак нямаше нищо. Стъмни се. Не знаех къде се намирам. Обзе ме страх да не ме нападне някакво животно или да не умра от глад. Искях само да разбера къде се намирам и се надявах да се появят местни жители. Тогава щях да бъда спасен. Изведнъж... Какво има там? През гъсталака видях някакво раздвижване. На земята имаше нещо тъмно. Помислих си: „Аха, сигурно идват якове, а с тях и хора“. Яковете винаги вървят напред, тибетците, подсвирквайки, зад тях. „Значи идват хора, сега вече съм спасен“. Но не чух звънци. Не чух викове. Нищо. Озадачих се. В близост до яковете винаги има хора. И изведнъж в мрака на нощната гора се появи огромно, черно чудовище. Излезе от гъсталака и моментално пак изчезна. Сякаш потъна вдън земя. Изобщо не видях каквото и да било. Само усетих присъствието на нещо тъмно, черно и голямо. Спрях и се заслушах. Мириших. Гледах. Чудовището изчезна в същия миг, в който се появи. Не можех да кажа колко голямо беше. Знаех само едно — че е по-високо от мен, черно, рунтаво. Внезапно ме обзе страх. Въпреки това, след един миг на ужас, тръгнах в посоката, в която бях видял това нещо. Глина по земята и стъпки, подобни на човешки. Само че много по-големи. И веднага си помислих: „Та те приличат на стъпките на Йети!“ Снимах мястото, но не исках да нощувам там, защото Снежният човек ме беше видял. Можеше да се върне. Междувременно мина полунощ. По някое време излязох от гората и стъпих на една високопланинска заравненост. Изведнъж пак се появи подобно чудовище. На два крака. На лунната светлина. На голямо разстояние. Още по-ужасяващо и огромно. Вероятно е същото животно, което е вървяло пред мен. Дали на четири крака, дали на два? И изобщо какво е това? Уплаших се и нямаше да

мога и да помръдна, ако нещото беше тръгнало към мен. После то изчезна сред скалите. В обширната скалиста местност по посока на планината. Бях уморен до смърт и същевременно напълно буден от ужас.

Х: Изпаднахте ли в паника?

М: Останах сравнително спокоен и непрекъснато осветявах наоколо с фенерчето. Вероятно исках да кажа: тук има светлина, огън. За дивите животни светлината на фенерчето е нещо като огън. Чудовището можеше да бъде само някакво животно, обаче извънредно силно. По-късно през нощта стигнах до един поток, който не можеше да бъде пресечен. Тръгнах по него, докато не видях, че се влива в река. Още по-буйна. Не можех да мина оттатък. Там, в ъгъла, образуван от два потока, се опитах да си направя бивак от камъни. Разпънах постелката. Поставих спалния чувал и си казах: „Оставам тук“. От часове си говорех на глас. Обаче още първият шум ме накара да скоча. Толкова се уплаших, че набързо си събрах нещата. Опасявах се чудовището да не ме изненада, докато спя. Нали не знаех какво е? Сигурно щеше да ме убие. И така, тръгнах срещу течението на по-малкия поток и скоро намерих мост. Към два или три часа през нощта стигнах някакво село. Извиках — нищо. Само от тъмнината се появиха кучета. Обградиха ме. Въръжих се с тояга, за да се отбранявам. Накрая избягах в една къща. Качих се на първия етаж по външната стълба и легнах. В спалния чувал, само по риза и долно бельо. Веднага заспах. Изведнъж се стреснах. Усетих, че нещо ме заплашва. По спалния чувал се сипеха камъни. Изпълзях от убежището си, запалих фенерчето и видях пред себе си цяла орда местни жители. Долу имаше поне двайсет мъже с факли и тояги. Крещяха неистово. Веднага разбрах, че трябва да се подчиня. Ако не бях реагирал веднага, както си бях по гащи и с раницата в ръка, щях да бъда загубен. Знаех, че ще ме убият, ако не слеза веднага.

Х: Да не са ви помислили за чудовище?

М: Да, те действително мислеха, че аз съм Йети. Вероятно бяха решили, че в селото им е проникнало чудовище, както това често се е случвало. Затова всички се бяха събрали, въръжени с факли, ножове и мечове, за да се защитават. А аз нямах нищо в ръцете си. Имах само опит. Инстинктивно осъзнах, че трябва да бъда спокоен и покорен. Иначе щяха да ме убият.

Х: Как се разбрахте?

М: Отначало ги поздравих на тибетски — „Ташиделек“. След това се опитах с ръце и крака да обясня, че аз самият едва съм избягал от едно чудовище. За първи път ми беше казано, че в тази област има чудовище, нещо като Йети, което те наричат Чемо. Този Чемо беше точно толкова висок, колкото Йети от легендите. Освен това съвпадаха и другите белези: рунтав, смрадлив, оставящ следи като човешки стъпки. Когато се върнах в Катманду, разговарях с десетки тибетци, намерили убежище в Непал. Бежанците, които знаеха езика и познаваха тибетската култура и митология, трябваше да отговорят на въпроса: „Как в Тибет наричате чудовището, което туристите и шерпите в Непал знаят като Йети?“ „Чемо“ — беше отговорът. Винаги един и същ. Така разбрах, че Чемо и Йети са едно и също. А аз бях видял Чемо. В това няма съмнение. Местните жители ми казаха да продължа да го търся. През 1988 г. отново отидох там. В същата местност. Останах цял месец. Но чудовището повече не се появи. Местните жители ми казаха: „Когато Чемо види човек, който го чака, той никога не излиза от скривалището си“. Това също беше истина. Едва през 1995 г., след падането на стената^[61], реших да го търся толкова дълго, докато не намеря отговор на въпроса: „Какво се крие зад Йети?“ Предприех дузина експедиции, първоначално като инвалид. Похарчих много пари. Търсих в Тибет, Кхам, Амдо. Проучих Бутан, Алтай. Посетих Монголия. Бях в Гоби, Непал, Кашмир. Все по следите на Йети. Къде ли не търсих и непрекъснато разпитвах местните жители как се нарича при тях чудовището, което шерпите и туристите знаят като Йети. Така стигнах до стотина имена на различни диалекти. За едно и също чудовище. Да, историята му е една и съща. Навсякъде една и съща.

Х: Защо тези усилия — мечката може да се види в зоологическата градина на Лхаса?

М: Точно така. Научих го по-късно. След като вече бях решил загадката, Далай Лама ми каза при едно посещение в Южен Тирол: „Мисля, че имаме от тези йетита в зоологическата градина в Лхаса. Смятам, че Йети и Чемо са едно и също“. Какво потвърждение само! Заклех Негово светейшество да запази мълчание: „По-тихо, никой не бива да го чуе, нали и аз мисля, че Чемо и Йети са едно и също“. Той

отвърна, че винаги е подозирал това, само не можел да разбере какво си представят европейците под Йети.

Х: Моите уважения, но все пак тази революционна научна мисъл си има граници, щом единственото, което сте открил е, че една мечка има две имена.

М: Точно така! Но с колко предразсъдъци се сблъсках! По принцип грешката е на индустриалното общество, което отъждествява Йети с някакво същество между маймуна и човек. Типична европейска представа. Образ в главите на закоравели фетишисти в цивилизованите общества. Никой не си е дал труда да попита местните жители как си представят техния Йети. Тази история, една хилядолетна легенда с всичките отличителни черти на рядко срещано чудовище, може да съществува само, ако наблизо има дива природа. В поведението си тези мечки доста приличат на човека — ходят на два крака, ядат това, с което се храни и човекът, стъпват на цялото си ходило. За разлика от нас обаче те са нощни същества. По принцип аз само доказах, че легендата за Йети води началото си от наблюденията на едно животно. Че зоологическият Йети е родил съответната легенда: Чемо, Дремо, Мити или именно Йети. Животното действително съществува. Все още. По поведение, големина, външност и хранителни навици то напълно отговоря на това, което местните наричат Йети. Накрая при мен дойдоха хора от народността кхампа и ми казаха, че някога в манастирите били пазени реликви на Йети. Дали са били истински?

Х: Нали китайците разрушиха почти всички манастири в Тибет?

М: Да, 4995 от общо 5000. Все пак намерих един оцелял стар манастир. Високо горе в планините на Кхам. Промъкнах се там с риск за живота си, преследван от китайците. И какво виси на входа? Препариран Чемо! Снимах чудовището от всички страни. Живо трябва да е тежало към 300 килограма. Огромно животно, високо 2.80 метра.

Х: Защо след Йети така пламенно се заехте с историята на загиналия през 1924 г. алпинист Джордж Лей Мелъри?

М: Веднага, след като тялото му бе намерено, разбрах, че това е моя история.

Х: Защо историята да е ваша? Той е мъртъв от 75 години, вие никога не сте го познавал. Защо изведнъж го почувствахте толкова близък?

М: Защото Мелъри е първият алпинист на Еверест. Един легендарен претендент. А и защото като малък майка ми четеше неговата история. На високопланинското пасище Гшмагенхат, на газена лампа. Това е моята първа история за планините и затова е най-важната.

Х: На колко години сте бил тогава?

М: На пет или шест. След първото ми изкачване на Еверест се върнах у дома и казах на майка ми: „Доколкото си спомням, ти ни четеше историята на Мелъри“. „Да“ — отвърна тя и няколко дни по-късно ми донесе една тетрадка, от която ми бе чела. Тогава не можехме да си купуваме книги. Мелъри е бил мислител. Посещавал е салона на Вирджиния Уулф^[62]. Бил е интелектуалец от висшето общество и толкова луд, че е искал да изкачи Еверест. Известен е отговорът му на въпрос на журналисти защо иска да отиде на Еверест. „Защото го има“ — отвърнал той кратко. Това, разбира се, е било много дръзко по онова време. Днес аз не бих се изразил така, но за онова време е подходящо. Той също така е пишел прекрасно. През последните петдесет години вече не се пише така хубаво за алпинизма. Впрочем, Мелъри е роден в същата година като моя любимец — виртуозът на катеренето по скали Паул Пройс^[63]. Той също е бил алпинист и писател. И двамата са родени през 1886 г.

Х: Как бихте обобщили поведението на Мелъри?

М: Спортно, смело, дръзко и типично английско, с една дума understatement^[64]. Англичанинът повтарял непрестанно: „Ние няма защо да се държим като герои. Би било смешно. На върхове от такава величина отстъплението се разбира от само себе си“. Така Мелъри попадна в подсъзнанието ми още като дете. По-късно, при солото ми изкачване на Еверест, той беше нещо като мой партньор. Аз не само можех да си представя как е загинал, аз вярвах, че съм го познавал. Още тогава писах къде би могло да бъде тялото му и в крайна сметка то бе намерено именно там.

Х: Щом сте знаели точното място, защо сам не го потърсихте?

М: Тялото на Мелъри не ми е необходимо, за да пиша за неговия дух. А точно той е важен за мен. Неговият дух, неговите идеи, неговият стил — това е основното. Мелъри бе намерен случайно, само защото един любопитен американец от германски произход на име Конрад Анкер напуснал района, в която се извършвало търсенето.

Другите му викали да се върне, но той продължил и случайно се натъкнал на Мелъри.

Х: Защо вие, за разлика от намерилите трупа, сте напълно сигурен, че Мелъри не е изкачил Еверест?

М: Конрад Анкер споделя моите заключения. Той е достатъчно добър алпинист, за да си представи точната картина. От алпинистка гледна точка може да бъде доказано, че Мелъри не е бил на върха.

Х: Само защото вие смятате, че тогава не е било възможно да се изкачи Второто стъпало?

М: Още по-малко с подковани обуца. През 1925 г., най-добрият скален катерач в света се нарича Емил Золедер^[65]. Той е първият, изкачил шеста категория на трудност. С двойно въже, клинове и специални обувки. Но на височина от 3000 метра в Долomitите. Мелъри не е имал клинове, носел е неподходящи обувки, разполагал е само с едно тънко копринено въже, което щяло да се скъса, ако паднел дори три метра. През 1924 г., шеста категория, на 8600 м, надморска височина — това е немислимо. По онова време никой не би качил върха. Освен това Мелъри е бил умна глава. Понеже го е видял отдолу, той е знаел, че Второто стъпало не може да се изкачи като някоя скаличка в Англия.

Х: Какво се е случило според вас?

М: Вероятно Мелъри и Ървин са стигнали до Второто стъпало и са си казали: „Дори няма защо да опитваме“.

Х: Как да разбираме тогава остатъците от въже и ледени клинове, които една китайска експедиция писа, че е намерила през 70-те години на Второто стъпало?

М: Това е булевардна литература. Китайците намерили тези неща под Второто стъпало. Не на него или над него. Те намекнаха също така, че над Второто стъпало видели кислородни бутилки. Естествено, това би било доказателство за изкачването на върха, както от Мелъри, така и от тях през 1960 г. Обаче кислородните бутилки се появиха далеч под Първото стъпало.

Х: Защо китайците са имали интерес да припишат на Мелъри първото изкачване на Еверест?

М: Преди всичко те искаха да докажат своето спорно изкачване от 1960 г. Според тях твърдението им, че са намерили нещо от

англичаните, е доказателство за достигането на върха. Но къде е намереното?

Х: Следователно, вие отричате, че китайците са били на върха през 1960 г.?

М: Така, както описват изкачването — невъзможно. Посред нощ, без фенери, без кислородни апарати. Те пишат, че един от тях се изкатерил бос по Второто стъпало. Без обувки било по-лесно. Били си направили жива стълба. През 1960 г. те по-скоро са разбрали, че пасажът не може да се изкачи свободно^[66]. Защо тогава през 1975 г. разглобили алуминиеви стълби, занесли ги горе на части, там ги сглобили, опрели ги на стената и се изкачили? Но за мен важен е Мелъри, а не комунистите на Еверест.

Х: Защо решихте, че с Мелъри сте сродни души?

М: Ние сме сродни души. Достатъчно ми е само да чета написаното от него.

Х: Защо?

М: Не знам. Това е въпрос на чувство.

Х: Вие пишете в първо лице.

М: Да, това е литературен похват. Впрочем именно пасажите, които приписват на мен, са цитати от дневника на Мелъри и от писма до жена му.

Х: Да, но в такъв случай трябва да се усеща известно духовно родство, иначе това не е литературен похват, а присвояване.

М: Както вече казах, аз отчасти съм използвал неговите текстове буквално.

Х: В началото на книгата Вие лежите мъртъв и се оплаквате, че спокойствието Ви е нарушено, защото жадни за сензация членове на една експедиция ви пипат.

М: Да, после възкресявам Мелъри и той наблюдава как експедициите се променят през последните 75 години. Харесвам Мелъри — тази ясно поставена цел и толкова наивност!

Х: Защо сте сигурен, че знаете как са загинали Мелъри и Ървин?

М: Мелъри и Ървин не успяват да преминат Второто стъпало. Дори вероятно са спрели под него. Той самият казва, че мусонът може да му изиграе лоша шега. Двамата се връщат. Мъгла. Може би се смрачава. Оставям този въпрос открит. Те са под Първото стъпало. Отклонили са се от маршрута. Единият се подхлъзва. Повлича и

другия. Въжето се оплита на скална издатина. Къса се. Мелъри остава да лежи на земята, с раздробен крак. Не може да върви. Какво е станало с Ървин? Все още не знаем. Такива сценарии често се разиграват по Североизточния гребен на Чомолънгма.

Х: Не сте ли прекалено самонадеян?

М: Със сигурност съм по-близо до действителността от Йохен Хемлеб, който се изживява като историк и следва представите, създадени от американеца Том Холцл преди 25 години. Междувременно Холцл осъзна заблужденията си и ги отхвърли. Хемлеб обаче описва сценарии, които би трябвало да се сторят подозрителни на всеки височинен алпинист. Хемлеб просто не знае какво означава да катериш на тази височина една тридесет метра висока, отвесна стена. Нищо чудно, че историята на алпинизма губи силата си, когато в нея се подвизават автори, които не пишат от собствен опит. Историята на алпинизма е интересна, но тя може да бъде писана само от много добри алпинисти, какъвто беше Валтер Шидкунц^[67].

^[53] *Джордж Лей Мелъри* (18 юни 1886 г. — 8/9 юни 1924 г.), английски алпинист, участник в първите три британски експедиции на Еверест през 1921, 1922 и 1924 г. от север, откъм Тибет. На 8 юни 1924 г. той и Андрю Ървин тръгват към върха с тежките кислородни бутилки на гръб, което Мелъри коментира така: „Тези проклетти самари за катерене“. За съжаление никога не се връщат. Този ден техният колега Ноуъл Оудъл стига до лагер 5 и малко над него без кислород. Гребенът е скрит от мъгли, но няма вятър. Умерено студено е. По небето няма облаци. Около 12.30 часа мъглите за малко се разкъсват и на Оудъл се сторва, че вижда две движещи се нагоре малки фигурки върху снежно поле. За съжаление му е трудно да установи дали в този момент алпинистите са се намирали над Първото (между 27 890–28 000 фута, ок. 8500 м), или над Второто стъпало (28 140–28 300 фута, около 8625 м), защото мъглите бързо ги скриват от погледа му. Несигурното свидетелство на Оудъл е последното за съдбата на свързката по време на нейната героична атака, от която не връща. В 14.00 часа Оудъл слиза в лагер 4 и чака заедно с Джон де Виър Хазъд. След два дни Оудъл отново сам стига до лагер 6 и прекарва там два

часа в търсене на следи от изчезналите си другари. Той намира палатката така, както я е оставил на 8 юни...

По този начин се ражда една от най-големите загадки в световния алпинизъм, която намира частично обяснение на 1 май 1999 г., когато живеещият от дълги години в САЩ немски алпинист Конрад Анкер, участник в американска експедиция под ръководството на Ерик Саймънсън, намира добре запазеното тяло на Мелъри на 26 760 фута или ок. 8155 м. Хистологични проби, ДНК анализ и изследвания на всички материали потвърждават, че това е Мелъри. Снимките на загиналия герой обикалят световните медии. Но избухва невероятен скандал, в който най-големите авторитети в света осъждат преследването на сензации за сметка на грубото погазване на всякакви морални норми. Днес мнозина смятат, че първото изкачване на Еверест е направено не на 29 май 1953 г. от Едмънд Хилари и Тензинг Норгей, а на 8 юни 1924-а от Мелъри и Ървин. ↑

[54] *Ърнест Хенри Шекълтън* (1874–1922) — английски изследовател на Антарктика. През 1901–1903 г. е участник в експедиция на Робърт Фалкон Скот. В края на декември 1902 г. със Скот и Едуард Уилсън проследява високопланинската брегова зона на остров Земя Виктория и на 1 януари 1903 г. тримата стигат до 82°17' ю.ш. Далече на юг виждат ледено плато с височина 3000 м и високи планини, простиращи се в меридионално направление, наречени по-късно Трансантарктически, между които е двуглавият връх Маркъм (4350 м, от името на Клемънт Маркъм, по това време президент на Кралското географско дружество). През 1908 г. със стария китобоен кораб „Нимрод“ стига до морето Рос и спира в залива Мак-Мърдоу. На 10 март 1908 г. Шекълтън, геологът Томас Еджуърт Дейвид, физикът Дъглас Моусън и още четирима души за първи път се изкачват на Еребус (3794 м) и стигат до кратера на действащия вулкан. През пролетта (края на октомври) заедно с трима спътници Шекълтън започва поход към Южния полюс. Спират на 88°23', само на 180 км от полюса. Да се откажат ги принуждават липсата на храна и силните ветрове. На 9 януари 1909 г. се връщат обратно. Те изминават 2750 км в двете посоки. Правят забележителни географски открития — няколко планински хребета (между тях Кралица Александра) с дължина 900 км, ограждащи от юг и запад ледника Рос. Открито е т.нар. Полярно плато и входът към него — ледника Бърдмор.

През 1914–1916 г. и 1921 г. Шекълтън командва плавания в Антарктида. На 10 януари 1915 г. с кораба „Endurance“ стига до материка на 20 градуса зап., дължина и продължава на югозапад покрай брега, който нарича Бряг на Кърд. На 19 февруари корабът замръзва в ледовете и започва дрейф. На 27 октомври 1915 г. ледовете пробиват борда на „Endurance“ и 28 души го напускат и организират лагер върху огромен леден къс на 300 км от Антарктическият полуостров. Шекълтън решава да се насочи към него само в краен случай. Има сериозни запаси от храна, 50 кучета, няколко шейни, три лодки, свалени от кораба, който потъва след около четири седмици. През януари 1916 г. леденият блок с лагера пресича Полярния кръг и започва да се топи, а през март — да се пропукува. На 9 април хората се качват на лодките и след три дни излизат в открития океан. На 15 април, преминавайки 185 км, слизат на необитаемия остров Елефант Айлънд (или Остров на Мордвинов от група на Южните Шетландски острови). На 24 април Шекълтън с петима отбрани моряци тръгва към разположения на 1400 км остров Южна Джорджия, където се намира английска китобойна база, за да спаси другарите си. След две седмици лодката влиза във фиорд на югозападния бряг на острова. Още десет дни са необходими на Шекълтън, за да се добере през скалите и ледниците на планинския остров до китобойната база на североизточния бряг. Три пъти Шекълтън напразно се опитва да си пробие път през ледовете с малки съдове до остров Елефант — от страната на Южна Джорджия, на Източния Фолклендски остров и на Магелановия пролив. Останалите на Елефант 22 души под командването на Ф. Уайлд са взети от Шекълтън едва при четвъртия опит — в края на 1916 г. Те прекарват над четири зимни месеца на 61 градуса южна ширина. За подслон им служат две преобърнати лодки и се хранят с тюленово месо.

Шекълтън умира на остров Южна Джорджия от архипелага на Шетландските острови.

Днес името му носят британска антарктическа станция, планински хребет и шелфов ледник в Антарктида. Той е изобретател на обувки за полярни условия, приличащи на съвременни апрески, които често се наричат „шекълтъни“ или „moon boots“. ↑

[55] *Пачуърк* (от англ. Patchwork) — ръкоделие (ковъор, възглавница, покривка) от различни, съшити помежду им парчета плат.

↑

[56] *Романо Проди* — председател на Европейската комисия от септември 1999 г., до ноември 2004 г. ↑

[57] *Гюнтер Яух* — известен германски тв водещ, публицист и продуцент. ↑

[58] *Натурнс* (на немски, *Натурно* — ит.), община в автономната провинция Болцано с население 5148 души (според последното преброяване през 2001 г.). За 97,07% от тях майчин език е немският, за 2,89% — италианският, за 0,04% — ладинският. ↑

[59] Народността хан съставлява 91% от населението на Китай. ↑

[60] *Кхамп*, *кхампа* — народност в Тибет. ↑

[61] *Едва през 1995 г., след падането на стената* — има се предвид либерализирането на режима за пребиваване на чужди експедиции в Тибет, въведено от китайските власти. ↑

[62] *Вирджиния Уулф* (1882–1941) — знаменита британска писателка и литературна критичка от първата половина на XX век. Участва в т.нар. Група Блуумсбъри или Кръжок Блуумсбъри (Bloomsbury Group) — елитарен кръг от английски интелектуалци, писатели и художници, випускници на Кеймбридж. През 1905–1906 г. те започват редовно да се събират в дома на покойния историк на словесността Леели Стийвън на улица „Гордън Скуеър“ в лондонския район Блуумсбъри. Техните възгледи, чието влияние е най-голямо в периода между 1910–1930 г. и които преживяват своя ренесанс през 60-те години на XX век, са своеобразно отрицание на викторианското лицемерие и предвзетост и отстояват принципите на художественото търсене и експериментиране и на независимостта в живота и творчеството. ↑

[63] *Паул Пройс* (19 август 1886 — 3 октомври 1913 г.), австрийски алпинист, роден в Алтаузее в семейството на френска еврейка и австриец. Последователен привърженик на кредото „Нито въже, нито клинове“. От момента, в който навършил 17 години, се занимавал с катерене почти непрекъснато. Въпреки това намерил достатъчно време, за да завърши следването си и да стане обещаващ изследовател на алпийската флора. Дори подготвял докторат в тази област и пред него се откривала кариера на университетски преподавател. Паул никога не се отказвал от събирането на образци за своя хербарий. Но главна цел на неговото пребиваване в планините

били самотните изкачвания. По онова време епизодичните занимания с наука — изнасянето на лекции, публикуването на статии в природонаучните списания — давало възможност за скромно съществуване на младия човек. Той не трябвало да се грижи за семейство, а собствените му потребности били спартански. Прекарвал цели месеци в примитивни хижи или в палатка, опъната някъде сред планинската пустош на алпийските долини, откъдето започвали соловите му изкачвания. Негова любима планина били Долomitите и варовиковите масиви на Австрийските Алпи. Действал, при това с голям успех, и в района на Монблан. Не напускал планините и през зимата. Правел дълги, многодневни походи със ски, изкачвайки често Гросглокнер. В този смисъл може да бъде признат за един от пионерите на ски алпинизма. В любовта му към самотните пътешествия из планините, към соловите изкачвания и ски преходи откриваме доказателство за изследователската, но и за съзерцателната природа на Паул Пройс. Катеренето било неговата стихия, но не понасял разглеждането му като „покоряване“ на планините на всяка цена. За него то било начин да общува с природата.

От своя възглед за природата извеждал принципите на истинското джентълменско катерене и отношение към планината. Принципи, които са толкова екстремални, че ако някога биха били възприети от повечето алпинисти, биха имали фатално влияние върху развитието на този спорт. Достатъчно е да споменем мнението на Пройс, че маршрутът е прокаран *fair*, само ако алпинистът го е преминал соло без въже и е слязъл по него по същия начин. Пройс си давал ясна сметка, че шансовете предлаганата от него алпийската етика да бъде възприета от останалите, са минимални. Тя била в пълно противоречие със зараждащата се тенденция да се използват все повече различни технически нововъведения — двойното въже, клиновете.

Клиновете били „изобретени“ от друг австриец — Ханс Фихтел (1883 — 1925), който по този начин имал решителен принос за повишаване на сигурността при катерене. На Фихтел дължим първите осигуровки. Неговите клинове били забивани сравнително нарядко и не били използвани като изкуствени опорни точки според днешното разбиране на този термин. Но и в този си вид за Пройс те били недопустимо отстъпление от духа на истинската рицарска битка с

планината и със собствената слабост. С насмешка се отнасял и към спускането по въже, от което се ползвал друг голям алпинист от това време — немецът Ханс Дюлфер (1892–1915).

В някои случаи Паул се връзвал със своите партньори. Но смятал това за твърде опасно, след като по неговия маршрут на Кампаниле Басо ди Brenta (Гуля ди Brenta) загиват приятелите му Джорджо Бианки и Пино Прати, които били вързани с въже. И двамата паднали, след като Бианки изгубил равновесие при забиването на клин. Пройс заявил, че трагедията на италианците е най-доброто доказателство, че използването на въже и клинове само увеличава рисковете при катерене! Когато тръгвал да се катери с партньор, въжето винаги служело за същинско осигуряване. Така било при изкачването на Пройс с италианеца Джовани Батиста Пиац (познат повече като Тита Пиац, 1879–1948). При опита за преминаване по Шюселкаршпице в Северните Варовикови Алпи Тита го придърпвал назад с въжето, като го възпирал да премине опасен надвес, без да забие клин. Не е трудно да се предвиди какво би станало, ако Пройс би паднал. Между другото Пиац направил опит да премине същото препятствие с помощта на клинове, но не успял. Въпреки своите принципи Пройс трябвало да се спусне по въжето заедно с партньора си до основата на стената. Двамата имали намерение да повторят опита си, но стената била премината премиерно от Ханс Фихтел и друг знаменит алпинист от онова време — Ото Херцог.

В този случай Пройс загубва битката с планината, но през своята десетгодишна кариера изкачва 1200 маршрута, по-голяма част от които соло! Към най-големите му постижения можем да отнесем премиерите по източната стена на Кампаниле Басо, по камините, носещи името му, на Чима Пикола ди Лаваредо, по югозападната стена на Гроумъншпитце, по южното ребро на Егюйи Бланш дьо Пъотере. В района на Монблан преодолява реброто Инномината по южната стена на най-високия връх в Европа, западното ребро на Егюйи Руж дьо Триоле. Без никаква осигуровка стига до върха на Егюйи Ноар дьо Пъотере.

Паул Пройс — самотният защитник на идеята за чиста борба с планините — с всяко свое действие доказвал, че не проповядва празни теории, а живее в съответствие с казаното. Малко са хората от онова време, които получавали признание от Пройс. Знаменитият Ханс

Дюлфер, смятан за един от родоначалниците на класическото скално катерене, бил измежду главните идейни противници на Пройс. Дейността му според критериите на Пройс била компрометирана от използването на технически средства. Та Дюлфер — Боже! — забивал клинове и използвал въже за рапели.

Човекът, от когото Пройс истински се възхищавал, бил Херман фон Барт (1845–1876), най-близкият му духовно изследовател на девствените планини, фон Барт, баварски аристократ, алпинист, геолог и търсач на самотни приключения из варовиковите масиви на Северните Алпи (Карвендел, Ветерщайнgebirge), преодолявал най-опасните била и стени на тогава девствените алпийски върхове. По всяка вероятност той е автор и на първото изкачване на Елени връх в Рила. Когато приключенията в Алпите започнали да му доскучават, заминал да прави открития в Африка. Там се разболял от непозната тропическа болест. След като установил, че няма шансове за излекуване, той се разделил с живота някъде в джунглите на Ангола след изстрел в главата...

Пройс имал в палатката си в една от долините на Дахщайн през есента на 1913 г. статия за живота на фон Барт... Никой не вижда, нито чува, когато на 3 октомври същата година 27-годишният ботаник от Мюнхен и скитник из планините Паул Пройс пада от стената на Мандлкогел, 2277 м. Намират го засипан от сняг след две седмици. Погребан е в гробището в Алтаузее.

Две години по-късно в околностите на Арас, Южна Франция, покосен от картечен огън, пада 23-годишният пехотинец от армията на кайзера Ханс Дюлфер. С Първата световна война XIX век окончателно приключва. Започва отблъскващата и прозаична съвременност. В миналото остава най-героичната и най-романтичната епоха в историята на алпинизма. ↑

[64] *Understatement* (англ.) — в случая „сдържано“. ↑

[65] *Емил Зоleder* (1889–1931), немски алпинист, един от най-великите катерачи в историята. Вж.: Чивета и Фуркета ↑

[66] *Пасажът не може да се изкачи свободно* — т.е. без използване изкуствени опорни точки за стъпване и хващане извън естествените стъпки и хватки, които предлага скалният релеф. ↑

[67] *Валтер Шидкунц*, немски алпинист от първата половина на XX век. Автор на около 10 планинарски книги, някои със съавторство с

Ханс Ертл, Луис Тренкер, Карл Лист. Сред най-известните му произведения е „Meine Berge. Das Bergbuch“ със 176 цветни снимки на Луис Тренкер, Bertelsmann Verlag, 1950, Bielefeld, Германия. [↑](#)

вa V

УЧАСТИЕ В ИЗГРАЖДАНЕТО НА РОДИНАТА 1991–2004

„Политиката не е статична. Трябва да я разглобиш, за да можеш отново да събереш частиците на доброто. Политиката е непрестанна промяна.“

Александер Лангер

ЮЖЕН ТИРОЛ В ЕВРОПА

Никога не съм си поставял за цел да заема някакъв пост в политиката, въпреки че от младежките си години се занимавам с нея като гражданин, който поставя въпроси и участва в дискусиите при вземане на решения на местно ниво. Заедно с моя приятел Александер Лангер, водач на опозицията в Южен Тирол и депутат в Европейския парламент от 1989 г., развивах вижданията си за един друг Южен Тирол. Непрестанно. През есента на 1991 г. обикалях и катерех в Южен Тирол заедно с планински водачи, приятели и художници. Движехме се по границите на страната, в която бях роден и израснал. Маршрутът бе замислен като акция за определяне на точното ни местоположение. Кой сме ние, южнотиролците, днес и накъде искаме да вървим?

През 1999 г. бях помолен да се кандидатирам на изборите за Европейския парламент. Включих се като безпартиен в листата на Зелените в Северна Италия и на косъм спечелих депутатско място. Като новак в групата на Зелените/ Европейски свободен алианс натрупах първия си опит като депутат от задните редици. Пет години, от 1999 г., до 2004 г., бях член на Европейския парламент.

Общо взето това бе важен период за мен, но като творческа личност не позволявам да ми се отнема правото на собствени виждания и активно участие при вземането на решения. Затова пет години ми стигат. С това не се отказвам от позицията си на зелен. Отказвам се само от мандата. Не съм бил член на партията на Зелените, но няма да скъсам с нея. Няма и да вляза в друга партия, защото аз съм и си оставам с екологично съзнание и се старая да допринеса за постигането на справедливост по отношение на околната среда. Както и преди, съществени неща за мен са Европа, устойчивото развитие, свободните пространства, правото на индивида на самоопределение. Качеството на живота на общността е в центъра на моята политическа дейност.

При толкова много автономия, каквато имаме в Южен Тирол, при толкова много субсидии, които разпределя правителството на Народната партия, нарастват не само благосъстоянието и достойнството, но и завистта и мизерията, а не на последно място и зависимостта. Когато мнозинството не вижда, че отчаянието на многобройните малцинства, на незащитените стига до отрицание, тогава расте страхът. И онези, които не са част от цялото, проявяват недоволство. То ме плаши, защото лесно може да премине в агресия.

По принцип малките автономни региони клонят към имплозия, когато структурите на властта са централизирани. Такова е положението и в Южен Тирол: еднопартийно правителство, монопол върху медиите, субсидии, които идват от едно място. Само ако успоредно с компетенциите нарастват демократизацията, прозрачността чрез медийно разнообразие и структурите за разпределение, една страна като Южен Тирол може да разцъфне за благото дори и на околните региони.

Но реформаторите се изселиха или замлъкнаха, изпаднаха във вътрешна емиграция. Къде е днес южнотиролецът, настояващ за самоопределение? Има ли го още? Може би окончателният отговор на тези въпроси е извън моята сфера на влияние, извън моите компетенции. Въпреки това да си тръгнеш или да не участваш не е верният отговор на нашите проблеми. И двете означават бягство от отговорност за бъдещето, за тази страна, а в крайна сметка и отказ от обща отговорност.

При това Южен Тирол притежава едни от най-красивите кътчета на земята. Там, където свършват овощните градини, започва гората с поляни, усамотени къщи и хилядолетна тишина. Над тях — голи върхове, безименни клисури. Каква красива страна! Който дойде през ваканцията, може да се наслаждава, да почива, да се радва на грижи и внимание. Да, ние сме гостоприемни домакини. Същевременно обаче тишината в нашите села крещи до бога. Крещи за помощ, за просвета, за знание. Нищо не се случва. Да, страната е малка, но манипулацията е необятна, безучастността е огромна.

Който обаче мисли, че няма какво повече да губи и доброволно се оттегли във вътрешно изгнание, не печели, а се предава.

Х: Господин Меснер, какво ви накара да влезете в политиката?

М: Човекът, който оказва решаващо влияние върху мен, се казваше Александер Лангер. Той бе опозиционен политик, а също и идеалист, който създаде няколко движения срещу монопола във властта на Народната партия на Южен Тирол.

Х: Смятахте ли се за ляв, преди да се запознаете с Лангер?

М: Аз съм либерален човек и нямам нищо общо нито с левите, нито с буржоазните убеждения. В някои отношения дори съм консервативен и съм привърженик на грижата за природата, закрилата на планините, защитата на потребителите.

Х: Какво имате предвид, когато казвате „ляво“? Че държавата трябва да се грижи за всичко ли?

М: Въпреки че произхождаше от буржоазно семейство, първоначално Лангер се кълнеше в Мао. Той бе в първите редици на движението от 1968-а, но бързо надрасна протестното поведение. Той още тогава поддържаше добри контакти с Фишер^[68] и Кон-Бендит^[69], запази връзките си с Кон-Бендит и направи в Италия това, което приятелят му осъществи в Париж.

Х: Какво точно разбирате под „ляво поведение“?

М: Нали го имаше „реалният социализъм“? В ГДР, СССР, Китай. В Италия положението бе по-сложно, защото имахме силна левица в лицето на Комунистическата партия, която по едно време беше дори на второ място по влияние, а нейният лидер след войната пък бе привърженик на Сталин. Този комунизъм бе един вид социално движение, както и социалдемократията. Аз обаче по-късно станах

антикомунист в резултат на многобройните ми пътувания, по-специално в Китай. Достатъчно говорихме за левите ми убеждения.

Х: Вие никога не сте се прекланяли пред китайската теория, тъй като сте опознали действителността, така ли е?

М: Аз преживях, наблюдавах и видях реалния социализъм. С лагерите в Северен Китай, с мъртвите фасади на къщите, с всеобщата тъга. Знаех и какво пишат за мен вестниците в Източна Германия. За тях аз бях асоциален тип, реакционер, по-черен от дявола. Щом отивам в планините сам, значи съм против колектива. След соловото изкачване на Еверест вестник „Правда“ ме обруга на цели страници. Аз се гордеех и продължавам да се гордея с това.

Х: Това учудва ли ви? Най-големият враг на комунизма е индивидът.

М: Според комунистическите правила в планината се ходи само колективно. През 1975 г., над 600 души участваха в една китайска хималайска експедиция. Безкрайна колона от хора. Самоопределението беше истински грях. С Александер Лангер дълго спорехме за неща като общност, индивид, собственост, отговорност. И понеже съм индивидуалист ГДР бе за мен повече от подозрителна.

Х: Били ли сте в ГДР?

М: Да. Неколцина алпинисти ме помолиха в началото на 1980 г., да отида при тях, като спра на определено място на магистралата за Берлин. Конспиративна среща. Страхотен театър само заради няколко лекции. На магистралата ми показаха вестници, в които с омраза пишеше за мен, че съм бил егоист, индивидуалист, който не катери с групата, а сам и не се подчинява на ръководството на експедицията. По принцип същото, което ветеранът от Нанга Парбат Херлигкофер пишеше за мен на Запад. Само че от друг ъгъл — десен.

Х: Какви бяха опознавателните знаци за срещата на магистралата?

М: Не си спомням вече. Знам само, че минах оттатък с фолксваген костенурка.

Х: Не се ли страхувахте, че ЩАЗИ (източногерманската Държавна сигурност) може да ви арестува?

М: Не, не се страхувах. Само внимавах да не карам прекалено бързо по тези ужасни пътища. Срещнах се с хората и те ми казаха, че вестниците може и да пишат лошо за мен, но всички алпинисти ме

уважават. Бях поканен да изнеса лекции. Но по-късно започнаха да увъртат — нямало да им дадат зала, не бивало да се появявам, защото съм бил персона нон грата. Затова пък след падането на стената успехът ми в новите федерални провинции беше огромен. Тогава доста пътувах из източната част на Германия. Познавах хората от моите експедиции — саксонци, руснаци, чехи, поляци. Срецахме се в Катманду или в базовия лагер, прекрасни хора, въпреки че работеха при съвсем други условия. Те имаха пари от държавата и консерви от изпълнение на петгодишния план, скромни, но добри алпинисти със саморъчно ушити спални чували. С една дума: те имаха по-лоша екипировка, но храната им беше по-добра от нашата.

Х: Как изглеждаше комунистическата височинна храна?

М: Тя наистина беше от хубава по-хубава. Руснаците отиваха на осемхилядниците с черен хайвер. Имаха кислородни апарати и ледени клинове от титан.

Х: Черният хайвер добра храна ли е за алпинистите?

М: Несъмнено.

Х: Защо?

М: Там, горе, никой не иска да яде храна, която е безвкусна и не е приготвена добре. Няма нищо по-важно от една супа и една наденичка, които са вкусни. Всичко друго се оставя. Ако храната е без вкус, никой не я яде.

Х: Значи при яденето трябва да има тръпка.

М: Да, иначе никой няма желание да се храни.

Х: А вие си ядяхте хляб със сланина^[70].

М: Не бяхме по-зле. Ние често давахме от нашите провизии на поляците. Те бяха първите, с които се запознахме. Чудесни хора, добри алпинисти. Тогава научих много и за политическото положение. Но Лангер бе първият, който ме въведе в политиката. През 1989 г. той бе избран в Европейския парламент, което окончателно го реабилитира. Преди това той беше персона нон грата в Южен Тирол. С него се отнасяха още по-зле, отколкото с мен. Сякаш бе прокажен или пък самият дявол. Въпреки че отношението му беше много социално в християнския смисъл. Той беше открит, образован, възторжен. Дори децата ми обичаха Александер Лангер, който беше невероятно мил човек. Той самият нямаше деца и всеки път, когато беше наблизо, го канехме на вечеря. Александер Лангер напусна Южен Тирол, когато

стана евродепутат, но продължи да ръководи движението на зелените между Страсбург, Брюксел и Болцано. Той произхождаше от еврейско семейство, а това допълнително утежняваше положението му. Още през седемдесетте години го наричаха „еврейна Лангер“, а той беше идеалист в най-добрия смисъл на думата.

През 1994 г. или 1995 г. той искаше да стане кмет на Болцано. Мечтата му беше един многоетнически град с работещо съжителство на латински^[71], италиански и немски език. Това щеше да бъде важен експеримент със световно значение. Най-голямото му желание бе да събере германци и италианци, за да може в Болцано да се изгради пълно взаимно разбирателство. Той бе майстор на международната политика. И изведнъж се оказа, че няма право да се кандидатира. Забранено му беше. Кандидатури се издигаха само на онези, които през 1991 г. бяха подписали декларация за принадлежност към езикова група. Александер Лангер отказа да подпише, защото смяташе, че тази разпоредба е безполезна. Преди изборите за Европейския парламент през 1994 г. той дойде при мен и каза: „Направи го ти. Теб ще изберат. Ще спечелиш мандата, защото при преки избори ти ще вземеш повече гласове от твоите зелени конкуренти. Аз предпочитам да остана в Южен Тирол. Може да стана кмет в Болцано и така да се върна в местната политика!“ Опитвах се да го разубедя: „Не, прекалено рано е за мен, а ти няма да седнеш на кметския стол. Още не, обаче по-късно сигурно ще стане“. Но те изобщо не го допуснаха до кметските избори. Той се отчая. Накрая, през 1995 г., се самоуби.

Х: Вие очаквахте ли такава развръзка?

М: Той ми намекна за нея, но не ми го каза директно. Никой от нас не подозираше, че ще посегне на живота си.

Х: Как ви намекна?

М: По онова време той беше много нещастен, беше преживял политически разочарования, а изглежда, че и лични. Малко преди това получи наследство от майка си, която произхожда от богато аристократично семейство. Веднъж тя ме покани на вечеря и ми изложи молбата си: „Господин Меснер, поканих ви само защото сте практичен човек. Моят Алекс няма и понятие от финанси“. Тя имаше трима сина — единият трябваше да поеме аптеката, другият е лекар, а третият, най-възрастният, беше Алекс. Тя продължи: „Бих искала само и Алекс да приеме своята част от наследството!“ Той обаче не искаше.

Майка му възнамеряваше да му завещае част от малкия замък край Болцано, в който ме беше поканила. Той не желаше да приеме. Имаше и една овощна градина, около един хектар, в покрайнините на Болцано. Майка му, дама с чувство за справедливост, я приписа на него. Аз го посъветвах: „Алекс, това не ти струва нищо! Вземи я, дай я под аренда!“ Той обаче не я искаше и въпреки това я наследи. Мисля, че изобщо не осъзна какво е станало. Тази овощна градина от днес за утре се превърна в строителен терен. На стойност няколко милиона евро. Всеки вестник в Южен Тирол писа: „Александер Лангер, милиардер“. Тогава още имахме лири. Бедният, студентският водач, изведнъж бе станал заможен, дори богат. Какъв удар за човек като него, който винаги се застъпваше за бедните, онеправданите, който беше дал всичко от себе си и никога не изпусна от поглед социалните проблеми.

Х: Истински лукс е да имаш проблеми като неговите.

М: Лангер ми се обади по телефона, отчаян, извън себе си, и каза: „Райнхолд, вече не знам какво да правя. Те ще ме довършат. Нали си спомняш, че аз изобщо не исках тази градина!“ Поздравих го и добавих иронично: „Сега и двамата сме капиталисти“. Той не се засмя.

Х: Не можехте ли да му помогнете?

М: Той беше безкрайно нещастен. След смъртта му бе основана фондация на негово име. Дадох съвет в нея да се вложи поне половината от парите от овощната градина. Не знам дали наследниците са постъпили така.

Х: Но да се самоубиеш заради наследство и политически проблеми? Това звучи доста екзотично!

М: Александер Лангер винаги искаше да даде всичко от себе си, да постигне повече, отколкото беше възможно. Също и по отношение на правата на човека, например в Косово. Той не постигна това, към което се стремеше. Според него всичко ставаше прекадено бавно. Често политиката му се струваше много предпазлива. Той действително беше идеалист, а освен това християнин и безкрайно чувствителен човек. Изглежда, че се натовари с голяма част от мъката на другите. Оставил беше бележка, неговото завещание до движението на зелените: „Продължете това, което беше успешно“.

Х: На колко години беше?

М: Още нямаше петдесет. Обесил се на кайсиево дърво недалеч от Флоренция. В деня на смъртта на баща си. За мен той си остава най-важният политик след войната в Южен Тирол. По-важен от Маняго^[72].

Х: Начинът на самоубийството изглежда доста стилизиран.

М: Винаги съм се опасявал, че с този идеализъм ще си счупи врата. Светът не е такъв, какъвто той си представяше, желаше да бъде и искаше да изгради. Светът обаче не е само лош. Политиците трябва да държат сметка за действителността, ако искат да се ориентират в нея и да я променят стъпка по стъпка. Политиката е умение да убеждаваш и способност да правиш компромиси. Но да кажеш, че светът трябва да бъде такъв, какъвто ти си го представяш, т.е. идеален, е опасно. Ние само можем да се доближим до идеала.

Х: Вие самият смятате ли се за идеалист?

М: Старая се да бъда реалист и все повече ставам такъв. Първата ми книга обаче съдържа много идеалистични картини, думи, които днес вече не бих изрекъл.

Х: Кои са тези идеалистични картини?

М: Планинският свят е чист, алпинистите са по-добри от другите. Който приеме тези клишета, се присъединява към онази секта, която в името на другарството изолира алпинистите с различна позиция в живота. Това са типичните алпийски клубове, често затворени общества с кичозни ценности, които станаха моите най-върли врагове именно защото им показвам тези противоречия. Това е добро, а това — лошо, тук е светлина, а там — сянка. Тази поляризация вече доведе до катастрофи. Не съм склонен да споделям в идеология, която твърди: „Ние, алпинистите, сме по-добри от другите хора“. По-добре да бъда изолиран, отколкото да се нагодя! Наскоро четох, че най-силното ми качество било способността да си създавам врагове.

Х: И смятате, че това е хубаво?

М: Да, смятам, че е хубаво. Така си е. При това аз не държа да ставам омразен. Само защото казвам, каквото мисля, будя отвращение у хората, които размахват идеалите си, сякаш се налага да крият истинската си същност. Искам да запазя правото си да се изразявам остро и в бъдеще. Не съм съгласен да се откажа от себе си заради една идеология. Дори не и заради един идеал. Аз съм инатлив южнотиролец — поне в това отношение.

Х: Въпреки това непрестанно се заплитате в разправии.

М: Не съм готов да проституирам за няколко гласа повече или за ръкопляскания. Журналистите може и да определят дали да бъда избран, или обичан, но не и какво да говоря. Аз искам да бъда обичан за това, което правя, а не за това, което твърдя, че съм. Когато е необходимо, се опитвам да се противопоставям с моята гражданска смелост — може би доста невъздържано. А това не се приема добре. Все пак има достатъчно нагаждачи.

Х: Не смятате ли, че характерът, който описахте, е неподходящ за кариера в политиката?

М: Може би. Но през 1999 г. с него спечелих моя мандат. Италианските зелени дойдоха при мен шест седмици преди изборите и казаха: „Александер Лангер спомена, следващият път да се кандидатираш ти!“ Първоначално отказах. После обсъдих въпроса със Сабине. Реших да изчакам още няколко години.

Х: Какво беше мнението на Сабине?

М: Тя смяташе, че си струва да опитам.

Х: Защо?

М: Искаше да поема отговорност. Лесно е да се говори за политика на маса, но съвсем друго е, сам да поемеш отговорност. Активното участие в европейската политика е равнозначно на участие в изграждането на общото цяло.

Х: Парите имаха ли значение при вземането на това решение?

М: Не. За нас двамата парите са само средство за постигане на целта. Те дават простор на действие. Казах на Сабине, че ако стана депутат, вероятно ще имаме по-ниски доходи от преди. Нашият семеен живот е старомоден. Ние си поделяме задачите и заедно носим отговорност. Така че и такива важни решения се взимат съвместно.

Х: Естествено. По-малко лекции, но затова пък по-дълго застояване на едно място.

М: Всички спонсорски договори бяха прекратени. Накрая ме привлече предизвикателството. И то не защото другият южнотиролец в Европейския парламент беше най-големият ми противник в собствената страна, а поради разбирането, че Европа е едно общо цяло и Южен Тирол трябва да се интегрира в тази Европа. Не обратното — да се изтъкват особените интереси на Южен Тирол, както прави моят колега. Или твърди, че прави.

Х: Имате предвид Михаел Ебнер от влиятелното издателско семейство, което притежава и консервативно — клерикалния вестник „Ди Доломитен“?

М: Именно. Междувременно обаче вече няма от какво да се оплаквам. Населението реагира на тяхното опекунство и се противопоставя на този клан, който преследва единствено собствените си интереси и парализира страната. Смесвайки политика, медии и индустрия, семейство Ебнер спъва Южен Тирол в продължение на петдесет години. Стига вече!

Х: Как успя Сабине да ви убеди да влезете в политиката?

М: Попита ме дали знам какво искам. И за да ме предизвика, каза: „Нямаш смелост да се кандидатираш, защото те е страх да не се провалиш!“ Рискът беше голям поради слабостта на зелените в Италия. Въпреки това вече бях решил. В началото на предизборната кампания нямаш понятие от политически игрички и вътрешнопартийни борби за власт. Сериозната политика е едно, а кариеризмът и игрите във властта — съвсем друго.

Х: И така, изведнъж сте бил принуден да участвате в предизборна борба, да държите речи пред двайсетина души на селския площад.

М: Точно така, а това ми беше чуждо. Само преди една година заставах в същото село пред петстотин души, а сега, като кандидат събирах само двайсет. Хората сигурно са си мислели: „Този пък сега иска да става и политик. Защо ли му е?“ Само по време на предизборна кампания става ясно колко маловажна е политиката. След изборите уважението расте — много интересно наблюдение. Питам се, защо ли толкова много хора искат да влязат в политиката? Може би, защото носи изгода. А освен това и звучи добре: депутат в Европейския парламент. Като аутсайдери от Южен Тирол досега само Лангер и аз сме успявали да влезем в парламента. На мен обаче един мандат ми стига. Достатъчно дебатирах. И въпреки това продължавам всеки ден да получавам по десет писма от хора, които преди избираха изключително Народната партия. „Помогни ни!“ и „Само ти можеш да го направиш!“ — пишат те. В повечето случаи ръцете ми са вързани. Те трябва да се обърнат към председателя на южнотиролското правителство.

Х: Какво значение има Берлускони за Южен Тирол?

М: Той завзе медиите, после властта и се опитва да се намеси и в правосъдието. Засега това не му се удава напълно. Но голяма част от медийната власт в Италия е в негови ръце. Днес избори се печелят с подкрепата на медиите. Ако бъде изправен пред съда, Берлускони ще каже, че е преследван, че е жертва на левицата, на комунистите, че е по-беден от бедните. Много вестници пишат това, което той иска. Негови са три телевизии, под негов контрол — още три. Понеже притежава половината, не, всъщност повечето италиански медии, деветдесет процента от зрителите гледат „неговите“ програми, които директно или индиректно носят неговия отпечатък, така че той трудно може да бъде отстранен^[73]. Дали тази диктатура на медиите не е нова форма на фашизъм? Във всеки случай положението е съмнително. Европейският парламент вече го осъди.

Х: Какво впечатление ви направи Европейският парламент в Страсбург, когато влязохте в него за първи път?

М: При първото ми посещение бях впечатлен и същевременно объркан. Сградата, която отвън е истинско произведение на изкуството, вътре е трудна за ориентиране, цари хаос. Без моя асистент Макс Рицо, южнотиролец от италиански произход, сигурно не бих се справил. При това кабинетът ни беше малък като килия. Да, в началото се чувствах като в затвор, въпреки че като депутат не дължах отговорност никому, освен на собствената си съвест.

Х: Как бихте описали политическата си мисия в Европейския парламент?

М: Най-напред осъзнах, че парламентът, в който аз бях само един от 626 други депутати, няма големи компетенции за взимане на решения. Но понеже за мен бе важно общото цяло, а не някакви отделни интереси, не исках да се изгубя в джунглата от параграфи, а да поставя конкретни въпроси: да изградя европейско съзнание, да изтъкна многообразието в Европа, да подчертая нашите виждания за опазване на мира. Също така не исках и да загърбя живота си извън бюрокрацията. Нали и извън парламента можех да защитавам европейската идея чрез изнасяне на доклади и пътувания в Ирак, Кашмир, Непал, Камбоджа. Надеждите ми, че ще бъда съинициатор на идеята за „век на околната среда“ и ще допринесе за укрепване на Европа на регионите, бяха излъгани. Въпреки това през петте години в Страсбург и Брюксел събрах съществен опит. Излекуван от

представата, че политиците променят света, и изпълнен с голямо уважение към прагматиците между тях, сега ще се опитам да работя извън парламента. Както и преди в Южен Тирол.

Х: Какво постигнахте, докато бяхте депутат?

М: Не аз, а парламентът създаде през този период Конвента, а с това и минималния необходим консенсус за европейска конституция, осъществи разширяване на Изток и прие нова стратегия за осигуряване на мира. Разбира се, аз се включих в мрежата между Комисията, Съвета и парламента по въпроси като прокопаването на железопътен тунел под прохода Бренер, пропорционалната изборителна система в Южен Тирол или миньорските проблеми. По въпросите на мира се постарях да представлявам европейските позиции на място — в Кашмир, Тибет, Ирак. Обаче идеите за устойчиво развитие срещат трудности с ЕС. Жалко. Това не означава, че съм разочарован, а по-скоро насърчен да се захвана с проекти в тази област.

Х: Какво не ви харесваше там?

М: Парадирането на някои депутати, които в зависимост от случая твърдяха, че представляват изборителите си, лобитата си или дори Европа. Кариеризмът и егоистичното боричкане за по-предни места в листите на следващите избори ме отвращаваха. Като че ли човек няма други задачи.

Х: Вие казахте, че сте прагматик в политиката. В кои конкретни случаи сте имали неприятности със собствената си партия?

М: Аз не членувам в никаква партия. През 1999 г. италианските Зелени ме помолиха да се кандидатирам с тяхната листа за депутат в Европейския парламент. Успях да ги уговоря, ако ме изберат, да си остана безпартиен. В парламента бях член на групата на Зелените и възхищението ми от нея нарасна, когато начело застана Даниел Кон-Бендит. Така че няма как да е имало разпри с партията. Като новак в групата се държах настрана.

Х: Как виждате бъдещето на Южен Тирол в Европа?

М: С въвеждането на еврото и Шенгенското споразумение Южен Тирол вече не е толкова част от Италия, колкото от Европа. Така ние можем бързо да възпитаеме европейско самосъзнание. Аз самият се чувствам южнотиролец, европейец и гражданин на света, а не италианец, австриец или германец. Щастieto да отхвърля националното самосъзнание в резултат на интеграцията в Европа бе

една от причините, поради която се осмелих да участвам в европейската политика. Все пак на другите европейци им е по-трудно, отколкото на нас в Южен Тирол и общият ни дом Европа още дълго ще остане Европа на нациите, ако не разберем, че само заедно имаме шанс. Европейската интеграция е добра възможност за Южен Тирол. Същевременно обаче се налага да решим някои задачи в собствената си страна: положението на малцинствата трябва да бъде предефинирано по европейски модел, а общата ни родина да намери мястото си в глобализацията се свят. Нашата политика на автономия има много предимства, които обаче не бива да облагодетелстват само една народност. Александер Лангер обичаше да казва: „Най-важни са посредниците, тези, които строят мостове, прескачат стени. Необходими са ни «предатели на етническата сплотеност», но не и дезертьори“.

Х: Смятате ли, че продължавате наследството на Александер Лангер така, както той би желал?

М: Чертаейки бъдещето, той беше идеалист, а това не се харесваше на партията на мнозинството в Южен Тирол. В крайна сметка той бе сразен от високите изисквания към самия себе си и от напълно човешкото в неговото обкръжение. Но не се провали. Като прагматик аз не исках да продължа неговото дело. Някои от идеите му обаче междувременно бяха осъществени. Например, неговият „друг Южен Тирол“ — толерантен, по-справедлив, зелен е по-силен откогато и да било.

Х: Говорили ли сте напоследък с неговата майка, или с друг член на семейството му за тази мисия?

М: Майката на Александер почина, а с неговата смърт прекъсна и връзката с братята му. Но все по-често срещам млади хора, които искат да продължат неговото дело.

Х: Защо не се кандидатира отново?

М: Възможността като представител на европейска зелена партия да търся в европейското пространство и преди всичко в страните — кандидатки съмишленици за водене на устойчива политика наистина беше предизвикателство. Но аз не искам да ставам професионален политик, а още по-малко да залепна за някой стол. Още повече че музейният ми проект изисква всичките ми сили, време и средства. Искане ми се и да задвижа няколко проекта за подпомагане на

планинските народи в Хималаите. Втори мандат в Европейския парламент не би ми го позволил, защото ако бъда избран, ще трябва да поема допълнителни отговорности. Все пак ще ми липсва едно: възможността да настоявам за повече свобода в Тибет, за автономия в Кашмир, за друго отношение към природата в Алпите или за устойчиво развитие на туризма в Карпатите. Като политик. Като гражданин ще имам по-слаб глас.

Х: Смятате ли в бъдеще да участвате по някакъв начин в политиката?

М: Не и в близко бъдеще. Първо искам да открия музея^[74] си, а и да доизградя „Боулдър вилидж“ в подножието на Нанга Парбат. Ако все пак отново участвам в политиката, то ще е на местно ниво, в Южен Тирол. „Южен Тирол в Европа“ е предизвикателство, което си заслужава да се заемеш с него.

Х: Мислите ли, че през тези пет години сте успели поне малко да промените Южен Тирол на семейство Ебнер и да го модернизирате?

М: За щастие все още няма Южен Тирол на Ебнер, за разлика от Италия на Берлускони. Без да имат качества на водачи, „християнските братя“, както наричам двамата Ебнерови, продължават да играят ключова роля в обвързването на политика и медии. Поради монопола на техния вестник те противопоставят едно на друго различните политически течения в страната. Гражданска смелост, идеи или праволинейност са табу за много южнотиролци. На дневен ред стои изолацията, а подчинението е задължително. Южен Тирол на „християнските братя“ може да бъде променен, само ако се разделят политическата и медийната власт. Докато господата от най-големия вестникарски концерн определят кой да стане президент, кой главен редактор в телевизията или кмет, докато политиците са подкупни, а членовете на правителството подчиняват вижданията си за развитие на страната на едно жадно за власт семейство, Южен Тирол ще бъде далеч от Европа. В това отношение отдавна съм без глас — две поколения от това семейство ме обявяват за персона нон грата — но не и без надежда. Поне имаме енергичен шеф на правителството.

Х: Има ли паралели между алпинизма и политиката?

М: Не, алпинистите, които действат на собствена отговорност, сами виждат последиците от своите решения и то незабавно, а политиците в нашите представителни демокрации решават вместо

всички останали и когато се проявят последиците от техните решения, в повечето случаи вече не са власт.

Х: С кои европейски политици се разбирахте особено добре по време на вашия мандат?

М: С Даниел Кон-Бендит, политик по призвание, Фридрих Грефе цу Барингдорф, практик в селскостопанската политика, Елмар Брок от групата на Европейската народна партия, чийто поглед върху нещата ценя, Йоханес Фоденхубер, австриец и европеец по душа, Йо Лайнен^[75]... Но също много уважавам Фишлер^[76] и Проди.

Х: Какво научихте от този период за по-нататъшния си живот?

М: Колко трудно е да се стигне до приемливи компромиси в един хаотичен, глобализиран свят и колко важен е всеки глас — на избори и преди всичко на дискусии за нашето бъдеще. Така че аз и занапред ще давам моя принос, макар и в повечето случаи като глас в пустиня.

^[68] Йошка Фишер — известна фигура от студентското протестно движение в Германия през 1968 г., външен министър на Германия 1998 — 2005. ↑

^[69] Марк Даниел Кон-Бендит — говорител на майските вълнения в Париж от 1968 г., след експулсирането му от Франция развива политическа дейност в Германия; депутат в Европейския парламент от 1994 г., съпредседател на групата на Зелените от 2002 г. ↑

^[70] Типично ястие от германската кухня — сланина и лук се омесват в тестото преди печенето на хляба. ↑

^[71] Ладини (самите наричат себе си ладинер) са една от трите етнически групи (другите са фриули и романши), влизащи в състава на народа ретороманци. Населяват няколко долини в Долomitите (Италия). Потомци са на древните обитатели на района — ретите. Общата им численост е около 50 000 души. Населяват четирите долини в подножието на масива Села (Групо ди Села) — Вал Бадия, Вал Гардена, Вал ди Фаса, Вал Ливиналонго, а така също Вал Ампецо. Главен културен център е Корвара — известен туристически и ски център. Ладинският език е официално признат и се преподава в местните училища. Има и Ладинска Телевизия с програми на ладински. ↑

^[72] Силвиус Маняго — дългогодишен правителствен ръководител на Южен Тирол, смятан за „баща на Договора на Южен

Тирол“, с който провинцията получава автономия през 1969 г. ↑

[73] След загуба на парламентарните избори през пролетта на 2006 г. Силвио Берлускони подава оставка от премиерския пост в Италия ↑

[74] Музеят в замъка Зигмундскрон край Болцано бе открит на 9 юни 2006 г. ↑

[75] Йо Лайнен — германски социалдемократ, член на групата на Европейските социалисти в Европейския парламент, председател на конституционната комисия от 2004 г., член на Комисията за връзки със страните от Южна Азия и Южноазиатската асоциация за регионално сътрудничество. ↑

[76] Франц Фишлер — австрийски политик, еврокомисар по земеделието, развитието на селските региони и рибарството от 1995 г., до 2004 г. ↑

вa VI

СЪХРАНЯВАНЕ НА НАСЛЕДСТВОТО

1998–2008

„Една изложба трябва да бъде нещо повече от информационна проява. Тя трябва да е като експресионистичен театър: да вълнува!“

Крие Декром, Дом
на изкуството, Мюнхен

СИЛАТА НА ИЗКУСТВОТО

В сърцето на Алпите, на прага между Севера и Юга, в Южен Тирол, ще има Планински музей на Меснер, едно място, където пътникът ще може да поспре, едно пространство за планините, за нашите истории. Важни за мен са диалогът, общото наследство, колективната биография на алпинизма.

Нима има по-подходящо място за среща на тема „Човек — планина“ от хълма със замъка Зигмундскрон и южнотиролския планински свят? На изток се вижда връх Шлерн, на север — Текселската планинска верига над Меран, а непосредствено под тях е Болцано, столицата на провинция Южен Тирол, наричан открай време „Планинска страна“. Планинският музей на Меснер във Фирмиан ще бъде разширен с още четири: „Ювал“ във Виншгау, където експозицията ще разказва за мита „Планина“ и религиозното измерение на планините; „Доломити“ край Кортина д'Ампеццо за вертикалния свят; „Ортлес“ в Зулден, където тема са снегът, ледът, ледниците и всеобщата преходност, както и „Планински народи“ за света на планините. Все още не се знае къде ще бъде последният музей, но идеята за него съществува.

В моя музей реликви, мисли на алпинисти и творби на художници ще общуват помежду си и ще носят информация, без да е необходимо да бъдат обяснявани. Така посетителите, творбите и

мястото на тяхната среща ще влязат в открит диалог. Като създател на музея бих искал да остана в сянка, но да представя динамична картина на планините, а не замръзнала действителност. Само така ще се създаде връзка между посетителите и планините, които непрестанно се променят в нашето съзнание. Преходни пространства, които не могат да бъдат родина — това е моят свят. Та нали съм получергар! В Южен Тирол ми е необходимо място, където да се оттегля, когато се връщам от ледени пространства или големи височини, за да мога по-късно отново да тръгна срещу студа, умората и безнадеждността. Моите пътища в планините не са видими линии. Линиите са в главата ми. Дива природа, скални стени и пустини — това са преходни пространства, които в съответствие с нашите представи допускат изкуството, без да се превръщат в родина.

Ето защо моята географска карта има нещо общо с пространство, време и лична отговорност. Спомените също са част от нея. Всяко пътуване е като един живот сам за себе си, като пребиваване навън, на друга планета. При това колкото по-високо се изкачвам, толкова по-дълбоко изживявам страховете си. Колкото по-висок е върхът, към който съм тръгнал, толкова по-широк е погледът върху моето съществуване. Именно това послание трябва да препредават моите музеи.

Когато отивам някъде, където не ми е мястото, се проявява изкуството да се живее — ориентация чрез дезориентация. Защото всички пустини на този свят съществуват първоначално единствено в самите нас.

Х: Вие казвате, че сте получергар, полуномад. Какво означава това?

М: Полуномадите са хора, които имат място за презимуване, а през пролетта, лятото и есента скитат със семейството и животните си, с цялата покъщнина. Отиват там, където има пасища. Получергари има навсякъде по света — в Тибет, в Сахара, в Източна Африка. В най-широк смисъл номадството отново навлезе в нашата цивилизация. Ние си имаме някъде едно сигурно място и летим, пътуваме, пътешествуваме по света. Поне някои от нас. Мнозина. Ние сме модерните самолетни полуномади.

Х: В началото на вашата кариера пътувахте непрестанно. Кога усетихте, че и вие се нуждаете от място, където можете да се

оттеглите?

М: Винаги съм изпитвал силно желание да имам покрив и затова отдавна си купих и подредих къща във Филньос.

Х: Домът ви беше дървена къща на високопланинското пасище Гшмагенхарт.

М: Прекрасно място! Най-хубавото в Доломитите. Това беше мое старо желание — да имам хижа високо горе в планината. Между горите и скалите.

Х: Какво толкова ви очарова на това пасище?

М: Това е една поляна, не повече от осем хектара, надолу е гората, отзад — Гайслершпитцен, тези прекрасни върхове. На тази поляна лято след лято премина детството ми заедно с моите братя. Разбира се, само по няколко седмици, нали трябваше да се грижим за кокошките! Спяхме в сеното, сами си носехме вода, дърва, ходехме да катерим. Нямаше ток, телефон, магазини. Разполагахме само с това, което бяхме изкачили на гръб. В продължение на десет години мечтаех да си имам покрив точно на това място. Накрая купих две стари хижи, разруших ги и заедно с дърводелци построих тази къща от дървени трупи: кухня с огнище, дневна с камина, много малка тоалетна и спалня. От просто по-просто. Но отвсякъде се вижда Гайслершпитцен.

Х: Защо не се задържахте дълго там?

М: Мислех да остана там, когато вече няма да скитам като полуномад. Все пак трябваше да печеля пари, а това означава телефон, мобилност. Тогава, през 1971 г., все още нямаше мобилни телефони. А и през зимата всичко замръзва. Животът на пасището не беше практичен. Въпреки това мястото е красиво. Именно заради този минимализъм. Ако къщата ми на Гшмагенхарт беше нормална, нямаше да има това очарование.

Х: След това придобихте на търг къщата на пастора в Санкт Магдалена^[77].

М: Да, така стана. Селяните в долината бяха построили къща на пастора, за да остане при тях. Това е било някога. Но той все пак си тръгнал, отишъл в друга долина. По-късно къщата била превърната в старчески дом, а още по-късно — в училище. В края на 60-те години лекарят на провинцията я затворил, защото имала външен клозет, била с обикновени прозорци и нямала канализация. И това в края на

шейсетте години! Така че през 1972 г. къщата беше продадена на търг. С удара на чукчето стана моя.

Х: За 6 хиляди марки?

М: За 6 милиона лири, по-късно станаха 6 хиляди марки. Нанесохме се през 1973 г. — жена ми Уши и аз.

Х: Как изглеждаше получергарският Ви живот? Тази къща място за почивка ли беше, където просто се скривахте, за да се подготвите за нови приключения, или я чувствахте като свой дом?

М: Тя беше мой дом. Беше като гнездо. Родителите ми също живееха в тази долина, така че можех да посещавам майка ми, да пазарувам в селото и да си купувам вестник. Не можех да си представя, че някога ще я напусна. Единственото, което ограничаваше мечтите ми във Филньос, беше фактът, че не мога да купя селски имот. Още тогава мечтаех да си произвеждам всичко сам. Дълго време исках да живея като селянин.

Х: Още тогава сте мечтаели за автаркия^[78]?

М: Да, защото полуномадският живот означава независимост и предполага способност сам да си произвеждаш всичко. А без собствено стопанство това е невъзможно.

Х: Какво удовлетворение изпитвате? Шунката може да си я купите и в магазина.

М: По-късно и аз стигнах до заключението, че виното, сланината и хлябът са по-евтини в магазина. Дори е по-евтино да отидеш на хотел, отколкото да поддържаш лятна къща и да я стопанисваш две седмици. Но по-силно беше чувството, че имам място, където мога да остана цял живот, където мога да се връщам. А може би и желанието да пусна корени. Исках сам да се прехранвам. Да бъда независим от успеха в обществото, от доходи, пенсия. Независим до смъртта. Моята мечта за автаркия, за собствено производство се дължи може би и на това, че долината на Филньос е селски регион. Там думата имаха селяните. Те бяха като царе в долината. И това беше правилно. Те са пазителите, те отговарят за традицията, за начина на живот, за това, че сме такива, каквито сме. Човек се ражда в това общество и може да има сигурност само ако притежава земя.

Х: Въпреки това звучи парадоксално. По време на вашите приключения излагате живота си на абсолютна опасност, а у дома искате максимална сигурност, искате да имате собствени прасета,

собствено вино, собствено мляко. Искате абсолютен контрол над всичко, с което се прехранвате, а и над устоите на вашия живот.

М: Собственото производство гарантира възможно най-голяма сигурност. На всеки от нас. И преди всичко днес. Селският имот си остава. Не може да ми бъде отнета този вид сигурност, за разлика от наемния труд или държавната пенсия, която например е възможно да бъде намалена. За сметка на това аз имам по-голяма отговорност, необходими са ми знания, занаятчийски умения, енергия. Възвръща се толкова, колкото си вложил като труд. Който не сее, не жъне. Мисля, че в Европа направихме политическата грешка, като отнехме много от отговорностите на човека. Дамите и господа политици зачеркнаха личната отговорност на гражданите и те започнаха непрестанно да претендират — всеки иска повече от всичко: субсидии, доходи, пенсии. Отговорността се носи от други, никой не поставя изисквания към самия себе си и в крайна сметка с нулевия растеж започват разрухата, хаосът. Накрая всички ние увисваме във въздуха. Благотворителната демокрация е задънена улица. Аз обаче искам да нося максимална отговорност за моя живот. Поставям високи изисквания към себе си. Някои го наричат амбиция.

Х: Господин Меснер, какво е за вас родина?

М: Родина е мястото, където са моите деца и където пускам корени.

Х: Следователно Филньос е родина?

М: Беше. Там съм израснал, там беше нашето семейство, Филньос и днес си е там.

Х: Хималаите родина ли са?

М: Не, не. Може би само базовият лагер под К-2 за шест седмици.

Х: Но вие пренесохте във вашите къщи много неща от Хималаите. Защо Южен Тирол да е родина, а Непал — не?

М: Чувството за родина свързвам с Ювал, едно място, където съм създал нещо, при това със собствените си ръце. За мен родината не е толкова детски спомени, гробът на родителите ми или планините от младежките мечти. Родина не е уютът на отминалите дни.

Х: Можете ли да намерите родина в жилище под наем?

М: Аз не, но други могат. Родината също е нещо относително.

Х: Излиза, че вписването в емлячния регистър е предпоставка за наличието на родина?

М: Това също, иначе как ще мога да конструирам, да оформям? Първо трябва да притежавам едно място, така че вписването в емлячния регистър е важно.

Х: Да се върнем към къщата на пастора. Кога се нанесохте в нея с предишната си жена Уши Деметер? Тя също ли искаше тази къща, или вие сам взехте решението?

М: Не аз, а тя реши. И затова и до днес живее там. Това е нейно място, нейна собственост, нейна отговорност. Тя наблюдаваше строителните работи, а след съвместно обсъждане обзаведе къщата и оформи градината. По време на основните строителни работи аз бях в Хималаите.

Х: Какво отношение имаха хората там към вас? Вие превърнахте алпинизма в своя професия, живяхте с жена, с която нямате църковен брак, а на всичкото отгоре и казвахте, че южнотиролците имат проблематично, ако не дори погрешно отношение към своето минало.

М: Различно. Тези, които ме познаваха лично, ме харесваха, но повечето ме смятаха за странна птица. А всъщност аз бях един от тях. Уважението на хората към мен нарасна успоредно с финансовите ми успехи. За тях алпинизмът не беше постижение, но когато видяха, че връзвам двата края, решиха, че всичко е наред.

Х: Колко време издържахте в къщата на пастора? Госпожа Деметер ви чака, вие се връщате, тя се радва, че мъжът ѝ най-сетне си е у дома.

М: И на следващия ден вече има нова идея. На по-следващия отивах да тренирам и започвах да купувам екипировка, да правя планове и финансови концепции. Три месеца по-късно вече бях отново на път.

Х: Значи не сте седели на есенното слънце да гледате кравите и да си казвате: колко хубаво е у дома?

М: Това беше причина за нашата раздяла. Тя искаше да отиде в Ню Йорк да види някаква изложба, в Париж или в Прованс. Но на мен времето и парите ми бяха необходими за следващата експедиция. Сигурно е било егоистично, нечестно, но животът ми беше такъв.

Х: Защо не създадохте семейство? Страхувахте ли се, или просто нямате покой?

М: Не можех да си представя да търся работа, после отпуска на море, през зимата една седмица на ски. Имах още толкова много проекти — Маунт Еверест и много други. Не можех да поема тази отговорност. Желанието за деца се появи по-късно, все пак идвам от голямо семейство. Мисля, че който е израснал в многодетно семейство, рано или късно иска да има деца.

Х: Туристите не ви ли дразнеха?

М: Живеех високо горе на хълма над Санкт Магдалена, междувременно бях станал известен, пишех книги, а това събужда любопитство. Скоро хората от Филньос се сетиха, че туристите сигурно ще искат да надзърнат в къщата на Меснер. И когато валеше, съдържателите на кръчми и пансиони казваха: хайде да отидем при Меснер. Техните клиенти естествено се радваха.

Х: С автобуси ли идваха?

М: И това, но аз не можех непрестанно да посрещам гости, къщата ми не беше хан.

Х: Идваха и искаха да разгледат къщата, така ли?

М: Трябваше да се заключавам. Това е една от причините, поради която имах толкова малко приятели в долината. При нас не можеш просто да си заключиш къщата. В една планинско село това не е прието. Всеки идва, без да се обажда предварително. Това е обичай.

Х: Хората просто отваряха вратата и влизаха?

М: Преди тридесет години във Филньос все още беше възможно, както се разхождаш и стигнеш някой селски имот, да почукаш и да кажеш: „Добър ден, как сте?“ И ако стопаните имаха време и бяха в настроение, отвърщаха: „Влез, ще хапнем хляб и сланина и ще изпием чаша вино“. Когато се разхождах с майка ми, хората често излизаха пред вратата и казваха: „Госпожо Меснер, заповядайте, влезте!“ и сядаха да си приказват. Така се общуваше в нашите планински долини. Кой е четял вестници тогава? Хората се срещаха и обменяха информация, мисли, спомени и емоции. Според мен това е хубаво. Ако обаче туристите се тълпят пред вратата, това вече е нещо друго. Нямах нито време, нито желание да разказвам на някой летовник на чаша вино как съм катерил северната стена на Айгер или как съм се изкачил на Нанга Парбат. Всеки иска да чуе едно и също. Задават все едни и същи въпроси. По това време вече изнасях доклади — в Мюнхен, Милано, Неапол — пред 2000 души. Да бяха отишли всичките там!

Посещавах много градове, щях да стигна и до техния. Но не това искаха летовниците. Те искаха да видят мен...

Х: ... да ядат сланина в кухнята.

М: Да. По това време изнасях лекции в алпийски клубове и особено често в Алпийското дружество. Както подобава, след срещата се оттегляхме с ръководството и трябваше отново да разказвам същото, но вече лично, само на тях, до три часа през нощта. Отказах се вече от тази клика, иначе щях да се превърна в дрънкало. Непоносимо е това престорено свойско отношение, това фамилиарничене. Не мога да го понасям. Отделих публичното от личното. Да, излизам публично, но след това изчезвам.

След публична изява си отивам в хотела, а не в частна къща, където да се натоварвам допълнително.

Х: Станали сте прекалено велик за тясната долина на Филньос.

М: Грешите. Но поведението ми бе тълкувано именно така. Бях се превърнал в реклама, в магнит за туристите. Казах на хората, че и без да ми влизат в къщата, нося само облаги на тази долина. Това е моят дом, моля, оставете ме на мира. Трябва да разберете, че съм тук за малко и може би пиша книга, работя или подготвям следващата експедиция.

Х: Филньосци одобриха ли тибетските молитвени знамена, които се вееха на покрива?

М: Дори им харесаха. А също и фигурите пред къщата. Колекционерската ми страст беше толкова голяма, че скоро мазето вече беше претъпкано с тибетско народно изкуство, селски мебели, картини. Още тогава ми беше ясно, че рано или късно ще се наложи да им търся място. През 1979 г. започнах да се оглеждам за замък.

Х: Защо точно замък? Да не сте искали да се окопаете?

М: Търсех нещо като орлово гнездо, идеалното място за живеене на полуномад като мен, където никой не може да почука на вратата, без предварително да се е обадил, където никой не може да ми наднича в двора. Искях да имам спокойствие. В Ювал, този средновековен замък, който купих накрая, не можем да бъдем изненадани от никакви фенове, гости или политици. А и от отдолу, от долината, няма как да се гледа с бинокъл в спалнята. Този замък се намира високо горе, на една скала.

Х: Баща ви винаги е бил против Ювал.

М: Той никога не дойде там.

Х: Какво е имал против Ювал?

М: Казваше, че не ми подхожда, алпинист и замък никак си не се връзват. Прав беше. Сто процента. Един алпинист от Южен Тирол, който не може нищо друго, не е учил и няма професия, не живее в замък.

Х: Да не би баща ви да е мислел, че нарушавате добрите нрави?

М: Той смяташе, че решението ми изглежда високомерно. Освен това се опасяваше, че се изхвърлям. „Който живее така — казваше — лесно проиграва всичко.“ Ние заедно намерихме къщата във Филньос. Той дори ми помогна при покупката. Но не му харесваше, че придобивам имущество, което не отговаря на положението ми. И непрекъснато се опасяваше, че Ювал ще ме разори. Вероятно. А можеше да разсъждава и така: сега момчето ще бъде принудено да си стои вкъщи и най-сетне ще престане с тези опасни пътувания. И двете позиции са буржоазни, но не мога да разбера първата. Ювал беше една възможност, една игра да го доизградя, да го оформя. Аз и днес живея там.

Х: А майка ви?

М: Майка ми го харесваше.

Х: С кого живеехте, когато купихте Ювал?

М: Бях ерген, а един приятел ми показва полуразрушения замък.

Х: Колко платихте за него?

М: 60 000 марки. Тогавата бяха много пари за мен, но не бяха непосилни. Цели две години строих. Предишният собственик ми продаде и два селски имота. Той имаше пари, но беше толкова стиснат, че напълно ги беше занемарил. За съжаление и за щастие, защото само така можех да ги купя.

Х: Бил е прекалено стиснат, за да ги ремонтира.

М: Да, когато покривът протекъл, той го оставил да си тече.

Х: Как изглеждаше Ювал, когато го купихте?

М: Беше затрупан с поне два метра отломки от стените. Липсваше част от покрива.

Х: И защо, въпреки това, се заехте с него? Първия път, когато сте отишъл там, е трябвало да се прекатерите през шестметров зид.

М: И отвъд зида видях хималайски кедри, чимшир и фрески на Рименшнайдер^[79] в столовата. Нямах представа как са попаднали там, но ми харесаха. Много бързо се влюбих в къщата, мястото,

излъчването им. Каква светлина, елегантност, топлина! Замъкът изобщо не беше мрачен. Помислих си, че като го оправя, ще бъде идеалното място за мен. Когато го видях за първи път, беше есенен следобед. Слънцето грееше и веднага си помислих: това е моят замък! Сякаш е строен за мен, преди 800 години. Селските имоти купих чак три години по-късно и с това мечтата ми се осъществи. Имах си селско стопанство, отгоре замък, а малко по-късно и семейство. Вече можех да си живея като руските помещици отпреди двеста години. През лятото — в замък с домашни животни, през зимата — в града.

Х: Кога купихте Ювал?

М: През 1983 г. В началото имаше само едно помещение, където можех да спя. Сега там е дневната. Само то беше обитавано. Там бивакувах с матрак и спален чувал, когато бях в Южен Тирол и помагах при ремонта.

Х: Казвали сте, че Ювал отговаря напълно на вашето настроение, на вашите представи.

М: Ювал е по-хубав, отколкото съм си представял моя отбранителен замък, моите въздушни кули, моя дом — мечта. Какво разположение само! И този ренесансов палат в средата! Най-хубавият замък в Алпите!

Х: Защо той не ви беше достатъчен? Защо ви трябваше и това, което наричате Ноев ковчег?

М: Стопанствата бяха по-скъпи от самия замък. И не мога да опиша колко бяха занемарени. Къщата в Оберортл почти нямаше покрив. От мазето се виждаха звездите. Навсякъде храсталаци, тръни, бодли. Трябваше веднага да назнача някой да коси. Иначе поляните щяха да отидат. Купих машини. Всичко ново. Там нямаше нищо.

Х: Не беше ли за вас тайно удовлетворение да притежавате Ювал и така да покажете на южнотиролци, че не само можете да изкачвате високи върхове, а и да се издигате в обществото?

М: Що за въпрос! Никой друг не искаше този замък. Ако смятах да правя кариера в обществото, трябваше само да се приспособя. Но аз не исках. По това време дори не изключвах възможността да напусна Южен Тирол. Важни за мен бяха моите „въздушни кули“, а не да се изтъквам. При това стопанството ми носеше само проблеми, поради което за първи път се обърнах към един политик, Луис Дурнвалдер, шефа на правителството. Той пределно ясно ми заяви какво мисли:

„Глупаво е да се купува такова стопанство. Вие сте алпинист, често отсъствате. Ако се налага да наемете персонал, ще имате само неприятности и дългове. Много неприятности ще имате“. Колко прав беше! Даде ми съвет: „Заедно със стопанствата в Ортл може да се купи и една гора, която преди е принадлежала на замъка, не е скъпа“. Учудих се колко подробна информация има. „Дали ще купите гората, си е ваша работа. Стойността ѝ по-скоро ще расте, а към нея има и ловно стопанство.“ Да, Дурнвалдер имаше право, сто процента. Аз обаче се върнах у дома и в крайна сметка купих само стопанствата. Дали това го е ядоса. Той все пак ме посъветва: „Сега ви остава само едно: да направите най-доброто от тези стопанства. Ще ви изпратя най-добрите си хора“. Те трябвало да ме консултират. Изпрати ми най-големия специалист по ябълкови насаждения, както и експерти по лозята и говедата. Придружаваше ги лично. А за консултацията получиха само закуска.

Х: Дурнвалдер не се присмя на плана Ви за производство на екологично чисти продукти?

М: Каза, че идеята е изключителна, но нямало да проработи. Днес вече не било възможно да има биологично стопанство. Но аз все пак го направих — с изключение на гроздето. Сега имам биологично стопанство с говеда, лозя и малко овошки. С интегрирано отглеждане на култури. Ако случайно мине насам, Дурнвалдер винаги ме пита: „Все още ли оцеляващ финансово?“ Колко прав беше той!

Х: А вие какво отвърщате?

М: „Оцеляваме. Имаме малко проблеми, но се държим“.

Х: Винаги сте казвал, че заседналият живот рано или късно ще ви донесе леност и депресии.

М: Да.

Х: Това не се ли случи в Ювал?

М: Не стигнах чак дотам. А и още не съм приключил с подреждането. Все има нещо да се прави. Появи се и идеята да превърна Ювал в музей, който да се издържа сам.

Х: За вас подреждането на Ювал по-важно ли беше от обитаването му?

М: Ювал се превърна в един вид тематичен парк. Едно малко обобщено произведение на изкуството. Част от идеята ми за няколко музея.

Х: Обичате ли лете да си седите в градината и да се наслаждавате, или отново не намирате покой и си мислите: „Ето тук ще закача една картина. А кога ли отново ще тръгна на път?“

М: Наслаждавам се на всяка вечер в замъка. Преди всичко, когато дойдат децата и кажат: „Хайде да вечеряме навън или да запалим скарата“. Тогава отиваме на двора и се радваме, че сме заедно. Но няма да ме видите да седя и да си казвам: „Сега вече успях. Достатъчно“. Каквото съм направил е хубаво, но никога няма да бъде достатъчно, фантазията ми се развихря от нови идеи, от възможността да изграждам, а не от удовлетворението, че на (карата се пече агнешко от собственото ми производство. Разбира се, че се наслаждавам на чаша вино от моето лозе. Радвам се и на продуктите от биологичното ми стопанство — мармалади, зеленчуци, собствени наденици. Най-много се радва семейството. Наслаждавам се на горите, поляните и околните стопанства, на свободно ходещите наоколо свине, но само това не стига. Не е достатъчно за емоционалния ми живот. Притежанието е нещо скучно. Убеден съм в това. Всичко, което имам — знания, ноу-хау, имот, дори изкачването на Еверест, след време става банално, а с това и скучно. Върхът е предизвикателство, преди да го изкача. И това предизвикателство ми е по-ценно от успеха след това. Опитът остава, поне известно време. Но при мен любопитството, интересът към следващия въпрос са винаги по-силни.

Х: Еверест също ли стана скучен, след като слязохте?

М: Да, няколко седмици след това. Тогава вече бях на път към Нанга Парбат.

Х: Върхът ви интересува само, докато се изкачвате. Само тогава ли той е всичко за вас?

М: Идентифицирайки се с поставената цел, върхът наистина е всичко. Иначе няма да стигна горе. Аз не съм свръхчовек. Само съм способен да се концентрирам върху крайната цел. Отново и отново. След тази крайна точка са ми необходими нова задача, нова идея, нов проект. Досега винаги съм имал щастието да се въодушевявам от следващата идея. В съответствие с възрастта. Не е изключено музейният ми проект да е предизвикателството, което ми е необходимо на стари години. Или за да не се отчая.

Х: Това звучи, сякаш страдате от маниакална депресия.

М: Не, не страдам. Напротив, когато действам, ме обзема жизнерадост.

Х: Най-напред се палите по една идея, а после, когато тя вече е осъществена, изпадате в тъга.

М: Не, това не е тъга, а нещо като дълбоко вдишване и издишване, придружено от съзнанието за стойността на живота. Но той има стойност, само ако отново го изпълня със съдържание. Ако вложа себе си.

Х: Често ви упрекуват в егоизъм, а и вие самият се окачествявате като егоист. Това ли е егоизмът — да построиш пет музея в Южен Тирол?

М: Аз не ги правя за Южен Тирол, а за себе си. Строя ги, защото искам и трябва да ги направя. Така, както непременно трябваше да изкача Еверест, сега уреждам планинския музей. Това е моята възможност да се изразя. Писах книги, за да се изразя, изкачвах върхове и прекосяхах пустини. Сега имам чувството, че трябва да вложя в един музей всичко, което знам или не знам. Така мога да се изразя по-добре, отколкото с други средства. Ако действаме с вдъхновение, не вредим на обществото. Напротив. Само онези, които се нуждаят от оправдание за егоистичните си действия и настояват за признание, не могат да живеят в мир със самите себе си. По-далеч от мен такива идеалисти!

Х: Защо планината може да намери по-добър израз в един музей, отколкото в един филм?

М: Важна за мен е природата на човека, а не планината. В музея разполагам с повече изразни средства — изкуство, текст, музика, шумове, те ми дават много повече възможности, отколкото другите медии. На първо място ме интересува какво се случва с човека, когато отива в планината. Който отива там, се връща друг. Не планината се променя от нашето катерене, а ние самите ставаме други. В самата планина не става кой знае какво, освен ако не построим хижи, пътеки, шосета, възжени линии или друга инфраструктура. С нашите котки най-много да оставим някоя драскотина. Но с човека се случва нещо. Там, горе падат всички маски и дори долу, след слизането, другарят от върха показва истинското си лице. Завист, ревност, алчност си пробиват път едва тогава, когато така нареченият добър другар се върне при себеподобните си. Тази истина, както и нашата история и

общата ни страст, ще намерят място в моите музеи. Накрая ще има за всекиго по нещо: за алпинистите и техните критици, за любителите на изкуството, за всички посетители. Разбира се, и за Южен Тирол като туристическа страна и за самия мен. Паралелите са очевидни. Винаги съм казвал, че алпинизмът е самоцел. Няма никаква друга причина, никаква друга мотивация за изкачването на един връх от собствените страст, амбиция и възторг от природата.

И в музейния проект не се отказвам от изискването, което поставям към себе си, да го осъществя възможно най-добре и дори по-добре от другите. Винаги съм държал на качеството. С него нямам проблеми, а с посредствеността. Само защото смело отстоявам идеите, проектите и претенциите си, често ме наричат егоист. Искам да видя човек, който не е егоист. Пикасо беше чудесен егоист, който рисува картините си, защото трябваше да го направи. Но мисля, че този егоист Пикасо даде на човечеството нещо неоценимо. Ние щяхме да бъдем по-щастливи, ако повече хора имаха възможност да се изразят според собствените си представи, нужди и потребности.

Х: Как стигнахте до идеята за музеите?

М: Както повечето неща в моя живот, идеята се появи, като следвах пристрастията си. През 1967 г., написах едно есе за свободното катерене, което озаглавих „Смърт на невъзможното“. Един от източниците, който ми даде най-голямо вдъхновение, принадлежи на един катерач с име Паул Пройс. След публикуването на есето получих писмо от възрастна дама, писано с разкритен почерк, който едвам разчетох. Това писмо ми отвори очите. Тя пишеше с възхищение за своята младежка любов Паул Пройс — евреин от Виена, образован, общителен, невероятно умен. Пройс загива през 1913 г. След няколко писма „за разговорка“, дамата ми изпрати един чук, алпийския чук на Паул Пройс и ме помоли в края на живота си да го предам на съмишленици или да го направя публично достояние. Този чук се търкаляше дълго време в мазето, но аз знаех, че не бива да остава там. И така, тази необходимост ми даде повод през 90-те години, когато бях със счупен крак, да създам един музей. Нарича се „Алпийски куриози“ и се намира в Зулден под Ортлер. Купих една къщичка в Зулден, развих концепцията и написах текстовете заедно с Кристоф Рансмайр. Историите следват метафората на цепнатините. Цепнатината е отвор в скалата, изображение на разстоянието, което зее между желанието и

действията на най-добрите алпинисти. Дори при катерач като Пройс мисленето е в пожелателна форма: „Аз бих искал да катеря без клинове“. Обаче фактът, че е забивал клинове, макар и само два пъти през живота си, го прави повече човек. Пройс, моят идол, винаги е носел чукче.

Моят минимумзей „Алпийски куриози“ е отворен за посетители. Подарих го на селото. Правеше ми удоволствие да събирам, да подреждам, да пиша текстове, както се прави при писането на книга. Така например, там показвам парче от скъсаното въже на Едуард Уимпър, който оставя на Матерхорн четирима другари и бива упрекван, че сам е прерязал въжето, за да загинат, а той да си присвои славата. До него е пикелът на Тони Егер, който пада на Серо Торе, а неуспехът на това първо изкачване на върха бе разкрит чак с намирането на пикела. Това също е хубава история. Малко по-нататък виси парче от един кръст, поставен преди 500 години при първото изкачване на Мон Егюйи във Франция. Като пример до него съм поставил рооплъгов клин и длето на Емилио Комичи, който в навечерието на великолепната премиера по северната стена на Чима Гранде през 1933 г., пише: „Може да се носят клинове, карабинери, примки, въжета, въжени стълби, но никога длета“. И все пак той е носел каменоделско длето. Намерено е от следващата свръзка, изкачила стената по този маршрут. Пет години се молих, докато получа длетото, тази частица алпийска история, тази истинска реликва. Какво имам още? Книгата на героите от Айгер през 1938 г. за първото изкачване на северната стена. Главата, писана от Хайнрих Харер, завършва с думите: „Изкачихме се над върха чак до нашия фюрер“. Не ми е ясно как става това, но ето още едно изречение, което хвърля светлина върху нашата история. Как може да се изкачиш над върха? А освен това — и тук е поантата — Харер винаги е отричал близостта си с фюрера.

Х: Основният музей ще бъде в националния паметник на Южен Тирол Зигмундскрон. Защо точно там?

М: Това е един замък край Болцано, който запада от 400 години и след съдебен процес бе присъден на провинциалното правителство. Отвън се издигаха камари боклуци и никой не знаеше какво да прави с него. Внесох предложение и ми бе разрешено да го ползвам ограничено време. Замъкът се намира непосредствено до

магистралата, така че там не може да се живее. Подходящ е само за музей. Започнах да инвестирам в Зигмундскрон. Платих обезщетение на тамошния гостилничар. Дадох поръчки на художници. Планирах. Изведнъж се развихри кампания срещу мен, подета от двамата братя, които контролират медиите в Южен Тирол — Тони и Михаел Ебнер. Безпрецедентна кампания, изпълнена с коварство и спекулации. И до днес не разбирам защо.

Х: Публикували ли сте книги в тяхното издателство?

М: Да, първите ми книги излязоха при техния баща. Мисля, че тогава бях от авторите с най-голям успех. Отношенията ни бяха делови, а не приятелски. Нещо като общуване по целесъобразност. След експедицията на Еверест, когато казах, че носната ми кърпичка е моето знаме, медиите на Ебнер започнаха да стрелят срещу мен. Ежедневникът „Ди Доломитен“ премина всякакви граници. Тъпкаха ме седмици наред. Така ме дискредитираха, че отидох в издателството и си поисках правата върху книгите. Тогава Тони Ебнер-старши ми каза, че без него нямамо да мога да се изправа на крака в Южен Тирол. Тръгнах си и намерих издател извън Южен Тирол. По-късно отказът от правата бе потвърден и писмено.

Х: Имате стари сметки със семейство Ебнер. Имахте ли чувството, че искат да ви видят далеч от Южен Тирол?

М: Останах с такова впечатление. Във всеки случай те знаеха, че ще остана, ако получа Зигмундскрон.

Х: По какъв начин се опитаха да осуетят плановете ви?

М: Те упражниха натиск дори върху председателя на правителството. Това можеше да се прочете в местната преса. Тогава се говореше следното. Двамата братя се обадили по телефона на председателя и му казали да отиде в редакцията. На срещата го заплашили, че Меснер в никакъв случай не бива да се разпорежда в Зигмундскрон. „Ние ще простреляме Зигмундскрон. И ако не се махнеш от пътя, ще бъдеш прострелян и ти!“ Това изречение, публикувано с огромни букви в заглавие на южнотиролския седмичник „FF“, по-късно бе опровергано. Двамата братя твърдяха, че не било точно така. Председателят на правителството също помести опровержение, че изречението не звучало точно така.

Х: Говори се, че имало някакво допитване, според което седемдесет процента от немскоезичното население на Южен Тирол се

обявило срещу влизането ви в Зигмундскрон.

М: Така е. Дори резултатите са верни. Не само, че въпросът беше поставен подвеждащо, а и месеци наред хората биваха насъсквани срещу мен. Как може да се пита така: „Смятате ли, че е правилно Райнхолд Меснер да получи Зигмундскрон като подарък с пари от провинциалното правителство?“ Не, аз не получавам Зигмундскрон като подарък. Напротив, дори поех задължението да влагам там лични средства в продължение на тридесет години, да го отворя и да го ползвам без субсидии.

Х: Какво ще стане след тридесет години?

М: Зигмундскрон ще се върне на провинцията с всички идеи, които съм вложил в него. Разбира се, имам право да си взема предметите от експозицията. Но аз имам амбицията да го направя толкова интересен, че южнотиролци да се радват, ако внуците ми останат там, и да кажат: „Задръжте го!“ Вече казах на децата си: „Ако след тридесет години не съм между живите, а вие имате успех в професиите си и не желаете да се занимавате с моите музеи, подарете ги на провинцията. Не си заслужава да ги продавате“.

Х: Въпреки това седемдесет процента от немскоезичните тиролци казват: „По-добре без Меснер!“

М: Може би повече от седемдесет процента са против мен. Нищо чудно, щом седмица след седмица биват насъсквани срещу мен. Ще го преживея.

Х: И въпреки това искате да направите нещо за тази страна?

М: Да.

Х: Защо?

М: Аз съм южнотиролец.

Х: Те са против вас, а вие искате да им подарите музей?

М: Аз съм израснал в тази страна. Тя е и моя. Тук съм си у дома. Не изключвам вероятността да се кандидатирам за ландтага през 2008 г., по време на следващите местни и: бори. Въпреки всичко. Ще го направя и заради моите деца, които могат тук да си създадат родина. Засилва се чувството, че идеи за бъдещето са възможни там, където всесилната Народна партия вече не дава отговори. Значи тази страна трябва да намери мястото си в глобализацията се свят. А аз съм част от нея. Ние имаме ключова позиция в Европа. Имаме фантастична възможност, която не бива да проиграваме. Председателят на нашето

правителство работи отлично, но понякога се оставя да го повлече течението, защото невинаги се противопоставя на популисти, монополисти и разни псевдородолюбиви съюзи, които мислят само за членската си маса или за сделките си. Аз съм южнотиролец и оставам тук. Въпреки че понякога ми е идвало да кажа: „Отивам си!“ Във връзка разправиите около музея ходех често в Тренто и Инсбрук. Предложено ми бе, ако не получа Зигмундскрон, да построя голям обект на някой хълм в долината на Еч^[80] или Ин. Навсякъде бих намерил място за осъществяване на моите идеи, но най-доброто място за този проект е и си остава Южен Тирол. И затова се борих за него. Докрай.

Х: Защо не ви стигна един музей, а трябваше да правите пет?

М: Това ме питат и децата. В Зигмундскрон няма достатъчно място. Теренът е прекрасен за големи скулптури, но няма къде да разположа картините по темите „Скала“, „Лед“, „Планински народи“. Така че потърсих филиали на Зигмундскрон, за да може накрая цялата страна да се превърне в пространство за преживяване на планината.

Х: Дойчес музеум в Мюнхен побира цялата си колекция в една сграда.

М: Естествено, на такава площ! Дойчес музеум не само е голям, той има складови помещения, цели зали. Деветдесет процента от съкровищата му са в подземия. Разбираемо е, че му трябва субсидии в размер на милиони, за да може да съществува. Аз не получавам подкрепа. Моите музеи трябва да се издържат сами. Освен това екстремното им местоположение е част от моята концепция. Музеят на Доломитите се намира на скален връх, висок 2181 метра. На края на света! Но мястото има толкова силно излъчване, че посещението си заслужава дори само заради това. А и напълно подходжда на темата „Скала“.

Х: Каква е концепцията на музея?

М: В един музей от пет части бих искал да вложа наследството на алпинизма, да разкажа всичко, което съм научил в планината чрез творби на изкуството, реликви и цитати. Центърът се намира в замъка Зигмундскрон край Болцано. Понеже старите отбранителни съоръжения са паметник на културата и не могат да бъдат преустройвани, остава много малко място за темите, които искам да разработя. В интерактивния музей в Болцано (МММ Фирмиан)

предлагам музика, литература и театър на тема „Планина“, а също история на алпинизма и планините на света. В „Ювал“ във Виншгау, западната част на Южен Тирол, се спирам на религиозния аспект на планините. В Зулден под Ортлер темата е „Лед“, а на Монте Рите край Кадоре представям вертикалния свят. В центъра са Доломитите, най-прекрасните планини на света! Освен тези четири търся подходящо място за последния, пети филиал и темата „Планински народи“. В него ще представя начина на живот на хората от всички планински региони. А всичките пет, под името Messner Mountain Museum (MMM, Планински музей на Меснер) ще могат да бъдат посещавани в рамките на една обиколка. Аз фигурирам само като инициатор и не се появявам в музеите.

Х: Какво показвате в MMM Ортлер?

М: Изображения — от леден кристал до 4000 метра дебела калота от Антарктика, от лавина до полярно море. Върховете на масива Ортлер символично представят айсберги, а Юлиус Пайер^[81], алпинист, полярен изследовател и художник, е връзката между елемента лед и публиката. Музеят се намира под земята, в подножието на връх Ортлер, който се извисява непосредствено над входа. В самия музей могат да се видят фирнови полета, ледоход, можем да чуем пукането на леда, грохота на падаща лавина, но и тишината извън ски курортите.

Х: В какво се изразява участието на вашия приятел Кристоф Рансмайр?

М: Неговият прекрасен роман „Ужасите на леда и тъматата“ ме накара да се замисля, какво е останало от нашите приключения и местата, на които са се случили. Кристоф ми помогна при написване на текстовете за MMM „Алпийски куриози“. Негова е идеята в MMM „Доломити“ да се свържат реалните планини с техните изображения. Той ме консултира и за MMM Фирмиан. Пътувахме заедно, дискутирахме и така станахме приятели. Общият ни опит в планината се вля в музеите. А работата ни кара отново да отиваме в планината. Обичам да тръгвам на път с него.

Х: Във връзка с това какво означават за вас творбите „Shit happens“ на Щефан Хубер и видеоинсталацията „Thaw“ на Дък Ейткън?

М: Работите на Шефан Хубер — в МММ „Доломити“ са изложени три върха от гипс, в МММ „Ортлер“ една лавина, а в МММ Фирмиан ще има инсталация за покоряването на Алпите — имат голяма изразна сила и говорят сами за себе си. Именно затова, поставени в средата на помещението, те допълват моята сбирка и я превръщат в общо произведение на изкуството. Дък Ейткън разказва историята на водата и леда. Мястото ѝ е в Зулден, но повече не искам да говоря за това. Творците, които имат какво да кажат, получават от мен ролята на посредници, но аз не коментирам работите им. Показвам творбите им в контекста на други изображения и така се получава среда, която позволява на всички посетители да се докоснат до темата.

Х: Каква е концепцията за Ювал?

М: МММ Ювал се роди бавно. Днес моето семейство живее в замъка през лятото, а през пролетта и есента той е музей. Сбирката е посветена на религиозните представи на хората за техните планини, при което централно място заемат ламаизмът, тантризмът и анимизмът.

Х: Централна фигура в сбирката ви от тибетско изкуство е митичният Гезар Линг. С какво ви пленява неговият образ?

М: В историческата памет на тибетците той е герой и религиозен водач. Неговото съприкосновение с планините на Кхам и Хималаите е същото като на хората от храмовете и книгите, а това значи архаично. Къде другаде планината е мост към отвъдното?

Х: Какво искаше да кажете на посетителите с тази единствена по рода си сбирка от тибетско изкуство?

М: На Гезар Линг е посветено отделно помещение в Ювал, залата на „1000-та радости“. Така се е наричала любимата му жена. Многобройните експонати, събирани в продължение на тридесет години по време на повече от тридесет експедиции, са разпределени в няколко вътрешни двора и помещения. Въпреки че е окупиран от Китай, Тибет си остава онази снежна страна, където планинските върхове са обиталища на богове. В Ювал разказвам именно за това и го правя с помощта на изкуство от Тибет.

Х: Моите уважения към вашата колекционерска страст, но все пак мястото на сбирка от тибетско народно изкуство е в самия Тибет или поне някъде наблизо.

М: Тибетското народно изкуство е пръснато по целия свят. Червената гвардия на Мао разруши повечето манастири и продаде

доста тхангка^[82], бронзови фигури и творби на народното изкуство. В самия Тибет едва ли вече може да се намери нещо. Впрочем, износът на антикварни предмети е забранен. Най-хубавите неща намерих в Цюрих и Лондон, а не в Лхаса. Някои купих в Катманду. Други са от Дхарамсала в Индия, където Негово светейшество, 14-ият Далай Лама, намери убежище заедно с 40 000 бежанци. Аз само съм съхранил част от една култура, която щеше да бъде унищожена. Когато Тибет най-сетне получи културна автономия, моята сбирка трябва да се върне там, откъдето някога е била изнесена от комунистически функционери, бежанци и монаси. Ако междувременно никой не беше поел отговорност за тази изтикана на ръба култура, тя щеше да бъде изгубена. Завинаги. Но ние, които обичаме Тибет, сме много. А тибетският народ е силен и може би ще успеем да спасим неговото наследство.

Х: Каква е идеята на музея „Доломити“ на Монте Рите?

М: Мястото му бе намерено случайно, но то е най-доброто сред „Бледите планини“^[83]. Отчаян от вечните разправии около развалината Зигмундскрон край Болцано, тръгнах да търся друго място за музея на тема „Скали“. Бях в затруднено положение, а не исках да се откажа от проекта. Тогава намерих тази стара крепост на връх Монте Рите между Кортина и Белуно, между Антелао и Скиара. За разлика от Южен Тирол медиите, кметовете и политиците в провинция Белуно приеха предложението ми с възторг. Само за три години бе създаден малък планински музей, който работи от 2002 г. без всякакви субсидии.

Х: Какво очаква посетителите в МММ „Доломити“?

М: Всичките ми музеи са разположени в местности със силно излъчване. А МММ „Доломити“ е в най-хубавата от тях, въпреки че е далеч от големите пътни артерии. Не е лесно да се стигне дотам, но пък при ясно време гледката е неповторима — на 360 градуса само върхове, повече от сто. В самата крепост има картини от 1800 г., до днес, достатъчно помещения, в които разказвам за откриването на „Бледите планини“ от Доломю^[84] до Александер Хубер^[85], най-добрия алпинист в наши дни, а също така показвам вкаменелости, народно изкуство и тв филми, които се превръщат в свидетелство на модерните времена.

Х: Къде точно се намира този музей?

М: На връх Монте Рите в Кибiana ди Кадоре, недалеч от Кортина д'Ампецо, сред самите Доломити. Намирането на това място е истинско чудо. Така нареченият „Музей в облаците“ се помещава в стара крепост. На високото 2181 м върхово плато се намира стар форт, построен през 1914 г. от италианците за защита от войските на австрийския император Франц Йозеф. Идва Първата световна война и австрийците завладяват Монте Рите. Една година по-късно те се оттеглят, без да успеят да разрушат цялата крепост. През Втората световна война там намират убежище партизани. После започва дълъг сън, докато през 1998 г. не открих това прекрасно място. Община Кибiana ди Кадоре, регион Венето, и аз реализирахме идеята за три години. „Музеят в облаците“ бе открит през 2002 г.

В крепостта и в двадесет помещения стъпка по стъпка се разказва историята на Доломитите. Страничните стаи приличат на абсиди в църковен кораб. В тях са изложени реликви, които напомнят онези катерачи, които с първите си изкачвания пишат историята на алпинизма: английските пионери, Михл Инеркофлер, Георг Винклер, Анджело Дибона, Микеле Бетега, Габриел Хаупт, Емилио Комини с неговата „шеста категория“, героят на диретисимата Лотар Брандлер и „модерните времена“.

Но преди всичко в музея може да се види изкуство — картини на Доломитите от моята сбирка. От епохата на романтизма до днес, от Томас Ендер през Е. Т. Комптън до Хамиш Фултън и Шефан Хубер. Неговите снежнобели скулптури на върхове се издигат като ератични блокове в голямата галерия. От прозорците между картините се разкрива прекрасна гледка към околните върхове. Наричам ги „истинските картини“.

Има и други реликви, които са по-стари от останалите — най-красивите фосили от времето, когато Доломитите са се издигали в тропическо море с коралови рифове. Или черепа на една от легендарните пещерни мечки от Контуринес. Може да се излезе на покрива на музея, където върху някогашните лафети на оръдията са поставени стъклени скулптури, вдъхновени от кристалите в Доломитите.

Х: Как намерихте това място?

М: По време на един излет, преди да отида в Европейския парламент и то точно на рождения ми ден 17 септември. Търсех нещо

друго и изведнъж разбрах, че това е мястото на Музея за Доломитите. Въпреки че идеята едва се беше зародила в главата ми, си казах: ето го. Стоях горе с жена ми и няколко души от село Кибиана ди Кадоре, гледах върховете наоколо, които бях катерил преди десетилетия, и вече бях готов с предложението — от една вековна развалина исках да направя нещо за утрешния ден и да я изпълня със съдържание, което подхожда на Доломитите. Междувременно идеята стана действителност.

Х: Какво по-конкретно планирате за Зигмундскрон?

М: Този замък е сърцевината на целия проект. Там е фокусът на планинския музей с картини и скулптури от моята сбирка. В центъра на вниманието поставям историята: това са общите истории за планината, от Мойсей, който слиза от Синай, до Томаж Хумар^[86], който сам изкачва южната стена на Дхаулагири (вж. „Големите стени“^[87]). Това са онези истории, които поставят своя отпечатък върху нас и представляват нашето наследство. Върху тях се гради нашият утрешен ден. Зигмундскрон ще бъде творческият двигател на всеобщата култура и сърцевина на музейния проект. Там ще се провеждат конгреси, фестивали, филмови дни, концерти на тема „Планина“, там се намира и управата на целия проект.

Х: За музея в Зигмундскрон искахте да придобиете инсталацията на Йозеф Бойс^[88] „Мълния с лъч светлина върху елен“, която да бъде нещо като лайтмотив на цялата сбирка. Защо именно тази творба?

М: Сбирката ми за този музей още не е попълнена. Впрочем, тя никога няма бъде окончателна. Цял живот ще прибавям и махам по нещо от нея. Само така музеят ще може да живее. Йозеф Бойс трябва да присъства, не само защото лично го познавах и ценях, а и поради архаичния му изказ — като на Анзелм Кифер^[89] или Амиш Копур. В „Зигмундскрон“ трябва да се оформят големите дворове и високите кули. Там могат да бъдат изложени само огромни творби. Или съвсем мънички. Но аз не съм художник, моята работа е оформлението. Моите сътрудници, консултанти и собственият ми инстинкт казват, че „Мълния с лъч светлина върху елен“, би стояла идеално в МММ Фирмиан. Ако планинските богове се смилят, това великолепно произведение на изкуството ще намери своето място и ще обогати моя музей.

Х: Познавали сте лично Йозеф Бойс? Къде сте се запознали?

М: През 80-те години бяхме заедно един цял ден в неговото ателие. Разговаряхме, направихме един кратък филм. За съжаление тогава не познавах неговата работа „Мълния с лъч светлина върху елен“. Преди бях само любопитен, а след нашата среща интересът ми се изостри, докато не се замислих да направя музей. За съжаление вече е твърде късно да помоля Бойс за нещо специално за моя музей.

Х: Казвате, че осъществяването на музейния проект е вашият „петнадесети осемхилядник“. Какво ви кара да остареете като директор на музей?

М: Аз съм само инициаторът на МММ: Необходими са ми помощници, управители, спонсори. Защото осъществяването на тази идея е свързано с много по-големи разходи, отколкото изкачването на четиринадесетте осемхилядника взети заедно. И по-трудно. Аз съм готов още веднъж да вложа цялата си енергия, времето и средствата си в този проект. Възможно е пак да се проваля, да фалирам. Така че отново се намирам между себераздаване и едно възможно себеунищожение, което трябва да бъде предотвратено. Помагат ми най-добрите ми приятели. Всички дават най-доброто от себе си. Аз не се питам какво ще излезе от всичко това. Искам само да осъществя една идея. И понеже всички са толкова възторжени — приятели, художници, архитекти, колекционери, помощници и консултанти — ще се получи нещо неповторимо, което в крайна сметка дори ще се самоиздържа. Не съм искал нищо повече от това.

Х: За вас днес по-голямо удовлетворение ли е да „катерите“ мислено художествени произведения, отколкото върхове?

М: Да, междувременно започнах да катеря върховете мислено. Понякога катеря наистина. През лятото се изкачвам на десетки върхове. Един път годишно съм на експедиция. Но всеки ден се занимавам мислено с планините: планините в изкуството, планинските народи, историята на скалното катерене, религиите, идващи от планините — това днес са моите теми. Възбуждащо е мислено да изкачваш Еверест заедно с Джордж Лей Мелъри или да бивакуваш с Валтер Бонати под К-2 на 8100 м. Да разсъждавам за това, да реконструирам такива ситуации е възможно, само защото и аз съм бил там, горе, изложен на смъртна опасност, болен от страх и щастлив, че съм оцелял. Историята на алпинизма, разказана от домоседи, е не само скучна и стерилна, тя е неистинска, защото никой не може да прочете

там какъв е вкусът на отвъдното, щом за него земното е недостъпно. Важна за мен е емоцията, достижима само в един кратък миг между небето и земята. Важно е уталожването, настъпващо, когато се връщаме от горе, възвишеното, за което няма думи. Колко съм благодарен за катераческите години, за десетилетието на осемхилядниците, за месеците в пустините, които още са живи в моя спомен, а това значи достъпни. Но по-важен е днешният ден, приятелят, който в мечтите си катери върхове, художникът, който смалява планините, за да ги накара да изглеждат възвишени.

Х. Защо този опит е по-важен?

М: Днешното ми съприкосновение е опит, на който бих се присмял преди тридесет години. А сега събужда любопитството ми. Държи ме буден. Дава ми жизнерадост.

Може би ме подтиква възможността да градя или пък инстинктът, който знае, че в съответствие с възрастта са ми необходими нови пространства за събиране на опит.

Х: Ако сравните осъществяването на музейния проект примерно с вашата експедиция в Антарктика...

М: ... мога само да се смея. Дори скалното катерене не може да се сравнява с височинния алпинизъм. Вярно е, винаги съм действал всеотдайно. Прекосявайки Антарктика, ние прекосяхахме една чужда планета. Сега отново съм изправен пред предизвикателство, пред задача, която сам съм си поставил, пред една цел. Този път обаче нито ще се кача на връх, нито ще отида на полюса, а може би ще стигна до едно всеобщо произведение на изкуството, което разказва за природата на човека. Без изкачването на Гайслершпитцен, без трагедията на Нанга Парбат и нейните последици, без вероятността от провал на полюса, без опита от Гоби нямаше да знам — или поне щеше да е недостатъчно — как да изпълня със съдържание една структура като МММ.

[77] *Санкт Магдалена* — последното село в долината Филньос, в подножието на планинската група Гайслер. ↑

[78] *Автаркия* (самозадоволяване, самодостатъчност) — затворена, независима икономическа система, способна сама да си осигурява всичко необходимо, без контакти с околния свят. ↑

[79] *Тилман Рименшнайдер* (ок. 1460–1531) — значим германски скулптор на прехода от късната готика към Ренесанса. ↑

[80] Реката, която на италиански се нарича Адидже. ↑

[81] *Юлиус Пайер* (1 септември 1842 г., Шьонау, близо до Теплице — 30 август 1915 г., Фелднес, днес Блед в Словения), австрийски военен топограф и алпинист. През 1869–1870 г. е участник в полярна експедиция с парната яхта „Германия“, ръководена от немца Карл Колдевей. При принудителното зимуване край източните брегове на Гренландия, през септември 1869 г., Колдевей и Пайер откриват остров Кун (74°50' сев.ш.). Пайер преодолява тесния пролив и се изкачва на планинския бряг на Гренландия. През март-април 1870 г. те се отправят с шейни на север. Откриват дългия и тесен остров Сторе-Колевей, отделяш големия залив Дов от Гренландско море и стигат до 76°40' сев.ш. Изследваната част от брега запазва името, дадено от тях на цялото крайбрежие — Земя на Кайзер Вилхелм. Освобождавайки се от леден плен, „Германия“ се отправя на юг. През август 1870 г., на 73°25' е открит дълбоко вдаващият се в сушата фиорд на Франц Йосиф, разгледан от експедицията в движение.

През 1871 г. Юлиус Пайер (заедно с Карл Вайпрехт) възглавява австро-унгарска полярна експедиция с кораба „Тегетхоф“. На 29 август 1872 г. съдът замръзва в ледовете край северозападния бряг на остров Нова Земя, оттатък Баренцовите острови. Дрейфът му на север продължава 372 дни. На 30 август 1873 г. мъглата на северозапад неочаквано се отдръпва и моряците виждат скали. А след няколко минути пред очите им се появява искряща с ледниците си суша. Пайер я нарича Франц — Йосифова Земя (на името на тогавашния император на Австро-Унгария). Но течението отнася на юг ледовете, в които е замръзнал „Тегетхоф“. Едва в края на октомври, през полярната нощ, екипажът стъпва на суша, която се оказва малкият остров Вилчек (на 80° сев.ш.).

От 10 до 16 март при ужасен студ (минус 50 градуса) Пайер с шестима спътници, с шейни и кучешки впрягове, прави първото късо излизане от мястото на зимуване на северозапад и открива остров Гал. След седмица седем души начело в Пайер тръгват на едномесечен поход на север. Те теглят тежките шейни наравно с кучетата. По време на придвижването им температурата не пада под минус 32 градуса, но

много грижи им създават виелиците и влагата, а така също ледените пукнатини и появяващата се в тях морска вода.

На 26 март Пайер открива остров Салм и го възприема за голям къс земя, тъй като не изследва околните проливи. От групата малки острови, към които принадлежи Салм, Пайер продължава на север покрай открития и преминат изцяло от него, меридионално разположен Австрийски пролив, отделящ източната островна група от централната. На изток той проследява брега на Земята на Вилчек и вижда планини в неговия югозападен край и нос Ла Ронсиер. След това стига до нос Райнер, а на запад вижда суша — остров Карл-Александър.

В началото на април Пайер оставя четирима души с големи шейни, а самият с двама спътници с по-малки шейни и ски тръгва на север и се добира до остров Рудолф. Заобикаля го от запад и излиза на нос Флигел (днес Нос Арктический, 81°13' сев.ш.) — както е доказано през XX век, крайната най-северна точка на Евразия. По обратния път групата пресича остров Винер-Нойщадт (с надморска височина 620 метра) и открива група островчета.

Връщайки се на кораба в началото на май, Пайер почива само няколко дни и с двама спътници тръгва на северозапад и на 50 км от базата открива остров Мак-Клинтък (80°15' сев.ш.). Сторва му се, че оттатък пролива, далече на север и на запад (до около 46 градуса зап. д.), се простира огромната „Земя на Зичи“. Губейки надежда за освобождаване на кораба от ледения плен, хората го напускат на 20 май 1874 г. След тримесечен тежък преход, ръководен от Вайпрехт, при който участниците в експедицията теглят поставените на шейни лодки, стигат до края на леда, и на весла — до Нова Земя, където са спасени от руснаци. През 1876 г. във Виена излиза книгата на Пайер „Австро — унгарската северна полярна експедиция“. Пайер преминава над 850 км, извършва топографска снимка и нанася на картата редица острови.

↑

[82] *Тхангка, танка, кутханг* (на тибетски буквално „свитък“) — изображение, основно с религиозно съдържание, изпълнено с бои, към които е прибавено лепило, и отпечатано върху предварително грундирана коприна или памучно платно. По форма тибетските тхангки приличат на индийските ритуални изображения върху платно. Основни мотиви в тях са квадратът, двойният квадрат, правоъгълникът.

Изрисуваната повърхност се нарича „огледало“ (на тибетски „мелонг“). Тхангките, създадени в строго съответствие с иконографския текст, са били предназначени за медитация. Възникналите въз основа на различни жития или визионерски практики са се използвали в религиозни процесии, в храмови интериори и в домашни олтари. ↑

[83] *Бледите планини* — поради особения цвят на скалите, ладините наричат така Доломитите. ↑

[84] *Деодат Силвен Ги Танкред дьо Доломю*, наричан също така Деодат Граде дьо Доломю (23 юни 1750 г., Доломю край Тур дьо Пен — 28 ноември 1801 г., Шато Ньоф, Саон-е-Лоар) е френски, геолог, вулканолог и пътешественик. Геология започва да изучава в затвора, където излежава присъда за участие в дуел, по време на който убива противника си. Изследвайки една скала от Източните Алпи, открива, че тя не влиза в химическа реакция със солната киселина и се състои от калциев и магнезиев карбонат. Доломю изпраща резултатите от своите изследвания на известния женеВСКИ учен Никола дьо Сосюр, предлагайки откритата скала да бъде наречена „сосюрит“, но Никола Сосюр решава, че по-подходящото име е доломит. По-късно така започва да се нарича целият масив, от който произхождала скалата. ↑

[85] *Александер Хубер*, по-малкият от легендарните братя Хубер (роден на 30 декември 1968 г. в Тростберг, Бавария; брат му Томас е с две години по-голям). От най-ранното им детство техните родители започват да ги въвеждат в планинския свят. Страстта да се катерят наследяват от баща си Томас, известен с алпинистките си постижения, между които е едно от първите изкачвания по северната стена Ле Дроат във френските Алпи през 60-те години на XX век.

От 1983 г. Алекс и Томас са свързка, която е влязла в историята на световния алпинизъм. През 1992 г. Алекс става част от световния катерачен елит благодарение на изкатерването си по екстремния маршрут „Ом“. Но най-важно качество е неговата всестранност. Изключителното си майсторство демонстрира в „Мека“-та на спортното катерене — долината Йосемити в Калифорния (САЩ), където сам или с брат си преодолява в отличен стил мегакласическите маршрути „Salathe Wall“, „El Nino“, „El Corazon“, „Zodiac“.

През 1997 г. посещава Каракорум и заедно с партньори преминава двукилометровата западна стена на Латок-2 (7108 м). Друго

негово суперпостижение е зимното изкачване по маршрута „Bellavista“ Чима Овест (Западната кула) ди Лаваредо през 2000 г. Година по-късно отново е на същото място и се справя с предизвикателството за един ден, без да използва изкуствени опорни точки, като по този начин става автор на едно от най-забележителните изкачвания в целите Алпи. През 2002 г. преминава соло диретисимата на Чима Гранде. В актива му са също суперекстремните спортни турове „Opportunist“ и „Komunist“ в района на водопада Шлайер в масива Нийдеркайзер (Западен Тирол). Има изкачване и на един осемхилядник — Чо Ойю (8201 м) в Непалските Хималаи през 1998 г. През 1989/ 90 г. Алекс Хубер е работил като асистент за първа медицинска помощ в международния Червен кръст. От 1992 г. има правоспособност на алпийски гид, а от 1997 г. е магистър по физика. Професионален алпинист е от 1998 г. ↑

[86] *Томаж Хумар* (род. на 18 февруари 1969 г. в Любляна, живее в Камник) — словенски алпинист, направил над 1500 изкачвания в родината си и по света. Световна слава му донесе соловото изкачване по страховитата южна стена на Дхаулагири (8167 м) в Непалските Хималаи. Носител е на наградата „Златния ледокоп“ за 1996 г. (за изкачването си по нов маршрут на Ама Даблам, 6856 м) и е номиниран за нея през 1999 и 2000 г. Най-добър алпинист на Словения за 1999 г. Носител на най-високи държавни отличия на родината си и на специална награда от Международния фестивал на планинарския филм в Тренто (Италия) през 2000 г., връчена му лично от Райнхолд Меснер и Едмънд Хилари. Филмът му „Reticent wall“ е удостоен със специална награда в Тренто и с Голямата награда на Международния фестивал на планинарския филм в Катманду, а „Dhaulagiri Express“ — със „Златна камера“ и с „Гран При“ на аналогичните кинофоруми в Грац (Австрия) и Попрад (Словакия). ↑

[87] *„Големите стени“*, става дума за книгата „Die grossen Wände“, Reinhold Messner, претърпяла две издания през 1977 и 2000 г. („BLV Verlagsgesellschaft“ — Мюнхен). На английски се появява през 2001 г.: „The big walls“, July 2001, „Crowood Press“, London. ↑

[88] *Йозеф Бойс* (1921–1986) — водеща фигура в концептуалното изкуство на 20 век. ↑

[89] *Анзелм Кифер* (роден на 8 март 1945 г.) — немски художник и скулптор, през 1970 г. учил заедно с Йозеф Бойс. Един от

създателите — заедно с Георг Базелиц, А. Пенк, Сандро Киа, Франческо Клементе, Джулиън Шнабъл, Сюзън Ротенберг — на неоекспресионизма. Работи със слама, сгурия, глина, пепел, шеллак. Подтици черпи от творчеството на Пол Селан (Паул Целан, 1920–1970), от германската история, от ужасите на Холокоста и учението на кабала. [↑](#)

„След моята смърт достатъчно дълго ще спя: сега нека гледам слънцето и нека се наслаждавам на светлината...

Когато умра, ще жадувам за нея.“

Раул Шрот,
„Гилгамеш“

Х: Господин Меснер, кое според вас е най-голямото ви постижение?

М: Че оцелях.

Х: Кое поражение ви мъчи най-много?

М: Смъртта на брат ми под Нанга Парбат.

Х: Една стара боксьорска мъдрост гласи, че с времето потупването по рамото отзад вреди повече от ударите отпред. Какво научихте от това поражение?

М: Стигнах до заключението, че животът е ограничен и има стойност, само ако човек го изчерпи до дъно и му се наслади докрай. Аз живях много по-интензивно, след като тази трагедия едва не ме уби.

Х: Следователно смъртта на брат ви не ви изолира, а по-скоро ви освободи?

М: Тя ми показа моите граници, моята преходност и ме предизвика да продължа да живея с двойна енергия.

Х: Кое беше най-важното решение в живота ви? Съдбоносното слизание от Нанга Парбат?

М: Не, това беше решението да живея според моите желания, представи и мечти, а не според тези на родителите, учителите или братята ми. Не се оставих да бъда напъхан в един буржоазен, послушен свят.

Х: Вие поначало сте малко саможив. Смъртта на брат ви усили ли тази склонност?

М: Отричам да имам склонност към саможивост. Като дете катерех сам, когато няхах партньор, или другите оставаха долу, защото

мислеха, че времето ще се развали. Но много повече се страхувах от солови изкачвания, отколкото от турове или експедиции в свръзка.

Х: Но все пак постиженията, чрез които извършихте революция в алпинизма и си спечелихте най-голямо признание, бяха соловите изкачвания на Нанга Парбат и Еверест. Там, където другите се мъчеха месеци наред с тонове багаж и десетки помагачи, вие грабвахте малка раница и само за няколко дни стигахте сам до върха.

М: Експедицията на Нанга Парбат през 1978 г. беше логичната следваща стъпка в тази редуция, за която говорих. Оставяш всичко: оборудване, помощни средства като радиостанция и сателитен телефон. Накрая оставяш и партньора. Това беше цяла верига от събиране на опитност, която ми позволи да направя и тази последна крачка. Докато самият Еверест беше нещо като самоизпитание. Тогава търсех отговор на въпроса: „Ще мога ли там, горе, да бъда наясно със себе си?“

Х: Къде според вас е основният проблем на соловите изкачвания?

М: Техническите трудности не са по-големи от изкачването с партньор. Но да не можеш да говориш с никого, да няма с кого да споделиш страховете си, радостта, съмненията — това се превръща в огромно психическо изпитание.

Х: Перифразирайки една мисъл на Уинстън Чърчил, означава ли това, че най-много ви е било страх от страха?

М: Не и през деня. В повечето случаи денем се чувствам добре. Обичам да съм сам. Вървя, често сам си говоря. Вечер обаче се появяват проблемите. Не защото ме е страх, че може да ме нападне някой леопард, а защото в тъмното се умножават опасностите. Когато си бездееен и на тъмно, става трудно да бъдеш наясно със себе си.

Х: Страхът от тъмнината не е ли привилегия на малките деца?

М: За да оцелеят, хората се нуждаят от топлина, от твърда почва под краката, от светлина. Ако някой от тези елементи липсва, се появява страхът. Никой не обича нощем да е сам. През 1969 г. катерих соло най-трудните турове в Алпите: северната стена на Дроат, „Филип-Флам“ на Чивета — и двете високи около 1000 метра. Северната стена на Дроат дотогава не бе изкачвана без падане. Аз не се осмелих да тръгна по тези стени в два часа през нощта, за да имам пред себе си

целия ден. Тръгвах от хижата чак на зазоряване. Утринната светлина разсейваше моите страхове.

Х: На Нанга Парбат обаче няма уютни хижи.

М: Най-напред се учех какво да правя, за да не се побъркам. Мъчително се учех да преодолявам чувството, че съм оставен сам на себе си.

Х: Какво става с вас през нощта?

М: Всички опасности нарастват, а способностите ми намаляват. Мисля, че това става инстинктивно. Нощем човек трудно реагира на опасности. Преди 100 000 години сме били будни при появата на опасност, защото е трябвало да внимаваме. В група оцеляването е било по-лесно. Ето защо сме се събирали на орди. Тези прачовешки инстинкти все още са част от нас. Няма проблем да си го призная. Опитвам се обаче да се справя с инстинктите си.

Х: Следователно обичате да бъдете сам, а ако са необходими партньори, то е от чист егоизъм и чувство за самосъхранение.

М: Никога не съм крил, че съм егоист. Така е честно. Всеки човек е егоист и когато ни изправят до стената, ставаме още по-големи егоисти. В противен случай често не бихме оцелели. Това не е положително или отрицателно, а факт. Всичко друго е лъжа. Въпреки това вярвам, че съм направил повече за обществото от мнозина самозвани алтруисти.

Х: Въпрос на дефиниция — егоизмът на много алтруисти се състои в това, да помагат на другите, а егоизмът означава преди всичко помощ на самия себе си.

М: И на други. Колко души съм свалил от върховете, оказвал съм им подкрепа, спасявал съм ги? По този начин живях живота си така, както съм искал. Баща ми желаше да ме направи послушен бюргер — трябваше да стана птицегледач. Херлигкофер дори не ме остави да разкажа какво се случи на Нанга Парбат. През 70-те години бюрократите в Южен Тирол се опитаха да направят невъзможно участието ми в експедиции, тъй като съм се бил изразил политически некоректно. Сега се опитвам да изградя музеи на тема „Планини“ и пак трябва да преодолявам огромна съпротива. Бих могъл да представя всичките си проекти като алтруистични, но не го правя, а само казвам: „Бих искал да осъществя това или онова. Кошунство ли е да дадеш най-доброто от себе си, да правиш това, което правя аз?“

Х: Въпреки тази съпротива накрая вие винаги печелите и получавате това, което искате. Днес вие сте най-известният жив алпинист в света. Вашите книги се продават в милиони екземпляри. Коя е причината вашето ego все още да се чувства неудовлетворено?

М: За съжаление — или за щастие — имам силна вродена агресивност. Един мой приятел, който е лекар в Цюрих, ми каза веднъж, че не познава никой друг, който при смъртна опасност да развива такава агресивност. В такива случаи се превръщам в див звяр. Очите ми се разширяват, тялото ми произвежда енергия, смелост, гняв. Автоматично се отделят невероятни количества адреналин. Нещо като помощ за оцеляване. Без тези инстинкти аз и редица мои партньори от екстремни турове днес щяхме да сме мъртви.

Х: Това, което ви спасява живота в зоната на смъртта, не може да бъде рецепта за общуване в цивилизацията.

М: Срещу противниците ми, които искаха да ме злепоставят, смачкат и изолират, често използвах същите средства, с които се борех с опасностите в дивата природа, и постигах целите си. Може би с възрастта съм запазил този начин на поведение, защото ми е носел успех. Ние, хората се учим чрез опита и заблудите.

Х: Съзнателно ли предизвиквате тези изблици на гняв?

М: Аз мога и да се преструвам. Ето, вчера отново избухнах заради шепа чиновници, които пречат на биологичното ми производство. Беше толкова страшно, че тези хора може и да ме дадат под съд. Когато се опитват да ме водят за носа, мога да избухна и не гарантирам за нищо. Често в собствен уцърб.

Х: Замислял ли сте се за участие в курс за овладяване на гнева? Помогнал е дори на Наоми Кемпбъл, манекенката, за която се говори, че пребивала асистентката си с телефонна слушалка, когато нещо не ѝ харесвало.

М: Аз мога да се владеея и въпреки това не давам да ме водят за носа. Времето ми е прекалено ценно. А и още не съм помъдрял.

Х: Значи ще продължавате да беснеете, колкото и отблъскващо да е това?

М: Ако имам идея, която е легална и не вреди никому, защо да позволявам да ме възпират разни бюрократи, противници, търгаши или журналисти?

Х: Кой има право да ви критикува на този свят?

М: Всеки човек, който след това ще се почувства по-добре. Аз понасям повече критика, отколкото могат да изтърпят всички други алпинисти взети заедно. Дори не е необходимо да е обоснована. Само искам от време — навреме да имам право на отговор.

Х: Ето още едно изказване, което със своята крайност надали е подходящо да ви спечели нови приятели.

М: Нима трябва да лъжа, да фамилиарнича, за да бъде обичан? Аз не реагирам на критиката, не предъвквам постоянно едно и също. Реагирам само, когато ми се пречи да осъществя идеите, плановите и намеренията си. В крайна сметка моите идеи помагат на всички.

Х: Вашата първа жена Уши Деметер бе казала веднъж за вас: „Не познавам никой друг, който така силно иска да бъде обичан и да прави толкова малко за това“.

М: Не искам да се преструвам, за да си спечеля признание и любов. Да се усмихвам непрестанно. Няма да проституирам заради някого и най-малко заради журналистите. Не мога. Да, аз искам да бъда обичан, но такъв, какъвто съм. А не както другите искат да ме видят. Желанието да бъда такъв, какъвто съм, е фундаментално.

Х: С извинение — вие дължите успеха си не само на факта, че изкачихте високи върхове, а и защото можахте да разкажете за това. Много списания участваха във финансирането на ваши експедиции. Десетилетия наред много журналисти умножаваха вашата слава. Без съвременните медии феноменът Райнхолд Меснер нямаше да съществува.

М: Оставям това на втори план. Като разказвач винаги съм се изявявал сам. Аз съм търсач на приключения и бард, който се връща у дома и разказва. На първо място съм човек, който сам е изградил себе си. Разпространяването на моите истории от медиите сигурно ми е помогнало. Никога не съм се оплаквал от това. Само че историите ми не бива да бъдат фалшифицирани, за да се продават още по-добре.

Х: Медиите са спечелили от вас и вие сте спечелили от медиите.

М: Да, в едно съвместно съжителство. При финансирането на експедициите сключвахме сделка. Една история си има и финансово изражение. Защо да я подарявам? И въпреки това никога не съм се домогвал до интервюта, до публичност. Искам да съм свободен по време на пътуванията. Не, никога не съм разказвал историите така, че да се приемат добре. Други обичат да се натрапват, но и аз знам как

става това. Достатъчно е само да бръщолевя екзалтирано за близостта до Бога там, на върха, за идеализма, за желязното приятелство, за алпинисти, които са по-качествени хора, за вяност до смърт — или каквото там принадлежи към кича на алпийската литература. Животът ми показва друго. Друг свят, друга човешка природа. Той ми показва, че горе, на върховете, се случва същото, както и тук, долу. За щастие. Много симпатични хора катерят в планините — почтени момчета и момичета, деца и старци. Но има и лоши характери, които горе избиват комплексите си, хора, които говорят за другарство в планината, без да са го изпитали и без да знаят колко естествено е да протегнеш ръка.

Х: Журналистът Вилхелм Биторф — впрочем, ето още един голям ваш почитател — писа веднъж, че тези непрестанни предизвикателства в екстремни ситуации са ви дарили със завидно упование в живота. Той смята, че всекидневните грижи са ви чужди. Проблеми като „Откъде ли ще получавам пенсия?“ или „Дали колата ми ще мине на преглед?“ отскачат от вас. Тази диагноза все още ли е вярна?

М: Така е, но не мисля, че липсата на такива тревоги има нещо общо с екстремните ситуации в моя живот. Причината е по-скоро в това, че винаги съм продължавал да живея. Въпреки огромната съпротива срещу мен, въпреки всичките ми грешки. Когато паднах от зида и лекарите казаха, че вече няма да мога да ходя, не се уплаших за живота си, нямах екзистенциални грижи. Казах си — ще правиш нещо друго, дори и в инвалидна количка. Докато имам цели, които съм си поставил сам, ще имам и надежда.

Х: Може би причината е и в това, че тогава нямаште финансови проблеми? Например вече притежавахте замъка със собствено стопанство.

М: Притежанието е скучно. То означава задължения, отговорност. То ме интересува по-малко от сътворяването. И днес съм готов да предам цялата си собственост на моите деца и да започна от нула. Все пак собственото стопанство ми дава чувство на сигурност.

Х: Няма да ви остави да умрете от глад.

М: Сила ми дава чувството на независимост. При това аз съм само един дилетант. Упражнявал съм всякакви невъзможни професии. Изследвал съм. Работил съм. Често съм имал успех въпреки предвижданията. И то с много простички правила на поведение: не се

отказвам и продължавам с цялата си енергия. Това, което правя сега, влагайки в музеите време, усилия и пари, не би направил никой разумен човек. Моят консултант в банката само клати глава. Страстта дори към безполезни неща ме прави силен и в крайна сметка ми дава сигурността и е предпоставка да живея така, както сам реша.

Х: Какво бихте посъветвали хората, които се захващат за нещо с цялата си енергия, но не постигат успех?

М: Разбира се, че трябва да имат и талант. Ако нещо не ми идва отръпки, няма и да ме въодушеви. Ако бях туберкулозен, нямаше да стигна далеч като алпинист и никога не бих отишъл на Еверест. Обикновено с пораженията изчезва и страстта. Когато на Нанга Парбат ми измръзнаха пръстите на краката и вече не можех да катеря както преди, тази страст изчезна, започна да преминава. За щастие открих нещо друго — височинния алпинизъм, и го поставих на мястото на старата страст. Способността да сменям целите ми беше от полза и по-късно. И то винаги в подходящия момент. Обикновено забелязвам своевременно, когато нещо не се получава и си казвам, че ми трябва нещо ново.

Х: Ваши са думите: „Интересно за мен е само новото.“ Отегчавате ли се, когато обърнете поглед назад към постиженията си?

М: Отегчавам се, дори когато непознати ме потупват по рамото и ми честитят някой успех. Отношението към моите постижения се променя, само когато се кача на сцената и разказвам за тях. Тогава отново заживявам между ледове и бури, в някоя цепнатина или на заснежена стена. Разказвачът и действащото лице се сливат в едно. Там съм, но се гледам отстрани. Умението да разказвам се дължи на способността да се потапям в минали ситуации и да се идентифицирам с други лица.

Х: Според вас недостатък ли е това вечно прищипване, тази неспособност спокойно да обърнете поглед назад?

М: Не, това е късмет. Едва ли бих понесъл друг начин на живот. Има време да поумнея. Една последна надежда.

Х: Ваши са и тези думи: „Когато вече нямам идеи, ще се самоубия“. Необходим ли ви е този патос, за да се движите напред?

М: Не мисля, че бих направил всичко, което съм казал. Необходимо ли е? Не, самоубийството не ми е в природата. Надявам се винаги да имам идеи.

Х: Този патос не ви ли притеснява?

М: Не.

Х: Има ли черти в характера ви, които бихте искали да промените?

М: Изблиците на гняв, нетърпението. Ако можех да изчаквам, много проблеми щяха да се решават от само себе си.

Х: Колко минути можете да чакате спагетите си в ресторант?

М: Аз мога да чакам и мога да понасям доста много неща. Ядосват ме измислени проблеми като бюрокрация, завист, изолация. С тях искам да се справя веднага, защото спъват проектите ми. Някои неща остават нерешени и половин година по-късно установявам, че са придвижени в моя полза. Би трябвало да си наложа да изчаквам. Невинаги. Но в повечето случаи. Какво би могло да ме ограничава в последната третина от живота ми, освен собствените недостатъци?

Х: Приятелството важно ли е за вас?

М: Да, много.

Х: Колко приятели имате?

М: Малко. Горд съм, че са толкова малко.

Х: Повече от една шепа?

М: Едва ли.

Х: Защо?

М: За приятелите е нужно време, а и трябва да сме на една вълна. В политиката също срещнах хора, с които се разбирам добре, но не мога да ги нарека приятели. Приятелството изисква доверие, сливане с другия и неговото пълно приемане. Не искам да се преструвам пред приятелите. В противен случай приятелството няма смисъл. Приятелството означава да бъдеш приет такъв, какъвто си и обратното.

Х: Кого от вашите другари от експедициите — Петер Хабелер, Арвед Фукс и Ханс Камерландер, все още бихте нарекли приятел?

М: При случай се срещаме. Но междувременно всеки си е намерил свой свят. Ние делихме опит и винаги сме били общност по целесъобразност. Ситуацията също е различна. Всички опитаха щастието си с нови партньори.

Х: Фукс?

М: Неговият мениджър опита всичко възможно, за да ни раздели. Той успя и Арвед не се противопостави. Какво от това? Дълга му

познанията по навигация.

Х: А Хабелер?

М: От тримата с него се срещам най-често. Ние и двамата остаряхме. Той успя и в професията си.

Х: Камерландер?

М: Не е от моята кръвна група. Разбира се, той беше отличен алпинист. В планината с него можеше да се поема риск. Но ако сега ми се прииска да говоря с него за моя музей, не е необходимо дори да питам, дали ще ме изслуша. Той има успех, приспособи се, написаха му няколко книги и следва тенденцията на алпинизма по отъпканите пътища, имам предвид експедиционния алпинизъм. Това не е моят свят. Определящо за моята вселена днес е не толкова отделното действие, а задължението към общото наследство. Важното за Ханс е публичността, а за мен — задният план. Той беше моят най-добър партньор. Обаче приятелят остава до теб и в трудни времена.

Х: Кого от спътниците си бихте нарекли приятел и днес?

М: Никого от тях тримата. Бих говорил за общност по целесъобразност и приятелски отношения. Една връзка оцеля през изминалите четиридесет години. Връзката със Зеп Майерл. Йолц „Мечката“ също е мой приятел. Каквото и да се случи, приятели остават Наирц, Хайм, Хани... Близки са ми приятелите от младежките години във Филньос, с други отношенията охладняха. А приятелството с Ханс-Петер Айзендле укрепна. Днес рядко се срещаме, за да катерим в планината, защото имаме съвсем различни планове и интереси. Днес вече не е възможно съвместно изкачване на южната стена на Лхотце. Всичките ми предишни другари вече са стари за това. Така че тази основа липсва. Едно такова начинание е неосъществимо без съответните умения, без абсолютно доверие. След като тази основа вече не съществува и подобни турове са невъзможни, остава може би само един хубав спомен, но не и жизнено приятелство. Освен ако отново не бъдат намерени общи неща.

Х: Уши Деметер веднъж ви нарече „човекоядец“. Това комплимент ли е?

М: Аз мога да въодушевявам хората, да ги увличам, да ги приобщавам към проекти. За повечето от проектите си мога да докажа, че съответният партньор от общата ни история до такава степен се е сраснал с идеята, че още при зараждането ѝ е бил готов да участва в

нейното реализиране. Само така можехме да издържим на тези екстремни турове.

Х: Поглеждайки назад, не ви ли смущава, че голяма част от тези екстремни турове е трябвало да изкачвате с партньор?

М: Не, в никакъв случай. Научих много от другите. С партньор са възможни неща, които не бих рискувал да предприема сам. Приближаването до границата между възможното и невъзможното, между самоотдаването и саморазрушаването, между живота и смъртта, предполага много неща: самоувереност, познания, добър партньор. Другият ми е бил необходим преди всичко като психическа опора. Затова винаги съм разчитал на хора, които могат това, което аз не умея.

Х: Коя е най-голямата любов на вашия живот?

М: Жена ми Сабине. Но аз бях дълбоко свързан и с Уши и дълго страдах след нашата раздяла. Днес вече не.

Х: Тази година ставате на шестдесет. Колко стар се чувствате?

М: Извънвременен. На шестдесет има малка вероятност да умреш от опасност, избрана от самия теб. Така че наистина имам шанс да остарея. Въпросът обаче е как. Любопитството е останало. То е хубаво чувство. Преди всичко сега разполагам със спокойствието да градя моите музеи и да поддържам няколко приятелства.

Х: На какво ще се радвате в бъдеще?

М: Вече съм свършил основната работа. Остава да направя това, което е нужно. А преди това ще разчиствам, ще разчиствам, ще разчиствам. Радвам се на утрешния ден.

Х: Какво ще си остане важно за вас?

М: Още това лято ще празнуваме 200 години от първото изкачване на Ортлер. Зад гърба си имам експедиция в пустиня. Прекосяването на Гоби още веднъж ми показва моите граници. Трябва да се науча да се справям със старостта. Нещо като епилог на времето ми като депутат. Освен това имам намерение да предприема експедиции из замърсени от индустрията градове в бившия Съветски съюз, Китай и в Северния ледовит океан. Това са обезлюдени места, в които обаче сондите все още работят и капе петрол. Освен това и на стари години имам достатъчно предизвикателства: не толкова високи планини и по-малки пустини. И всичко това като една игра. Както тогава, когато бях на дванадесет или тринадесет години. Вече няма защо да се доказвам. Бих искал да направя още един филм, няколко

хубави истории. Може и да напиша разказ, да се захвана с някаква идея... моят седми живот. Няма да има затишие, а с неуспеха се научих да се справям. Научи ме самият неуспех. Май съм се провалял често от всички други и именно затова успях в търсене на границата на възможното. И то непрестанно.

Х: На кой литературен герой се възхищавате?

М: Няма такъв. Търся си примерите в действителността.

Х: Коя историческа фигура бихте нарекли ваш образец?

М: Паул Пройс, откривател и философ на изкуството на свободното катерене. Открих личността му в неговите записки.

Х: И въпреки това го компрометирате в един от вашите музеи. Там показвате алпийския чук, с който той уж тайно бил забивал клинове в скалата. Необходимо ли е по този начин да победите единствения си герой?

М: В МММ „Алпийски куриози“ в Зулден има обяснение в любов на приятеля към загиналия приятел, а не злепоставяне. Показвайки неговия алпийски чук, аз го правя по човешки достъпен.

Х: Понякога изпитвате ли нещо като благодарност?

М: Разбира се. Та аз живях фантастично. Предишното поколение можеше през целия си живот да предприеме само една или две експедиции. Ние можехме да правим почти всичко. Изживяхме най-смелите си мечти и дори се самофинансирахме. Не беше необходимо да забиваме на върха австрийското, германското или италианското знаме, защото са ни спонсорирали държавата или някое дружество. Получавахме необходимите средства от свободното пазарно стопанство и така се създаваше делово отношение към успеха, към нашите действия. Да, ние имахме всички възможности. Страхотно време беше. А аз имах щастието да го надживея. Щастието, да не направя фаталната грешка, щастието след 1972 г., да следвам идеите си, щастието да дяля живота си с няколко силни жени и при безнадеждност или височинна болест да слизам своевременно. Наскоро, излизайки след приключването на една лекция, някой извика след мен: „Ама вие сте имали и късмет!“ Така е, помислих си, имал съм повече късмет, отколкото заслужава човек.

Х: Кога за последен път сте били щастлив?

М: Нямам проблеми с щастието. Искам да кажа, че не копнея непрестанно за него. А ако го нямам, си го създавам. Много просто.

Щастлив съм, когато мога да творя. Няма да съм щастлив, ако в края на живота ми се наложи да седна, да прочета биографията, която друг е написал за мен и да кажа: „Това беше“. Сега започвам нов етап от моя живот и той няма да е последен. Може би способността да намирам нови задачи в съответствие с възрастта е част от щастието, което ме прави „млад“, съзидателен и жизнерадостен. Съпротивата, на която често съм се натъквал, също е част от моето щастие. Човек може да израства от сблъсъка със съпротива и въпреки това да води живот, който сам си е избрал.

Х: Не е ли парадоксално, че щастието може и да върхлети човека?

М: Хубавото чувство не идва ненадейно. Едно хубаво изречение, когато пишеш. Или чаша вино с добър приятел. Или пък разходка в гората. Децата ми, когато играят. Една вечер с жена ми. Една идея. А когато не се чувствам добре, просто отивам да походя.

Райнхолд Меснер — живот в дати

1944	Роден на 17 септември в Бриксен, Южен Тирол. Райнхолд Меснер има една сестра и е втори по възраст от осем братя. Израства във Филньос, посещава училище по земемерство в Болцано и още от 5-годишен проявява интерес към катеренето.
1956	Заедно с баща си предприема първото си трудно катерене по източната стена на Малката Фермеда.
1960	Гюнтер и Райнхолд Меснер изкачват северната стена на Зас Ригайс.
1963	Изкачва първата си шестица, маршрута Тиси на Първата кула Села, както и първата си ледена стена — северната стена на Симилаун в Йоцталските Алпи.
1964	През ранното лято Гюнтер и Райнхолд Меснер катерят редица трудни скални и ледени турове — северните стени на Фертайн, Хохпфайлер и Ортлер. През юли Райнхолд Меснер успява да изкачи северната стена на Фуркета заедно с Паул Кантиолер и Хайндл Меснер.
1965	Гюнтер и Райнхолд Меснер правят премиера по северната стена на Голямата Фермеда. През същото лято Райнхолд успява да изкачи за първи път диретисима по южната стена на Нойнершпитце в областта Фанес и северозападното ребро на Филньосер-Одла.
1966	През юни е скъсан на матура. По време на обиколка в масива на Чивета прави няколко премиери с Хайни Холцер. Въпреки че не взима и поправителния изпит, по-възрастният му брат Хелмут му намира работа като учител по математика и природознание в Епан, където Райнхолд остава девет месеца.
1967	През февруари Меснер прави първото зимно изкачване по северния ръб на Агнер, а през март — по северната стена на Фуркета. Следват втори и трети изкачвания в Доломитите, както и премиерна диретисима на Чивета. Меснер успява да издържи матурата като частен ученик.
1968	Първо зимно изкачване по северната стена на Агнер. Заедно с

	<p>Гюнтер прави първо изкачване по северното ребро на Айгер. Следват многобройни премиери, като например по средното ребро на Хайлигкройцкофел, най-трудното им изкачване. Райнхолд Меснер се записва в Университета в Падуа, специалност „Високо и подземно строителство“.</p>
1969	<p>Меснер участва в експедиция в Андите. След завръщането си за първи път изкачва соло северната стена на Дроат, където четири години преди това се отказва заедно с Гюнтер. Следват първо солово изкачване по северния ръб на Лангкофел, северозападната стена на Пунта Тиси, на диретисима по южната стена на Мармолада ди Рока, по северната стена на Лангкофел, както и по северната стена на Фуркета.</p> <p>Меснер все още е студент, но след експедицията в Андите не посещава лекции и не полага нито един изпит. През есента Карл-Мария Херлигкофер го кани да участва в неговата експедиция за изкачване по Рупалската стена на Нанга Парбат. Меснер прекъсва следването си в Падуа и се връща в Южен Тирол, където тренира и работи като учител по математика и физическо възпитание.</p>
1970	<p>На 27 юни Гюнтер и Райнхолд Меснер изкачват Рупалската стена на Нанга Парбат (8125 м). На връщане са принудени да слязат от западната страна (по реброто Мъмъри). Така те успяват първи и досега единствени да траверсират масива на Нанга Парбат. В подножието на стената Гюнтер Меснер е затрупан от лавина.</p>
1971	<p>Меснер се отказва от учителската професия, изнася лекции, пише книги и работи като планински водач. През лятото предприема експедиция в Диамирската долина, за да търси изчезналия си брат в подножието на Нанга Парбат. С него пътува и партньорката му Уши Деметер, с която се е запознал предишната година. През същата година изкачва Карстенс Пирамид в Нова Гвинея, както и Пунчак Суматри.</p>
1972	<p>Меснер прави премиерно изкачване по южната стена на Манаслу (8156 м). Следващата нощ се развихря снежна буря, в която изчезват другарите му Анди Шлик и Франц Йегер.</p>

	Телата им не са намерени и до днес. Меснер изкачва Ношак в Хиндукуш (7492 м). През лятото се жени за Уши Деметер.
1973	През ранното лято Меснер отново заминава за Нанга Парбат с намерение да го изкачи сам. Не успява. Прави премиерно изкачване по западното ребро на Мармолада, както и по западната стена на Фуркета. Заедно с Уши Деметер купува и ремонтира една къща на хълма над село Санкт Магдалена непосредствено под Гайслершпитцен.
1974	По време на експедиция в Андите през януари Меснер прокарва премиерен маршрут по южна стена на Аконкагуа (6959 м). През май не успява да изкачи южната стена на Макалу (8485 м). През август Райнхолд Меснер и Петер Хабелер катерят северната стена на Айгер за рекордното време от десет часа.
1975	Меснер се отказва на южната стена на Лхотце (8511 м). Няколко седмици по-късно заедно с Петер Хабелер изкачва Хидън Пик (8068 м) по северната му стена в алпийски стил, т.е. без височинни лагери, носачи и фиксирани въжета.
1976	Меснер изкачва за първи път „Стената на среднощното слънце“ на Маккинли (6193 м).
1977	Меснер прави безуспешен опит за премиерно изкачване по южната стена на Дхаулагири (8167 м). В Катманду се качва на самолет „Пилатус Портер“, с който прелита над Еверест без кислородна маска. Развежда се с Уши Деметер.
1978	През пролетта Меснер прави премиерно изкачване по Breach Wall ^[90] на Килиманджаро (5963 м). На 8 май Райнхолд Меснер и Петер Хабелер успяват за първи път да изкачат Еверест (8850 м) без кислород. На 9 август Меснер извършва първото солово изкачване на Нанга Парбат по Диамирската стена, което е и първото соло на осемхилядник.
1979	През февруари Меснер отива в Сахара, където прави няколко премиерни изкачвания в планините Хогар. През лятото с Михл Дахер изкачва реброто Аbruци на К-2 (8611 м), последните пасажи — в алпийски стил.
1980	На 20 август Меснер има щастието да бъде първият, изкачил

	Еверест соло.
1981	Меснер получава правото да посети Тибет в състава на експедиция. Той катери Шиша Пангма (8012 м), прави премиера по северната стена на средния връх на Чамланг (7317 м), а през есента възнамерява да траверсира Макалу. Партньорката му, канадката Нена Холгин, ражда в Катманду дъщеря им Лайла.
1982	В състава на експедиция Меснер изкачва през пролетта три осемхилядника — Кангчендзъонга (8586 м), Гашербрум II (8035 м) и Броуд Пик (8047 м). През декември с Ханс Камерландер не успява да изкачи Чо Ойю (8022 м).
1983	През пролетта Райнхолд Меснер, Ханс Камерландер и Михл Дахер атакуват Чо Ойю и този път успяват. Меснер купува замъка Ювал, който е на около 1000 години и се намира на скала между Виншгау и Шналстал.
1984	През пролетта Меснер не успява да изкачи Дхаулагири по североизточното ребро. Веднага след това заедно с Ханс Камерландер два пъти траверсира масива на Гашербрум. През лятото започват ремонтните и реставрационни работи в замъка Ювал.
1985	Умира бащата на Меснер. През април Райнхолд Меснер и Ханс Камерландер изкачват Анапурна (8091 м) по крайно трудната северозападна стена, а две седмици по-късно — Дхаулагири (8167 м). През лятото Меснер пътува до Тибет, където два пъти обикаля масива Кайлаш. На връщане научава за смъртта на брат си Зигфрид, който е ударен от гръм. През есента Меснер се премества да живее в замъка Ювал.
1986	През лятото Меснер прекосява Източен Тибет — от Кхам до Лхаса, придружаван от Сабине Щеле. След това за четвърти път се опитва да изкачи Макалу и успява заедно с Фридл Мутшлехнер и Ханс Камерландер. Само след три седмици вече е на Лхотце с Камерландер. През декември заминава за Антарктика, където изкачва Маунт Винсън (4897 м), който е и последният в колекцията му от седемте континентални

	първенци. В Южен Тирол започва да се занимава с биологично земеделие.
1987	Меснер преодолява пеша обширни местности в Бутан и Памир.
1988	Меснер предприема сам експедиция в Тибет по следите на Снежния човек Йети. Неговата партньорка Сабине Щеле ражда дъщеря им Магдалена.
1989	През пролетта Меснер води международна експедиция, която не постига целта си да изкачи южната стена на Лхотце. Освен това предприема дълги пътувания пеша в Юдейската пустиня и в Патагония. С Арвед Фукс стартира прекосяването на Антарктика.
1990	Арвед Фукс и Райнхолд Меснер прекосяват Антарктика през Южния полюс, като изминават 2800 километра. Ражда се синът на Райнхолд Меснер и Сабине Щеле Гезар Симон.
1991	Меснер прекосява Бутан от изток на запад.
1992	Меснер изкачва Чимборасо (6310 ч) и прекосява пустинята Такла Макан от юг на север.
1993	Райнхолд Меснер и брат му Хуберт прекосяват пеша Гренландия диагонално, общо около 2200 километра.
1995	Райнхолд и Хуберт Меснер не успяват да прекосят Северния ледовит океан от Сибир до Канада. През лятото, при опит да се прекатери през зида на замъка Ювал, Меснер пада и си счупва костта на петата. Той превръща замъка в музей, отворен за посещения. Умира майката на Меснер.
1998	Меснер предприема пътешествия в Алтай от Монголия и в Пуна де Атакама в Андите.
1999	Меснер пътешества в пустинята Тар в Индия. От юни е депутат от групата на Зелените/ Европейски свободен алианс в Европейския парламент. Член е на Комисията по регионална политика, транспорт и туризъм, както и на Комисията по земеделие и развитие на селските

	райони; също така е член на Делегацията за връзки със страните от Южна Азия и Южноазиатската асоциация за регионално сътрудничество.
2000	През юли Меснер води експедиция на Нанга Парбат през ледника Диама и северния склон към гребена на Северния връх. Поради падналия нов сняг изкачването се проваля.
2001	Ражда се дъщерята на Райнхолд Меснер и Сабине Щеле Анна Юдит.
2002	Меснер посещава планински народи в Андите и изкачва Котопакси (5897 м) в Еквадор. През юни е открит Планинският музей на Меснер (МММ) „Доломити“ на Монте Рите недалеч от Кортина д'Ампецо.
2003	Меснер присъства на юбилейните срещи по повод 50-годишнините от първите изкачвания на Еверест и Нанга Парбат. В Диамирската долина открива училище „Гюнтер Меснер“.
	Меснер разработва концепцията за МММ Зигмундскрон в Болцано, който се превръща в център на неговия бъдещ Планински музей.
	През пролетта Меснер предприема надлъжно прекосяване на пустинята Гоби в Монголия. По повод 200-годишнината от първото изкачване на Ортлер (3905 м) Меснер открива в Зулден своя музей на тема „Лед“

[90] *Breach Wall* („Проломената стена“) на най-високия връх в Африка — Килиманджаро (5963 м). По нея преминава най-трудният маршрут към върха, прокаран за 12 часа на 31 януари 1978 г. от Райнхолд Меснер и Конрад Ренцлер. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.